

**Notulen van het verhandelde in de vergadering
van Provinciale Staten van Utrecht
gehouden op 29 januari 2020**

Bladwijzer

op de notulen van Provinciale Staten van Utrecht

Vergadering 29 januari 2020

BESTUUR, EUROPA EN MIDDELEN

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 12 december 2019, dienst/sector SGU, nummer PS2020BEM02, inzake wijziging verordening programmaraad en Gemeenschappelijke Regeling Randstedelijke Rekenkamer.

Daartoe besloten

PS2020BEM02

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 9 december 2019, dienst/sector SGU, nummer PS2020BEM03, inzake benoeming lid adviesraad Randstedelijke Rekenkamer.

Daartoe besloten

PS2020BEM03

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 17 december 2019, dienst/sector Leefomgeving, nummer PS2020BEM01, inzake regionaal Economische Agenda (REA) 2020-2027 en regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM.

Daartoe besloten

PS2020BEM01

Amendement A1, ingediend door de fracties van de VVD, FvD en SP, inzake evaluatie ROM.

Het amendement is verworpen.

Daartoe besloten

Amendement A2, ingediend door de fracties van de VVD, FvD, SP, inzake de juiste volgorde.

Het amendement is verworpen.

Daartoe besloten

Motie M4, ingediend door de fracties van GroenLinks, 50Plus, ChristenUnie, CDA, PvdD, FvD, PvdA, D66, SP en DENK, inzake brede welvaart voor Utrecht.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie M5, ingediend door de fracties van de VVD, FvD en SP, inzake Utrecht is geen eiland.

De motie is aanvaard.

Daartoe besloten

Motie: M6, ingediend door de fractie van de PVV, inzake Nederland eerst.

De motie is ingetrokken.

Daartoe besloten

FINANCIËLE AUDIT COMMISSIE

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 21 januari 2020, dienst/sector SGU, nummer PS2020FAC01, inzake controle jaarrekeningen 2018 en 2019.

Daartoe besloten

PS2020FAC01

MILIEU EN MOBILITEIT

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 10 december 2019, dienst/sector LFO, nummer PS2020MM01, inzake provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid.

Daartoe besloten

PS2020MM01

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 3 december 2019, dienst/sector LFO, nummer PS2020MM02, inzake startnotitie RES regio Amersfoort.

Daartoe besloten

PS2020MM02

Motie M7, ingediend door de fracties van het FvD en de PVV, inzake zienswijze scenario Energiemix Amersfoort 2050.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Motie: M8, ingediend door de fracties van de PVV en het FvD, inzake communiceer de RES met de burger.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Motie M9, ingediend door de fracties van de PVV en het FvD, inzake referendum over de RESsen.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 17 december 2019, dienst/sector LFO, nummer PS2020MM03, inzake programmaplan Energietransitie 2020-2025.
Daartoe besloten
PS2020MM03

Amendement A7, ingediend door de fracties van het FvD, de VVD, SGP, PVV en 50Plus, inzake programmaplan Energietransitie 2020-2025.
Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Amendement A8, ingediend door de fracties van de VVD en het FvD, inzake duurzaam energie inkopen onderzoeken.
Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Amendement A9, ingediend door de fracties van de ChristenUnie, PvdA en GroenLinks, inzake de provincie als goed energievoorbeeld.
Het amendement is aanvaard.
Daartoe besloten

Motie M10, ingediend door de fracties van de VVD, D66 en het CDA, inzake ruimte voor opslag.
De motie is aanvaard.
Daartoe besloten

Motie M11, ingediend door de fracties van de VVD, het FvD en CDA, inzake de energietransitie moet betaalbaar zijn voor iedereen.
De motie is aanvaard.
Daartoe besloten

Motie M12, ingediend door de fractie van de SGP, inzake Utrecht pakt kansen.
De motie is ingetrokken.
Daartoe besloten

Motie M12a, ingediend door de fracties van de SGP, VVD, D66 en het CDA, inzake Utrecht pakt kansen.
De motie is aanvaard.
Daartoe besloten

Motie M13, ingediend door de fracties van de SGP, inzake het elektriciteitsnet barst.
De motie is aanvaard.
Daartoe besloten

OMGEVINGSVISIE

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 17 december 2019, dienst/sector LFO, nummer PS2020OGV01, inzake afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen.
Daartoe besloten
PS2020OGV01

Amendement A3, ingediend door de fracties van de VVD, inzake binnenstedelijk bouwen vrij.
Het amendement is aanvaard.
Daartoe besloten

Amendement A4, ingediend door de fracties van de SP, inzake behoud grip op landschappelijke waarden bij uitbreidingen.
Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Amendement A5, ingediend door de fracties van de SP, inzake gelijktijdige groenontwikkeling ook bij kleine uitbreidingen.
Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

Amendement A6, ingediend door de fracties van de SP, inzake bouw waar behoefte aan is.
Het amendement is verworpen.
Daartoe besloten

RUIMTE, GROEN en WATER

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 15 december 2019, dienst/sector SGU, nummer PS2020RGW01, inzake RR Wonen-Eindrapport 'Bouwen aan regio'.
Daartoe besloten
PS2020RGW01

STATEN (provinciale)

Vaststelling agenda.

Beëdiging van commissielid de heer Bouabid (DENK).

Mondelinge vragen van de heer De Jager over de snelheid op provinciale wegen.

Mondelinge vragen van mevrouw Maasdam over cybersecurity.

Lijst moties en termijnagenda Provinciale Staten.

Vaststellen van de notulen van de statenvergadering van 11 december 2019.

Debat stand van zaken statenbrief stikstof van 21 januari 2020.

Motie M3, ingediend door de fracties van de SGP en PVV, inzake meten is weten.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 29 januari 2020, dienst/sector SGO, nummer PS2020PS02, inzake bekrachtiging geheimhouding – controle Jaarrekening 2018 en 2019.
Daartoe besloten
PS2020PS02

Motie M1 vreemd aan de orde van de dag, ingediend door de fracties van de PvdD en SGP, inzake jaarwisseling een feest voor iedereen.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Motie M2 vreemd aan de orde van de dag, ingediend door de fractie van de VVD, inzake de Weg naar Wonen.
De motie is verworpen.
Daartoe besloten

Presentielijst vergadering 29 januari 2020

Voorzitter:	mr. J.H. Oosters, commissaris van de Koning
Griffier:	mevr. mr. C.A. Peters
GroenLinks	J.J. Bart, Utrecht mevr. A.C. Boelhouwer, Wijk bij Duurstede mevr. M. van Elteren, Woudenberg mevr. mr. N.M. Groen MA, Doorn mevr. M. de Jong, Utrecht dr. A.R.S. Karataş, Utrecht ing. D.A. Oude Wesselink, Utrecht mevr. T.M.S. Vrielink, Amersfoort
VVD	mr. B.M.H. de Brey MBA, Doorn mevr. J.C.A.M. van Gilse Bsc, Utrecht drs. B.C. de Jager, Loenen V.C. Janssen, Amersfoort drs. A.H.L. Kocken, Utrecht mevr. O. de Man, Zeist A.G. van Schie, Utrecht mevr. mr. S.F. van Ulzen, Zeist
FvD	P.D.E.M. Bauduin Msc, Bunnik S.A. Berlijn, Utrecht drs. E.H.R. Dinklo, Driebergen mevr. N.J.F. Pouw-Verweij MSc J.C. van Wijk, Zeist
D66	mevr. H. Chidi, Amersfoort M.J. de Droog Msc RA, Utrecht drs. E.A. Kamp, Doorn mevr. L.E. Veen, Utrecht mevr. ir. M. de Widt MPM, Utrecht
CDA	ing. D.G. Boswijk, Wilnis mevr. T. Koelewijn-Koelewijn RDM, Bunschoten mevr. drs. M.W.J. Maasdam-Hoevers, Zeist drs. A. Mourik-Geluk, Utrecht C. Westerlaken, Lopik
PvdA	mevr. W.A. de Boer-Leijnsma, Eemnes mevr. drs. J.P. d'Hondt, Utrecht mevr. M. Lejeune-Koster, Linschoten H.O. Suna, Soest
ChristenUnie	mevr. N. de Haan-Mourik, Amersfoort J.A. de Harder, Bunschoten-Spakenburg drs. J.H. van Oort, Utrecht mevr. H.J. Rikkoert Msc, Utrecht
PvdD	mevr. H.J. Keller, Driebergen-Rijsenburg W. van der Steeg, De Meern
PVV	mevr. E.J. Broere-Kaal, Soest R.G.J. Dercksen, Bosch en Duin
SP	M.E.J. Eggermont, Utrecht mevr. A.M. Poppe, IJsselstein
DENK	mevr. H. Bittich, Utrecht
50Plus	mevr. W.M.M. Hoek, Vreeland
SGP	ing. B.C. van den Dikkenberg, Elst
Afwezig:	W.J.A. Weijers, Zeist (FvD)

Leden van Gedeputeerde Staten:

mevr. drs. H.G.J. Bruins Slot, Utrecht
ir. H.P. van Essen, Utrecht
ir. R.G.H. van Muilekom, Amersfoort
A.J. Schaddelee, Houten (vanaf 13.00 uur)
R.C.L. Strijk, Utrecht

Opening.

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van Provinciale Staten van Utrecht. Ik heet u allen van harte welkom bij deze statenvergadering van 29 januari 2020. In het bijzonder een warm welkom voor de gasten van uw Staten, alle overige aanwezigen op de publieke tribune en degene die via de livestream onze vergadering volgen.

De heer Weijers is vandaag afwezig. Later ter vergadering zal verschijnen de heer Schaddelee. Hij is momenteel in Den Haag voor een overleg met de minister.

Aan het begin van deze vergadering sta ik met u stil bij het droevige bericht van het overlijden van de heer Jan Reerink. De heer Reerink is van 2003 tot 2007 lid van Provinciale Staten geweest voor de PvdA.

Bij de vaststelling van de agenda heb ik een aantal verzoeken. Deze zijn reeds afgestemd met de fractievoorzitters. Bij agendapunt 2 zal ik dit met u behandelen, zodat wij de definitieve agenda kunnen vaststellen.

Ik wijs u er met plezier op dat woensdagochtend 19 februari vanaf 9.30 uur tot 12.30 uur er een eerste bijeenkomst is van de eerder aangekondigde provinciale Utrechtse bondgenoten. Dit is de samenwerking tussen de organisatie, Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten. Tijdens deze bijeenkomst kunt u elkaar beter leren kennen en elkaar inspireren. Tijdens de eerste bijeenkomst zullen verschillende zaken worden gewisseld over de provinciale Utrechtse bondgenoten. Vanuit de initiatiefgroep zal u verteld worden wat de bedoeling is. Daarnaast hebben wij een eminent spreker weten te strikken voor die bijeenkomst, namelijk de heer Kwakernaat. Hij zal met ons van gedachten wisselen over een aantal onderwerpen die Provinciale Staten bezighouden.

Onze geluidsinstallatie en de daarbij behorende audiovisuele middelen hebben wij weten te gebruiken tot de aanvaardbare afschrijvingsduur. Dat is een mooi beleid van spaarzaamheid, maar daardoor is het niet bedrijfszeker. Onze technische mensen hebben er alles aan gedaan om toch op een goede manier elkaar te kunnen verstaan en onze vergadering zichtbaar te maken. Dank daarvoor. Er is echter geen maximale garantie dat dit gedurende de hele vergadering zal blijven lukken. Er is een reserve geluidsinstallatie. Mocht er aanleiding zijn voor het inwerking stellen van dit alternatief, dan zal ik de vergadering kort schorsen. Er is met u gedeeld dat dit in afwachting is van een nieuwe installatie die naar verwachting voor de zomer geïnstalleerd zal worden, zowel in de commissiekamer als hier. Ik hoop op uw begrip dat het op dit moment nog behelpen is.

Vaststellen agenda.

De VOORZITTER: Na overleg met de fractievoorzitters stel ik u voor om agendapunt 4, het vragenhalfuurtje, te verplaatsen en te positioneren tussen de agendapunten 17 en 18a. Er zijn vragen gesteld aan gedeputeerde Schaddelee. Deze kan hij dan zelf beantwoorden.

Het tweede voorstel dat ik na consultatie met de fractievoorzitters doe is dat wij de agendapunten 12 en 13 omwisselen met de agendapunten 14 en 15. Na agendapunt 11 behandelen wij eerst agendapunt 14 en daarna agendapunt 15, vervolgens agendapunt 12 en dan agendapunt 13. Dat heeft ermee te maken dat een van uw leden vanwege een begrafenis niet aanwezig kan zijn en wel graag het woord wil voeren bij de betreffende agendapunten.

Dat zijn de wijzigingen die ik u voorstel. Kunt u daarmee instemmen?

Zoals gebruikelijk vergaderen wij tot 17.30 uur. Het zal blijken of wij de agenda binnen deze tijd kunnen afronden. Mijn voorstel is dat wij om 17.00 uur kijken waar wij staan en met de fractievoorzitters bekijken of wij de restante agenda in de avond afhandelen of eventueel de woensdag daarvoor gebrui-

ken. Er is in ieder geval voorzien in een warme maaltijd, zodat u ofwel met een gevulde maag naar huis kunt gaan ofwel voldoende energie hebt om de vergadering na het diner af te ronden.

Tot slot moet ik u melden dat ik probeer het ochtendgedeelte van de vergadering om 12.30 uur te sluiten ten behoeve van de lunchpauze die tot 13.15 uur zal duren. Tijdens de lunchpauze zal ik de vergadering verlaten om prinses Margriet in Driebergen te ontvangen. Om 13.15 uur zal plaatsvervangend voorzitter mevrouw Keller de vergadering voorzitten tot mijn terugkomst, naar verwachting om 15.30 uur.

Zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de agenda aldus gewijzigd vast.

Beëdiging van commissielid de heer Bouabid (DENK).

De VOORZITTER: Ik vraag de heer Bouabid naar voren te komen voor zijn beëdiging. De griffier zal de belofte voorlezen. Ik verzoek u allen tijdens deze plechtigheid te gaan staan. Na het afleggen van de belofte zal de vergadering geschorst worden om u de gelegenheid te bieden om de heer Bouabid te feliciteren.

De GRIFFIER:

"Ik verklaar dat ik om tot lid van een commissie benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of voorwendsel ook enige gift of gunst heb gegeven of beloofd.

Ik verklaar en beloof dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen.

Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als adviseur van het provinciaal bestuur naar eer en geweten zal vervullen."

De heer BOUABID (DENK): Dat verklaar en beloof ik.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering.

Schorsing van 10.40 uur tot 10.44 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Lijst met moties en termijnagenda Provinciale Staten.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! In de commissie BEM hebben wij van gedachten gewisseld over de lijst met moties en termijnagenda. Toen wij vorig jaar het coalitieakkoord zagen, dachten wij dat er veel zou veranderen. Echter, als wij de termijnagenda zien, dan kunnen wij rustig gaan slapen. Volgens mij is dat niet de bedoeling van de coalitie. Ten opzichte van de vorige versies staat er in deze termijnagenda meer inhoud. Hierin kunnen wij nog een slag slaan door in alle portefeuilles onderwerpen in te plannen voor dit jaar. Bij voorkeur gebeurt dit niet per kwartaal, maar per statenvergadering. Hopelijk ligt er bij de volgende statenvergadering een goede versie van de termijnagenda.

De VOORZITTER: Mijnheer Kocken, u heeft gelijk. Het is plezierig te vernemen dat de VVD zich thuis voelt bij de nieuwe coalitie. Er zit veel in het verschiep. Gedeputeerde Staten heeft afgelopen dinsdag een lange termijnlijst vastgesteld. Deze wordt met de griffie gedeeld en leidt tot de vulling van de termijnagenda van de commissies en de Staten. Met diens verstande neemt u kennis van deze termijnlijst.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig de voorgestelde aangepaste wijzen van afdoening.

Vaststellen van de notulen van de statenvergadering van 11 december 2019.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de notulen van de vergaderingen van 11 december 2019 ongewijzigd vast.

Debat stand van zaken statenbrief stikstof.

De VOORZITTER: In overleg met u is besloten om het debat over de stand van zaken over de statenbrief stikstof zonder tussenkomst van een commissiebehandeling direct in de Staten te voeren. Dit is als zodanig voorbereid en biedt insprekers de gelegenheid om de Staten op dit punt toe te spreken. Er heeft zich een spreker gemeld, namelijk de heer Van Donselaar van de LTO Utrecht. Hem geef ik de gelegenheid om zijn inbreng vanachter het spreekgestoelte te leveren. Vervolgens geef ik u de gelegenheid om de heer Van Donselaar een enkele vraag te stellen over hetgeen hij naar voren heeft gebracht. Daarna geef ik u de gelegenheid voor uw eerste termijn en de gedeputeerde voor de beantwoording van uw eerste termijn en eventueel een reactie op wat de heer Van Donselaar heeft gezegd.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een opmerking ten aanzien van een motie die op de lijst moties staat.

De VOORZITTER: Die lijst heb ik zojuist vastgesteld.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik heb niet gehoord dat u deze heeft vastgesteld.

De VOORZITTER: Ik stel voor dat de heer Van Donselaar het woord krijgt.

De heer VAN DONSELAAR: Mijnheer de voorzitter! Geachte Statenleden en collegeleden, laat ik beginnen met het uitspreken van onze dank voor de betrokkenheid die u heeft laten zien in de laatste maanden. Wat een verschil met waar wij stonden begin oktober. Onze sector leek 'the green mile' te mogen gaan lopen. De reden dat wij vandaag als stikstofcollectief landbouw Utrecht toch inspreken, is dus niet om weer uit alle macht de noodklok te luiden. Wij danken u voor uw steun en goede intenties en maken duidelijk dat wij er daarmee nog niet zijn. Mijn kernboodschap:

1. Samenwerken en vertrouwen.
2. Verwacht uw heil niet van de stoppers, maar investeer in de blijvers.
3. Stikstof reduceren gaat niet vanuit stilstand.

En heel specifiek tot uw Staten wil ik mijn verzoek vandaag richten: blijf kritisch, geef uw gedeputeerde een duidelijke opdracht mee. Dat helpt! Daarover zeg ik straks meer.

Ik roep eerst even in herinnering dat wij op 4 december met een aantal van u spraken. Wij spraken over onze zorgen over de uitwerking van de beleidsregels in de praktijk. Wij spraken af dat wij een agri-safari zouden organiseren. Op 19 december plozen wij met uw stikstofdeskundigen bij de provincie de beleidsregels uit. De conclusie hiervan is dat er naast bedoelde effecten inderdaad ook fikse onbedoelde negatieve effecten optreden.

Even tussendoor: in uw brief van vandaag staat: "De nieuwe set regels zijn voor de relevante sectoren een verbetering ten opzichte van de eerdere regels." Dat is waar, maar die vorige set was ook wel heel slecht. Nogmaals: wij zijn er nog lang niet.

Op 22 januari organiseerden we de agri-safari. Dit keer in Oost-Utrecht. Het doel hiervan was om u te laten zien dat de huidige set regels negatief uitwerkt voor uw eigen beleid. Het remt de innovatiekracht en geeft jonge boeren niet het gewenste toekomstperspectief. Wij hebben het familiebedrijf De Lange in Leersum bezocht. Dit is een sprekend voorbeeld van hoe veranderend beleid ontwikkelingen kan blokkeren die u beleidsmatig wenst, zoals een lagere stikstofuitstoot en grotere afstand tot gevoelig gebied. Laat dit niet zijn nachtmerrie zijn, maar maak het uw zorg en verantwoordelijkheid.

Een ander familiebedrijf is het bedrijf van De Koning: biologische legkippen en gangbare vleeskalveren in Overberg. Dit bedrijf kampt met drie dilemma's:

1. Ontwikkeling naar bio en extensief scoort minder op stikstofuitstoot dan gangbaar, terwijl wij die richting meegeven in de visies van LNV en van uw provincie.
2. Stikstof reduceren lukt niet vanuit stilstand.
3. Innovaties werken onbedoeld schaalvergroting in de hand.

Dat werkt als volgt: één millimeter uitbreiden betekent innoveren, oftewel: intern salderen. Innoveren betekent dat je fiks moet investeren. Daarmee speel je stikstofruimte vrij die je verliest als je die niet opvult. Het gevolg van die regels is dat je wacht met uitbreiden en innoveren en als je gaat uitbreiden of innoveren, maak je gelijk een grote sprong om de investering terug te kunnen verdienen en je vergunningsruimte/rechten te houden. Kortom, met dit beleid krijg je:

- stilstand enerzijds en schaalvergroting anderzijds;
- geen stimulans voor extensivering of nieuwe duurzame concepten;
- de weg van de geleidelijkheid is er met de huidige set regels niet meer.

Wat moet het beleid juist bieden:

- een stip op de horizon: de oplossing ligt in vruchtbare bodems en het in balans brengen van kringlopen;
- dat visie en regels elkaar niet tegenwerken, maar versterken;
- bereidheid en flexibiliteit van sector en overheid om elkaar te helpen om hobbels te nemen;
- wat rek in de regels, zodat er ruimte ontstaat voor vakmanschap en innovatie.

Mijn kernboodschap en oproep aan u: wij staan voor een urgent maatschappelijk probleem, waarvoor nu een oplossing nodig is. Om tot die oplossing te komen is perspectief noodzakelijk. Alle sectoren moeten beweging richting nieuwe toekomst kunnen maken en in die beweging stikstof naar beneden kunnen brengen. Dat heeft alles te maken met vertrouwen. Ieder levert zijn deel met respect voor de ander.

Geef uw gedeputeerde een duidelijk boodschap mee voor het IPO en het Rijk:

1. U bent er nog niet met de regels. Aanpassingen zijn nodig:
  - de weg van de geleidelijkheid moet terug;
  - de blik moet op vooruit: eerst toekomstperspectief voor de blijvers, daarnaast goede regeling stoppers;
  - zorg dat jonge boeren, boer willen en kunnen blijven;
2. Dring aan op een spoedig akkoord met het Landbouw Collectief. Gebiedsprocessen worden nu opgelijnd, maar starten niet voordat er goede afspraken zijn tussen u en het Rijk. Een belangrijk onderdeel daarvan is behoud schotten tussen NH3 en NOX (richt aparte stikstofbanken in).

De VOORZITTER: Dank u wel voor uw inbreng. Zijn er statenleden die een vraag hebben aan de heer Van Donselaar? Dat is niet het geval. Ik verzoek u om op de publieke tribune het debat verder met ons te volgen.

Aan de orde is de eerste termijn van de Staten. Ik geef het woord aan mevrouw Van Elteren van GroenLinks.

Mevrouw VAN ELTEREN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks begint met haar dank uit te spreken voor de heldere statenbrief die als onderlegger dient voor het debat van vandaag. Deze brief is duidelijk en aangenaam om te lezen. Dat is geen unicum, maar zegt wel iets over de adequate manier waarop de Staten op dit dossier geïnformeerd worden. Snel, duidelijk en overzichtelijk, ook als de ontwikkelingen elkaar in een rap tempo opvolgen.

Bij de provincie ligt een mooie uitdaging om de balans te zoeken tussen de natuur, landbouw, werken en wonen. Een uitdaging om niet alleen de beperkingen en de problemen te zien, maar om de kansen die er liggen te herkennen en met beide handen aan te pakken. Een uitdaging om verder te kijken dan

stikstof alleen en stikstofmaatregelen te combineren met andere doelen op het gebied van bijvoorbeeld natuur, klimaat, schone lucht en bodemdaling. Er moet niet alleen gekeken worden naar de kortetermijnoplossingen, maar juist naar de langetermijnmaatregelen. De kracht van de Utrechtse aanpak is het zoeken naar synergie tussen dat wat moet en dat wij graag willen en de mogelijkheid om al deze doelen en wensen met elkaar te verbinden en het grotere plaatje te zien.

Het zal u niet verbazen dat het grotere plaatje wat GroenLinks betreft vooral een heel groen plaatje is. Groen als het gaat over natuur, waarbij robuuste natuurgebieden met elkaar verbonden worden en onze Natura 2000-gebieden de bescherming, het herstel en de versterking krijgen. Groen als het gaat over werken en wonen, waarbij wij inzetten op de circulaire economie. Groen als het gaat over landbouw, waarbij kringlooplandbouw, meer dierenwelzijn en natuurinclusief werken de norm wordt.

Tegelijkertijd zien wij dat de situatie voor veel boeren niet gemakkelijk is. De marges in de veehouderij zijn vaak klein en de sector wordt geregeerd door de macht van de grote inkopers, zoals supermarkten. Dat vraagt om een sector die anders georganiseerd wordt met kortere ketens en eerlijke prijzen. Dit lijken mij mooie uitgangspunten voor onze in ontwikkeling zijnde de voedselagenda.

Er zijn echter boeren die zelf al werken aan een nieuwe toekomst voor de landbouw in Nederland. Dit zijn boeren die laten zien dat natuurinclusieve kringlooplandbouw toekomst heeft. Zij weten dat de toekomst van de landbouw, waarbij een rooibouw wordt gepleegd op de aarde, financieel en ecologisch niet toekomstbestendig is. Er zijn meer dan zestig natuur- en landbouworganisaties naar Den Haag gewandeld samen met deze boeren om minister Schouten een steuntje in de rug te geven vanwege haar plannen voor de omslag naar kringlooplandbouw. Dat geeft aan dat er in deze sector veel verschillende ideeën leven. Die verschillende perspectieven vindt GroenLinks heel waardevol. GroenLinks is benieuwd of het college bereid is om samenwerkingsverbanden van natuurinclusieve boeren zoals Caring Farmers en de boerenraad een plek te geven aan de provinciale regietafel stikstof.

Afgelopen woensdag zijn wij met een flink aantal Statenleden op bezoek gegaan bij twee boerenbedrijven. Een van deze boeren heeft rosékalveren in een stal met een emissiearme vloer en luchtwassers. Even verderop scharrelt een kip tevreden buiten rond. Dat roept bij Statenleden de vraag op of hij niet graag zijn kalveren dezelfde kwaliteit van leven zou willen bieden als zijn kippen, door hen bijvoorbeeld in een potstal of een vrijloop strotal te huisvesten. Het antwoord van de boer luidde: "Als ik dat kon doen, dan deed ik dat graag. Met de huidige beleidsregels is dat echter geen optie." Tijdens dit werkbezoek in Overberg hebben wij gezien dat stikstofregels en circulaire landbouw op bepaalde punten kunnen botsen. Kan de gedeputeerde inzicht geven in waar het precies knelt en waar de oplossingen zitten?

Ten slotte heeft GroenLinks een vraag over de in de brief genoemde financiële consequenties. Naar verwachting zullen provincies gevraagd worden om cofinanciering. GroenLinks vindt dat geen vanzelfsprekendheid, aangezien de ontstane situatie voortkomt uit landelijk beleid dat de provincies moesten uitvoeren. Vanuit die redenering moet de financiële verantwoordelijkheid zoveel mogelijk bij het Rijk liggen. GroenLinks vraagt het college waarom er uitgegaan wordt van cofinanciering. Ziet het college mogelijkheden om het Rijk financieel een grotere rol te laten spelen als het gaat over deze cofinanciering van de gebiedsgerichte aanpak?

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD vindt het belangrijk dat de stikstofproblematiek serieus wordt aangepakt. Naar aanleiding van de brief van de gedeputeerde heb ik het gevoel dat dit gebeurt. Wij zijn blij dat er aan een gebiedsgerichte aanpak wordt gewerkt. Ik was blij met de vele vragen van de SGP; deze waren erg goed en gedetailleerd. Een deel van de antwoorden stelde mij gerust. Aan de andere kant waren er antwoorden die vooruit werden geschoven op de vragen die afhangen van onderzoeken of zaken die nog bekend gemaakt of afgewogen moeten worden. Een aantal antwoorden daarvan vind ik belangrijk en zijn bepalend voor mijn houding tegenover de aanpak. Die antwoorden zal ik afwachten.

Het is belangrijk om naar alle sectoren te kijken, zoals de heer Van Donselaar vroeg. De VVD is nog steeds voor een stikstofbank, zoals wij eerder in een motie hebben verwoord. Ik vraag de gedeputeerde

hoe zij daar tegenover staat. Daarnaast ben ik nog steeds tegen het inperken van de bestaande rechten waardoor op dit moment minder geïnnoveerd wordt en agrariërs vastzitten.

Mevrouw POUW (FvD): Mijnheer de voorzitter! Onder het motto: beter laat dan nooit, houd ik vandaag mijn maidenspeech. Ik ben trots om mijn maidenspeech te mogen houden over een onderwerp dat voor velen belangrijk is: de stand van zaken rondom de stikstofwetgeving. Van alle groepen die belang hebben bij dit onderwerp, is er een die een speciale plek heeft in mijn hart: de boeren. Mijn grootouders van moeders kant hadden een kleine boerderij op de grens van Drenthe en Overijssel met een paar koeien, varkens en kippen. Mijn moeder kan zich de tijd nog herinneren waarin het water uit de pomp kwam, mijn opa met de hand maaide en voor het ploegen een werkpaard werd ingezet. Boeren zoals mij opa bestaat inmiddels niet meer. Minister Mansholt startte in 1945 een proces van schaalvergroting en hogere productie. Dat is ontzettend succesvol gebleken.

Waar in de tijd van mijn opa het gemiddeld aantal koeien op een boerderij 13 was, zijn dat er inmiddels 160. Hoewel er inmiddels negatief gesproken wordt over intensieve veehouderij, is dat een direct gevolg van een halve eeuw aan politiek. Na 75 jaar boeren via wetgeving te dwingen om te vergroten wordt er keihard aan de rem getrokken. De risico's voor de boeren worden voor lief genomen. Wij bevinden ons immers in een crisis.

Er zijn nogal wat vraagtekens te plaatsen bij de wetenschap waarop deze stikstofcrisis gebaseerd is. Volgens het RIVM is de landbouw verantwoordelijk voor 76% van de stikstofneerslag. Echter, doordat 54% van de Nederlandse grond het boerenland beslaat, slaat er meer stikstof neer op boerengebied dan dat er geproduceerd wordt. Daarnaast is zelfs op het onbewoonde eiland Rottumerplaat de stikstofneerslag te hoog, terwijl het dichtstbijzijnde boeren bedrijf tientallen kilometers verderop ligt. Dan de belangrijkste vraag: hoe kunnen wij verklaren dat wij in Nederland nog natuur hebben als wij bedenken dat de stikstofemissie dertig jaar geleden maar liefst 2,5 keer zo hoog was als tegenwoordig. De boeren hebben zich jarenlang gehouden aan alles wat de politiek van hen eiste en worden in de steek gelaten om een papieren crisis met een rammelende wetenschappelijke onderbouwing. Hoewel ik het de coalitie in Den Haag ontzettend kwalijk neem dat zij zo met onze boeren omgaat, is het niet iets wat ik de gedeputeerde nadraag. Natuurlijk zou ik liever willen dat zij tegen Den Haag zegt dat zij het kunnen uitzoeken met hun regelgeving, maar ik begrijp dat zij dit niet doen. Ondanks dat vraag ik GS zeer nadrukkelijk om in de eerste plaats de Utrechtse belangen te behartigen, ook als dit ingaat tegen de landelijke lijn.

Dit brengt mij tot een tweetal vragen. Ten eerste lezen wij dat de gedeputeerde de mogelijkheid bekijkt om ongewenste situaties met betrekking tot uitkoop te voorkomen. Aangezien slechts een kwart van de boeren van 55 jaar en ouder een opvolger heeft, is krimp in de sector bijna niet meer te voorkomen. Wij vragen de gedeputeerde om de mogelijkheid te verkennen om extern salderen tot binnen de sector te beperken. Ten tweede sluit ik mij aan bij de vraag vanuit GroenLinks. Tijdens het werkbezoek van 22 januari kwam ter sprake dat diervriendelijke stallen of stappen om een stal diervriendelijker te maken voor meer stikstofemissie zorgen. Daarmee wordt dit benadeeld in de huidige beleidsregels. Klopt dit? Zo ja, hoe is het college voornemens om dit ongewenste effect te beperken of weg te nemen? In de komende paar jaar hoop ik mij in te kunnen zetten voor de boeren in onze provincie en hen het gevoel te geven dat wij hen niet in de steek laten. Ik zie de gedeputeerden hierin graag aan mijn zijde.

De VOORZITTER: Dank u wel. Gecomplimenteerd met uw maidenspeech.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Na een tumultueuze periode zijn wij eindelijk in wat rustiger vaarwater gekomen. Dat betekent niet dat het minder dringend is om deze zaken op te lossen. Ik vind het heel prettig om te zien dat landbouw en natuur op de tribune weer naast elkaar zitten, daar waar het in december leek alsof zij elkaar niet meer konden luchten of zien. Ik heb begrepen dat er pogingen worden ondernomen om weer met elkaar in gesprek te gaan. Dat juich ik toe. Het zou heel verkeerd zijn als twee belangrijke partijen uit dit dossier tegenover elkaar komen te staan, terwijl wij allen van mening zijn dat het alleen gezamenlijk opgelost kan worden.

Ik ben heel tevreden met de gang van zaken die wij hanteren. Als ik overigens naar de brief kijk, dan wordt aan ons alleen gevraagd om kennis te nemen van de informatie in de brief. Een echt debat over de brief wordt hier niet verwacht. Ik snap dat, want veel van de zaken die door ons uitgevoerd moeten worden staat nog in de steigers en ligt nog op de bureaus in Den Haag. Daarom is het uitstekend dat de gedeputeerde ons per kwartaal informeert over de gang van zaken en de voortgang. Wat mij betreft hoeft dat niet in Provinciale Staten, dat mag in de commissies. Wij zijn zeer geïnteresseerd in de budgetten die hieraan gekoppeld worden. Ik verwacht daarvan de voorstellen in de Staten terug te zien.

De laatste vraag is naar aanleiding van een opmerking van de heer Van Donselaar. Er wordt door hem voorgesteld om twee soorten stikstofbanken in te stellen. Mijn vraag aan het college is: hebben deze stikstofbanken dezelfde toekomst als de vorige of gaan wij daar echt iets van meemaken?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Op de snelwegen wordt de snelheid verlaagd naar 100 km/h. Op een kaartje van de provincie zien wij dat onze natuurgebieden aan de randen van de provincie liggen, met uitzondering op het gebied Loosdrechtse Plassen bij Stichtse Vecht dat wat dichterbij de snelweg ligt. De rest van de natuurgebieden ligt op vele kilometers afstand van de snelweg. Volgens de AERIUS-modellen van het RIVM slaat de uitstoot van de snelweg vijf kilometer uit. Kan de heer Westerlaken mij uitleggen waarom deze maatregel wordt genomen?

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Als ik uw vraag beantwoord, dan spreek ik namens iemand die dat elders aan de orde heeft gesteld en niet naar mijn mening heeft gevraagd. Ik kan mij voorstellen dat deze maatregel een poging is om alle sectoren mee te laten delen in de oplossing van het probleem. Wat u zegt zal kloppen, maar wij hebben deze maatregel niet bedacht. Het is uit Den Haag gekomen. Wij gaan niet met die problemen aan de gang, maar met name aan de problemen die in de beleidsregels zijn beschreven. Daarin staat niks over de snelwegen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Maakt u zich daarover geen zorgen? De uitstoot van verkeer gaat niet verder dan vijf kilometer. Op de kaart zien wij echter dat de natuurgebieden vele kilometers van de snelweg af liggen. Als kritische waarnemer van het beleid moet u tot de conclusie komen dat dit een onzinnige maatregel is.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! De minister die deze maatregel heeft voorgesteld heeft niet aan mij gevraagd wat ik hiervan vindt. Ik beperk mij tot de zaken waarover de provincie wel gaat, namelijk de ingestelde beleidsregels. Bovendien moeten wij de discussie over de ammoniakproblemen en de Nox-problemen niet door elkaar halen. Daar heeft dit mee te maken.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De heer Westerlaken zegt zojuist dat deze maatregel vanuit Den Haag komt en dat wij daarvan afhankelijk zijn. Is het een vaststaand feit voor de heer Westerlaken dat wij alles wat in Den Haag geproduceerd en aanvaard wordt moeten gebruiken voor vergaand provinciaal beleid?

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben rechtstatelijk lid van een rechtstatelijke partij, zoals de SGP het eveneens graag noemt. Dat betekent dat wij geacht worden de besluiten van de Tweede Kamer in Den Haag op een juiste wijze uit te voeren.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dat betekent voor de heer Westerlaken dus dat hij geen kritische vragen stelt over apparaten, modellen, meetmethoden en dergelijke die in de provincie voor vergaand beleid zorgen en aanvaardt dat hij met een klappertjespistool de oorlog wordt ingestuurd.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb mijn kritische vragen bij de meetmodellen, de meetreeksen en de gegevens die daaruit voortkomen. Nogmaals, dat zijn zaken die op landelijk niveau worden besloten. Als het een klappertjespistool blijkt te zijn, dan ga ik ervan uit mijn volksvertegenwoordigers in Den Haag zich daarmee bezighouden. Ik weet dat zij dat doen. Het CDA

heeft al een aantal jaren kritische vragen gesteld bij de rekenmodellen die gehanteerd worden door allerlei adviesclubs van de regering.

De VOORZITTER: Laten wij het bij het onderwerp houden. Het is interessant om te kijken hoe landelijke partijen daarin opereren, maar het gaat vooral over het Utrechtse beleid en hoe u daarin staat.

Mevrouw POUW (FvD): Mijnheer de voorzitter! De landelijke partijen in Den Haag zijn bezig met landelijk beleid. Zij hebben een 'one size fits all' model gemaakt dat net zo goed een 'one size fits none' model zou kunnen zijn. Wij hebben een hele andere provincie met andere natuur- en landbouwverhoudingen dan bijvoorbeeld Groningen, Noord-Brabant of Zeeland. Ik neem aan dat u kritisch kijkt naar hoe de landelijke wetgeving toegepast moet worden op Utrecht. U bent immers door de Utrechtse burgers gekozen.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik neem deze oproep ter harte. Uw constatering dat er in Den Haag een 'one size fits all' beleid is vastgesteld klopt niet. Er is zelfs heel concreet gezegd dat de provincies het op hun manier verder moeten uitwerken in de gebiedsgerichte aanpak. Daarover gaan wij. Dat is uitgebreid aan de orde gesteld in de brief die wij van het college hebben gekregen. Ik ga ervan uit dat wij daarover per kwartaal geïnformeerd worden en alle gelegenheid krijgen om daarop te reageren.

De VOORZITTER: Het woord is aan mevrouw De Widt.

Mevrouw DE WIDT (D66): Mijnheer de voorzitter! Het doel van de aanpak van stikstof is om een evenwicht te vinden tussen natuur en economische belangen. In de statenbrief is een duidelijk overzicht opgenomen van waar wij staan. De vragen die D66 hierover had zijn met de behandeling van de schriftelijke vragen beantwoord; dank daarvoor. Wij kijken vooral uit naar de invulling van de gebiedsgerichte aanpak met een passend evenwicht tussen robuuste natuur en toekomstbestendige economische belangen. Dat gaan wij in Utrecht vinden. D66 heeft veel vertrouwen in de aanpak van de provincie Utrecht. Wij benadrukken dat het belangrijk is om het stevige tempo erin te houden. Er moet echt wel wat gebeuren.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb eerder gehoord dat er een balans moet komen tussen natuur en de landbouw. Moeten wij die balans zoeken op basis van modellen of moeten wij dat feitelijk vaststellen door middel van meten?

Mevrouw DE WIDT (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik heb begrepen dat wij dat allebei doen. Wij verzinnen dat niet in Utrecht, maar vanuit het Rijk wordt voorgeschreven hoe wij dat moeten doen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik vroeg naar uw mening. Ik sluit aan bij de woorden van mevrouw Pouw over het 'one size fits none' model. Gaan wij op basis van een landelijk model beleid uitvoeren of gaan wij in de gebieden waar u robuuste natuur nastreeft vaststellen welke deposities er zijn en waarvan deze afkomstig zijn? Dat is eerlijk voor de natuur en voor de mensen die het betreft, namelijk de boeren rondom deze gebieden.

Mevrouw DE WIDT (D66): Mijnheer de voorzitter! In de schriftelijke vragen die voorafgaand aan deze behandeling zijn uitgewisseld, is er antwoord gegeven op deze vraag. Er wordt specifiek gekeken naar die gebieden en hoe het daar precies zit. Daar ben ik ook benieuwd naar. Wij gaan in Utrecht gebiedsgericht te werk en tegelijkertijd is er een landelijke algemene aanpak. Daaraan kunnen wij ons niet onttrekken. Het is prima dat deze er is.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wilt u dat wij dat meten en feitelijk vaststellen of wilt u dat met de natte vinger doorlichten op basis van fictieve modellen?

Mevrouw DE WIDT (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ben niet deskundig genoeg om te zeggen dat wij het op elke locatie moeten meten. Dat gaat erg ver.

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb de brief en de bijlagen met belangstelling gelezen. Dank voor deze heldere stukken. Deze geven inzicht en perspectief. Onze complimenten voor de gedeputeerde en haar ambtenaren die zorgvuldig en daadkrachtig zoeken naar de best mogelijke Utrechtse insteek. Een insteek die naar de mening van de PvdA eerst en vooral gericht moet zijn op het drastisch verminderen van de stikstofuitstoot, zodat met name de woningbouw zo snel mogelijk van het vlot getrokken kan worden. Een dak boven je hoofd is immers een primaire levensbehoefte. Dat past bij het eerste grondbeginsel van de PvdA: het recht op een fatsoenlijk bestaan voor iedereen.

Na de uitspraak van de Raad van State van vorig jaar lag de vergunningsverlening plat. Er wordt inmiddels een beetje stikstofruimte gecreëerd die direct wordt opgevuld door de vergunningen voor woningbouw en andere activiteiten, terwijl de totale stikstofdepositie nog steeds veel te hoog is en fors zal moeten worden teruggebracht. De milieuclubs die de PAS met succes hebben aangevochten, hebben daarom aangekondigd vergunningen op basis van de ruimte die door de (onverstaanbaar) ontstaat onmiddellijk te zullen aanvechten. Hoe groot acht het college de kans dat de milieuorganisaties weer in het gelijk zullen worden gesteld? Wordt er in het overleg van de provincie met het Rijk stilgestaan bij de vraag wat er moet gebeuren zodat wij hierdoor niet opnieuw overvallen worden?

Het deed mij goed om te lezen dat meer beweiden ertoe doet en leidt tot minder stikstofuitstoot, ook in de nabijheid van Natura 2000-gebieden. Wij zien in ons cultuurlandschap graag koeien in de wei. Voor de dieren is dat eveneens fijner. Wat ons zorgen baart zijn de berichten van de boeren die wij onder andere vorige week hebben bezocht dat de beleidsregels het duurzamer maken van een bedrijf tegenwerken. Zij zitten hierdoor in een spagaat. De maatschappij en de politiek voeren de druk op om dier- en natuurvriendelijk te werken. De huidige regels laten dit echter nauwelijks toe, omdat de stikstofemissie dan vaak toeneemt. De grootste prioriteit is het terugdringen van de stikstofemissie ten behoeve van de woningbouw. De PvdA dringt erop aan dat in een volgende fase goed gekeken wordt naar het bevorderen van duurzame dier- en natuurvriendelijke bedrijven zonder dat de boer daardoor benadeeld wordt. Ziet de gedeputeerde hiertoe kansen?

De PvdA wil gezond voedsel van een duurzame landbouw die de grenzen van de planeet erkent, die dierenwelzijn waardeert en een eerlijke verdeling kent van verdiensten in de keten. Een voedselketen met hart voor mensen, dieren en natuur.

De VOORZITTER: De heer Dercksen wil u een vraag stellen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Op Rottumerplaat is 14 kilo depositie per hectare, terwijl er geen boer en geen weg in de buurt is. Wat moeten wij met die natuur en de stikstofdepositie?

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp dat u op elke mogelijke manier probeert om onder deze ideeën uit te komen, omdat het niet in de lijn van uw partij ligt. Wij moeten echter kijken naar het grote geheel en vaststellen dat het niet op deze manier door kan blijven gaan. Daarvoor moeten oplossingen gezocht worden. De PvdA staat voor een voedselketen die opnieuw wordt ingericht waarbij alle partners worden betrokken.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Zou u antwoord kunnen geven op mijn vraag?

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dat heb ik gedaan.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik noemde Rottumerplaat, maar er zijn tal van natuurgebieden die zonder menselijke activiteit een veel te hoge depositie hebben. Wat moeten wij met natuur waar van nature en uit het buitenland te hoge depositie is?

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Er ligt een set regels en ideeën om dit probleem aan te pakken. De PvdA staat hier achter.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dus u gaat de natuurlijke depositie aanpakken. Hoe gaat u dat doen?

De VOORZITTER: Dit is de laatste interruptie.

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer Dercksen blijft herhalen wat hij vindt en ik blijf herhalen wat ik vind. Ik zie geen nieuw commentaar.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Sinds de PAS-uitspraak van de Raad van State eind mei 2019 is de onrust groot. De bouwsector kwam voor een groot deel tot stilstand en boerenbedrijven voelen zich in de hoek gezet waar de klappen vallen. Beleidsregels voor de agrarische sector, die door alle provincies werden vastgesteld om vergunningverlening weer op gang te brengen, leidden tot grootschalige protesten. Ook in de provincie Utrecht. Toen de bouwsector daarnaast te maken kreeg met de regels rondom PFAS was daar de maat vol. Ondertussen had de commissie Remkes het rapport 'Niet alles kan' opgeleverd en onlangs zijn er rapporten over de luchtvaart en het bemesten en beweiden verschenen. De rapporten bieden inzicht en adviezen over hoe om te gaan met een buitengewoon complex bestuurlijk probleem.

Het gevaar bestaat helaas wel dat wij dit alleen als een bestuurlijk probleem gaan zien. In de afgelopen weken heeft onze fractie daarom een aantal keukentafelgesprekken gevoerd met boeren en hun gezinnen in onze provincie. Wij zijn deze mensen zeer dankbaar voor hun gastvrijheid en het open gesprek dat wij mochten hebben. Daardoor waren het ook indringende gesprekken die zowel de ondernemersgeest als de zorgen en frustraties aan het licht brachten.

De situatie voor deze gezinnen is zeker niet gelijk, maar wel vergelijkbaar. De boeren die wij spraken zijn allemaal begaan met hun bedrijf en hun dieren en zijn bereid te knokken voor hun bestaan. Waar de ene boer geen zorgen heeft over de korte termijn, weet de ander niet goed wat momenteel de juiste investeringen zijn. Dat is de rode draad van de boodschap die wij meenamen uit deze gesprekken: het toekomstperspectief van deze boeren en hun bedrijven is troebel geworden. De afgelopen jaren zijn flinke investeringen noodzakelijk geweest bij deze bedrijven en welke nieuwe investeringen wachten hen? Daarnaast willen zij erkenning voor de slagen die zij de afgelopen jaren hebben geslagen om de uitstoot te reduceren. Wat ons betreft mag de gedeputeerde die erkenning van harte uitspreken.

De fractie van de ChristenUnie waardeert het dat de gedeputeerde hieraan in de brief van 21 januari 2020 aandacht heeft besteed. Wij waarderen de inzet die wordt gedaan om met belangenbehartigers uit de verschillende sectoren in gesprek te zijn en te blijven via de regietafel stikstof onder leiding van onze voorzitter. Daarnaast hebben meerdere van de boeren die wij ontmoetten uitgesproken dat zij blij zijn met het optreden van gedeputeerde Bruins Slot. Zij heeft zich tot nog toe laten zien als een betrouwbare bestuurder die doet wat zij belooft. Onze oproep is om vooral eerlijk te blijven, ook als die boodschap pijnlijk is voor de andere kant van de tafel. Tot slot spreken wij onze waardering uit voor de enorme energie die in dit dossier wordt gestopt door de betrokken ambtenaren.

Daarmee is het probleem helaas niet opgelost. De ChristenUnie onderschrijft de stelling in de brief van 21 januari dat wij op zoek moeten naar een nieuwe balans. Daarvoor is goed inzicht in de omvang en de oorzaken van het probleem onontbeerlijk. De gekozen insteek voor de gebiedsgerichte aanpak lijkt ons de enige juiste weg om daar te komen. Wij vragen de gedeputeerde om dat zorgvuldig en snel te doen. Uit de beantwoording van de technische vragen van de SGP maken wij op dat gestreefd wordt naar inzicht voor het zomerreces. Wij snappen dat deze processen tijd kosten, maar constateren dat wij dan ruim een jaar na de uitspraak van de Raad van State zijn. Verder zijn wij benieuwd in hoeverre de provincies hierin gezamenlijk optrekken. Onze fractie zag bijvoorbeeld dat de provincie Gelderland reeds medio december vorig jaar de contouren van haar gebiedsgerichte aanpak heeft aangeboden aan de Staten. Kunnen wij van haar ervaringen leren en zo het verkrijgen van inzicht versnellen?

De fractie pleit ervoor om niet te makkelijk stikstofrechten uit de landbouw beschikbaar te stellen voor de industrie. De inspreker sprak over het realiseren van schotten tussen de sectoren. De veelal familie-

bedrijven in de landbouw hebben namelijk niet de kapitaalkracht van veel grote industriereuzen. Daarmee zou de druk op de industrie, en mogelijk andere sectoren, om te komen tot stikstofreductie zomaar eens heel beperkt kunnen zijn. Dit staat los van het grootte uitgangsverschil tussen agrarische en industriële bedrijven. De boeren die wij spraken hebben tot in detail inzicht in hun rechten en uitstoot. Dat gedetailleerde inzicht lijkt ons te ontbreken in de industrie en wakkert het onrechtvaardigheidsgevoel aan.

Verder wijzen wij op mogelijke andere problemen die uitkoop van agrarische stikstofruimte ten behoeve van industriële uitstoot met zich mee zou kunnen brengen. Wij denken alleen al aan het beheer van het land als een bedrijf volledig wordt uitgekocht. Kan de gedeputeerde daar op reflecteren en ziet zij mogelijkheden om vanuit Utrecht invloed uit te oefenen op het hooghouden van de druk op alle sectoren?

Tot slot dringt de fractie van de ChristenUnie er bij de gedeputeerde op aan om goed te kijken naar zinnige besteding van het beperkte budget om dit probleem op te lossen. Het bedrag dat in de brief van 21 januari wordt genoemd voor uitkoop van een agrarisch bedrijf is hoger dan de geraamde kosten voor de aanpak van het probleem. Daarom doen wij de oproep om in de gebiedsgerichte aanpak te zoeken naar de beste besteding van de schaarse stikstof euro's. Het zou zo maar kunnen dat investeringen in bedrijven die blijven bestaan meer effect hebben dan uitkopen van bedrijven die zelf geen of weinig toekomst meer zien. Wij horen graag een reflectie van de gedeputeerde op dit punt. Wij zijn benieuwd tot in hoeverre de landelijke overheid de gebiedsgerichte aanpak financiert. Dit ligt in lijn met de vragen van GroenLinks over cofinanciering.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een concrete vraag en hoop dat u deze vraag helder en concreet beantwoordt. Stel dat in een natuurgebied de stikstofdepositie 14 kilo per hectare is. Naast dit natuurgebied woont een boer met een depositie van 5 gram. Echter, wij kijken niet naar de natuur, maar alleen naar de boer. Vindt u dat wij die boer zijn levenswerk moeten afpakken?

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Op voorhand moeten wij het levenswerk van deze boer niet afpakken. Dat is de insteek van de gebiedsgerichte aanpak en dat is wat wij zoeken, namelijk: inzicht in wat er in de natuurgebieden gebeurt, vanuit die gebieden redeneren, zo concreet mogelijk inzichtelijk maken wat daar neerslaat, waar dat vandaan komt en hoe dat op te lossen is.

De VOORZITTER: De heer Dercksen krijgt het woord namens de PVV.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het stikstofdossier kent grote gelijkenissen met het klimaatdossier. Falende modellen vormen de basis van het beleid. Dit is beleid waarvan je weet dat het effect niet te meten is. Feiten doen er niet toe. Het KNMI heeft hittegolven uit het verleden weggepoetst, waardoor het lijkt alsof er tegenwoordig meer hittegolven zijn. De onderbouwing hiervan rammelt aan alle kanten en het wil de data niet ter beschikking stellen aan onderzoekers. Hetzelfde geldt voor het RIVM. Zij stelde de data pas beschikbaar nadat de gang naar de rechter was voltooid. De data leidde tot een grafiek die u kent van de commissie Remkes. Deze wordt gekoppeld aan de agenda waarin staat dat 46% van de landbouw verantwoordelijk is voor de stikstofdepositie, met name ammoniak. Het is alsof er een deken van ammoniak over dit land zou liggen.

Het enige wat ertoe doet is wat er neerslaat in de natuurgebieden en niet een algemene neerslag in het land. Dat is niet waarnaar wij op zoek zijn. Het PBL rekende voor een aantal natuurgebieden dat daar de invloed van de boeren nog maar 13-14% was. De invloed van het verkeer was al helemaal niet meer te becijferen. Twee derde van de stikstofdepositie kwam van de natuur en uit het buitenland. De stikstofneerslag op Rottumerplaat is 14 kilo per hectare en er is geen boer en geen weg in de buurt. Waarom zouden wij agrariërs aanspreken of zelfs onteigenen en automobilisten lastigvallen als er vanuit de natuur zoveel depositie komt? Wij hebben de kaart van Utrecht al besproken. Hierop ziet u dat de Natura 2000-gebieden aan de randen van de provincie liggen en niet eens in de buurt van de snelweg. Toch gaan wij de snelheid op de snelwegen verlagen. Het beleid is volstrekt feitenvrij.

In het model van AERIUS zijn de middelgrote bedrijven niet meegenomen, terwijl de agrariërs wel zijn meegenomen. Wij gaan onderzoeken wat de invloed van ganzen is, maar de natuur zit vol dieren. Wat is hun depositie? Waarom zit dat niet in de modellen? De dieren in de stal zitten wel in de depositie en de dieren die vrij rondlopen niet. Waar slaat dat op? Wij moeten ophouden met de Hans Klok-modellen. Wij moeten meten, want meten is weten.

Motie M3 (SGP, PVV): meten is weten.

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het stikstofdossier;

overwegende dat

- *er geen gegevens beschikbaar zijn van de feitelijke stikstofdeposities in de Utrechtse Natura 2000-gebieden, noch van de bronnen, noch van de opname ervan door de vegetatie;*
- *zonder deze feiten van geen enkele aanpak of maatregel te voorzien valt of er effecten zullen zijn, noch wat die effecten eventueel zouden kunnen zijn;*
- *dat in de AERIUS-modellen tal van deposities niet worden meegenomen en dat er onduidelijkheid is waarom verschillende soorten deposities anders worden beoordeeld.*

dragen GS op om:

alvorens met een aanpak of anderszins tot nader beleid te komen (per delen) van Natura 2000 gebied door middel van metingen vast te stellen hoe hoog de feitelijke stikstofdeposities zijn, alsmede de opname daarvan door de vegetatie te vast te stellen (en niet alleen de atmosferische waarden), en tevens de herkomst en/of bronnen van deze stikstofdeposities te bepalen, waarbij geen enkele bron, noch van natuurlijke, noch van antropogene oorsprong dient te worden uitgesloten.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be-
raadslaging.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Als wij spreken over een gebiedsgerichte aanpak en gebiedsgerichte maatregelen, dan moeten wij precies weten hoe hoog de depositie is en waar dit vandaan komt. Als een depositie van 25 kilo in een natuurgebied neervalt, dan gaan wij een boer toch niet onteigenen op een 5 gram? Dat is onverantwoord, onmenselijk voor de agrariër en een belachelijke spending van belastinggeld. De gedeputeerde schrijft dat er zoveel mogelijk bronnen rond Natura 2000-gebieden inzichtelijk worden gemaakt. Hoezo zoveel mogelijk? Dit moeten alle bronnen zijn, want anders krijg je een politiek correcte uitslag in plaats van de feiten. Wij moeten alle bronnen kwantificeren en inzichtelijk maken. Anders zijn wij hier slechts lucht aan het verplaatsen en is de uitkomst per definitie bedrog. Ga alles meten. Meet niet alleen de atmosferische depositie, maar wat de vegetatie bereikt.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Op basis waarvan gaan wij meten welk deel van de depositie de vegetatie bereikt?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Op basis van metingen.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Welke modellen gebruiken wij daarvoor?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat gaan wij meten. Op een aantal plekken in het land wordt de depositie gemeten, maar die meetstations staan bijvoorbeeld boven een riool. Er zijn maar een paar meetinstrumenten in het land. Wij gaan boeren hun bedrijf niet afpakken als wij het niet weten doordat wij goochelen met modellen die niet kloppen. Dat is de verantwoordelijkheid die ik voel naar de mensen in de samenleving, met name naar de agrariërs.

Wij vroegen om een opgave over welke planten een probleem hebben met stikstof en hoe het kan dat deze planten er nog steeds staan. De planten staan al decennia in de stikstof en de depositie daalt alleen maar. Ik wil antwoord op deze vraag. Ik wil geen verwijzing naar de kenmerken van de natuurgebieden. Ik wil weten welke planten een probleem hebben met de stikstof. De wet gebied de gedeputeerde mij daarop antwoord te geven, anders sta ik hier elke maand met dezelfde vraag. Ik wil de feiten op tafel.

Tot slot, naast dat de maatregelen die het Rijk treft onzinnig zijn, zijn deze in strijd met de habitatrichtlijn. Ten eerste omdat deze maatregelen niet voorkomen dat er bos komt. Als alle 17.000.000 mensen uit Nederland weggaan en over twintig jaar terugkomen, dan bestaat Nederland uit bos en moeras. De habitatrichtlijn biedt daarnaast mogelijkheden om sociaaleconomische omstandigheden te laten meewegen bij het beleid. Dat doet de falende overheid niet. Dat komt doordat wij iemand die Frans heeft gestudeerd laten oordelen over PFAS. Daardoor zit het land op slot. Wij moeten ons niet langer door deze modellen laten gijzelen.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Dank aan het college voor de statenbrief en de beantwoording van de technische vragen.

Ik begin met het ophalen van herinneringen. Mijn moeder haalde altijd mooie herinneringen op over haar jeugd op Ameland. Zij vertelde dat er elk najaar een varken werd geslacht en alle kinderen in het dorp stonden daarbij te kijken. Mijn grootvader was in zijn jeugd boerenknecht en had mooie verhalen over hoe het was op de boerderij: kleinschalig, herkenbaar, weten waar producten vandaan komen en het respect voor dieren en land. Hij vertelde dat het overgebleven eten aan het varken werd gegeven en dat het varken niet gepest mocht worden. Er moest respect worden getoond. Wat zijn wij ver weg van hoe het vroeger was.

Inmiddels gaat onze natuur al jarenlang gebukt onder een verstikkende deken van stikstof. Dat is op zich niets nieuws. Zo stelde onze fractie in 2009 vragen over overmatige stikstofdeposities op natuur. Kort gezegd was destijds het antwoord dat het allemaal wel goed zou komen met de maatregelen die opgenomen werden in de beheerplannen. Inmiddels weten wij beter.

Mijn collega Van der Steeg begon zijn bijdrage in 2012 met het volgende citaat: "Mijnheer de voorzitter! Stikstof vormt een van de grootste belemmeringen voor de realisatie van de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen." Zo concludeerde de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie in de zomer van 2018 dat het Programma Aanpak Stikstof in strijd is met de Europese Habitatrichtlijn. Onze motie van september dat jaar om te stoppen met vergunningverlening die in strijd is met Europese regelgeving, werd met hele ruime meerderheid verworpen in deze Staten. Was de provincie echt zo overtuigd van haar eigen gelijk? Inmiddels zijn wij allemaal doordrongen van het stikstofprobleem, of eigenlijk het stikstofdebacle. Het politiek falen om maatregelen te nemen om de stikstofuitstoot voldoende te verminderen is blootgelegd met de uitspraak van de Raad van State vorig jaar.

De balans tussen economie en ecologie is zoek. Na al die jaren van economische belangen voorrang geven boven ecologische belangen, zijn we via de rechter gedwongen de ecologische opgave serieus te nemen. Voordat we echter een maatregel hebben genomen om de stikstofuitstoot te verminderen, hebben wij eerst nieuwe beleidsregels vastgesteld om de vergunningverlening op gang te houden. Het is typerend voor het beleid van de afgelopen jaren. Als wij de brief van het college lezen over de Utrechtse aanpak zijn wij niet direct overtuigd. Wij beseffen wel dat een dergelijke omslag in denken en beleid maken tijd nodig heeft.

Wij zien dat de Utrechtse natuurorganisaties hun vertrouwen uitspreken in de gebiedsgerichte aanpak en zij doen een oproep aan ons allen. Deze oproep ondersteunen wij van harte. Het is essentieel dat de belasting van stikstof op de natuurgebieden afneemt en daarvoor zijn dringend maatregelen aan de bron nodig. Tegelijkertijd zien deze organisaties ook dat de nieuwe beleidsregels weer vergunningruimte bieden. Kan de gedeputeerde ons garanderen dat de stikstofuitstoot hierdoor niet zal toenemen en dat het doen afnemen van de stikstofdepositie ook haar belangrijkste uitgangspunt is?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wij moeten het aanpakken bij de bron. Stel dat in een natuurgebied de belangrijkste depositie van dieren komt? Kiest de Partij voor de Dieren dan voor de planten of voor de dieren?

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Dat is een interessante vraag. Ik begrijp dat u in het wild levende dieren wilt aanpakken in een natuurgebied, of heb ik dat verkeerd begrepen?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik stel hier de vragen.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Ik weet niet welke dieren u bedoelt. Zijn dat de loslopende hooglanders?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik stel u een vraag. De depositie komt tevens van dieren. Wij gaan onderzoek doen naar de depositie van ganzen. U weet wat ganzen produceren en dit kan een grote invloed hebben op natuurgebieden. Wat is uw conclusie dan? Gaan wij dat natuurgebied zijn gang laten gaan of gaan wij de ganzen wegjagen of afschieten?

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Wij gaan ganzen niet afschieten. Daarnaast gaat het heel ver wat u stelt. De dieren blijven bestaan. De Partij voor de Dieren gaat daar niks aan doen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dus als de dieren ervoor zorgen dat de depositie in een natuurgebied veel te hoog is, dan laat u het natuurgebied gaan en kiest u voor de dieren. Daarover zullen wij spreken met de gedeputeerde.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Een aantal partijen heeft al gezegd wat ik had willen zeggen. De SP vindt het van het allergrootste belang dat de gedeputeerde overzicht houdt. Wij hebben een landbouwvisie vastgesteld. Als wij die landbouwvisie volgen, dan leidt dat op den duur tot minder uitstoot. Dat zal wellicht niet direct gebeuren, maar op de lange termijn wel. In deze visie wordt het aantal dieren minder. Dat doet pijn bij de boeren en het lijkt erop alsof de boeren deze pijn alleen moeten lijden. De visie van de SP is echter dat wij eerlijk moeten delen en pijn valt daaronder: gedeelde smart is halve smart. Er moet gekeken worden naar de luchtvaart en de scheepvaart. Dit betreft niet alleen de beroepsvaart, maar tevens de pleziervaart. Er moet vooral gekeken worden naar de industrie. Van veel industrie weten wij niet wat de uitstoot is, net zoals van de scheepvaart. Van de luchtvaart weten wij dit wel, maar willen wij het niet weten. Voor de SP is het allerbelangrijkste dat de pijn eerlijk verdeeld wordt. Ik hoor graag van de gedeputeerde wat zij daarvan vindt.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn blij met de gelegenheid om vandaag eens wat dieper van gedachten te wisselen over het thema stikstof. Wij danken het college voor de mogelijkheid voor het stellen van vragen vooraf naar aanleiding van de brief. Toch een persoonlijke noot: wij zijn serieus in de materie gedoken en hebben vragen gesteld van uiteenlopende orde. De wijze van beantwoorden doet op een aantal plaatsen generlei recht aan de plichten van een bestuur om haar controlerend orgaan van informatie te voorzien. Het is echt van droevig niveau. Wij hebben overwogen de gedeputeerde naar een les begrijpend lezen te sturen, want veel antwoorden zijn nog niet het begin van een antwoord op de vraag. Desalniettemin richten wij ons in onze bijdrage voorsnog op de Utrechtse aanpak die geformuleerd is, hoewel dit door het ontbreken van onderbouwingen niet eenvoudig is.

Laat ik wat die aanpak betreft beginnen met een compliment: de volgorde van de Utrechtse aanpak spreekt ons aan. Eerst een goede data-analyse en daarna stellen wij een integrale gebiedsgerichte aanpak op in overleg met alle betrokkenen. Dan pas gaan wij over tot de uitvoering. Wij vinden het jammer dat het college al een begin heeft gemaakt met de aanpak in het pakket beleidsregels dat van kracht is. Dit heeft grote gevolgen voor met name de agrarische sector. Wij begrijpen uw antwoord op dit punt, maar vragen u of het college ervoor openstaat deze regels op basis van de data-analyse eventueel alsnog aan te passen. Daarnaast vragen wij het college om alvorens tot de gebiedsgerichte aanpak

over te gaan de uitkomsten van de data-analyse met de Staten te delen, zodat wij daarover in gesprek kunnen. Bent u hiertoe bereid?

Het is goed dat dit college ervoor kiest om eerst een goede data-analyse op te stellen. Wij hebben namelijk geen idee. Wij hebben geen idee waar de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden in Utrecht vandaan komt. Wij hebben geen idee omdat wij niet meten, maar rekenen. Wij hebben geen idee omdat wij niet weten wat het aandeel is van de natuur zelf. Wij hebben geen idee omdat het college na onze vragen geen overzicht kan geven van de stikstofuitstoot van industriële bedrijven en alleen blijft verwijzen naar de agrarische input. Het is goed om een eigen data-analyse uit te voeren. Zorgelijk vinden wij de beantwoording op dit deel van onze vragen. Het lijkt erop dat het college de landelijke input en de landelijke meetsystematiek van AERIUS zonder meer overneemt. Wij hebben geen idee of het reële uitkomsten zijn die het beoogde doel dienen.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! De heer Van den Dikkenberg zegt dat wij geen idee hebben hoe het zit met de neerslag van stikstof in de provincie Utrecht en dat wij dat moeten uitzoeken aan de hand van een data-analyse. Wat als hieruit blijkt dat het veel erger is dan met de AERIUS-meetmodellen wordt aangegeven?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dan is de opgave groter dan gedacht.

Ik heb een voorbeeld over de reële uitkomsten van de AERIUS-monitor: gisteren heeft de WUR na een wetenschappelijke review een onderzoek gepubliceerd waarin de ammoniakcurve is bijgesteld die relevant is bij het uitrijden van mest. Ondanks dat eerder stellig ontkend werd dat er een fout in zat, kwam men nu tot de conclusie dat er 10% minder ammoniakemissie plaatsvindt en met bijmengen van water zelfs 40% minder. Het RIVM geeft zelf aan dat depositieberekeningen uit AERIUS op lokale schaal tot zelfs 70% kunnen afwijken. De gedeputeerde wil misschien voor miljoenen euro's boerderijen gaan uitkopen, terwijl geenszins vaststaat, met de natuurgebiedjes op Utrechtse schaal, dat dit effect heeft. In Utrecht zijn geen grote natuurgebieden, waardoor de modelonzekerheid toeneemt. Waarom is het uitkopen van bedrijven het eerste wat opkomt in de antwoorden? Wat is uw doel? U wilt toch net als wij een sterke Utrechtse natuur? Of wilt u minder agrariërs? Ik vertrouw u toe op missie te gaan in Den Haag en een reëel beleid te bevechten.

Op onze vraag over het aandeel van de natuur zelf op de totale depositie, antwoordt het college zonder blikken of blozen: "Wilde dieren maken geen onderdeel uit van gebiedsgerichte aanpak." Wij kunnen toch niet doen alsof die wilde dieren niet bestaan? Zometeen kopen wij alle boerderijen uit en blijkt er nog steeds zoveel stikstof door de natuur zelf geproduceerd te worden dat wij de Europese doelen alsnog niet halen. Daarom moeten wij eerst een compleet en betrouwbaar beeld hebben.

Over de industriële bedrijven blijft het college vaag. Volgens de beantwoording van onze schriftelijke vragen is er een compleet overzicht van bedrijven die wel stikstof uitstoten, maar niet vergund zijn, maar volgens de beantwoording van onze technische vragen zijn die gegevens onherkenbaar. Op grond van het informatierecht van een Statenlid heb ik twee vragen: een lijst met datasets die de provincie benut om tot een data-analyse te komen en een overzicht van de bedrijven die stikstof uitstoten en niet in emissieregistratie.nl zijn opgenomen. Kan GS toezeggen dat wij dit ontvangen? In beantwoording op onze technische vragen werd gesteld dat dit niet kon. Echter, de rijksoverheid zegt dat emissie-informatie in beginsel altijd openbaar is in milieujaarverslagen.

Wij zijn blij dat het college kiest voor een gebiedsgerichte aanpak. Veel zal afhangen van de manier waarop de data-analyse gaat plaatsvinden. Wij zijn daar op voorhand kritisch over. Wij staan zeer kritisch tegenover het uitkopen van bedrijven. Is dit wel de goede maatregel? De ChristenUnie verwoordde mooi dat het investeren in de blijvers belangrijker is dan een paar stoppers weg te halen. Er is al becijferd dat als alle auto's en alle dieren uit Nederland weggaan een heel aantal Natura 2000-gebieden in ons land de doelen niet halen. Bovendien: wat voor signaal wordt uitgezonden richting onze agrarische sector als bedrijven worden opgekocht omdat ze schadelijk zouden zijn voor de natuur. Bedenk wel dat veel van de bedrijven rondom natuurgebieden al jaren een actieve bijdrage leveren aan de instandhouding van die natuurgebieden. Uitkopen is in veel gevallen een papieren oplos-

sing, terwijl het probleem in de praktijk groter zal worden. Liever zetten wij in op een verweving van agrarische minder belastende activiteit in samenhang met de natuurwaarden rond de Natura 2000-gebieden, naar het idee van het Akkoord van Utrecht. Hard saneren en vervolgens laten verwilderen heeft geen zin.

Als het gaat om de beleidsregels vinden wij dat er te weinig integraal wordt gedacht. Het is veelzeggend dat het college in antwoord op onze technische vragen letterlijk zegt: "Doelstelling van deze regels is om vergunningverlening weer mogelijk te maken." Waarom kijken wij niet naar de gevolgen daarvan? Is het doel om vergunningverlening mogelijk te maken of is het doel om de natuur te versterken? Dan kunt u de kritische depositiewaarde aanpassen, want dan kunnen wij vergunningen verlenen. Waarvoor kiezen wij? Kiezen wij voor onze landbouwvisie of voor de intensivering van het maximale terugdringing van stikstof? Het kan namelijk niet allebei. Wat dat betreft hebben de landbouwoordvoerders een zinvol bezoek gehad bij de boer De Koning. Hij kon op zijn bedrijf mooi laten zien wat door de inspreker reeds geschetst is. Dat is precies wat wij gaan zien: boeren willen extensiveren, maar kunnen dat niet omdat zij dan meer stikstof gaan uitstoten. Boeren willen misschien een luchtwasser installeren op een stal die nog vrij uitblaast, maar dat kan niet omdat zij dan gekort worden op het aantal dieren. Dat bijt elkaar enorm. Straks gaan de koeien nog in een dichte stal onder luchtwassers. Een boer schetste dat de lucht op deze manier beter gecontroleerd kan worden. Is dat het beeld dat u voor ogen heeft om de natuur te redden? Is dat het droombeeld van de gedeputeerde?

Grote zorgen maken wij ons over de externe saldering die er nog aankomt. Kan de gedeputeerde toezeggen dat deze beperkt wordt binnen sectoren? Anders hebben wij te maken met de laatste generatie boeren in onze provincie. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

Wij doen het voor de natuur. Tot dusver heb ik nauwelijks gelezen in de stukken over de enorme achteruitgang van de natuurgebieden in ons beheer. Ik heb alle natuurrapportages doorgelezen en de boodschap is de afgelopen jaren altijd geweest dat het heel slecht was, maar dat het inmiddels goed gaat en de stijgende lijn is ingezet. Ik heb nergens gelezen dat er zulke enorme problemen zijn als de insprekers en de mensen die brieven insturen schetsen. In de laatste grote natuurmonitor lees ik dat het zich herstelt, dat het goed gaat en dat de stijgende lijn wordt ingezet. Na de rechterlijke uitspraak over de PAS hoor ik niets anders dan dat de natuur er zo slecht aan toe is. Is de gedeputeerde bereid om als start van een goede gebiedsgerichte aanpak een grondige evaluatie voor te bereiden van ons natuurbeleid waarin uitgegeven middelen worden uitgezet tegen gerealiseerde doelen en beschermde soorten?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Stikstof is van ons allemaal. Laten wij ons niet alleen richten op de agrariërs, maar tevens op de industrie, de luchtvaart en de infrastructuur. Overal ontstaat stikstof en stikstof is ook nodig. Dat zit elkaar in de weg.

De inspreker van de LTO sprak over het oprichten van een stikstofbank. Hoe gaan wij hiermee om in verboden gebieden en in combinatie met bouwen? Tijdens het werkbezoek hebben wij gehoord hoe de agrariërs in de knel komen als wij het beleid voortzetten. Al willen de agrariërs uitbreiden en meer doen, dan zullen zij toch stuklopen op de wetgeving. Het gaat over de combinatie van de natuur, economische belangen en dierenwelzijn. Er wordt gesproken over de dieren die de meeste stikstof veroorzaken, maar het is een combinatie met andere zaken.

In onze provincie zijn negen Natura 2000-gebieden en deze staan allemaal met elkaar in verbinding. Hoe gaan wij om met de vergunningverlening in deze gebieden? Is dit in combinatie met de stikstofbank geen gevaar voor het verdoezelen waar het niet kan? Doordat stikstof middels de stikstofbank verdeeld wordt, komt uiteindelijk de opdracht van het Rijk dat alles stopt. Dan zijn wij nog veel verder van huis. Daarover maakt 50Plus zich zorgen en ik verneem graag een antwoord van de gedeputeerde. Wij moeten heel zorgvuldig omgaan met de stikstofbank. Het gaat om de balans. Deze moet zo zijn dat het niet afgewikkeld wordt op de agrariërs, maar op alle facetten waar stikstof veroorzaakt wordt.

De VOORZITTER: Mevrouw Bittich van DENK heeft geen behoefte aan het woord. Ik stel vast dat de inbreng in de eerste termijn door uw Staten is geleverd. Het woord is aan de gedeputeerde voor de beantwoording van de eerste termijn.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Veel Statenleden hebben in de afgelopen periode zowel bij boeren aan de keukentafel gezeten als bij industrieën op bezoek geweest. Ik hoorde de heer De Harder en de heer Van Donselaar zeggen dat deze gesprekken worden gevoerd met boerengezinnen die zich zorgen maken, onduidelijkheid hebben en oproepen om met plannen te komen die voor een langere periode zekerheid bieden. Een ondernemer wil op termijn weten wat je te wachten staat. Die zekerheid voelden zij de afgelopen periode niet.

Net als de Statenleden heb ik de laatste tijd regelmatig aan deze keukentafels gezeten met meerdere generaties boeren die trots zijn op hun bedrijf en hun bedrijf graag doorgeven aan hun kinderen. Ook heb ik gesprekken gevoerd met mensen die zich inzetten voor het behoud van natuur. Deze mensen zeggen vaak: "Wij moeten proberen dat wij hier samen uitkomen." Zoals de heer Van Donselaar zo juist aangaf: voor iedereen ligt hier de opdracht om te werken aan een goede oplossing. Die opdracht voel ik. Wij moeten werken aan een goede aanpak waardoor de bouw kan blijven bouwen, de natuur robuust wordt en de boer kan blijven boeren.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Welke feiten heeft u waarop u baseert dat het niet goed gaat met het behoud van de natuur? Ik stel vragen over planten, maar krijg daarop geen antwoord. De heer Van den Dikkenberg heeft op basis van de natuurrapportages vastgesteld dat het goed gaat. Waarom spreekt u dan over het behoud van de natuur?

De VOORZITTER: Ik veronderstel dat de gedeputeerde in haar betoog zal ingaan op de vragen die u gesteld heeft.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De opbouw van mijn betoog is als volgt: eerst zal ik ingaan op de beleidsregels, daarna zal ik de vragen die daarover zijn gesteld beantwoorden, dan zal ik ingaan op de gebiedsgerichte aanpak en de vragen die gesteld zijn over meten en dergelijke. Tot slot zal ik ingaan op de financiën.

Het inrichten van de aanpak vergt een uiterst precieze belangenafweging. Daarvoor moeten wij goede gesprekken voeren met de verschillende sectoren om een overzicht te krijgen van waar men de oplossingen en belemmeringen ziet. Dat is het huidige proces. De beleidsregels zijn opgesteld om aan de ene kant het gelijk houden of het verminderen van de depositie te bewerkstelligen om daarmee de natuur te beschermen. Aan de andere kant zijn deze beleidsregels opgesteld om economische ontwikkelingen mogelijk te maken. De gedeputeerde Schaddelee is op dit moment niet aanwezig. Daarom zal ik de vragen die aan hem gesteld zijn voor mijn rekening nemen.

De komende periode zullen wij zien waar de beleidsregels zullen knellen met zaken zoals de verduurzaming van de landbouw en de kringloopvisie. Meerdere statenleden hebben aangegeven dat de komende periode inzichtelijk gemaakt moet worden waar de knelpunten zitten en wat mogelijke manieren zijn om daarmee om te gaan. Ik ben bereid om dat te doen. In gesprek met andere provincies zal ik vragen naar hun ervaringen met aan de ene kant de beleidsregels die erop gericht zijn dat mensen hun bedrijf kunnen veranderen en aan de andere kant de beleidsdoelstellingen met betrekking tot de verduurzaming van de landbouw. Af en toe zal dat samenkomen.

Er ligt een advies van de commissie Remkes over bemesten en beweiden. Daarin staat het advies dat niet voor iedere koe een vergunning uitgegeven hoeft te worden om ervoor te zorgen dat zij in de wei kan staan, want het is een maatschappelijke wens om een koe te beweiden. Dat is goed voor het dierenwelzijn. De minister zal nog een standpunt geven op het advies van de commissie Remkes. Als koeien buiten lopen zal echter de stikstofdepositie toenemen. Dit soort vraagstukken gaan wij in de komende periode in beeld brengen. Mijn toezegging is om aan de Staten te laten weten hoe wij met deze zaken omgaan, want wij staan aan het begin van een aantal zaken die wij met elkaar moeten regelen.

Bedankt voor de steun die de Staten in overwegende mate hebben uitgesproken voor de gebiedsgerichte aanpak om dat gezamenlijk met de partners te doen. Een aantal Statenleden heeft gezegd dat sommige andere provincies al een uitgewerkt plan hebben neergelegd. Wij hechten eraan om een goed gesprek te voeren met de natuursector en de landbouwsector, omdat het van belang is welke oplossingen men zelf ziet. Dit moet niet alleen op een tekentafel gedaan worden, want dan kom je niet tot de goede oplossingen. Verschillende Statenleden spraken over onteigenen en dergelijke begrippen. Daarbij benadruk ik nogmaals dat de Staten mij de opdracht hebben gegeven dat er sprake moet zijn van vrijwilligheid. Wij starten met het bouwen van een goede basis om daarna te kijken welke maatregelen noodzakelijk zijn. Meerderen van u hebben aangegeven dat hierbij niet alleen gefocust moet worden op de stikstofdepositie. Ik ben het daarmee eens. Het is van belang om integraal te kijken. De natuur kan versterkt worden door het robuuster te maken door maatregelen te nemen voor het ontsnipperen. Als de maatregelen alleen gericht worden op het verminderen van de stikstofdepositie, dan is dat niet het meest optimale voor de natuur.

Mevrouw Van Elteren vroeg naar de partijen die daarbij betrokken zijn en of het collectief breed genoeg georganiseerd is. De agrarische collectieven die zich bezighouden met natuurbeheer worden hierbij betrokken. Het Stikstofcollectief landbouw Utrecht heeft de oproep gedaan om aan te sluiten bij dit collectief. De oproep van mevrouw Van Elteren kan ik overbrengen aan het Stikstofcollectief landbouw Utrecht. Dat is op dit moment een gemakkelijke overdracht, omdat de voorzitter nog in deze zaal zit. Daarnaast zal ik het bij de commissaris neerleggen, omdat hij gaat over de samenstelling van de provinciale regietafel die op dit moment wordt samengesteld.

Er is een grote discussie over meten. Dit is een discussie die vooral landelijk plaatsvindt, want de minister gaat over de meetsystematiek. Zij heeft toegezegd aan de Tweede Kamer om met een commissie te werken aan een optimalisatie van die systematiek. Het is wenselijk dat dit gebeurt. De provincie Utrecht heeft bij de minister aangegeven dat wij dit een verstandige stap vinden.

De aanwijzing van Natura 2000-gebieden is door de minister gebeurd. Zij heeft aan de Tweede Kamer toegezegd dat er in de komende periode gekeken wordt of er in de aanwijzingsbesluiten meer is aangewezen dan noodzakelijk is. De verwachting is dat zij de provincies zal vragen om daarvoor informatie aan te leveren. Wij zullen daaraan meewerken. Hoe dat traject precies gaat lopen is nog duidelijk. Als hierover meer bekend is, dan zal ik de Statenleden daarover informeren.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Is dat een toezegging dat u mij gaat informeren over welke planten in onze natuurgebieden last hebben van stikstof?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat is niet de toezegging die ik heb gedaan. Ik heb toegezegd hoe de minister de Natura 2000-gebieden gaat evalueren, omdat zij gaat over de aanwijzing van deze gebieden en de habitat die daar beschermt moet worden. Die bevoegdheid ligt niet bij de provincie, maar bij het Rijk.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Toen de maatregelen zijn genomen heeft de minister gezegd dat zij ook niet weet over welke planten het gaat. Ik doe een beroep op de Provinciewet. Ik verlang van de gedeputeerde dat zij mij informeert over de planten waarover het gaat.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De minister heeft de taak gekregen om dat te doen. Er is wel informatie beschikbaar. Wij kunnen die informatie naar u doorsturen. Het is echter niet mijn provinciale taak om de stikstofdepositie op individuele planten te meten.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het zijn provinciale natuurgebieden waar u over gaat. Ik stel u de simpele vraag: vertel mij welke planten last hebben van stikstof. Hoe ingewikkeld is dat? Ik wil dit zo snel mogelijk weten, want wij gaan boeren en automobilisten lastigvallen. Welke planten hebben een probleem met stikstof? Hoe komt het dat deze planten hier een probleem mee hebben en hoe komt het dat deze er nog steeds staan ondanks dat de stikstofdepositie verlaagd is?

De VOORZITTER: Mijnheer Dercksen, uw verzoek is helder. De gedeputeerde gaat over haar eigen antwoord.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik kan de heer Dercksen van harte uitnodigen om onder leiding van onze fractiemedewerker Kees de Heer de natuur meer in te gaan, zodat hij kan laten zien over welke planten het gaat.

De VOORZITTER: Mijnheer Dercksen, u kunt het nog even in beraad houden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het is een leuke uitnodiging, maar het heeft geen relatie met mijn vraag.

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik doe de oproep aan de heer Dercksen om niet continu de aandacht te verstoren. Dit is niet de jaarvereniging van hoveniers. Uw vragen zijn te gedetailleerd.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hoe haalt u het in uw hoofd om dit te zeggen? Wij gaan agrariërs uitkopen en hun bedrijven ontnemen. Ik zoek naar de reden waarom. Dit gaat over mensen die hun leven in hun bedrijf hebben gestopt en worden uitgekocht. Ik wil weten waarom en waarop dit gebaseerd is. U doet dat weg met een lachertje. U moet zich schamen.

Mevrouw DE BOER (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dat is niet waar. Ik verwijs slechts naar uw vraag naar de specifieke plantjes. Niemand wil mensen hier hun bedrijf afnemen. Wij zoeken samen naar een oplossing. Hierbij laat ik het.

De VOORZITTER: Mevrouw De Boer, u laat het hierbij, maar de heer Dercksen wil graag op uw opmerkingen reageren. Na de inbreng van de heer Dercksen sluit ik deze discussie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Iedereen spreekt over natuurherstel en het robuuster maken van de natuur. Ik vraag waarover het specifiek gaat, maar daarop krijg ik geen antwoord.

De VOORZITTER: Dit is voldoende op dit onderwerp. Mevrouw De Widt krijgt het woord als haar opmerking iets toevoegt aan deze discussie.

Mevrouw DE WIDT (D66): Mijnheer de voorzitter! Het gaat over specifieke planten als dit doelsoorten zijn waarop wij het beleid richten. Daarachter zit een grotere context van de natuur als geheel. De gedeputeerde heeft aangegeven dat het niet alleen betrekking heeft op Natura 2000-gebieden, maar op het grotere geheel van de natuur in Nederland die wij steviger willen maken.

Mevrouw POUW (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik steun de heer Dercksen. Het lijkt alsof het alleen gaat over planten en dat de heer Dercksen inzoomt tot het belachelijke, maar wij moeten weten waarover het gaat. Door het heel groot te maken en te spreken over de natuur in Nederland wordt het zo groot gemaakt dat hierop geen kritiek geleverd kan worden. De heer Dercksen vraagt waarover het precies gaat. Wij kunnen geen beleid maken als wij niet weten waarop dat beleid gebaseerd wordt. Dit lijkt mij een terechte vraag.

De VOORZITTER: Dank u wel. De gedeputeerde vervolgt haar betoog.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat biedt mij de gelegenheid om mevrouw Pouw te complimenteren met haar maidenspeech en het persoonlijke verhaal dat zij heeft gehouden. Dat was een duidelijke weergave van de motivatie waarmee mevrouw Pouw de politiek is ingegaan. Dat kan een goede stimulans zijn om scherpe vragen te stellen.

In de beschikbare rijksinformatie is het per gebied en per doel beschreven. Per leefgebied wordt aangegeven wat de stikstofgevoeligheid is. Dat betreft de samenlevingsgroepen van de planten die daar zijn. In een memo zal ik aangeven waar deze informatie te vinden is. Het Rijk pakt dit op en verzamelt deze informatie, maar ik ben de Staten terwille om de plek en de systematiek hiervan als technische vraag te beantwoorden.

De heer Van den Dikkenberg stelde vragen over de emissiegegevens van bedrijven. De gegevens van de grote industriële bedrijven zijn bekend middels het e-MJV. De meitellingen van de agrarische bedrijven zijn echter gegevens die tot individuele bedrijven herleidbaar zijn. Deze gegevens zijn privacygevoelig. In onze eigen analyse gaan wij per gebied kijken welke emissies er zijn. Als het individuele bedrijven betreft kunnen wij deze gegevens niet verstrekken. De gegevens uit de milieujaarverslagen van grote industriële bedrijven zijn wel bekend.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik verwees naar de laag bedrijven die niet onder de rapportageplicht vallen van de e-MJV. De e-MJV is openbaar, dus deze gegevens kunnen wij inzien. Wij hebben schriftelijke vragen gesteld over de laag bedrijven zonder rapportageplicht. U heeft erkend en herkend dat deze problematiek in de provincie Utrecht van toepassing is. Uw focus lag echter op agrarische bedrijven. Het klopt dat de meitellingen niet openbaar zijn. De emissiegegevens van de kleinere industriële bedrijven die stikstofuitstoten moeten wel openbaar zijn. Hoeveel bedrijven zijn er in de provincie Utrecht die stikstof uitstoten en daarmee relevant zijn in de gebiedsanalyse en welke bedrijven zijn dit?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Met de gegevens die er zijn gaan wij de data-analyse zo goed mogelijk uitvoeren. Als antwoord op uw technische vragen heb toegezegd dat ik de data-analyse en de uitkomst daarvan ga delen met de Staten, zodat wij samen kunnen kijken wat de trackpositie is. Op bepaalde punten hebben wij te maken met belemmeringen.

Een ander essentieel punt dat de heer Van den Dikkenberg in zijn betoog naar voren heeft gebracht, is dat wij bij het versterken van de Natura 2000-gebieden goed moeten kijken naar de verweefbaarheid van het agrarisch gebied en het natuurgebied. Dit sluit elkaar niet uit. Rondom Natura 2000-gebieden zie je op bepaalde plekken goede initiatieven waardoor agrariërs een andere wijze van grondgebondenheid hebben. Daardoor ontstaat er een soort bescherming. In de gebiedsgerichte processen moet meegenomen worden hoe daarin een goede samenwerking kan ontstaan.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg heeft een vraag over de dataverzameling gesteld. Deze vraag heeft u beantwoord. Ik kijk of dat voldoende is, want dan kan dit punt afgesloten worden.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb gevraagd welke data gebruikt wordt voor de data-analyse en of dit compleet is. Dit hoor ik graag tevoren, zodat wij achteraf niet het debat hoeven te voeren over de kwaliteit van de data. Ten tweede heeft u in beantwoording op de technische vragen aangegeven dat de RUD een lijst heeft van bedrijven die niet in het e-MJV staan, maar wel stikstof uitstoten en relevant zijn voor onze gebiedsgerichte aanpak.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het aantal en het type uitstoot kunnen wij delen. Net zoals de data die wij gebruiken. Ik kan een overzicht geven van welke data en de systematiek die is gebruikt. Er zitten een aantal knappe koppen bij de provincie die dat precies kunnen uitleggen. Ik zal hier niet ingaan op die techniek. Er kan een meer totaalbeeld gegeven worden wanneer dit compleet is. Dat is een toezegging. Verwacht echter niet dat wij dat tot het individuele bedrijf zichtbaar kunnen maken, want die gegevens hebben wij niet. Daarbij kunnen wij de kennis uit het gebied gebruiken om te kijken of daar aanpassingen zijn. Wij kunnen een overzicht geven van wat wij wel gebruikt hebben.

De VOORZITTER: De heer Van den Dikkenberg krijgt te zijner tijd voldoende gelegenheid om hierover in gesprek te gaan met de gedeputeerde.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus heeft een vraag over de gebiedsgerichte processen. U staat in verbinding met het Rijk en de andere provincies. Is er ruimte per provincie om een eigen beleid uit te zetten? Zo ja, hoe gaan wij dan om met de agrariërs die in twee provincies hun bedrijf uitoefenen waarbij er een verschil is tussen het beleid van deze provincies?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dat is een terecht punt van mevrouw Hoek. Een groot deel van onze Natura 2000-gebieden ligt op de grenzen van de provincie. Er moet sprake zijn van gelijkgerichtheid bij het inrichten van de gebiedsprocessen. Bij de inrichting van de gebiedsprocessen moet er rekening mee gehouden worden dat een Natura 2000-gebied op de grens van twee provincies ligt. Het is niet ondenkbaar dat er in het oosten van de provincie een deel van Gelderland bijgepakt wordt. Het is namelijk handiger om FoodValley als totaal mee te nemen in plaats van het aanhouden van de grens van de provincie. Daarbij is het van belang om de 'stakeholders' in het gebied als vertrekpunt te gebruiken voor de gebiedsgerichte aanpak. Er worden reeds gesprekken gevoerd met de omliggende provincies over hoe dat slim kan en waar kansen liggen. De provincie Gelderland heeft een soort contour neergelegd in het stuk dat zij naar de Staten heeft gestuurd. Ik sta voor een andere aanpak, omdat wij in Utrecht de afspraak hebben dat wij eerst met elkaar gaan praten over hoe men ertegenaan kijkt. Vanuit de organisatie krijg ik terug dat dit goede suggesties biedt over hoe wij het kunnen inrichten. In die zin zijn wij op gang. Het gaat erom welke resultaten wij kunnen bereiken. Daarvoor kies ik deze weg en heb ik niet de weg van de snelheid in december gekozen die Gelderland wel gekozen heeft.

De VOORZITTER: U vervolgt uw betoog in de richting van een afronding.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is belangrijk om in gesprek te blijven met de jonge boeren, los van het Stikstofcollectief landbouw Utrecht. Vorig jaar was er een goede bijeenkomst met deze jonge boeren. Een aantal Statenleden was daar aanwezig. Mijn inzet is om in de loop van dit jaar jonge boeren uit te nodigen om met ons mee te denken over stikstof en een aantal andere thema's. Bij de keukentafelgesprekken hoor ik dat veel boeren willen innoveren, maar de ruimte moeten krijgen om dat te doen. Aan het begin van mijn betoog heb ik toegezegd dat ik ga uitzoeken in hoeverre de beleidsregels op bepaalde punten kunnen botsen met een aantal andere ambities van de provincie en welke mogelijke oplossingsrichtingen daarvoor zijn. Daaraan ga ik de komende tijd werken en de jonge boer is daarbij van belang.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik liet het ambtelijk net van de gedeputeerde door mijn hoofd gaan en plaatste dit in lijn met de antwoorden die wij eerder hebben gekregen op schriftelijke vragen. Daarin wordt letterlijk gezegd dat de totale depositie en verdeling tussen sectoren al bekend is en de basis vormt voor te nemen maatregelen en de vormgeving van het beleid. Zojuist zei de gedeputeerde dat dit nog in beeld gebracht moet worden en de Staten geen compleet plaatje kunnen krijgen. Dit rijmt niet met de antwoorden op de schriftelijke vragen waarin staat dat alles bekend is.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De totale depositie van stikstof in Nederland hebben wij scherp in beeld. Voor de depositie in een bepaald gebied moet je een stapje terug doen en kijken wat er in een gebied aan de hand is. In een gebied kan een andere situatie ontstaan dan het totaal in Nederland. Daarvoor moeten wij oog hebben.

Mevrouw POUW (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een vraag aan de gedeputeerde over het extern salderen. Het FvD maakt zich zorgen over de leegloop en leegkoop van de sector. Ik hoor graag de toezegging van de gedeputeerde dat zij gaat verkennen of de specifieke optie van het van extern salderen binnen de sector beperkt kan worden.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Eerder heb ik de Staten toegezegd om bij de minister neer te leggen hoe wij met extern salderen kunnen voorkomen dat er ongewenste situaties in het buitengebied ontstaan. Hoe kun je voorkomen dat op een aantal plekken de industrie al op de deur klopt om een boerenbedrijf op te kopen? Dat gesprek wordt nog steeds gevoerd met de mi-

nister. Daarop is nog geen duidelijk antwoord gekomen. Dat is een van de redenen dat ik vanuit de provincies overweeg of het verstandig is om op korte termijn het extern salderen open te zetten. Als daarover meer duidelijkheid is zal ik de Staten daarover zo snel mogelijk informeren. Kortom, de vraag die mevrouw Pouw stelt is eerder bij de minister neergelegd. Het is lastig om te werken met compartimenten, want dat betekent dat er niet extern gesaldeerd kan worden voor de andere sectoren. Dit is economisch gezien een risico, omdat bepaalde ontwikkelingen dan niet meer kunnen plaatsvinden. Het is van belang om te kijken naar andere wegen om te voorkomen dat er ongewenste situaties in het buitengebied ontstaan. Dit is bij het Rijk neergelegd om te kijken of er bepaalde instrumenten mogelijk zijn.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zegt dat wij alles in beeld hebben, maar in de grafiek van de commissie Remkes is de depositie van de natuur niet opgenomen. Ik heb twee verschillende urgente vragen. In de antwoorden op de vragen van de heer Berlijn las ik dat de biomassacentrale in Lage Weide een uitstoot genereert op het oostelijke Vechtplassengebied van 1,17 mol per hectare per jaar. Wanneer gaan wij hierover besluiten?

De VOORZITTER: U gaf aan dat u twee vragen heeft. Als u deze achter elkaar stelt, dan kan de gedeputeerde deze in een keer beantwoorden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Mijn voorkeur is om deze vragen uit elkaar te houden.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik ga niet over de biomassacentrale en kan op die vraag geen antwoord geven.

Ik ga niet over het sluiten van biomassacentrales. Er kunnen wel handhavingsverzoeken worden ingediend. Als deze er zijn, dan liggen deze bij de RUD om afgewogen te worden. Over de handhavingsverzoeken is gedeputeerde Schaddelee meer op de hoogte dan ik. Ik moet mij beperken tot de informatie die ik voorhanden hebben.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dit bevestigt slechts dat het beleid feitenvrij is. De A2 wordt wel meegerekend, maar een biomassacentrale met een veel grotere uitstoot niet. Iets anders wat niet meedoet zijn de dieren in de natuur. Dat betekent dat aan de ene kant van het hek een koe in de wei staat die wel meetelt, maar een kudde ganzen aan de andere kant van het hek telt niet mee. Mijn voorstel is om een poort in het hek te maken en de koe in het natuurgebied te zetten, want dan telt zij niet mee. Volgens de modellen is dan alles opgelost. Ik heb gezocht naar de emissie van dieren en kwam terecht bij een rapport van de Universiteit Wageningen uit 1993. Daarin werd geschreven dat er politiek en beleidsmatig een hoop te doen was over de atmosferische depositie ten gevolge van luchtverontreiniging. Let wel, de stikstoftoevoer door het uitlaten van honden blijkt echter plaatselijk even groot of groter te zijn. Dat is bijvoorbeeld op heide en duingraslandgebied het geval. Het uitlaten van een hond over 500 meter per dag geeft een vergelijkbare depositie als alles wat er in de atmosfeer zit. Als je de hond niet aan een lijn van 1,5 meter hebt, maar aan een lijn van 5 meter, dan verviervoudigt de depositie.

De VOORZITTER: Wat is uw vraag?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Een hond uitlaten over 500 meter heeft in 1993 dezelfde depositie als alle atmosferische deposities. Ik wil daarop graag een reactie van de gedeputeerde, want er zijn bijvoorbeeld 130.000 vossen in dit land.

De VOORZITTER: Dank u wel, mijnheer Dercksen. U hebt volop de gelegenheid gekregen voor uw inbreng. De gedeputeerde antwoordt hierop en rond haar betoog af.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp dat de heer Dercksen telkens terugkomt op de meetsystematiek en de manier waarop die verbeterd moet worden. Het verbeteren van de systematiek is een taak van het Rijk. De provincies hebben aangegeven dat het van belang

is om daarvan werk te maken. De informatie uit 1993 ken ik niet. Het klinkt interessant en mijn suggestie is om dit naar ons te sturen. De commissie Horting is ingesteld om de meetsystematiek te verbeteren. Men is daarmee bezig en de minister maakt daar werk van.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dit is Kafka. De dingen waarmee wij mensen kunnen lastigvallen worden meegeteld, maar er wordt weggekeken van de dingen die ertoe doen en ons politiek beter uitkomen, zoals biomassa en dieren. Het is ongelooflijk.

De VOORZITTER: Het is helder dat de adressant waaraan u uw uitspraak richt niet in deze zaal zit.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Wat is er op tegen om goed te gaan meten? Door te meten kunnen de modellen beter worden. Laten wij overal waar het nodig is meetpalen neerzetten. Dat is de beste optie om te kijken waar de stikstof vandaan komt. Het moet bekend zijn hoeveel uitstoot de industrie en de natuur oplevert voordat er een goede maatregel genomen kan worden. Dat kun je niet berekenen. Dit zal gemeten moeten worden om de modellen beter te maken.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dit is een herkenbare oproep die tevens door de SP in de Tweede Kamer is gedaan. Het laatste punt gaat over de financiën. De provincies hebben de minister aangesproken op Artikel 2 van de Financiële Verhoudingswet.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een vraag over het extern salderen. Ik heb begrip voor het antwoord van de gedeputeerde dat het soms nodig is voor andere sectoren. Hoe zorgen wij ervoor dat de druk op de industrie zo groot wordt dat zij gaan reduceren in plaats van meer rechten te kopen en meer te produceren?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Als de industrie iets wil doen, dan moet zij daarvoor een vergunning hebben en verduurzamen wil zij voldoende ruimte hebben om te ontwikkelen. Dat is de basis van de beleidsregels. Het kernpunt is dat er een instrument moet zijn om te sturen als er onwenselijke situaties ontstaan in het buitengebied. Die vraag hebben wij neergelegd bij de minister. Dit wordt uitgewerkt. Ik heb daarover nog geen voldoende duidelijk beeld. Dat is een van de redenen waarom ik overweeg om voorlopig het extern salderen niet open te zetten totdat wij een beter overzicht hebben van de risico's.

Vanuit de provincies heb ik de vraag over de financiën neergelegd bij de minister van LNV. Het Rijk kijkt nadrukkelijk naar de provincie, omdat de provincie er belang bij heeft om zaken goed te regelen als er sprake is van ontwikkelingen in de provincie. Daaruit blijkt het belang om de minister erop te wijzen dat wij geld moeten hebben voor de zaken die zij van ons verlangt. Dit straal ik uit naar de andere provincies, want het is van belang dat de provincies er oog voor hebben dat alle provincies een verschillend budget hebben. De heer De Harder heeft de notitie van Gelderland gelezen. Gelderland heeft 140.000 miljoen euro uit de NUON-gelden beschikbaar gemaakt om hiermee aan de slag te gaan. 140.000 miljoen euro is geen bedrag dat Utrecht op haar rekening heeft staan. Daarvoor hebben wij geld van het Rijk nodig. Ik sluit echter niet uit dat er wellicht geld nodig is om bepaalde ontwikkelingen op een goede manier te begeleiden. Als daarvan sprake is, dan zijn de Staten daarover beslissingsbevoegd. Dan zal ik met een goed voorstel komen en de vraag of de Staten het verantwoord vinden om eventueel daaraan geld uit te geven. De inzet is om eerst het Rijk hierop aan te spreken.

Er ligt een gemeenschappelijke opgave voor ons allemaal. Afgelopen maandag was de provinciale regietafel waarbij de industrie, natuurorganisaties en het stikstofcollectief bij elkaar zaten. Het was goed om te zien dat men daarin stond met zowel scherpste voor de belangen waarvoor zij staan als met een opbouwende houding. Wij moeten in staat zijn om de belangen met elkaar te verenigen en uiteindelijk dat te doen wat goed is voor de economische ontwikkeling en de natuurontwikkeling. Ik wil mij zo goed mogelijk inzetten om die belangen samen te brengen, zodat wij hier uiteindelijk tot een goede handelwijze komen.

De VOORZITTER: Heeft u behoefte aan een tweede termijn?

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik mis een duidelijk antwoord op mijn vraag over de houding van de gedeputeerde tegenover de stikstofbank. Met betrekking tot de motie van de PVV en de SGP ben ik het volledig eens met het meten. Wel haal ik uit de motie dat alles stilgelegd moet worden totdat er gemeten wordt of kan worden. Dat lijkt mij niet wenselijk voor de agrariërs.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde heeft geen antwoord gegeven op mijn vraag over de nieuwe beleidsregels die meer vergunningruimte bieden. Mijn vraag is of de gedeputeerde kan garanderen dat de stikstofuitstoot hierdoor niet zal toenemen en dat het doen afnemen van de stikstofdepositie het belangrijkste uitgangspunt is.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik maak van de gelegenheid gebruik om de gedeputeerde te bedanken voor de beantwoording en om haar te ondersteunen in haar keuze voor zorgvuldigheid in plaats van snelheid.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde heeft geen antwoord gegeven op mijn vraag over het verdelen van de pijn en hoe dat gaat met de luchtvaart, de scheepvaart en de industrie. Bent u bereid om er bij het Rijk op aan te dringen dat de uitstoot van de industrie beter in beeld gebracht wordt?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de gedeputeerde hartelijk voor haar beantwoording en de manier waarop zij dit gedaan heeft. Wij hebben een goed gesprek gevoerd met elkaar waar wij tot op heden nog geen gesprek hebben gehad, omdat wij telkens achter de feiten aanliepen. Ik zie uit naar het vervolg, want wij zullen hierover nog vaker spreken met elkaar via de ordelijke weg van commissies en Statenvergaderingen. Wat dat betreft komt de heer Westerlaken weer tot zijn recht.

De VOORZITTER: Ik begrijp waarom de heer Westerlaken de aandacht op u vestigde. De gedeputeerde antwoordt tot slot.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Er is eerder een stikstofbank geweest. Deze heeft het niet gehaald bij de rechter. Het Rijk is een stikstofregistratiesysteem aan het maken. Dat ziet vooral toe op de ruimte die ontstaat door de verlaging van de snelheid op de snelwegen. De provincies hebben bij het Rijk de vraag neergelegd of het mogelijk is om het stikstofregistratiesysteem na verloop van tijd uit te breiden met nieuwe modules, zodat er een systeem ontstaat waarin de vrijgekomen ruimte op een andere plek in de provincie ingezet kan worden. Op deze vraag is nog geen definitief antwoord gekomen. Het Rijk heeft aangegeven eerst aan de slag te gaan met het stikstofregistratiesysteem. Daarna gaat het pas verder kijken.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! De stikstofbank heeft het eerder niet gehaald bij de rechter, omdat deze niet kon bestaan naast de PAS. Dit kwam niet door de vorm van de stikstofbank. Bedoelt u dat een stikstofregistratiesysteem een stikstofbank kan worden en dat de provincie daarop inzet?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De stikstofbank is wegens juridische redenen niet goedgekeurd. Dat ging onder andere over de koppeling tussen in en uit. Voor die aspecten wordt bij het stikstofregistratiesysteem gekeken of daartussen wel een goede koppeling zit. Daar waar ruimte ontstaat moet ruimte ingezet worden. Het is het verzoek vanuit de provincies om in een later stadium het stikstofregistratiesysteem uit te breiden, zodat de vrijgekomen ruimte ingezet kan worden in de provincie. Dat is gebiedsgericht geografisch bepaald. Op dit moment is daarover nog geen duidelijkheid.

Mevrouw VAN GILSE (VVD): Mijnheer de voorzitter! U wilt het zelf dus wel?

De VOORZITTER: Mevrouw Van Gilse, dit gaat te ver. Ik stel voor dat de gedeputeerde haar beantwoording afrondt.

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De vergunningverlening kan alleen op basis van deze beleidsregels als de stikstofdepositie gelijk blijft of terugloopt. Als er een toename van de stikstofdepositie plaatsvindt, dan is onze verwachting dat de rechter deze vergunning nietig zal verklaren. Met deze beleidsregels hebben wij zoveel mogelijk geprobeerd om juridisch houdbare vergunningen voor elkaar te krijgen die het voor de rechter houden. Het zal na verloop van tijd blijken of de vergunning verleend wordt, want er zullen verschillende organisaties zijn die bezwaar maken. Dat zijn wellicht niet alleen mensen die vanuit het perspectief van de natuur bezwaar maken, maar ook mensen uit andere sectoren om te kijken of de beleidsregels voldoende stevig zijn.

Mevrouw Poppe sprak over de verdeling van de pijn. Vanuit de provincies zijn er vragen gesteld aan de minister over de scheepvaart, omdat dit voor een stevige depositie zorgt. Wat betreft de luchtvaart ligt er een advies van de commissie Remkes. Daarop moet nog het standpunt van de minister komen. Het punt over de scheepvaart is bij de minister geadresseerd en welke mogelijkheden tot een vermindering van de depositie kunnen leiden. Daarnaast gaat de heer Remkes aan de slag met het langetermijnperspectief. Dit moet voor de lange termijn een handelingsperspectief bieden om de versterking van de natuur goed te accommoderen en voldoende economische ontwikkeling mogelijk te maken.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde gaat niet in op de industrie, terwijl het de uitstoot van de industrie niet bekend is. Moeten dat niet uitgezocht worden?

Mevrouw BRUINS SLOT (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De minister heeft in debatten in de Tweede Kamer aangegeven dat de industrie in het langetermijnperspectief van Remkes wordt meegenomen.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat wij in twee termijnen hebben gesproken over dit belangrijke onderwerp. Nogmaals dank aan de spreker de heer Van Donselaar en aan de gedeputeerde voor haar beantwoording. Ik schors de vergadering tot 13.15 uur en dan zal mevrouw Keller het voorzitterschap overnemen.

Schorsing van 12.39 uur tot 13.19 uur.

Mevrouw Keller neemt het voorzitterschap over.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

[Statenvoorstel wijziging verordening programmaraad en Gemeenschappelijke Regeling Randstedelijke Rekenkamer.](#)

Provinciale Staten besluiten overeenkomstig het statenvoorstel wijziging Verordening programmaraad en Gemeenschappelijke Regeling Randstedelijke Rekenkamer, PS2020BEM02.

[Statenvoorstel benoeming lid adviesraad Randstedelijke Rekenkamer.](#)

Provinciale Staten besluiten overeenkomstig het statenvoorstel benoeming lid adviesraad Randstedelijke Rekenkamer, PS2020BEM03.

[Statenvoorstel provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid.](#)

Provinciale Staten besluiten overeenkomstig het statenvoorstel provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid, PS2020MM01.

Statenvoorstel regionaal Economische Agenda (REA) 2020-2027 en regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM.

De VOORZITTER: Er is een wisseling gemaakt in de agenda. Wij gaan verder met het statenvoorstel over de regionaal economische agenda (REA) 2020-2027 en regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM. Dit is een normaal debat. Ik geef het woord aan de heer Bart.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! "Een ieder die gelooft dat exponentiële groei voor altijd door kan gaan in een eindige wereld is ofwel een gestoorde of een econoom." Dit zijn de woorden van Kenneth Boulding. Hij was econoom en meervoudig Nobelprijswinnaar voor de vrede en voor de economie. Het is vreemd om te constateren dat ons economisch beleid in de BV Nederland economische groei als enige doel zo hoog op in het vaandel heeft staan en dat al het andere daaraan ondergeschikt is. Klaas Knot gaf de economie van Nederland afgelopen weekend het cijfer 9. Dat vind ik bizar om een aantal redenen. Onze economie groeit wel, maar die groei komt steeds mee bij een select groepje terecht. 68% van de rijkdom in Nederland is in handen van het Rijk en 10% van de bevolking, terwijl de groep werkende armen is gegroeid tot 1.500.000 mensen. Dat lijkt mij geen 9 waard. Bovendien leven de mensen met een lager inkomen in Nederland gemiddeld negen jaar korter dan mensen met een hogere sociaal economische status.

Nederland mag heel goed zijn in 'punching above our weight', maar dat geldt tevens voor onze klimaatdruk. Nederland staat als vierde op lijst van CO₂-uitstoot per inwoner en in Nederland worden de luchtkwaliteitstandaarden van de WHO niet gehaald. Dat is opnieuw geen 9 waard. Vrouwen, mensen met een migratieachtergrond, de LHBTI-gemeenschap en mensen met een fysieke of mentale handicap hebben nog steeds moeite om door te breken op de werkvloer. Uit een recent onderzoek in de stad Utrecht bleek dat mensen met een migratieachtergrond gediscrimineerd worden op een gigantisch krappe woningmarkt en vrouwen krijgen nog steeds geen eerlijke kans als CEO of manager. De streefwaarde van 30% is bij lange na niet gehaald. Is dat een 9 waard?

Gelukkig zitten wij hier niet voor de BV Nederland, maar voor de provincie Utrecht. Dit is een fantastische competitieve regio waarin wij onze eigen keuzes kunnen maken. Voor de zojuist genoemde problemen moet de provincie Utrecht haar eigen keuze maken. Een van die keuzes kan gemaakt worden in het oprichten van de regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) die zich zal richten op gezond stedelijk leven. GroenLinks kan het ondersteunen van de energietransitie, de circulaire economie en de gezondheid van onze inwoners van harte steunen. Daarbij zijn wel een aantal cruciale randvoorwaarden van belang.

Volgens Einstein was de definitie van 'insanity': "Doing the same thing over and over again, but expecting a different result." Om een ander resultaat te krijgen, dienen wij een ander economisch beleid te voeren. Daarvoor staat GroenLinks: een sociale en groene economie. Dat betekent dat deze ROM dient te opereren naar een hoger doel. Niet het groeien van het bbp, maar het groeien van de brede welvaart. In de informatiesessie met de spreker van de Rabobank bleek dat de brede welvaart in Utrecht achterblijft bij de economische groei van deze regio. Wat is deze economische groei dan waard als deze ten koste gaat van de luchtkwaliteit, de gezondheid van onze inwoners of alleen terecht komt bij een zeer select groepje mensen?

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Er wordt gevraagd naar een hoog kennisniveau op allerlei gebieden en de plannen worden hoofdzakelijk gericht op hoger opgeleiden, terwijl de werkloosheid voornamelijk bij de middelbaar en lager opgeleide mensen. Wat is uw definitie van brede welvaart?

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Er is een aantal verschillende definities van brede welvaart in de omgang. Daarbij wordt onder andere gekeken naar het opleidingsniveau, het inkomen en de 'work-life balance'. De werkloosheid zit met name in de groep middelbaar- en lager opgeleide mensen, maar er zijn 1.500.000 mensen die nog steeds werkend arm zijn. Deze mensen kunnen

wij verder helpen door de digitalisering en de focus op gezondheid in de REA. Daarom zegt GroenLinks dat er specifieke aandacht moet zijn voor deze groep.

Groei leidt niet altijd tot welzijn. Al langer weten economen dat een zeker minimuminkomen, de kwaliteit van je leefomgeving en relaties belangrijkere voorspellers zijn dan het bbp. Dit kan anders. De landen IJsland, Nieuw-Zeeland en Schotland nemen brede welvaart en inclusieve groei als graadmeter voor hun economische succes. Dat zouden wij in de provincie Utrecht ook graag zien. Dit zien wij terug in de REA. Daarin worden deze uitgangspunten specifiek benoemd. Ons economisch instrumentarium zou daarbij aan moeten sluiten. Daarom dienen wij mede namens veel andere partijen in deze Staten een motie in om brede welvaart te verankeren in de akte van oprichting. Hierna zetten wij de ROM op enige afstand. Wij begrijpen dat de ROM op afstand moet kunnen opereren, maar vinden het belangrijk dat wij goede kaders stellen voor deze langetermijnkeuze. Dit doen wij liever zorgvuldig dan snel.

Motie M4 (GroenLinks, 50Plus, ChristenUnie, CDA, PvdD, FvD, PvdA, D66, SP, DENK): brede welvaart voor Utrecht

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 29 januari 2020, aan de orde hebbende het Statenvoorstel Regionale Economische Agenda (REA) 2020-2027 en regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM), (PS2020BEM01);

constaterende dat:

- *de Staten met het oprichten van de ROM een nieuw instrumentarium creëren voor het uitvoeren van het economisch beleid van de provincie Utrecht;*
- *deze ROM zal opereren binnen de kaders die gesteld worden door de Regionale Economische Agenda die zich richt op de sustainable development goals en een toekomstbestendige leefomgeving voor de inwoners, bedrijvigheid en natuur van de provincie Utrecht;*
- *de provincie Utrecht zich heeft gecommitteerd aan een Economische visie gericht op brede welvaart;*

overwegende dat:

- *het economisch instrumentarium van de Provincie zou moeten aansluiten bij het gewenste economische beleid;*
- *brede welvaart een belangrijk beoogd effect is van de doelstelling van economische ontwikkeling door de ROM;*
- *dit beoogde effect van dusdanig belang is dat brede welvaart als randvoorwaarde ook dient terug te komen in de doelstelling van de ROM in de akte van oprichting;*

verzoeken het college:

- *bij de andere aandeelhouders het verzoek neer te leggen om het doel van de ROM, stimulering van economische ontwikkeling, zoals beschreven in artikel 2 van de akte van oprichting, aan te vullen met een formulering die dit doel inkadert binnen de randvoorwaarden van het brede welvaartsprincipe;*
- *en er op aan te dringen dat over deze randvoorwaarden bij investeringsbeslissingen verantwoording wordt afgelegd.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be-
raadslaging.

De heer BART (GroenLinks): Economische ontwikkeling zou zich moeten afspelen binnen de kaders van brede welvaart en moet ten goede komen aan al onze inwoners. De drie landen die dit al doen hebben alle drie een vrouwelijke premier die de keuze heeft gemaakt om het anders aan te pakken. Een beter argument voor diversiteit en inclusiviteit op de werkvloer had ik zelf niet kunnen bedenken. Wij

hopen dat de gedeputeerde, zoals hij heeft toegezegd in de commissievergadering, de inclusiviteit laat terugkomen in het personeelsbeleid van de ROM, zeker in de Raad van Bestuur en de managementposities. Daarbij gaat het niet zowel om diversiteit als inclusiviteit. Dat vertaalt zich het beste als diversiteit wordt uitgenodigd voor het feestje en inclusiviteit wordt ook gevraagd om mee te dansen. De dankwalediten van de gedeputeerde hebben wij nog niet gezien, maar ik wens u een hele hoop fijne dansjes toe.

De heer VAN WIJK (FvD): Mevrouw de voorzitter! In het verslag van de BEM-vergadering staat dat de heer Bart sprak over een diversiteitspercentage van 30%; minimaal 30% van de bestuurders zou vrouw moeten zijn. Is dat een richtlijn of een percentage waaraan u vasthoudt?

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! GroenLinks houdt zich vast aan dit percentage. In de provincie Utrecht wonen 25.000 vrouwen meer dan mannen. Dan lijkt het mij een overbodige vraag of er genoeg vrouwen met kwaliteit tussen zitten om minstens 30% van de Raad van Bestuur vrouw kunnen laten zijn.

De heer VAN WIJK (FvD): Mevrouw de voorzitter! Hoe kan het dat dit percentage niet gehaald wordt in het bestuur van de provincie Utrecht?

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Het is jammer dat het dit keer niet gelukt is, maar in onze Staten zitten een flink aantal vrouwelijke lijsttrekkers en een flink aantal vrouwelijke vice-voorzitters. In de coalitie is het merendeel van de fractievoorzitters vrouw.

De heer VAN WIJK (FvD): Mevrouw de voorzitter! Uw opmerking over een percentage van 30% vrouwen betreft het bestuur.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Dat klopt.

De VOORZITTER: Mijnheer Van Wijk, dit is uw laatste vraag.

De heer VAN WIJK (FvD): Mevrouw de voorzitter! Wat gaat u eraan doen om het bestuur uit 30% vrouwen te laten bestaan?

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Ik kan helaas niet retroactief ingrijpen, maar ik kan wel laten zien wat wij in de toekomst willen doen. Het gaat erom wat wij in de toekomst willen met de ROM. Dat betekent dat wij deze eis kunnen stellen. Toen het vorige bestuur aantrad was deze eis er nog niet. Ik ga deze eis niet retroactief instellen, maar voor een volgend college is het ontzettend mooi als daarvan 30% vrouw is.

Wij gaan de ROM op afstand zetten. Hiermee geeft PS de autonomie over een deel van onze economische agenda op. Als dat wordt ingezet voor het verbeteren van brede welvaart, dan kan GroenLinks zich daarin vinden. Wel is het daarbij belangrijk dat zaken zoals de meerjarenstrategie worden voorgelegd aan de Staten zodat hierop bijgestuurd kan worden als het nieuwe instrument toch vervalt in oude gewoonten, zoals de focus op groei bij het bbp in plaats van het nieuw economisch beleid met respect voor mens, milieu en welzijn.

Groei is niet altijd slecht als het ontkoppeld wordt van toenemend grondstoffengebruik en toenemende uitputting van de aarde, maar gericht is op innovatie. Laat dat aansluiten bij een circulaire economie; een uitgangspunt van de REA. Daarom zijn wij blij dat de REA hierop stevig inzet. Met deze uitgangspunten kunnen wij werken aan alle zaken waarmee dit betoog begon: een betere gezondheid voor onze inwoners, eerlijke kansen voor alle potentie die Utrechters hebben en een kleinere klimaatvoetafdruk. Wij hopen dit terug te zien in de andere beleidsterreinen van de provincie. In de landbouw met onze op twee na beste lokale bestuurder van Nederland, in ruimtelijke ordening, in energie, mobiliteit en wonen. De kansen die door de REA genoemd worden voor circulair bouwen en circulaire landbouw maken GroenLinks enthousiast over de toekomst van deze provincie. Ook de kansen voor

de Omgevingsvisie worden expliciet benoemd in de REA. Wij hopen dat het college deze handschoen oppakt. Als deze ROM en REA hun potentieel waarmaken voor de transitie naar een circulaire economie, dan krijgt gedeputeerde Strijk tegen die tijd mijn stem voor beste bestuurder binnen.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! De ROM en de REA. Dit zijn beide drieletterwoorden die gaan over de vraag: hoe zorgen wij in deze provincie dat wij van onze maatschappelijke opgave economische kansen maken? Het gaat uiteindelijk om het functioneren van de economie en daarmee de impact die het heeft op onze manier van leven. Dit spreekt ons aan in de REA waarin dit vraagstuk centraal staat. Tevens vindt de VVD het belangrijk dat in de REA de maakindustrie wordt gezien als de partner van aan de ene kant de 'life sciences' en aan de andere kant de agrarische sector. Die drie samen zorgen ervoor dat het in Utrecht economisch goed werkt. Daarnaast hebben wij onze economische toppositie in Europa te danken aan onze ligging, omdat wij korte lijntjes hebben met onze goede burens.

Als wij de REA zelf geschreven hadden, dan hadden wij op een aantal punten een andere formulering gebruikt en andere accenten gelegd. Deze REA is een uitkomst van een heel proces met veel verschillende partijen: ondernemers, opleiders, onderwijsinstututen en overheden. Dan moet je op een gegeven moment accepteren wat er ligt. Dat kunnen wij en geven op een punt nog een duwtje in de rug. Wij moeten ons namelijk realiseren dat wij het hier zo goed doen en dat wij een goede vestigingslocatie zijn vanwege onze goede burens. In de REA wordt wel genoemd dat wij grensontkennend moeten samenwerken, maar dat mag uitgebreid worden. De provincie Utrecht mag daarvoor het initiatief nemen, want in het economisch ecosysteem zie je de lijntjes met Duitsland en België lopen. Op dat punt doet de VVD de oproep om niet nodeloos te concurreren met andere regio's, maar meer te kijken waar je elkaar kunt versterken en aanvullen.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Ik ben blij met de woorden van de VVD, want in het verleden zag de VVD de taak van de lokale en regionale overheid om te concurreren met andere regio's. Een voorbeeld hiervan is het aantrekken van Danone naar Utrecht wat miljoenen euro's heeft gekost en ten koste ging van FoodValley. Klopt het dat de VVD op dit punt gedraaid is en het niet meer gaat om het bevorderen van lokale concurrentie, maar om samenwerking en het kijken naar de gevolgen voor andere economische regio's?

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Wij maken een groei door. Dat is onder andere het breder kijken dan alleen onze provincie. Wij kijken naar de hele Rijndelta. Daarbij hoort dat de provincie niet alleen naar de stad kijkt, maar naar de hele provincie. Daaronder valt FoodValley.

In de REA staat dat wij ons best moeten gaan doen om te zorgen dat het hier prettig wonen, werken en genieten blijft. Daarvoor moet veel ingezet worden. Een van de zaken die daarvoor wordt genoemd, is de behoefte in de markt aan extra financiering. Waar de markt het zelf niet doet, wordt gevraagd aan de overheid om bij te springen. Daarvoor is het voorstel voor de ROM gedaan.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! U zegt: "Dat het hier prettig wonen blijft." Er is sprake van woningnood in Utrecht. Hoe komt u erbij dat het hier 'prettig wonen blijft', want er zijn veel mensen die een woning zoeken. Het is onbetaalbaar. Een Albanees betaalt € 1.800 per maand aan huur en de eengezinswoningen van € 400.000 kunnen alleen betaald worden door de expats. Dat is niet prettig, maar heel onprettig.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Ik zal eerst een flauw antwoord geven en daarna zal ik met de heer Dercksen meegaan. Het flauwe antwoord is dat de woningnood bewijst dat het voor veel mensen prettig wonen is, want anders zouden zij zich hier niet willen vestigen. Dan ga ik met de heer Dercksen mee door erop te wijzen dat de VVD in het verkiezingsprogramma inzet op meer woningen.

De VOORZITTER: Vervolgt uw betoog.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Ik was aangekomen bij de ROM. In de ROM zit een spanningsveld. Aan de ene kant zien wij het nut en de noodzaak om publieke middelen aanvullend op de markt beschikbaar te stellen voor het stimuleren van innovaties en de doorontwikkeling van bedrijven. Aan de andere kant is het publiek geld waarop de overheid en volksvertegenwoordigers sturing wil hebben en verantwoording over ontvangen.

Na de commissievergadering waren wij positief gestemd, want wij waren fan van de ROM. De nota van beantwoording heeft dat vertrouwen een deuk opgeleverd. Is dit de omgang die wij de komende jaren gaan zien op het moment dat gaat over de gevraagde verantwoording en de sturingsmogelijkheden? Wij zetten het apart. Ik verwacht dat de toezeggingen uit de commissie worden opgenomen in de nota van beantwoording. Het geeft mij echter weinig vertrouwen als hierin andere antwoorden staan en een andere sfeer over hoe er met de Staten wordt omgegaan. Ik zal een voorbeeld noemen. In de commissie hebben wij gezegd dat wij ons niet alleen moeten richten op het financiële rendement dat eens in de vijf jaar gemeten zal worden. Wij moeten ons tevens richten op het maatschappelijke element waarover de REA gaat en wij willen het economische effect eerder zien. In de commissie hebben wij afgesproken dat wij dit doen voor de volgende statenverkiezingen, zodat een volgend college hiermee op zijn eigen manier verder kan gaan. De gedeputeerde zei daarop: "Goed, dat gaan wij doen." In de nota van beantwoording lees ik echter dat het lastig en ingewikkeld is en dat wij dit misschien gaan doen. Zo gaat het niet werken. Het klopt dat de ROM aan het einde van 2022 pas twee jaar effectief draait en ik begrijp dat wij de meetlat nog niet moeten leggen ten opzichte van wat hij moet gaan doen in de komende jaren. Ik verwacht echter wel dat je tegemoet probeert te komen aan het overbruggen van de spanning tussen aan de ene kant een onafhankelijke zelfstandige club die in de markt kan opereren en aan de andere kant publiek geld waarover verantwoording moet worden afgelegd. Dat moet een beweging van beide kanten zijn.

Hetzelfde geldt voor de andere beantwoordingen in deze nota. Wij hebben onderling al gesproken over het wel of niet geven van achtergestelde leningen. Bij mijn fractie zorgt dit ervoor dat wij eerst willen zien wat er gaat gebeuren voordat wij geld gaan geven in de tweede storting. Daarvoor gaan wij amendementen en een motie indienen. De motie en de amendementen zijn mede-ingediend namens het FvD en de SP.

Amendement A1 (VVD, FvD, SP): evaluatie ROM

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter behandeling van het statenvoorstel PS2020BEM01 over de oprichting van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM);

constaterende:

dat in de commissiebehandeling van het statenvoorstel door Gedeputeerde Staten is toegezegd dat de ROM eens in de 3 à 4 jaar op maatschappelijke en economisch effect wordt geëvalueerd, te beginnen voor eind 2022

overwegende:

- *dat dit niet zo klip en klaar in de Nota van Beantwoording staat;*
- *het wenselijk is om met elkaar helder te houden wat is toegezegd;*

besluiten:

aan het besluit, onderdeel 'Met betrekking tot de ROM' toe te voegen:

"Te besluiten dat het maatschappelijk en economisch effect van de ROM eens in de drie à vier jaar wordt geëvalueerd, te beginnen voor eind.2022."

Amendement A2 (VVD, FvD, SP): de juiste volgorde

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter behandeling van het statenvoorstel PS2020BEM01 over de oprichting van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM);

overwegende:

- *dat er door de Nota van Beantwoording onduidelijkheid is gerezen of er nu wel of geen evaluatie wordt gehouden voor het eind van deze Statenperiode;*
- *dat er vanuit Provinciale Staten verzocht is eerst het beleidskader t.a.v. het financiële instrument revolverend fonds, de nota Financieringsbeleid, vast te stellen voordat een besluit over oprichting en participatie in de ROM zou worden genomen;*
- *dat beide noodzakelijke instrumenten zijn voor Provinciale Staten om de kaderstellende en controlerende taak uit te kunnen oefenen nu het revolverend fonds ROM op afstand wordt geplaatst;*

besluiten:

aan het besluit, onderdeel 'Met betrekking tot de ROM' toe te voegen:

"Te besluiten de tweede kapitaalstorting, van € 7 miljoen in de ROM pas te doen na vaststelling van de provinciale nota Financieringsbeleid en instemming van Provinciale Staten met de eerste evaluatie."

Motie M5 (VVD, FvD, SP): Utrecht is geen eiland

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter behandeling van het statenvoorstel PS2020BEM01 over de Regionale Economische Agenda (REA);

constaterende:

- *dat in de Ruimtelijk Economische Agenda wordt gesproken over het belang van een goed internationaal vestigingsklimaat en het belang van grensoptkend samenwerken;*
- *dat in de REA niet wordt benoemd dat het vestigingsklimaat van Utrecht mede wordt bepaald door de omgeving; de regio's om ons heen;*

overwegende:

- *dat het in tijden waarin we met elkaar proberen zuinig te zijn op grondstoffen en de capaciteit op de arbeidsmarkt niet groen, gezond en slim is om nodeloos met de burens te concurreren. Voor innovatie heb je schaal van markt nodig en complementair is dan beter dan concurrerend;*
- *dat internationaal gezien, mede door reisafstanden en samenhangende economische activiteiten, het relevante ons omringende gebied naast Nederland ook Duitsland en België betreft;*

verzoeken het college:

in discussies met de partners over de REA, en straks in de eigen economische visie, het initiatief te nemen tot samenwerking met andere regio's in Nederland, België en Duitsland.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De amendementen en de motie worden toegevoegd aan het statensysteem en maken deel uit van de beraadslaging.

De heer VAN WIJK (FvD): Mevrouw de voorzitter! Voor ons ligt het voorstel om in te stemmen met de ROM. De bijgevoegde regionale economische agenda ligt niet voor ons ter goedkeuring. Het is overigens vreemd dat een economische agenda die de regio op de kaart wil zetten niet is voorzien van een uiteenzetting van het nodige kapitaal, investeringen, arbeid et cetera en niet is gewaardeerd met commentaar op het beoogd rendement. Die onderdelen komen aan bod bij de eerste lessen van het vak economie in het middelbaar onderwijs.

De REA is een rapport waarin wordt gesteld dat er drie thema's moeten zijn: toekomstbestendige leefomgeving, gezonde mensen en waardevolle digitalisering. Dit is belangrijk, maar daaraan is geen prijskaartje gekoppeld. Het zijn thema's die wij niet als eerste verwachten in een economische agenda.

Een onderdeel dat mij wel is opgevallen, is dat de REA uitgaat van: hoe meer mensen in de provincie, hoe beter het leven. Ik citeer uit het voorwoord: "Zodat onze aarde over vijftig jaar, wanneer na verwachting de bevolking in Nederland en Europa en misschien wereldwijd krimpt, nog altijd een mooie plek is om te leven." Misschien is het logisch dat de provincie bij krimp een mooiere of gezondere plek is om te leven. Het kan zijn dat de duurzaamheidsvraagstukken van deze linkse coalitie, waarin de energietransitie en de klimaatadaptatie vanuit economisch oogpunt niet financieerbaar blijken te zijn, toch geholpen kunnen worden.

Veelvuldig wordt in de REA aangehaald dat het van belang is om een REA te hebben om een investeringsvehicel aan te koppelen. Kort gezegd komt het op mij over dat de ROM werkt als een extra bank. Een lokkertje hierin is dat kennis wordt toegevoegd. Dat is een mooi streven en als het werkt een goed instrument om moeilijke financiering mogelijk te maken. Wij hebben voldoende voorbeelden gehoord van de kwartiermaker, maar het blijkt dat het in andere regio's tot goede resultaten heeft geleid. Wij zullen zien hoe dit gaat uitpakken in onze regio.

Het FvD geeft de provincie Utrecht mee dat op grond van de economische uitgangspunten het belangrijk is om de investeringen die via de ROM gaan puur gebaseerd moeten zijn op eigen potentie. Voor de ROM dient een eigen risicoweging te worden gedaan. Het kan niet zo zijn dat de politieke voorkeuren van gedeputeerde Strijk hierin leidend of sturend zijn. Het is van belang dat bij die evaluatie afgewezen projecten worden meegenomen. Ik vraag aan de gedeputeerde of hij kan toezeggen dat dit in de rapportage kan worden meegenomen.

Als de ROM de REA volgt, dan wordt verwacht dat ondernemingen die zich gaan storten op de energietransitie de vernieuwde toepassing van kernenergie meenemen.

Tevens is het van belang dat de juiste mensen in het bestuur komen. Dit moeten mensen zijn met kennis en ervaring en geschikt zijn voor de positie. Er moet geen sprake zijn van een dwingende toepassing van diversiteit. Niemand is hierbij geholpen.

Mevrouw MAASDAM (CDA): Mevrouw de voorzitter! In de ruim negen jaar waarin ik nauw betrokken ben bij het reilen en zeilen van deze provincie, hebben wij al meerder malen mogen constateren dat Utrecht Region een van de meest competitieve regio's van Europa is. Zo ook afgelopen oktober; iets om trots op te zijn. Bij dit heugelijke feit kwam echter altijd gelijk de waarschuwing dat dit niet betekent dat wij op onze lauweren kunnen gaan rusten. Stilstand is achteruitgang.

Kijkend naar de Utrecht Region moeten wij constateren dat er echt werk aan de winkel is. Vandaag zetten wij eindelijk een belangrijke stap om de Utrechtse economie structureel te versterken. Hoe dan ook wordt immers een gebrek aan slagvaardigheid geconstateerd. Met de oprichting van de ROM creëren wij een economisch instrument om een boost te geven aan het deficit ten aanzien van investeringsvermogen, 'business development' en strategische relaties met andere regio's en partners, zoals het Rijk en Europa. De oprichting van InvestNL en het gegeven dat het zijn middelen alleen via de ROM wegzet, was voor ons destijds de aanleiding om dit instrument in de benen te helpen. Daardoor is vandaag een bijzondere mijlpaal waarmee het CDA de gedeputeerde en iedereen die hieraan hard gewerkt heeft complimenteert.

Economische ontwikkeling is echter geen doel 'an sich'. Daarom is het goed dat de kaders waarbinnen de ROM gaat functioneren van de regionale economische agenda zijn. Dit is in lijn met de opgave die de Staten vorig jaar al heeft meegegeven. De ROM moet bijdragen aan een duurzame en gezonde toekomst met aandacht voor brede en inclusieve welvaart. Dit willen wij door middel van de motie die zojuist is ingediend nogmaals onderstrepen. De reactie van GS hierop vernemen wij graag.

Het nieuwe instrument die de ROM is, brengt spanning met zich mee. Dat heeft ermee te maken dat de ROM op enige afstand komt te staan. Wij zijn daarom blij dat de gedeputeerde heeft toegezegd dat de evaluatie van de ROM naar voren wordt gehaald en dat de meerjarenstrategie wordt voorgelegd aan de Staten voordat hij in de ROM wordt vastgesteld in de aandeelhoudersvergadering. Dat noem ik: instemming met invloed aan de voorkant in plaats van achteraf.

Vanochtend mochten wij de antwoorden op de vragen ontvangen naar de aanleiding van een grote order voor de bouw van zero-emissie bussen in Oost-Nederland, waarvoor dank. In de context van het huidige debat over de Utrechtse en de Nederlandse economie ga ik daaraan een aantal woorden wijden. Het CDA maakt zich er zorgen over dat deze aanbesteding heeft geleid tot de bouw van 259 nieuwe bussen in China. Dit, terwijl er zeer goede en innovatieve producenten in Nederland en Europa zijn. U spreekt daarbij zelfs van koplopers in Nederland op dit vlak. U geeft aan dat in de huidige situatie Qbuzz zelf verantwoordelijk is voor de aanschaf van bussen, dat daarbij het behoud van Nederlandse werkgelegenheid geen criterium en het inkoopbeleid van de provincie Utrecht geen dergelijke criterium kent. Als ik dit lees lijkt het erop dat het momenteel nog niet kan. Ik daag u uit om, zodra het onderzoek van het ministerie van EZK naar de aanbesteding in Oost-Nederland is afgerond, te komen tot een analyse van de mogelijkheden die wij in Utrecht hebben om bij aanschaf een aanbesteding te sturen op andere aspecten, zoals sociale en ecologische aspecten. Er moet gestuurd worden, zodat er een 'level playing field' ontstaat ten opzichte van Chinese producenten en het behoud van de innovatieve Nederlandse maakindustrie. Kunt u dat toezeggen?

Ik ga mijn betoog positief afsluiten. De provincie Utrecht zet vandaag een belangrijke stap door te besluiten voor de oprichting van de ROM. Dit is een zeer waardevol instrument om de economische slagkracht van de Utrecht Region een belangrijke en noodzakelijke impuls te kunnen geven.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Ik hoorde een heel betoog over bussen die in China geproduceerd worden. Ik ken die discussie en betreur dit. Tegelijkertijd maken wij een ROM. Wat ziet u als doel van de ROM? In mijn ogen is dat het versterken van de economie door te zorgen dat bepaalde sectoren een concurrentiepositie opbouwen die de Chinese bussen buiten de deur houden, simpelweg omdat wij het zelf beter kunnen.

Mevrouw MAASDAM (CDA): Mevrouw de voorzitter! Ik heb dit punt ingebracht vanwege de antwoorden die wij vanmorgen gekregen hebben. Ik wil deze discussie verschuiven naar de toekomst in commissieverband zodra het onderzoek van EZK beschikbaar is over de mogelijkheden om dergelijke aanbestedingen te beïnvloeden.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Mevrouw Maasdam stelt dat wij inzage moeten krijgen in de strategie voordat deze wordt vastgesteld. Dat ondersteun ik van harte. Is een van de elementen die u daar inbrengt dat de ROM gaat werken aan de concurrentiepositie binnen de kaders die wij stellen?

Mevrouw MAASDAM (CDA): Mevrouw de voorzitter! Ik pak het wat breder vanwege de antwoorden op de vragen die wij vanmorgen hebben gekregen. Dit is een bredere opzet naar een toekomstige discussie in onze Staten.

De heer DE DROOG (D66): Mevrouw de voorzitter! Het gaat economisch goed met Utrecht. Toch is dat niet vanzelfsprekend. Wij moeten zorgen dat ondernemerschap de kansen krijgt die het verdient. D66 wil dat wij een krachtige economische regio blijven. Vandaag besluiten wij over de oprichting van de ROM om de economische ontwikkeling duurzaam te versterken. Juist nu het goed gaat moeten wij de kansen grijpen in richtinggevende nieuwe en innovatieve economie die past bij een gezond stedelijk leven. Met de ROM dragen wij bij aan een regio die duurzaam verder kan groeien, unieke kennis en producten oplevert en bijdraagt aan een gezonde fysieke leefomgeving met schone lucht, water, bodem, energie, vernieuwende bouwconcepten, gezondheidszorg hier en elders. Met een eigen ROM creëren wij de mogelijkheid om samen met InvestNL en Europees geld investeringen te bundelen waardoor grotere economische vraagstukken aangepakt kunnen worden. Verder biedt de ROM ons kansen om te werken aan de mogelijke negatieve effecten van de naderende Brexit.

De komende tijd zullen wij moeten zien hoe de regionale economische agenda precies zal uitwerken in de praktijk. Ook de relatie tussen ROM en andere instituten zoals de EBU zal een eigen dynamiek krijgen. D66 pleit daarin voor vertrouwen en samenwerking. Laat het gesprek niet gaan over de ver-

schillen of onduidelijkheden, maar over hoe deze instituten samen de economische kracht van onze regio versterken.

Dat vertrouwen geldt tevens richting het borgen van publieke belangen. GS heeft in de commissie aangegeven de publieke belangen goed te kennen en mee te nemen in haar rol van aandeelhouder van de ROM samen met de andere publieke aandeelhouders. De ROM krijgt een rol op afstand, maar binnen de kaders van de regionale economische agenda. D66 rekt erop dat GS PS regelmatig in positie brengt om over de resultaten en randvoorwaarden van gedachten te blijven wisselen. D66 ziet voldoende mogelijkheden in onze doelenboom en KPI's om dit in de P&C-cyclus verder op te pakken.

Wij zijn er trots op dat zoveel partijen meedoen: gemeenten, Universiteit Utrecht, het UMC en het Rijk. Utrecht is bijna de laatste provincie met een ROM. Wij hebben er alle vertrouwen in dat deze ontwikkelingsmaatschappij onze economie en werkgelegenheid gaat versterken. Dank aan de samenwerkende partners die er hard aan getrokken hebben. Dit schept regionaal vertrouwen. Dank aan onze ambtenaren, aan Robert en het voorwerk van Pim. Dank aan de VVD voor jullie immer positief kritische houding in dit dossier.

Met de beoogde inleg van € 50.000.000, een hefboom naar € 100.000.000 tot € 150.000.000 en daarbovenop kansen uit InvestNL met een target van € 250.000.000, spreekt D66 de wens uit dat de ROM net zo slagvaardig wordt als de InnovationQuarter in Zuid-Holland. Laten wij er iets moois van maken.

De heer SUNA (PvdA): Mevrouw de voorzitter! De PvdA vindt het erg belangrijk dat het verschil tussen mensen kleiner gemaakt moet worden als economische groei ter sprake komt. Wat dat betreft moet het roer om. Het gaat niet meer over meer groei, maar over een betere en duurzame groei van onze economie; het versterken van onze economie. Utrecht is de meest competitieve regio van Nederland. Daarom verwachten wij dat dit moet lukken. De heer Bart van GroenLinks heeft dat mooi verwoord. Daarom pleit de PvdA ervoor dat de provincie zich richt op betere banen voor de burgers in onze eigen regio en niet kijkt naar Azië of Afrika. Natuurlijk moet er samengewerkt worden met de provincies en landen om ons heen. Hierbij is het belangrijk dat er sprake is van een inclusieve samenleving en inclusieve economische groei waarbij alle facetten een plek krijgen.

Naast de REA nemen wij vandaag een besluit over de oprichting van de ROM. D66 wil de ROM nadrukkelijk gebruiken om te zorgen dat zaken zoals langdurige werkloosheid aangepakt worden. De verschillen tussen arm en rijk moeten verkleind worden en er moet sprake zijn van diversiteit op de werkvloer. Het doel is het koppelen van vraag en aanbod van arbeid.

D66 heeft haar bedenkingen over de afstand van de overheid ten aanzien van de ROM. Aan de ene kant is het goed dat de politiek zich hiermee niet bemoeit, aan de andere kant komt de provincie met enorme financiële middelen waarbij de uitgangspunten voor de burgers van onze samenleving behartigd moeten worden. Daarom horen wij graag meer over de evaluatie die gaat plaatsvinden en op welke termijn dit terugkomt naar de staten, zodat wij onze controlerende taak kunnen uitvoeren. Wij horen graag van de gedeputeerde hoe hij dat precies ziet.

Het is te makkelijk om aan te nemen dat de vier performance indicatoren voldoende houvast bieden voor de toekomst. De ROM kijkt naar de REA, maar de REA gaat er over een paar jaar anders uitzien. Daarom is het belangrijk dat de brede welvaart wordt opgenomen in de akte van de ROM. Hiervoor heeft GroenLinks een motie ingediend die de PvdA medeondertekend heeft.

Het laatste punt van aandacht gaat over de samenwerking met andere organisaties, zoals de EBU en de OMU waaraan wij een behoorlijke financiële bijdrage leveren. De PvdA ziet de ROM als de paraplu van al deze onderdelen en wij zien dat de EBU een aantal van haar taken overdraagt aan de ROM. Dit is in de commissie nadrukkelijk aan de orde gekomen. Kan het college bevestigen dat de ROM straks de paraplu is waar de andere organisaties onder vallen? Wij moeten niet op verschillende plekken hetzelfde gaan doen waardoor onnodig veel kosten gemaakt worden.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! In de regionale economische visie staan veel zaken waarvan de ChristenUnie voorstander is. In die zin onderschrijven wij die visie. Echter, in de volgorde der dingen hadden wij liever gezien dat de provincie eerst een eigen provinciaal beleid had vastgesteld. Wij denken daarbij aan een beleid dat voor Statenleden zichtbaar stoelt op gedegen economisch-statistische analyses. Die gedegen economisch-statistische analyse zien wij graag als belangrijke basis voor de economische visie die wij binnenkort vaststellen, net zoals wij het voor een volgende versie van de REA belangrijk vinden dat er eerst in dit huis een nieuwe economische visie wordt vastgesteld. Wij vertrouwen erop dat te zijner tijd het college dat zal faciliteren. Daarbij haak ik aan bij de woorden van de heer Kocken en de heer Suna.

De ROM komt op afstand van de overheid. Dat is goed. Tegelijkertijd is het goed als de overheid eens in de zoveel tijd een duidelijke richting meegeeft aan wat de ROM moet gaan doen. In het huidige proces hebben veel mensen ingesproken over de REA en hadden wij de provinciale visie nog niet goed op orde. Daarom moeten wij concluderen dat er een aantal elementen uitgekomen is die de ChristenUnie wel kan ondersteunen, maar dat het staatskundig wat ongelukkig overkomt.

Voor de ROM geldt dat wij herkenbare elementen en lijnen uit ons verkiezingsprogramma terugzien. De maatschappelijke doelen van de ROM is tevens een nastreven van de ChristenUnie. Tegelijkertijd vraagt het hoofddoel van de ROM, zoals verwoord in artikel 2 van de oprichtingsakte, meer scherpte in keuzes, zoals wij bepleiten in de motie die wij met veel partijen via GroenLinks indienden. Een scherpe keuze als het gaat om de inkadering binnen de grenzen van het brede welvaartsbegrip en een scherpe economische keuze door te kiezen voor economische sectoren met daadwerkelijke groeipotentie, want een van de uitgangspunten van de ROM is economische groei. Wij zien veel mooie maatschappelijke doelen die wij ondersteunen, maar er moet ingezet worden op economische groei. Dat moet meer voor het voetlicht komen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Iedereen spreekt over de meest competitieve regio van Nederland, Europa of de wereld. Dat hebben wij wel geregeld zonder ROM. Als ik iedereen beluister, dan kan dat niet. Dat is buitengewoon vreemd. Nederland kent 300.000 werklozen en meer dan 1.000.000 mensen die meer zouden willen werken. Daartegenover zijn er 300.000 openstaande vacatures en dat hier 800.000 tot 900.000 arbeidsmigranten werken. Dat is het falen waarover wij moeten spreken. Dat is geen falen van de markt, maar van de overheid en de EU. Door de open grenzen van de EU stromen er nog steeds veel arbeidsmigranten binnen. Toen het kabinet Balkenende de grenzen destijds gedwongen door de EU opengooide, zei het kabinet dat er 10.000 arbeidsmigranten zouden komen. Het zijn er intussen een kleine miljoen, met alle gevolgen van dien op de woningmarkt en een vrij massaal misbruik van uitkeringen.

Wanneer de provinciale overheid economisch beleid formuleert, dan hoop je dat wij tot in detail weten welke kwalificaties het Utrechtse deel van de 1.300.000 mensen hebben die aan het werk kunnen en willen. Hoe kunnen wij dat arbeidspotentieel inzetten? Waarop moeten wij ons richten om hen aan het werk te krijgen, zodat wij onze mensen aan werk helpen om hen een betere toekomst te bieden? Dat is waardevolle groei. Wat mij betreft is dat brede welvaart en zou dat de topprioriteit van elke overheid moeten zijn. Wij zijn gekozen door Nederlanders en wij moeten de Nederlandse belangen behartigen. In de economische agenda van de provincie heb ik daarvan niks gelezen.

De Nederlandse economie is de afgelopen jaren stevig gegroeid, maar de mensen betalen meer belasting en de koopkracht gaat achteruit, vooral van de ouderen. De massa-immigratie moet gefaciliteerd worden, net zoals het klimaatcommunisme. Uiteindelijk wordt dit door de overheid gefinancierd. Wat overblijft stroomt naar de multinationals. Het MKB en de gewone Nederlanders hebben niks gehad aan de economische groei. Integendeel. Over welke groei spreken wij vandaag en wat hebben de Utrechtse burgers daaraan?

Heeft het college enig idee hoeveel nieuwe arbeidsmigranten het met dit beleid gaat aantrekken naar Utrecht? Waar gaan zij wonen in een woningmarkt die totaal op slot zit? Wat zijn de gevolgen voor de

mobiliteit en de infrastructuur? Welke gevolgen heeft dit voor de luchtkwaliteit en de stikstofdepositie? Hierover wordt niks genoemd in de economische agenda.

De ROM gaat zich richten op de gezondheid, terwijl in de gezondheidszorg 38.000 banen openstaan. De ROM gaat zich richten op digitalisering en ICT, terwijl daarin 15.000 banen openstaan. De ROM zet zich in voor hoogwaardige kennis, terwijl wij leraren nodig hebben. De werkloosheid zit vooral bij het lager en middelbaar opgeleid personeel. Dat is falen. Is het niet asociaal om hoogopgeleide mensen naar Nederland te halen? Wij storten miljarden euro's in Griekenland, maar halen hun hoogopgeleide mensen daar weg. Hoe moet het dan in Griekenland verder? Daar waar wij volgens GS moeten inzetten op lokale producten en lokale energie kiest de ROM voor internationalisering. 'Eens schizofreen is nooit alleen.'

Mevrouw Maasdam sprak al over de bussen in Overijssel die door de concessiehouder daar besteld zijn. China hanteert een importheffing van 25% en andersom is het een luttel procentje. Iedereen begrijpt dat het voor Nederland veel beter is als wij de bussen in Limburg laten maken. Dit is beter voor de mensen die werken, wij houden kennis vast en mensen spenderen in Nederland hun geld en betalen hier belasting. Elke rekensom die je hiervan maakt zal voordelig uitvallen voor Nederland. Laten wij een keer naar onze belangen kijken. In het specifieke geval van het OV ga ik een motie indienen. Het zou beter zijn als bij aanbestedingen daarnaar gekeken wordt. Je kunt sturen bij aanbestedingen en dat moeten wij doen. `

Motie: M6 (PVV): Nederland eerst

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van de regionale economische agenda en de ROM;

constaterende:

- *dat de provincie Overijssel bussen bestelde in China;*
- *dat zij daarbij voornamelijk naar de prijs keek en geen integrale afweging maakte ten aanzien van het Nederlandse economische, maar ook sociale belang (waaronder begrepen, maar niet uitsluitend, werkgelegenheid, welvaart, kennis, belastinginkomsten);*
- *dat China (maar ook andere landen) hogere importheffingen hanteert voor Nederlandse producten en andersom dat niet of slechts in zeer beperkte mate gebeurt;*
- *dat China (maar ook andere landen) bedrijven voorziet van staatssteun, waardoor er sprake is van oneerlijke concurrentie;*
- *dat bij een aanbesteding waarbij gekozen wordt voor de economisch meest voordelige inschrijving (EMVI) en de beste prijs-kwaliteitsverhouding (PKW) ruimte zit om te sturen;*

dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

om bij de aanbesteding van de openbaar vervoersconcessie deze zo vorm te geven dat de kans dat de nieuwe concessiehouder zijn materieel in Nederland besteld wordt gemaximeerd.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Een gezond stedelijk leven en inclusieve brede welvaart wringt als je in de krant dagelijks leest over schiet- en steekpartijen. Zelfs Zwolle is intussen een narcostad geworden en de vergelijking met de vrouwelijke premier in Zweden dringt zich op. Dat wringt als wij alleen spreken over gezond stedelijk leven, terwijl er wijken zijn waar een homo of journalist niet meer kan komen.

Tevens dringt de vergelijking met InvestNL zich op. Daar waar geïnvesteerd moet worden in klimaatgekte en de energietransitie worden banen opgetuigd om de linkse gemeenten aan financiering te helpen. De MKB heeft hier niks aan. Dit is mogelijk gemaakt door het CDA en de VVD.

De heer DE DROOG (D66): Mevrouw de voorzitter! Als ik in het buitenland ben, dan heb ik het gevoel dat het er in Nederland best mooi uitziet. De heer Dercksen schetst echter een plaatje dat mij zorgen baart. Ik maak mij zorgen over Bosch en Duin. Kunt u dat toelichten?

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Maakt u zich maar zorgen over Bosch en Duin.

De heer DE DROOG (D66): Mevrouw de voorzitter! Het gaat niet goed met de integratie en de natuur. U roept van alles wat er niet goed gaat, maar loopt u eens naar buiten en kijk eens hoe het gaat. Wij willen dat graag helpen bevorderen. Het plaatje dat u schetst doet geen recht aan de realiteit in deze regio.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Wij draaien economisch prima, maar dat heeft een keerzijde. Die keerzijde benoem ik, omdat veel Nederlanders die keerzijde merken. Zij kunnen niet wonen waar zij willen en wonen in wijken waarin zij zichzelf niet herkennen. Wij kunnen daarvoor wegstappen, zoals u voorstelt. De PVV kijkt daar niet van weg. Het economisch beleid moet gericht worden op de mensen die geen baan hebben en meer willen werken. Daarop moet het economisch beleid van de Nederlandse overheid gericht zijn.

De heer DE DROOG (D66): Mevrouw de voorzitter! Deze ROM biedt enorme kansen om aandacht te besteden aan dergelijke maatschappelijke vraagstukken. De ondernemers in deze regio zijn dit soort vragen aan het stellen. Degene die geen of onvoldoende kans krijgen kunnen wij hiermee een duwtje in de rug geven. Om dit te schetsen in het zwartgallig kader waarin u het zojuist schetste gaat mij te ver.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Ik ben benieuwd hoe de heer Dercksen aankijkt tegen de motie waarin over brede welvaart wordt gesproken. Een groot aantal partijen probeert de brede welvaart sterker in de ROM te krijgen. De brede welvaart gaat over wonen en opleiden. Dit zijn niet alleen opleidingen om te promoveren aan de universiteit, maar ook opleidingen naar een vakgebied. Als ik u zo hoor, dan kunt u deze motie steunen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Deze motie heb ik tevoren nog niet gezien. Vandaar dat ik aan de heer Bart vroeg wat zijn definitie van brede welvaart is. Daarin kan ik wel mee gaan. Aan de andere kant lees ik dat de voorliggende agenda vooral gericht is op internationalisering, maar brede welvaart wordt het beste gediend als je de werklozen aan een baan helpt. Dat is voor hun brede welvaart belangrijker dan dat wij ICT'ers uit India halen. Die afweging moet ik nog maken.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Ik kan een misverstand wegnemen. De internationalisering voor de ROM en de REA vindt plaats binnen de kaders van de brede welvaart. Het gaat erom of het iets toevoegt aan het leven van de mensen hier. Als dat niet het geval is, dan wordt er een andere afweging gemaakt.

U sprak over het inkomen van oudere mensen dat erop achteruit gaat. Dat is zorgelijk. U zegt daarbij dat dit te maken heeft met de klimaatgekte. Dat vind ik vreemd, want als het pensioenfonds ABP in duurzaamheid had belegd in plaats van in fossiele brandstoffen, dan hadden onze ouderen meer geld gehad. Waarom kijkt u daarvan weg?

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Die kronkel moet ik nog ontwaren. Dat de pensioenen worden bevroren ligt aan het rekenmodel dat wij hanteren en aan de euro. De rente kan niet omlaag, omdat Griekenland, Portugal en Spanje dan vallen. Door die rekenmodellen zijn de pensioenen steeds minder waard geworden.

Dan zegt u dat het ABP meer had kunnen uitkeren als zij geïnvesteerd hadden in windmolens. Het gaat er niet om welk rendement zij maken, want de pensioenfondsen hebben vorig jaar waanzinnige ren-

dementen gemaakt. Het gaat om het rekenprobleem dat wij onszelf hebben opgelegd. Het gaat er niet om waarin zij investeren, want je moet vorig jaar goed je best hebben gedaan wil je geen waanzinnig rendement op je belegging hebben gemaakt. Die combinatie zie ik niet.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Het gaat deels om de rekenregels en deels om de rendementen. Het Deense energiebedrijf Ørsted dat puur op zon en wind draait, draait een rendement van 30%. Shell draait een rendement van 9%. 30% is meer dan 9%, dus op het moment dat er meer geld in de pensioenfondsen zit, dan is er een kans dat je meer kunt uitgeven aan de mensen waarvan het zorgelijk is dat zij een lager pensioen hebben.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! De 30% van Ørsted bestaat uit subsidie, betaald door de mensen. Nederland heeft € 50.000.000.000 gestoken in alle gekke energie. Het is niet vreemd dat daarop rendement gemaakt wordt. De belasting wordt dusdanig geregeld dat je meer rendement maakt op groene investeringen. Dat is het probleem waarin wij zitten. Alles in deze economie wordt gekaapt richting de groene gekte. Je zou gek zijn om iets te investeren in iets wat waarde heeft, want als je gratig geld krijgt bij groen, dan doen mensen dat.

De VOORZITTER: Mijnheer Dercksen, u heeft uw punt gemaakt. Vervolgt uw betoog.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Ik heb het idee dat mijn punt slecht overkomt. Wij willen banen scheppen. Het TNO heeft een onderzoek moeten herroepen dat het klimaatakkoord banen zou opleveren. Dat moest het doen, niet vanwege wetenschappelijke berekeningen, maar omdat iemand geklaagd had dat de berekening van de banen onjuist was. Daarin moest het toestaan. De klager durfde niet met zijn naam in de publiciteit, omdat hij bang was voor zijn baan. Zo diep zit de politieke rot in de samenleving. De klimaatbanen die de leefomgeving verzieken zorgen ervoor dat men minder te besteden heeft. Over brede welvaart gesproken.

In de commissie is toegezegd om aan het einde van deze commissieperiode te evalueren. In de stukken die er achteraan kwamen liet daarvoor ruimte ontstaan. Ik hoor de toezegging graag alsnog. Tot overmaat van ramp staat er in de economische agenda dat bewustwording van klimaatverandering moet worden versterkt, alsof Pyongyang tv, oftewel de publieke omroep niet al erg genoeg is. Straks worden gehersenspoelde kleuters en ecovrouwtjes onder het toezien van Nieuwsuur opgevangen in rouwcirkels bij de klimaatpsychiater. Weer een baan gecreëerd in de agenda van gezond stedelijk leven.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mevrouw de voorzitter! Voor de PvdD is economische groei geen doel op zich. Sterker nog, wij zien economische groei eerder als oorzaak dan als oplossing van verschillende problemen. Het is naïef om te blijven geloven in oneindige economische groei in een wereld die ecologische grenzen kent. De PvdD wil toe naar een economie gericht op bestaanszekerheid en brede welvaart binnen de ecologische grenzen. Onze fractie is in dat opzicht blij met de aandacht in dit voorstel voor de maatschappelijke keerzijde van economische groei in onze provincie en de grote druk die dat op onze leefomgeving legt. Ook de focus op een groene, gezonde en slimme economie met aandacht voor brede welvaart spreken ons erg aan in het voorstel over de ROM. De noodzaak daarvan werd deze week eens te meer duidelijk: nog nooit verbruikte de mens namelijk zoveel grondstoffen: meer dan 100 miljard ton in een jaar.

De ambitie is, zo lezen wij in het voorstel, economische groei gepaard te laten gaan met kwaliteit van leven, brede en inclusieve welvaart en een balans tussen natuur en verstedelijking. Wij zouden het liever omdraaien. Dat wil zeggen: de ambitie voor kwaliteit van leven, inclusieve welvaart, natuur, etc. centraal stellen. Economische groei is dan meer bijzaak dan een uitgangspunt. Wij zien inmiddels dat in IJsland, Nieuw-Zeeland en Schotland op een dergelijk economisch systeem wordt ingezet.

Dan willen wij het nog hebben over een specifieke, voor onze fractie zeer ongewenste, investeringsmogelijkheid in de ROM, namelijk dierproeven. Niet alleen is deze vorm van onderzoek verschrikkelijk voor honden, konijnen, apen en vele andere dieren in proefdiercentra. Ook zijn deze proeven totaal

niet efficiënt. De PvdD wil dat er juist flink geïnvesteerd wordt in proefdiervrij onderzoek. In de commissievergadering gaf de gedeputeerde aan dat wij niet kunnen voorkomen dat de provincie in dierproeven investeert middels de ROM. Met de ROM plaatsen wij provinciale investeringen immers op afstand. PS geeft wel kaders mee, zoals innovatie. Dierproeven zijn echter niet innovatief, terwijl alternatieven voor dierproeven dat wel zijn. Kan de gedeputeerde ons geruststellen dat wij via de ROM zullen inzetten op het ontwikkelen van alternatieven?

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Ik begrijp de zorg van de PvdD ten aanzien van dierproeven. Tegelijkertijd moet de farmacie wettelijk voorgeschreven dierproeven gebruiken. Wilt u dat farmacie gaat verdwijnen uit dit recht?

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mevrouw de voorzitter! In antwoord op uw vraag refereer ik aan het onderzoek van het UMC Utrecht, het Hartinstituut en het Radboud Universiteit. Daarvan luidt de conclusie dat dierproeven niet efficiënt zijn. Daarom pleiten wij voor proefdiervrij onderzoek.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! 'Wettelijk verplicht' en 'niet efficiënt' zijn twee verschillende dingen. Zolang het wettelijk verplicht is, moeten wij het toestaan. Wij kunnen eraan werken om het anders te doen, maar wij kunnen farmacie niet zomaar stoppen.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mevrouw de voorzitter! De provincie heeft niet de wettelijke plicht om mee te gaan in de investering. Dat mag gelden voor de farmacie, maar niet voor de provincie Utrecht. Daardoor kunnen wij inzetten op proefdiervrij onderzoek.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! De SP is blij om te constateren dat er een brede behoefte is aan een regionale ontwikkelingsmaatschappij. Dat toont het falen van de markteconomie, gebaseerd op privé-eigendom als het gaat om innovatie. De SP is het daar grotendeels mee eens en daar zijn wij blij over. Daarnaast zijn wij blij met de draai van de VVD om niet meer in te zetten op het beleid vanuit de regionale overheid gericht op concurrentie, maar om ons te richten op samenwerken met andere regio's en de verschillende punten van elkaar te versterken.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Heeft de heer Eggermont niet gehoord dat ik sprak over groei in dit opzicht in plaats van over een draai?

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Dat heb ik u horen zeggen. U bent gegroeid in uw opvattingen en dat noem ik een draai.

De heer DERCKSEN (PVVV): Mevrouw de voorzitter! Begrijp ik het goed dat de heer Eggermont zegt dat de ROM puur socialisme is?

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Nee, zo ver gaan wij niet. Er is een aantal andere dingen dat daar dichterbij komt, zoals democratische controle. Dat is van belang bij socialisme. In die zin kunnen wij van harte de amendementen van de VVD ondersteunen, waarin vastgelegd wordt dat er een evaluatie gaat komen en dat op grond daarvan een tweede tranche van het kapitaal wordt toegevoegd. Het is goed dat dit huis controle houdt over wat er met de ROM gebeurt.

De heer DE DROOG (D66): Mevrouw de voorzitter! Ik heb in mijn betoog aangegeven dat D66 ruimte ziet in de P&C-cyclus. Dit gaat over een evaluatie die wij pas over jaren doen. Bent u het met mij eens dat wij deze evaluatie in onze jaarlijkse cyclus moeten meenemen en hierin goede KPI's voor onszelf moeten afspreken?

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Dat klopt, maar dat betekent dat je iets wilt ten opzichte van de organisatie zelf. Aangezien wij er niet voor gekozen hebben om een einddatum in deze organisatie neer te zetten, is het goed om tussentijds te bepalen hoe het gaat. Vooral op de momenten dat je een extra investering gaat doen in die organisatie is het noodzaak om die momenten te pakken.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Ik heb een vraag aan de heer De Droog. Is de heer De Droog het met mij eens dat het vragen naar het maatschappelijk en economisch effect iets anders is dan het vragen naar de KPI's?

De heer DE DROOG (D66): Mevrouw de voorzitter! Dat ben ik met u eens. In de commissie heb ik de zorg gehoord over dat het op afstand gaat en de vraag of wij er dan nog voldoende zicht en grip op hebben. Wij zijn hard bezig om de P&C-cyclus op orde te krijgen. Ik doe de oproep aan iedereen om daaraan steun te blijven geven, zodat wij die scherpte hebben. Dan kunnen wij de ROM daarin op een goede manier meenemen.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Dat lijkt mij een goede oproep om voor deze amendementen te stemmen.

Het brengt bepaalde ontwikkelingen in onze regio mee die op andere terreinen meer druk zetten. Daarbij gaat het vooral over volkshuisvesting. Op die momenten moeten wij het daarover hebben. Ik noem dit nadrukkelijk volkshuisvesting in plaats van woningmarktbeleid, want het gaat om woningen voor mensen. Daarover maak ik mij zorgen bij de verdere ontwikkeling. Daarover zullen wij op een later moment spreken.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mevrouw de voorzitter! De ROM heeft al een historie. Wij hebben hier met gedeputeerde Van den Berg gestaan, waarbij wij het gevoel hadden erin gerommeld te raken. Uiteindelijk ligt er een voorstel waarin de SGP zich kan vinden. Er zijn wel een paar kanttekeningen. In de REA worden drie richtingen genoemd: toekomstbestendige leefomgeving, gezonde mens en slimme digitalisering. Dat zijn goede richtingen om in te innoveren. Het lijkt ons een goed streven om daarin te investeren via de ROM.

Anderzijds zien wij in de ROM dat de blik op het buitenland erg nadrukkelijk aanwezig is, terwijl wij goed moeten zorgen voor onze eigen bedrijven. Kijkend naar de spreiding van deze bedrijven in onze regio's benoem ik de gedeputeerde tot beschermheer van de regionale economieën, om ervoor te zorgen dat de investeringen van de ROM niet alleen in de stad Utrecht landen. Deze investeringen moeten provinciaal effecten en economische stimulans bereiken die wij beogen. Utrecht is al druk. Vanuit de ruimtelijke planologie kan daaraan invulling gegeven worden door ermee te spelen waar de investeringen gaan landen. Waar willen wij bijvoorbeeld bepaalde bedrijven hebben en welke economieën ondersteunen wij daarmee? Zorg ervoor dat de ruimtelijke spreiding geborgd is als beschermheer van de regionale economieën.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mevrouw de voorzitter! 50Plus vindt het belangrijk dat het verschil tussen inwoners kleiner gemaakt moet worden. Dit geldt voor iedereen. Er moet werk zijn voor iedereen, dus ook voor ouderen. Banen moeten niet alleen gefaciliteerd worden voor de hogere klassen, er moet sprake zijn van gelijke kansen.

In de economische agenda moet goed openbaar vervoer meegenomen worden. Niet alleen tussen Amersfoort en Utrecht, maar tevens in het zogenaamde achterland. Dit geldt tevens voor wonen, infrastructuur et cetera.

50Plus is blij met de REA en de ROM. Wij zien hierin kansen. Vandaar dat 50Plus het voorstel steunt.

Mevrouw BITTICH (DENK): Mevrouw de voorzitter! Wat kan ik nog zeggen wat nog niet door mijn voorgangers is gezegd? Ik zal het heel kort houden. DENK ziet het nut van de ROM. Het is belangrijk om de omgeving concurrerend en vernieuwend te houden. Dit om zowel op economisch vlak als de verwevenheid met maatschappelijke doelen concurrerend te houden. Wij zijn mede-indieners van de motie van GroenLinks om de brede welvaart goed voor ogen te houden.

Voor mij is het belangrijk dat iedereen meeprofiteert van de voordelen die de ROM biedt en dat alle Utrechters in gelijke mate profiteren van de oprichting van de ROM. Dat betekent dat wij onze ogen scherp op de gedeputeerde zullen houden om te zien hoe de toezegging zal uitpakken om voor gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen te zorgen binnen de top. Wij doen de oproep aan de gedeputeerde om hierbij rekening te houden met de etnische diversiteit. Wij hopen dat er bij de uitvoe-

ring van de ROM rekening gehouden wordt met deze brede diversiteit. Wij geloven daarin en zullen het voorstel steunen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de gedeputeerde om zijn bijdrage te leveren.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Dank voor al uw vragen. Ik zal beginnen met de vragen in de eerste termijn. Daarna zal ik de ingediende moties en amendementen van een advies voorzien vanuit het college.

Mevrouw Bittich sprak over de diversiteit binnen de teams. In de nota van beantwoording hebben wij geschreven dat het college diversiteit in de meest brede zin van het woord belangrijk vindt. Hieronder valt ook inclusiviteit. Als je een foto maakt van het team dat er straks staat, dan moet Utrecht zich daarin herkennen. Dat is een belangrijke voorwaarde. Ik durf hier niet terug te komen zonder dat ik die verhouding terugzie in de raad van commissarissen.

Ik zal later ingaan op de moties en amendementen van de VVD. U benadrukt opnieuw het belang van de maakindustrie in onze economie. Als u die voorzet geeft, dan kop ik hem in. Ja, dat is een hele belangrijke cruciale sector in onze provincie. Dat onderstreep ik volledig. Fijn dat u dat hier elke keer benadrukt.

Het FvD sprak over een competitieve regio. U vraagt zich af hoe dat verder gedeut wordt. Van 268 regio's in Europa zijn wij voor de vierde keer in rij in de top 3 gekomen. Dat zegt iets over Utrecht. Competitief betekent dat je continu in staat bent om talent en innovatie aan je te binden en daarmee concurrerend te blijven op de lange termijn. Dat is een uitdaging. Momenteel gaat het goed, maar blijft dat in de toekomst ook zo? U vraagt concreet aan mij of wij willen rapporteren over afgewezen voorstellen van bedrijven die hebben gevraagd om een financiering, maar die uiteindelijk niet krijgen. Ik kan u niet een op een zeggen welk bedrijf het is, maar in de categorie voorbeelden en aantallen kunnen wij u rapporteren. Dit zal niet herleidbaar zijn naar een individueel bedrijf.

Mevrouw Maasdam, dank voor uw complimenten. Fijn dat u benadrukt hoe goed het is waar wij momenteel staan. Het is mooi dat wij hier aan de vooravond staan van het oprichten van een regionale ontwikkelingsmaatschappij. Dat enthousiasme deel ik met u. U vraagt aan het college of wij de rapportage van EZK over de mogelijkheden in het aanbestedingsbeleid om naar de regionale waarde te kijken te bespreken. Dat lijkt mij een goede toezegging. Het is buitengewoon interessant om aan de hand van dat rapport te onderzoeken waar handvatten zitten en wat wij daarmee kunnen. Het lijkt mij goed dat wij dat doorgeleiden naar de commissie en met u bespreken. Realiseert u zich wel dat alles een prijs heeft. Als je daarover bijvoorbeeld afspraken maakt in de OV-concessie richting de concessienemer, dan zal dat ongetwijfeld een prijs krijgen. Laten wij eens kijken wat het rapport van EZK oplevert door met elkaar daarover in gesprek te gaan. De meerjarenstrategie zullen wij altijd bespreken met de Staten voordat ik mijn inbreng lever in de vergadering van aandeelhouders.

De heer De Droog heeft goed aangegeven dat wij straks in een regelmatige rapportagecyclus zitten. Wij vergeten bijna dat dat weer normaal wordt. U heeft zo lang moeten wachten op de jaarrekening van 2017 en 2018, dat u bijna niet meer weet hoe het hoort en dat u jaarlijks een rapportage krijgt. Daar gaan wij wel weer naartoe. Laten wij ons realiseren dat er straks elk jaar een jaarrekening ligt waarin u een verslag krijgt van de resultaten en dat u bij de begroting uw speerpunten kunt meegeven. Het is goed in ons achterhoofd te houden dat hoe het vandaag gaat tot in de toekomst niet zo zal zijn.

Het is terecht dat u wijst op de mooie samenwerking. Het is echt een samenwerking van de steden Amersfoort, Hilversum en Utrecht en een samenwerking met de kennisinstellingen UMC Utrecht, de Universiteit Utrecht, het ministerie van EZ en wijzelf. Met elkaar zetten wij de schouders eronder. Dat is een mooie vorm van samenwerking.

De heer Suna vroeg hoe wij rapporteren. Wij zullen jaarlijks rapporteren. In de jaarrekening krijgt u een verslag van ons. Ik kan mij voorstellen dat de commissie de directeur van de ROM jaarlijks uitno-

digd om in een gesprek te horen hoe het gaat. Dat geeft meer kleur aan wat er in een organisatie gebeurt. Dat zou in een commissiebehandeling bij de jaarrekening of op een ander moment opgepakt kunnen worden. Tevens zullen wij de zomernota aangrijpen om te rapporteren over de voortgang van een instrument binnen het economisch programma de ROM. Bij de begroting kunt u uw speerpunten meegeven die ik kan meenemen naar de aandeelhoudersvergadering. U vraagt ook naar de evaluatie. Die vraag zal ik beantwoorden wanneer ik inga op het amendement van de VVD daarover.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Het lastige van het bespreken bij de programmabegroting en de jaarrekening is dat het hier gaat om een verbonden partij. Dit zijn geen rechtstreekse uitgaven die de provincie doet, waardoor wij alleen kunnen bespreken hoe het gaat met de KPI's. Klopt dat? Gaan wij het bespreken bij verbonden partijen en spreken wij op dat moment niet over investeringen die de provincie gaat doen?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! De provincie is niet degene die de investering doet; dat is de ROM. De provincie gaat wel meten bij de ROM tot hoeveel concrete leningen het geleid heeft en hoeveel bedrijven daadwerkelijk geholpen zijn in de 'business development'. Tot hoeveel werkgelegenheid leidt het wanneer een bedrijf groeit dat door de ROM gefinancierd wordt? Wij gaan kijken in welke mate wij koppelingen kunnen maken naar de KPI brede welvaart waarin meer aspecten naar voren komen dan alleen werk en inkomen. Dat gaan wij terugzien in de programma's. In de programmabegroting krijgt u KPI's te zien waarbij indexen komen te staan. Die kunt u aangrijpen om debatten over te voeren. Als dat niet alle aandacht krijgt die het nodig heeft door de snelheid waarmee een commissiebehandeling rondom een jaarrekening plaatsvindt, dan kunt u aangeven om hierover apart te praten op een ander moment en daarbij in gesprek te gaan met de directeur van de ROM. In elk geval krijgt u elk jaar op de KPI's die wij afspreken een rapportage en sommige daarvan zullen in de jaarrekening staan.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Dat gaat niet over de investeringen en de uitgaven die wij op dat moment aan de verbonden partijen gaan doen. Er zit een verschil tussen een extra investering en het amendement daarover.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Als u dit voorstel steunt, dan gaat u ermee akkoord dat wij twee keer aandelen kopen. Dat is een keer van € 8.000.000 en in 2022 € 7.000.000. Daarna is er geen besluit. Meer dan deze twee grote investeringen in aandeelekapitaal zal de provincie niet uitgeven plus de jaarlijkse exploitatiebijdrage aan de organisatie van € 800.000. Deze bijdrage staat in de begroting en daarover wordt gerapporteerd.

De heer Suna heeft aangegeven dat wij op een plek dingen moeten doen en niet op meerdere plekken hetzelfde. In dat verband heeft u de OMU aangehaald. Ik hecht eraan om te benadrukken wat de verschillen zijn. De ROM richten wij op omdat wij innovatieve starters willen ondersteunen. Dit zijn starters in een bepaalde richting van de economie: de drie thema's die u een aantal keren heeft benoemd. De OMU is een organisatie die u heeft opgericht om vastgoedposities in te nemen daar waar wij ontwikkeling op gang willen brengen: op een bedrijventerrein, bij een kantorenlocatie of in detailhandelsgebieden waar leegstand ontstaat. Doordat wij met geld deelnemen in een ontwikkeling kunnen wij iets aanjagen. Dat is een andere expertise en heeft een ander doel. De OMU zal altijd de OMU blijven waarin wij de enige aandeelhouder zijn. De ROM, met meerdere aandeelhouders, heeft een ander doel, namelijk het aanjagen van innovatie en het ondersteunen van starters. Als expertise zullen ROM en de OMU niet bij elkaar komen, want een vastgoedexpert is een ander dan iemand die een 'business case' beoordeeld van een innovatief startend bedrijf.

De heer SUNA (PvdA): Mevrouw de voorzitter! Dat is waarover het gaat. De innovatieve starter heeft een plek nodig waarvoor de ROM de 'business case' ondersteunt en de OMU ervoor zorgt dat de starter een lening krijgt om een plek te betalen waar het bedrijf gestart kan worden. Tevens heb ik de relatie met de EBU aangehaald. Hoe gaat dat verlopen?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! De OMU is niet de partij die locaties verhuurt aan de startende onderneming. Het kan zo zijn dat in een bepaalde gebiedsontwikkeling twee eigenaren op een bedrijventerrein fors willen investeren in een pand om daarmee groei mogelijk te maken, maar dat een ander dat niet kan of wil en zijn pand wil verkopen. Dan kan de OMU instappen, zodat de andere eigenaren de ontwikkeling op gang kunnen brengen. Dat is beter voor het bedrijventerrein, want dan is er meer werkgelegenheid op dezelfde vierkante meters. Na deze ontwikkeling verkoopt de OMU het pand weer. Dit is een andere tak van dienstverlening die wij faciliteren waar de markt het laat liggen of het niet op gang komt zonder een zetje van de overheid.

De EBU is een netwerktafel. Een niet al te grote organisatie waarin geen ingewikkeld geld zit anders dan dat mensen elkaar ontmoeten. Aan die tafel komt de triple helix bijeen. Dit zijn kennisinstellingen, onderzoeksinstellingen, onderwijsinstellingen, ondernemersorganisatie, de grotere ondernemers en de overheid. Deze partijen praten met elkaar over de toekomst van de economie en wat er nodig is om ons economisch klimaat te versterken. Het is veelal lobbyend, op de agenda zettend, aanjagend en beleidsmatig aanjagend. Daarmee heb je het drieluik te pakken. De EBU is de strategische denktank. De ROM is de uitvoeringsorganisatie voor starters en innovaties en de OMU is de aanjager van vastgoedontwikkeling.

De VOORZITTER: Heeft u nog een politieke vraag, want dit was een vrij technische vraag?

De heer SUNA (PvdA): Mevrouw de voorzitter! Het uitgangspunt is dat de EBU meer taken zou afstoten richting de ROM. Dat hoor ik u niet zeggen. Het gaat over financiële middelen die wij aan beide kanten gaan uitgeven.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! In het verleden is afgesproken dat de huidige EBU subsidies gaf aan innovatieve ontwikkelingen binnen een bedrijf. Dat is per dit kalenderjaar gestopt en naar de ROM overgezet.

De ChristenUnie had graag een andere volgorde gezien bij de totstandkoming van de REA. Dat deel ik met u. Achteraf is het makkelijk praten, maar het had ons gesierd als wij eerst PS hadden gevraagd wat u belangrijk vindt aan de toekomstige economische ontwikkeling. De gedeputeerde had dat denken mee moeten nemen naar de tafel met ondernemers, onderzoeksinstellingen, onderwijsinstellingen en gemeenten. Als wij de REA herijken is het goed dat wij vroegtijdig bij u ophalen wat u wilt meegeven in de discussie met de andere partners die belangrijk zijn voor het economisch fundament.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Zou het zo kunnen zijn dat wij ons eigen economisch beleid en onze economische visie dan evalueren?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! In april of mei dit jaar komt er een herijking van de economische visie. Dat is een bijna een extrapolatie uit de REA. Dat is de volgorde waarvan de heer Van Oort aangeeft ongewenst te vinden. Overigens gaat u over de accenten in de REA, bijvoorbeeld op arbeidsmarktbeleid of het ondersteunen van bedrijventerreinen.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Zouden wij het kunnen omdraaien? Wij moeten eerst onze input goed op een rij hebben. Zouden wij de visie die wij straks vaststellen eerst kunnen evalueren en op basis daarvan onze input leveren?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Een aantal jaren geleden is ervoor gekozen dat wij eerst een REA gaan opstellen en daarna komen met de herijking van het economische beleid. Dat is de volgorde die wij hanteren. Ik ben gevoelig voor het punt van de heer Van Oort dat wij het andersom hadden moeten afspreken en dat het in de toekomst anders moet. Het huidige plan is om over vier maanden bij u ons eigen economisch beleid vast te stellen.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Wij praten langs elkaar heen. U sprak over de aanscherping van de REA over een aantal jaren. Laten wij dan de visie die wij over vijf maanden vaststellen eerst evalueren.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Dat lijkt mij inderdaad de juiste volgorde. GS komt met een soort nota van uitgangspunten naar PS, waarop u kunt bepalen wat u wilt meegeven in de discussie met allerlei economische partners om mogelijk nieuwe prioriteiten te stellen. Nadat wij hierover gesproken hebben in de Staten, kom je anders aan tafel te zitten met de andere partijen die heel belangrijk zijn en een andere invalshoek hebben.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Ik bedoel het nog een tandje scherper, namelijk dat wij ons eigen economische beleid eerst vaststellen. Dat zou de input zijn voor het traject dat u schetst.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Daarom noem ik het een nota van uitgangspunten. Stel dat uw Staten vaststellen wat het belangrijkste economische beleid is en de gedeputeerde daarmee op pad gaat naar andere partijen, maar deze partijen andere aspecten belangrijk vinden. De gedeputeerde moet dan bij u terug kunnen komen als de andere partijen die aan het economisch fundament werken er heel anders over denken dan de Staten. Het is ongewenst als de economische visie en het economisch beleid van de provincie losstaat van wat de andere partijen doen. In samenspraak met gemeenten, ondernemersinstellingen, onderzoeksinstituten en onderwijsinstellingen moeten wij eruit komen. De nota van uitgangspunten geeft aan wat u belangrijk vindt om mee te geven in het debat. Het is echter een interactief proces waarin je open blijft staan voor dat wat anderen vinden. Anders bepaalt u hoe de economie eruit ziet. Er zijn landen waarin dat gebeurt, maar bij ons gaat dat anders.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Ik doe nog een kleine poging. De provincie maakt economisch beleid dat meer omvat dan de ROM of de REA. Ik kan mij slecht een model voorstellen waarbij een toekomstig college op pad gaat om met andere partijen te praten waarvan het economisch beleid niet het uitgangspunt is. Zouden deze uitgangspunten niet uit het economisch beleid gedestilleerd moeten worden?

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Het gaat mij om de volgordelijkheid. Laten wij beginnen bij de veronderstelling dat wij het belangrijk vinden dat het economisch beleid wordt gedragen door de hele regio: door ondernemers, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten en door de gemeenten. De volgorde is dat de Staten aangeven wat belangrijk is om te bespreken met de andere partijen en dat de gedeputeerde terugkomt met wat het moet worden. Dat is wat anders dan te zeggen: 'Dit stellen wij vast, gaat u naar de tafel en er mag alleen uitkomen wat wij hier vaststellen.' Het lijkt mij wel goed dat u de hoofdrichting meegeeft van hoe er in de Staten wordt gedacht over het nieuwe economische beleid. Ik noem dat de nota van uitgangspunten. Hierover moet de gedeputeerde in gesprek gaan met andere partijen en neemt de reactie mee terug naar de Staten. Daarna wordt het economisch beleid vastgesteld. Zo zie ik het voor mij voor de volgende keer. In reactie op de heer Kocken zou ik zeggen dat wij het de volgende keer zo gaan doen.

De heer Dercksen stelt goede en terechte vragen die het meest aan het fundament liggen van wat wij aan het doen zijn. Wij hebben een instrument om economische groei te stellen en kunnen onszelf afvragen of wij die economische groei willen bewerkstelligen. Dat is bij uitstek een politieke vraag. U noemt daarbij dat wij voor de vierde keer op rij een competitieve regio zijn en dat wij dat gedaan hebben zonder de ROM. Waarvoor hebben wij de ROM dan nodig? Als het over economie gaat pak ik een vrij vertaalde zin van Darwin: het is niet de sterkste economie die zal overleven, maar de economie die zich het beste aanpast aan veranderende omstandigheden. De omstandigheden veranderen continu en op dit moment heel scherp. Er zijn tal van transities, zoals van fossiele brandstoffen naar duurzame energie, van grondstoffengebruik naar een circulaire economie of dat de concurrentie internationaal plaatsvindt. Dit zijn voorbeelden van veranderende omstandigheden. Dat Utrecht momenteel competitief is, hoog scoort en een lage werkloosheid heeft, ontslaat het bestuur niet van de taak om continu na te denken of wij over tien of twintig jaar nog steeds zijn. Daar zit mijn zorg. Het is goed dat

wij competitief zijn, maar competitief blijven vraagt om continue innoverende investeringen. Dat doet de ROM.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Ik hoor geen verklaring waarom Utrecht een sterke regio is geworden. De overheid zou moeten doen wat de EBU doet, namelijk het zorgen dat het netwerk in stand wordt gehouden en mensen en instellingen aan elkaar gekoppeld worden. Dat is een goede taak van de overheid. De overheid moet niet denken dat zij kan ondernemen. Als zij iets niet kan, dan is het dat. Daarin zit een ideologisch verschil. De gedeputeerde sprak over Darwin en allerlei transities. Darwin spreekt over natuurlijke transities die ontstaan. De transities die u noemt, worden opgelegd.

De VOORZITTER: Heeft u een vraag?

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Het is een onjuiste gedachte dat het een darwinistisch systeem is. Het is een opgelegde transitie door de overheid, doordat zij bepaalde denkbeelden heeft. Uw visie op de economie sluit niet aan bij hoe het functioneert.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Ik weet dat de PVV-fractie van mening verschilt met veel andere partijen en het college over de noodzaak om naar duurzame energiebronnen te gaan omdat de fossiele brandstoffen opraken en de noodzaak voor een circulaire economie, omdat de grondstoffen opraken. Daarover kunnen wij van mening verschillen, maar het doel hoe je wetenschappelijke ontdekkingen tot nieuwe diensten en producten kunt brengen is wat de ROM wil doen. De mens zet al eeuwen haar nieuwe technieken in om dingen efficiënter en beter te doen, omdat het bijdraagt aan het behalen van maatschappelijke vraagstukken. De ROM wil innovatie stimuleren. Het rapport van de Rebel groep laat zien dat de markt dat onvoldoende doet. De SP zegt dat de markt faalt. Het klopt dat de markt een aantal risico's niet aandurft en dat de overheid een zetje geeft bij het nemen van het risico waar innovatie belangrijk is voor het behalen van het maatschappelijke doel.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Daar zit het verschil van inzicht. De markt pakt het niet op, omdat het volgens de markt geen efficiënte oplossing is. De overheid vindt wel een efficiënte oplossing en geeft hiervoor geld. Dat is het verschil van inzicht tussen wat u betoogt en wat ik vind.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Wij willen het bedrijfsmatig zo inrichten dat het een zelfstandige entiteit is met als doel om aandelenposities in te nemen die revolverend zijn. Dat zetten wij expres op afstand van welvaart, omdat het met slagkracht en daadkracht zo ondernemend mogelijk moet reageren. Het wordt niet politiek gestuurd. Daarop kom ik terug bij mijn beantwoording op de vragen van de PvdD.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Ik heb een vraag aan de heer Dercksen. Wie heeft het internet bedacht?

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Dat is de heer Bernsers-Lee.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Dat klopt. Is dat een onderdeel van de overheid of is dat een onderdeel van de markt?

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Overigens claimt Al Gore dat. Het is een tak van defensie. Daar heeft u een punt. Veel innovatie gebeurt met name in Israël waar het door de omstandigheden wordt gedwongen. Vervolgens wordt het door de markt opgepikt en uitgevoerd.

De VOORZITTER: Ik wil deze discussie graag kort houden.

De heer BART (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Een leestip is 'De ondernemende overheid' van Mariane Mazzucato. Er is geen innovatie ter wereld waarin de overheid geen bijdrage heeft geleverd.

De overheid heeft bijvoorbeeld een enorme rol gespeeld in hoe wij aan fossiele brandstof zijn geraakt. Sterker nog, de overheid speelt die rol nog steeds. Er gaat € 90.000.000.000 per jaar vanuit de G20 naar de fossiele industrie.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! In mijn reactie was ik bij de punten die de heer Dercksen had ingebracht. Een zorg die u uit is dat de vacatures in de zorg en het onderwijs niet ingevuld kunnen worden. Dan zijn wij nog bezig om de economie te stimuleren. Dit is juist wat de ROM kan doen. De ROM ondersteunt innovatie waar wij het met bestaande handjes niet redden. Innovatie in de zorg kan ervoor zorgen dat er minder mensen nodig zijn om goede zorg te leveren. Het zijn antwoorden op dezelfde vragen die u adresseert. De ROM gaat daar steun aan geven.

De heer Van der Steeg vraagt of ik kan garanderen dat de ROM zal investeren in bedrijven die met nieuwe innovaties komen die dierproeven overbodig maken. Ik kan mij zeker voorstellen dat dat soort initiatieven ondersteunt wordt, maar ik kan het u niet garanderen. Ik beoordeel de 'business case' niet. Ik ben de ondernemer niet die met het plan komt om een nieuwe innovatie in te zetten, maar ik zie absoluut dat er innovaties plaatsvinden op dit vlak. Op het Utrecht Science Park vinden allerlei nieuwe technieken plaats waar medicijnen getest worden op cellen. Dat zijn innovaties die er spelen, maar ik garandeer het niet. Dat kan ik niet doen, omdat ik op afstand sta van degenen die beoordelen of er een 'business case' mag worden gesloten. Andersom kan ik het niet uitsluiten dat er een bedrijf zal zijn dat een medicijn ontwikkelt waarvoor dierproeven wettelijk noodzakelijk zijn om het medicijn op de markt te brengen.

De heer Eggermont vraagt naar de evaluatie. Die vraag zal ik integraal beantwoorden bij de bespreking van het amendement van de VVD.

De heer Van den Dikkenberg: de ROM betreft de hele provincie en delen rondom Hilversum en FoodValley. Hierin zit een samenwerking met de regio's en niet alleen met de drie gemeenten. Ik hoop dat dit concreet wordt vertaald in de ondersteuning van bedrijven op die plekken.

Mevrouw Bittich sprak over de diversiteit binnen de teams. Het is belangrijk dat de samenstelling van de teams daaraan voldoet.

Dan kom ik bij de moties en de amendementen. In de motie M4 wordt door veel partijen de oproep gedaan om hard te maken dat bij de andere aandeelhouders het verzoek wordt neergelegd om in de akte van oprichting de randvoorwaarden van het brede welvaartsprincipe op te nemen. Ik doe de toezegging dat ik dat ga proberen te bereiken. Deze motie omarm ik. Daarmee ben ik zelfs al begonnen, want ik voelde deze motie aankomen na het gesprek daarover in de commissie. In eerste instantie krijg ik positieve reacties van een aantal gemeenten. Laten wij het verloop van de andere raden afwachten.

Het amendement A1 van de VVD gaat over het klip en klaar zijn van de evaluatie en de verwarring die is ontstaan door wat ik daarover in de commissie zei en hoe u dat voelt. U zei zelfs dat dit raakte aan het vertrouwen. In de stukken staat dat de ROM om de vijf jaar evalueert. In de commissie ontstond de discussie dat het zeker in het begin iets vaker zou mogen. Toen heb ik gezegd dat het wellicht om de vier jaar kan. Tijdens het gesprek werd dit drie à vier jaar. Ik heb gezegd dat ik mij daarvoor hard wil maken om dat bij de andere aandeelhouders te betrekken. Die drie à vier jaar lees ik terug in het amendement, maar is contrair met dat het voor eind 2022 klaar moet zijn. Als wij vandaag besluiten om de ROM op te richten, dan moet het nog worden besloten in de andere steden en in de Tweede Kamer. In deze zomer is er dan een ROM met mensen die daar werken. Als ik een evaluatie eind 2022 klaar wil hebben, dan moet ik in de zomer van 2022 met die evaluatie beginnen. Dan bestaat de ROM twee jaar. Dus waar het begint met vijf jaar, beweeg ik naar drie tot vier jaar en wordt het nu twee jaar. Mijn angst is dat er na twee jaar nog weinig te evalueren is. Ik heb u toegezegd in de commissie om bij de collegewisseling te evalueren. Dat is nog weer driekwart jaar verder. Als uw Staten persisteren in dit amendement, weet dan dat u een evaluatie doet van GS, want de andere aandeelhouders zullen het niet nodig vinden om na twee jaar al die kosten te maken. Ik hecht meer aan een evaluatie wanneer de

ROM iets langer heeft laten zien wat zij doet en bereikt. Ik zat daarbij te denken aan drie jaar: in 2023. Dit heb ik toegezegd in de commissie. Het amendement is scherper, waardoor ik deze ontraad.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! De evaluatie van vijf jaar stond in de stukken als een evaluatie van het financieel rendement, terwijl wij in de commissie spraken over het maatschappelijk en economisch effect. In mijn beleving hebben wij in de commissie aangegeven dat er een eerste evaluatie moet liggen voordat het volgende college van start gaat eind 2022. Wij weten dat de ROM dan nog niet op volle vliegvaart is, maar dan is er een eerste beeld van hoe het de eerste tijd gegaan is.

De VOORZITTER: De gedeputeerde geeft hierop een laatste reactie.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! U persisteert bij het amendement. Dat mag u doen. U krijgt jaarlijks een rapportage van het college bij de jaarrekening. Elk jaar kunt u zien wat er gebeurt. Het college is er geen voorstander van om na twee jaar al een bredere evaluatie op te zetten met allerlei kosten waarvoor de provincie alleen opdraait, omdat de andere aandeelhouders daarvoor niet opteren. U krijgt een jaarlijkse rapportage en het college stelt voor om te evalueren na drie jaar. Dat is al sneller dan vijf jaar. Dat is wat wij u voorstellen en daarmee ontraad ik het amendement A1. Ik wacht af wat uw Staten besluiten.

Het college is het helemaal eens met de motie M5, Utrecht is geen eiland. Daarmee is de motie onnodig, want wij doen dit al. Als het gaat over het samenwerken rondom regeneratieve geneeskunde hebben wij de samenwerking gezocht met Maastricht, Eindhoven, Leiden en Leuven. In FoodValley werken wij samen. De steden Amersfoort en Utrecht en de provincie hebben vanuit Trade & Invest een samenwerking met Baden-Württemberg. Dat doen wij samen met Zuid-Holland en Noord-Brabant waar wij ondernemersmissies naartoe brengen. Wij hebben een vaste vertegenwoordiger in Duitsland. Komende Koningsdag hebben wij een bijeenkomst met Nederlandse bedrijven op het consulaat in München. Kortom, er zijn tal van zaken waar wij al samenwerken. U roept ons op om dat te blijven doen, maar ik ben bang voor moties die opnieuw roepen wat ik al doen. De motie is overbodig en ik onderstreep het belang dat de VVD hieraan hecht.

Het amendement A2 roept ons op pas de tweede storting te doen nadat de evaluatie heeft plaatsgevonden. Dit amendement ontraad ik u. U roept op dit pas te doen na de nota financieringsbeleid. Deze nota is gisteren naar u toegestuurd, dus deze zullen wij binnenkort bespreken. De tweede storting van € 7.000.000 is voorzien in het jaar 2022. Zelfs als u bij het amendement A1 persisteert en de evaluatie eind 2022 plaatsvindt, dan kan ik dit bedrag niet storten in 2022. Dat is wel de afspraak die wij hebben gemaakt met het ministerie van EZ om het fondsvermogen naar € 50.000.000 te brengen. Wij moeten het fonds groot genoeg maken om te laten zien dat het succesvol kan zijn. Als je gaat evalueren voordat je compleet bent, wordt het een kip-en-eiprobleem. Dit amendement ontraad ik krachtiger dan het amendement A1. Daarvoor zal ik de uitkomst afwachten.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Ik ben blij dat er vanmiddag nieuwe gradaties in ontraden zijn. In december 2022 hebben wij een statenvergadering. Dan zitten er dagen tussen de statenvergadering en 31 december 2022. In onze huidige digitale tijd kan ik mij niet voorstellen dat het de provincie niet lukt om het bedrag van € 7.000.000 in de resterende dagen over te maken. Ik snap niet waarom u het amendement ontraad.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Zelfs als je er op 27 december in slaagt om een nieuw aandeelkapitaal te kopen, dan heeft de BV ROM pas op dat moment haar geld binnen. Het ministerie van EZ zal pas op dat moment meedoen, want het is een contradeal dat wij allebei hetzelfde bedrag storten. Het hele jaar 2022 mist de ROM dan € 14.000.000 om te investeren in bedrijven die vragen om een bedrag te lenen. Het hele jaar 2022 heeft zij geen geld. Vervolgens evalueren wij hoe het met de ROM gaat waarvan de middelen wellicht opgedroogd zijn. Het plan is dat in 2020 meerdere aandeelhouders een storting doen die de eerste € 20.000.000 op gang brengen. Daarna komt de tweede storting erbij van het ministerie van EZ en de provincie in 2022. Zo staat het in de begroting en in dit voorstel. Als wij dat bedrag pas storten na de evaluatie, dan doe ik twee dingen. Ten eerste laat ik de

ROM een hele tijd te weinig geld hebben en ten tweede wordt het lastig om iets te evalueren wat ik niet in staat stel om te functioneren. Daarom ontraad ik het amendement A2 met een sterkere gradatie dan het amendement A1. Het college is er geen voorstander van om te evalueren, zoals wordt voorgesteld in het amendement A1. Als u dat wel wilt, dan heb ik daarbij een nuance gegeven. Wanneer u het amendement A2 aanvaardt, dan maken wij de ROM onwerkbaar. Vandaar dat ik dit amendement krachtiger ontraad.

De VOORZITTER: Het antwoord van de gedeputeerde is heel duidelijk.

De heer KOCKEN (VVD): Mevrouw de voorzitter! Hoe verhoudt dit antwoord zich tot de opmerking in de nota van beantwoording en wat de gedeputeerde zojuist zei, namelijk dat het nog niet zo'n vaart loopt met de ROM en dat de ROM tijd nodig heeft om op te bouwen. Ik kan mij niet voorstellen dat het hele kapitaal het eerste jaar uitgezet kan worden.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Pas in de zomer zitten er mensen bij de ROM en daarna krijgen wij de eerste leningsvragen. Dan is het de vraag of de ROM aan het begin van 2022 weer geld krijgt of pas aan het eind van 2022. Dat is het verschil waarnaar u vraagt, uitgaande van dat u persisteert bij de evaluatie eind december. Het college adviseert u om iets later te evalueren.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Het is ons onduidelijk waarom u het geld in twee tranches neerzet als het zo ernstig is. Wat is het nut van de evaluatie als het geen enkele invloed heeft op de wijze waarop de provincie geld stort? Stel dat uit de evaluatie blijkt dat het niet goed gaat, dan hebben wij al een tweede tranche gestort. Dat is uw voorstel. Dan is er geen enkel moment van democratische controle. Wat ons betreft is het amendement A2 essentiëler dan het amendement A1.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! In het voorliggende voorstel staat dat wij twee stappen gaan maken: een stap van € 8.000.000 en een stap van € 7.000.000. Het ministerie van EZ doet daaraan mee. Deze stappen maak je in samenspraak en soms zijn dit budgetvragen. In 2022 is er bij het ministerie van EZ waarschijnlijk wel geld om met ons de contradeal te sluiten en in een ander jaar niet. Aan de hand van de evaluatie kunnen wij onderzoeken of er nog een derde stap komt. De succesvolle ROM in Zuid-Holland begon met een belegd vermogen van € 40.000.000 en zit inmiddels op € 100.000.000. Daarin zijn de derde en de vierde stap gezet. Als uit de evaluatie blijkt dat onze ROM een buitengewoon succesvol instrument is, dan komt er wellicht een derde en vierde stap. Dit is hoe het college het voor zich ziet.

De motie M6 doet de oproep om de discussie over de aanbesteding van de openbaar vervoersconcessie. Mevrouw Maasdam vroeg namens het CDA om het rapport te bespreken en dan te bekijken wat dit voor ons betekent en wat ons handelingsperspectief is. Dat heeft de voorkeur van het college. Daarom ontraden wij de motie.

De heer DERCKSEN (PVV): Mevrouw de voorzitter! Gelet op het gegeven dat de concessie-uitgifte nog wel een tijdje gaat duren, lijkt mij uw voorstel de goede weg. Ik zal de motie intrekken.

De VOORZITTER: De motie M6 is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslaging. Is er behoefte aan een tweede termijn?

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Mag ik drie minuten schorsing. Wij overwegen om een motie te schrijven.

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor drie minuten.

Schorsing van 15.13 uur tot 15.15 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! In het debat met de gedeputeerde hadden wij het over de uitgangspunten die voortkomen uit het provinciaal economisch beleid. Bij de vaststelling van het economisch beleid zullen wij kijken of het erin staat. Gezien de woorden van de gedeputeerde verwacht ik dat niet helemaal. Mocht het er niet in staan, dan zullen wij dan een motie of amendement indienen.

De VOORZITTER: Ik zie niet meer partijen die een inbreng willen leveren in de tweede termijn. Ik beëindig de beraadslagingen over dit agendapunt.

[Statenvoorstel RR Wonen- Eindrapport 'Bouwen aan regie'.](#)

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan mevrouw De Jong.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Ik neem u mee naar het jaar 1952. In dat jaar werd ik geboren in Utrecht; een prachtige stad. Mijn persoonlijke woonomstandigheden waren wat minder. Mijn grootouders bewoonden een kleine benedenwoning met drie kamers: een slaapkamer voor mijn grootouders, een slaapkamer voor mijn ouders en mij en de nog thuiswonende broer van mijn moeder moest slapen op de divan in de huiskamer. De situatie heeft vele jaren geduurd en mijn ouders hebben pas een tweede kind gepland toen zij een ruimere woning kregen. Mijn zus is negen jaar na mij geboren. De mogelijkheden om goed te wonen bepaalden uiteindelijk de samenstelling van ons gezin.

Inmiddels zijn wij 60 jaar verder. Wat toen woningnood heette, heet inmiddels wooncrisis, maar de impact van het gebrek aan passende woonruimte is nog steeds groot. Het lukt jonge mensen niet om een woning te bemachtigen of zij moeten een veel te groot deel van hun salaris uitgeven aan wonen. Daardoor komen zij steeds meer in de klem. De geschiedenis herhaalt zich en dat gebeurt nooit op precies dezelfde manier. Er is een aantal problemen bijgekomen. De ruimte is veel schaarser geworden, wij moeten rekening houden met de impact van vergaande verstedelijking op natuur en milieu en wij moeten rekening houden met klimaatverandering. U begrijpt bij dit alles dat ik zeer gemotiveerd ben om vanuit GroenLinks in deze Staten bezig te zijn met het onderwerp wonen.

De Rekenkamer heeft onderzoek gedaan naar de invulling van de provinciale regierol op het terrein van wonen en heeft belangrijke conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan. GroenLinks is verheugd dat GS de conclusies en aanbevelingen heeft omarmd. De aanbevelingen zijn kort samen te vatten als: er moet meer en betere regie zijn. De provincie zit niet zelf aan de knoppen, maar voert regie. Er is geen enkele reden om die rol te bagatelliseren en er is alle reden om die rol stevig neer te zetten. De regie een stevige invulling geven vereist dat er voldoende ambtenaren zijn om bij projecten en programma-overleggen aan tafel te zitten. Regie in het complexe veld van bouwen en wonen vraagt innovatiekracht, zicht op het realiseren van slimme combinaties en kansen zien. GroenLinks vraagt de gedeputeerde daarom of wij voldoende op koers liggen bij de vergroting van de omvang van de ambtelijke inzet.

Voor GroenLinks is het belangrijk zicht te krijgen op het geheel van woningbouwprojecten in de provincie en dat deze ontwikkeling van projecten wordt gemonitord. Daarbij hoort de vraag welke knelpunten er zijn en welke provinciale instrumenten worden ingezet. Is de gedeputeerde het met ons eens dat overzicht en monitoring van groot belang zijn en voor de Staten beschikbaar moeten zijn?

De laatste aanbeveling van het rapport is om GS te verzoeken om PS over een jaar te informeren over de stand van zaken ten aanzien van de aanbevelingen. GroenLinks ziet meerdere momenten eerder in het komend jaar waarin de uitwerking van deze aanbevelingen aan de orde is, zoals bij de evaluatie van het uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen en in het proces regionale woningbouwprogrammering, zoals geschetst in het afwegingskader. Daarom is onze slotvraag: bent u het met GroenLinks eens dat het wenselijk is dat in verschillende beleids- en programmastukken over woningbouw die aan PS worden voorgelegd de invulling van de regierol van de provincie expliciet aan de orde komt?

De VOORZITTER: Gefeliciteerd met uw maidenspeech. Ik was vergeten om aan het begin van uw bijdrage te noemen dat het uw maidenspeech is. Vandaar dat ik tegen mevrouw Koelewijn zei dat zij niet mocht interrumperen. Het woord is aan mevrouw Koelewijn voor de bijdrage van het CDA.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! De provincie Utrecht heeft in vergelijking met andere provincies zich altijd terughoudend opgesteld bij het sturen van de woningmarkt. Daarvan ben ik toeschouwer geweest toen ik belangenbehartiger bij Aedes was. Natuurlijk werden de instrumenten, zoals de structuurvisie en de structuurverordening, ingezet, maar tegelijkertijd heeft deze provincie zich vooral dienstbaar opgesteld. Daarover heb ik mij toen al verbaasd. Waarom pakken de provincies Overijssel, Friesland, Gelderland en Drenthe die rol wel op? Was de urgentie om te bouwen daar groter of dwong de toen al aanwezige krimp hen daartoe?

Inmiddels zijn wij beland in de harde realiteit van vandaag. De vraag naar woningen overtreft al jarenlang het aanbod in onze provincie. Niet alleen kwantitatief, het gaat inmiddels om enorme aantallen, maar ook in kwaliteit. Ik herhaal het nog maar eens: de behoefte aan seniorenwoningen in onze provincie is inmiddels meer dan schrijnend. De conclusies uit het rapport Bouwen aan regie van de Randstedelijke Rekenkamer geven dat helder en duidelijk aan. Het CDA-fractie bedankt de Randstedelijke Rekenkamer daarvoor. Het is mooi dat dit aansluit bij het huidige urgentiegevoel. Het is jammer dat dit urgentiegevoel binnen PS al meer dan drie jaar geleden aanwezig was.

Samen met onze toenmalige collega van de VVD Neeke Eijsbroek bracht ik het urgentiegevoel al in 2015 in de aanloop naar de nieuwste versie van het beleidskader binnenstedelijke ontwikkeling naar deze statenzaal. Dat werd niet altijd begrepen. Die urgentie vroeg om een andere invulling van de rol van de provincie Utrecht; een regierol. Daarom doe ik opnieuw de oproep aan deze gedeputeerde om op korte termijn de regierol concreet in te vullen. Daarbij sluit ik mij aan bij GroenLinks. Hoe pakken wij deze rol professioneel op? Welke capaciteit hebben wij hiervoor nodig? Is deze capaciteit binnen het huidige team aanwezig? Welke competenties vraag dit? Er moet een simpel en concreet plan van aanpak komen. Wij moeten niet praten, maar bouwen.

Aan aandacht van de buitenwereld ontbreekt het ons niet. Onze CDA-collega in de Tweede Kamer Erik Ronnes roept de provincie Utrecht al langere tijd publiekelijk op om haar verantwoordelijkheid te nemen en daar waar iedereen potentie ziet aan de slag te gaan. Sterker nog, het kabinet is inmiddels bereid om woningbouw af te dwingen, wellicht via een aanwijzing. Dat brengt mij bij de volgende vraag aan de gedeputeerde: wat doet u concreet om ons deel van de € 2.000.000.000 die door het kabinet in de miljoenennota is gereserveerd voor het aanjagen van de woningbouw naar de provincie te krijgen?

Mevrouw Veen (D66): Mevrouw de voorzitter! Dit is mijn maidenspeech.

De VOORZITTER: Dit is de maidenspeech van mevrouw Veen van D66. Daarom mogen er geen interrupties gepleegd worden.

Mevrouw VEEN (D66): Mevrouw de voorzitter! Geduld is een schone zaak. Zo geldt dat voor het houden van mijn maidenspeech en als het gaat om woningbouw is het geduld ruimschoots op. Op 10 december bracht de Randstedelijke Rekenkamer het rapport Bouwen aan regie uit. De eerste conclusie uit het rapport was dat voor de provincie het stellen van regels en de inzet van instrumenten om de woningmarkt te stimuleren de belangrijkste instrumenten zijn. Via deze instrumenten zal de provincie echter slechts in beperkte mate haar doelstellingen op het gebied van wonen bevorderen. Het antwoord van de Rekenkamer op deze conclusie is de centrale aanbeveling: Vergroot de regierol van de provincie door eisen te stellen aan regionale samenwerking, rekening houdend met de verscheidenheid aan regio's en de al bestaande overlegstructuren.

Daarnaast wordt een aantal aanbevelingen gedaan over de vereenduidiging van informatie en de bekendheid van de instrumenten onder de gemeenten van deze provincie. Tot op heden lonen de inspanningen van de provincie volgens de Rekenkamer dus maar beperkt. Wat opmerkelijk is aangezien er

een heel aantal documenten liggen, zoals een versnellingsagenda, die dus niet resulteren in versnelling van de woningbouw. Uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer zijn wat D66 betreft op korte termijn hard nodig. Ik verzoek de gedeputeerde de Staten eerder in te lichten. In het Rekenkamerrapport staat dat wij over een jaar worden ingelicht en ik verzoek de gedeputeerde om ons over een half jaar al in te lichten over de voortgang van de implementatie van de aanbevelingen van het rekenkamerrapport. Daarnaast verzoek ik de gedeputeerde zodra er informatie bekend is over de vereenduidiging van deze informatie, deze met ons te delen en niet te wachten tot over een jaar. Het geduld is op.

Het rapport roept echter ook een aantal vragen op. Want hoe moet deze regierol dan worden ingevuld? D66 vindt het van belang dat er een goede balans is tussen het sturen op het gebruik van de ruimte, het stimuleren van het bouwen van passende woningen en de autonomie van gemeenten. Deze balans is tevens van belang bij het afwegingskader, maar daarover later meer. Het nadrukkelijke verzoek van D66 is om de regierol van de provincie vorm te geven met vrijheid en samenwerking met gemeenten en met oog voor de ruimtelijke ontwikkeling.

De aanbevelingen van de Rekenkamer vragen wat van de organisatie: inzicht bieden in instrumenten, eenduidigheid in informatie. Toen ik aan de gedeputeerde in de commissie vroeg in hoeverre onze organisatie erop voorbereid is om dit te doen, was het antwoord dat er welgeteld een nieuwe ambtenaar bij is gekomen. Ik hoop dat wij meer capaciteit beschikbaar hebben voor deze aanbevelingen en dat de organisatie er klaar voor is.

Dan rest mij nog een laatste onderwerp aan te stippen. Het is nota bene mijn maidenspeech. Inmiddels is het gebruikelijk dan kort iets over jezelf te vertellen. Ik ben alleen niet opgegroeid in Friesland, maar in Hoogland en woon al mijn hele leven in onze mooie provincie. Ik word niet geleid door het geloof in een God in mijn leven, maar ik geloof wel. Ik geloof namelijk in mensen. Ik geloof dat wij hier nu op aarde zijn met elkaar en een wereld moeten creëren waarin iedereen er mag zijn. Terwijl de wereld om ons heen steeds verder polariseert, besef ik dat dat een stevige ambitie is. Een pittige ambitie die veel vraagt van iedereen. Ik geloof dat je hiervoor bij jezelf en je eigen omgeving moet beginnen en daarom sta ik hier.

De VOORZITTER: Dank u wel voor uw bijdrage en gefeliciteerd met uw maidenspeech.

De heer SUNA (PvdA): Mevrouw de voorzitter! Mevrouw Veen heeft mooie woorden gesproken. Gefeliciteerd met uw maidenspeech.

De PvdA bedankt de Randstedelijke Rekenkamer voor het verrichte werk. Zij heeft belangrijke zaken rondom wonen aan de kaak gesteld; onze complimenten. De noodzaak is daarmee wederom aangetoond, want er zijn enorme tekorten aan woningen binnen onze provincie. Tevens constateren wij dat de provincie Utrecht de meest vooruitstrevende provincie is die het laatste jaar veel naar buiten treedt en dat er veel overleg en afstemming met de gemeenten is. Dat is een compliment waard voor alle medewerkers van de provincie die hieraan hebben bijgedragen. Dat mag weleens gezegd worden.

De PvdA vindt het van groot belang dat levensloopbestendige vitale wijken gerealiseerd worden, waarbij meer aandacht komt voor betaalbare woningen en de middeldure huur. Daar zitten de grootste problemen. Wij zien de tekorten oplopen voor senioren, jongeren, starters en gezinnen met kinderen. In het brede veld zien wij tekorten oplopen, behalve voor de mensen die veel geld hebben. Deze mensen kunnen kopen en wonen waar zij willen. Veel mensen kunnen dat niet. Daarom ben ik blij dat in het coalitieakkoord is opgenomen dat wij van plan zijn om in de komende jaren 50% in de betaalbare sector en de middenklasse te bouwen in de nieuwe projecten die gerealiseerd worden.

Wij hebben wel onze bedenkingen omtrent de aanbevelingen die zijn gedaan. Het college omarmt de aanbevelingen en komt zelfs met een extra aanbeveling om volgend jaar te evalueren. Het komend jaar gaat het vaak over wonen, bijvoorbeeld bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie en de afwegingskaders. In die zin zullen wij er vaker over moeten spreken, totdat er een jaar later een rapportage terugkomt uit het college. Ik verzoek de gedeputeerde met klem om de aanbevelingen mee te nemen

bij de verdere beraadslagingen tot de realisatie van de Omgevingsvisie. Bij de verordening en de visie moeten gemeenten op een lijn liggen. Daarover vinden gesprekken plaats in de komende periode. Daarin is de wens om capaciteit in te zetten. De Randstedelijke Rekenkamer geeft aan dat het ingezette instrumentarium vanuit de provincie beter benut kan worden naast de regierol. Ik vraag aan het college: op welke wijze gaat u dit de komende maanden vorm geven?

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Te midden van alle voorstellen die wij vandaag bespreken over wat de provincie gaat doen, is het tijd voor reflectie. Hoe heeft de provincie het de afgelopen jaren gedaan op het gebied van wonen? Het rapport van de Randstedelijke Rekenkamer levert daaraan een bijdrage. Het rapport begint met het citeren van de Grondwet, waarin staat dat het bevorderen van voldoende woongelegenheden een zorg is van de overheid. Ik vind het heel mooi dat de Randstedelijke Rekenkamer met dit grondrecht begint. Dit onderstreept onze taak en rol in deze tijd van schrijnende woningnood en het belang van dit onderzoek om scherp te krijgen waar de provincie Utrecht de meeste toegevoegde waarde kan realiseren. De doelstelling van de provincie Utrecht is: een goed functionerende evenwichtige woningmarkt, waarbij vraag en aanbod goed op elkaar aansluiten. De conclusie van het rapport is dat wij dat maar in beperkte mate realiseren en ondanks alle inspanningen is er nog steeds sprake van een tekort. Daarom klinkt de roep om meer regie.

Terug naar het rapport. Wat de ChristenUnie betreft hadden de palen nog iets dieper de grond in gegogen, met name op het gebied van de instrumenten. Het gaat over de kernrandzone die wij inzetten. Hoe komt het dat dit instrument zo weinig gebruikt is de afgelopen jaren? Op die vraag is geen antwoord gegeven. Ook over de rode contour had meer onderzoek kunnen plaatsvinden, zodat wij beter inzicht krijgen in hoe wij de instrumenten beter kunnen inzetten.

Dan de timing van het rapport. Wij bespreken vandaag het rapport op de dag dat PS het afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen als bouwsteen voor de Omgevingsvisie bespreekt en daarover een besluit neemt. Wij zijn blij dat wij hierin een eerste uitwerking van een aantal aanbevelingen uit het rapport terug zien komen en later in de regionale programmering. Ondertussen wachten wij op de evaluatie van het uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen, die naar wij hopen meer inzicht zal geven in de uitvoering en besteding van de middelen die wij de afgelopen jaren in het beleid hebben gestoken. De lessen over de waarde van de provincie moeten meegenomen worden in de kaderstelling rondom de regionale programmering.

Dan de aanbevelingen. Allereerst legt het rapport de vinger bij het feit dat in de afgelopen jaren de afzonderlijke gemeenten heel goed of helemaal niks hebben weten te vinden op het gebied van wonen. Sommige gemeenten zijn goed bediend en andere niet. Het intensiveren van provinciale betrokkenheid door structureel aan te sluiten bij regionaal overleg en overleg met alle individuele gemeenten, creëert een gelijk speelveld. Dat is winst. Daar zijn wij blij mee. Daarnaast biedt het rapport een aantal heel concrete aanbevelingen, zoals meer en betere cijfers, meer en betere monitoring en meer en betere informatie over de instrumenten. Kunnen wij de gedeputeerde erop vertrouwen dat de aanbevelingen binnen een redelijke termijn ten uitvoer kunnen worden gebracht?

Wij zijn blij dat er in dit statenvoorstel een aantal beslispunten is opgenomen vanuit het rapport over de informatievoorziening aan PS. Dit is van belang om onze kaderstellende en controlerende rol zo goed mogelijk uit te kunnen voeren. Op dat vlak heeft de ChristenUnie twee vragen aan de gedeputeerde. Het is interessant dat het rapport een aanbeveling doet waarin GS verzocht wordt de regierol te vergroten door eisen te stellen aan regionale samenwerking. Daarbij moet de verscheidenheid van de regio's in acht genomen worden en de bestaande overlegstructuren moeten gerespecteerd worden. Daarbij gaat het over regie. Regie is echter meer dan de regio-indeling. Het is een complexe en spannende taak in dit dossier. De ChristenUnie vindt het van belang dat PS geïnformeerd wordt over de eisen die er aan de regionale samenwerking gesteld zullen worden. Kan de gedeputeerde dat toezeggen?

Het laatste toegevoegde beslispunt is dat PS in februari 2021 geïnformeerd zal worden over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevelingen. Wat ons betreft ligt dat moment te ver weg. Kan de gedeputeerde ons toezeggen om PS in de zomernota al van een eerste tussenstand te voorzien?

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! De SP heeft het rapport van de Rekenkamer gelezen en ondersteunt de aanbevelingen. De vraag waarover het gaat blijft echter onduidelijk in het rapport. Wat ons betreft gaat het heel duidelijk over de taak van de overheid die beschreven staat in artikel 22 lid 2 van de Grondwet. Dat heeft betrekking op volkshuisvesting in plaats van op de woningmarkt. De afgelopen jaren hebben wij gezien dat wanneer wij dit onderwerp vergeten en doen alsof het alleen over de woningmarkt gaat, het dan alleen gaat om het spekken van de zakken van de projectontwikkelaars. Het gaat dan niet over onze opdracht vanuit de Grondwet, namelijk het bevorderen van voldoende woonelegenheden.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! Aan de ene kant refereert u aan de Grondwet, aan de andere kant gaat u voorbij aan artikel 1 van de Grondwet, want iedereen heeft recht op een dak boven zijn of haar hoofd. Natuurlijk moet er gedacht worden aan de mensen die niet draagkrachtig zijn, maar het lijkt een tegenstelling. Hoe wilt u dat met elkaar rijmen?

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Op geen enkele manier staat het tegenover artikel 1.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! U zegt zojuist dat het gaat over sturing vanuit de overheid en daarbij alleen spreekt over volkshuisvesting. Volkshuisvesting heeft vooral te maken met de sociale huursector.

De heer EGGERMONT (SP): Mevrouw de voorzitter! Het gaat over het bevorderen van voldoende woonelegenheden. Dat betekent dat iedereen een dak boven zijn of haar hoofd heeft. Dat is geen discriminatie van de mensen die al een dak boven hun hoofd hebben. Als het tegenovergestelde zou gebeuren, dan zou je bij iedereen het dak weghalen. Volgens mij is niemand daar voorstander van.

Terugkomend op de conclusies uit het rapport en de vraag aan het college. Wat ons betreft heeft het woningbeleid de afgelopen jaren teveel geleund op de woningmarkt, terwijl de woningmarkt heeft gefaald en geleid tot de huidige crisis. Een van de onderdelen in de conclusies is dat er te weinig harde criteria voor subsidieverlening zijn. Binnenkort krijgen wij de evaluatie van het woonbeleid. Komt de gedeputeerde met stappen waarin hardere criteria worden gesteld, met name ten aanzien van het bevorderen van de volkshuisvesting en betaalbare woningen?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mevrouw de voorzitter! Er staat veel in het rapport van de Rekenkamer, maar ik wil graag rechtuit spreken. Er zijn overal tekorten op het gebied van wonen, vooral in betaalbare woningen voor starters, jonge gezinnen, ouderen en alleenstaanden. Door de lage rente is er wel meer mogelijk om met een smalle beurs te kunnen kopen, maar de huizen zijn er niet. De woningbouwverenigingen hebben miljoenen euro's op de plank, maar een gebrek aan grond belemmert de nieuwbouw. 50Plus doet de oproep aan het college om ruimhartiger om te gaan met vrijkomende percelen van bijvoorbeeld agrariërs. Hierop moeten woningen gebouwd worden in plaats van zonnepanelen zolang de meerderheid van de daken nog niet bedekt zijn met zonnepanelen. GS, neem de regie en wees kaderstellend door een agrarische bestemming om te zetten naar een woonbestemming voor betaalbare woningen in de sociale sector. Laten wij niet dansen naar de pijpen van de ontwikkelaar die alleen met het verdienmodel bezig is.

Bij een project in Kockengen zouden bijna honderd woningen komen voor de eigen inwoners. Uiteindelijk is een kwart van de hele dure grond die gigantisch opgehoogd moest worden vanwege de zakkende ondergrond gebruikt voor vier villa's rond € 1.000.000 op de mooiste plek en met het mooiste uitzicht. De sociale woningen zijn in een hoekje gedrukt en staan dicht tegen elkaar aan. Dat moeten wij niet willen.

De VOORZITTER: Het woord is aan de gedeputeerde om antwoord te geven op de vragen.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Het is heerlijk om twee nieuwe vrouwelijke statenleden te hebben die hun maidenspeech geven en met vol vuur praten over de volkshuisvesting. Dat doet mij goed, want er is nogal wat aan de hand in deze provincie. Dat is de woningmarkt en de behoefte van elke gemeente in deze provincie. Hoe krijg je het voor elkaar dat je de woningen bouwt waaraan behoefte is? In deze provincie is dat geen gemakkelijke opgave.

Een belangrijk punt dat iedereen genoemd heeft, gaat over het nemen van regie. In de afgelopen jaren hebben wij een structuurvisie vastgesteld waarin je binnen de rode contour mag bouwen. Wanneer gemeenten buiten de rode contour willen bouwen, dan moeten zij met goede plannen komen. Wij hebben potentiële woningbouwlocaties aangewezen en wij hebben zachte middelen. De zachte middelen komen vooral uit het programma 'Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen' en is een initiatief vanuit de Staten. Het was een BOB-traject waaraan onder andere mevrouw Koelewijn heeft meegewerkt. Dat was met name de reden dat de provincie niet veel deed op het vlak van wonen. In het programma 'Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen' wordt een scala aan projecten genoemd die wij hebben ingezet.

De Rekenkamer heeft kritisch gekeken naar wat er allemaal gebeurd is. Daaruit zijn twee dingen naar voren gekomen. Ten eerste zijn gemeenten tevreden, want de provincie is bij veel projecten betrokken geweest. Op de vraag of er voldoende woningen zijn en of wij klaar zijn, is het duidelijke antwoord: nee. Wij zijn duidelijk nog niet klaar. Sinds het programma loopt is er al wel veel gebeurd. Dat is gebeurd dankzij een aantal mensen in deze organisatie die daaraan gewerkt hebben vanuit verschillende invalshoeken.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! Bij de totstandkoming van het programma Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen heb ik gehamerd op de regierol. Toen moest ik constateren dat er moeite was om deze rol op te pakken. Dit werd zelfs bijna geweigerd. Vervolgens ligt er een rapport dat concludeert dat die regierol niet goed is opgepakt. Waarom schiet u toch in de ontkenning? Kunt u dat toelichten?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Ik schiet niet in een ontkenning, maar schets hoe het gestart is, wat wij gedaan hebben en wat wij hebben toegevoegd op het initiatief van de Staten. Met de Omgevingsvisie staan wij voor een belangrijk besluit en het college wil hierin meer regie nemen. Wij gaan regie nemen doordat wij regionaal gaan programmeren en eisen stellen voor de betaalbaarheid, het type woningen en de aantallen. Mevrouw De Haan vroeg hoe het college de regierol gaat oppakken. Dat voorstel en welke eisen de provincie gaat stellen worden nog aan de Staten voorgelegd waarna u hierover een besluit gaat nemen.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! Dit roept opnieuw een vraag op. Voor ons ligt een rapport van de Randstedelijke Rekenkamer die concludeert dat onze provincie die rol niet heeft opgepakt en doet de aanbeveling om dat wel te doen. Dan kan het niet zo zijn dat zij dat al gedaan heeft, want dan klopt de conclusie niet. Begrijpt u wat ik bedoel?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Dat begrijp ik niet, want ik zeg dat wij de conclusie van de Rekenkamer onderschrijven dat wij een bepaalde regierol genomen hebben die veel te beperkt is geweest en dat wij meer moeten gaan doen.

Mevrouw VEEN (D66): Mevrouw de voorzitter! In de beantwoording van de gedeputeerde hoorde ik dat de gedeputeerde van plan is deze regierol pas te pakken in de Omgevingsvisie, terwijl wij met dit rapport zeggen dat het direct moet gebeuren.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! In het kader van de Omgevingsvisie heeft het college voorgesteld om de regionale programmering invulling te geven. Mevrouw De Haan vroeg hoe wij dat gaan doen. Het college komt met een voorstel naar u met de eisen die wij gaan stellen aan de regionale programmering. Enerzijds zijn dat eisen waaraan de regionale programmering

moet voldoen, zoals de betaalbaarheid, de behoefte en wat binnenstedelijk kan. Tegelijkertijd is het de vraag hoe wij voldoende ruimte laten aan de gemeenten, want de woningbouw moet wel op gang komen.

Mevrouw VEEN (D66): Mevrouw de voorzitter! Wanneer mogen wij deze eisen verwachten? Wordt dit in de Omgevingsvisie vastgelegd of mogen wij deze al eerder verwachten?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Voor de zomer komt het college met de eisen. Wij gaan de komende maanden gesprekken voeren met de regiogemeenten.

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! Ik sluit aan bij de opmerking over de urgentie en het moment van rapporteren aan de Staten. Is het niet zo dat op het moment dat het kabinet het zo urgent vindt dat zij morgen al te maken hebben met een motie in de Tweede Kamer die ons wellicht dwingt om hiermee aan de slag te gaan, dat het beter is om het per maand te doen vanwege de urgentie. Wat vindt u daarvan? Bent u daartoe in staat?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Wat wilt u per maand doen?

Mevrouw KOELEWIJN (CDA): Mevrouw de voorzitter! Bent u in staat om maandelijks te rapporteren aan de Staten hoe het ermee staat op het gebied van de woningbouwontwikkelingen?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Ik zal later ingaan op die vraag. Mede op basis van het onderzoek van de Rekenkamer hebben wij een evaluatie gemaakt van wat er volgens ons aan de hand is. Op 12 februari hebben wij een informatiesessie om met u te spreken over wat wij doen en over welke instrumenten en criteria uit het programma Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen wij moeten inzetten.

Een belangrijk onderwerp is de monitoring. Daaraan ga ik topprioriteit geven. Dat zeg ik omdat de Rekenkamer zegt dat er goede eenduidige en betrouwbare gegevens moeten zijn. In de formatie hebben wij er een goede kracht bij die zich specifiek richt op de monitoring. Voor de € 2.000.000.000 van de Tweede Kamer is het hard nodig dat wij middels een planmonitor laten zien welke plannen er zijn in de provincie Utrecht. Dat moeten betrouwbare gegevens zijn. Er zijn plekken in de provincie Utrecht waar de ruimte schaars is en waar wij bepaalde plekken willen transformeren. Daarnaast zijn er projecten met een onrendabele top, waarvoor geld van de Tweede Kamer nodig is. Dat krijgen wij alleen voor elkaar als wij aan het Rijk betrouwbare informatie kunnen aanleveren, zodat het kan zien met welke projecten wij bezig zijn en tegen welke vraagstukken wij aanlopen. Wij zijn reeds gestart met het goed in beeld brengen van de monitor. Met een druk op de knop moeten wij continu in beeld hebben waar wij mee bezig zijn en wat voor type projecten dit zijn. De Rekenkamer constateert dat dit voor een deel nog niet compleet en volledig betrouwbaar is.

De organisatie en de capaciteit. Op het gebied van binnenstedelijke ontwikkeling en wonen hebben wij binnen de provincie 14 fte. Daaraan gaan wij 2 fte toevoegen. Die ruimte heeft u ons gegeven bij de begroting. Met die capaciteit moeten wij kijken hoe wij dat goed optuigen op het gebied van de monitoring en de regionale programmering waarbij wij discussies met gemeenten gaan voeren. GS heeft er behoefte aan om zo snel mogelijk in beeld te krijgen dat er een goede samenwerking komt tussen de gemeenten, dat wij de juiste woningen gaan bouwen en dat daar vaart in komt. In die zin moet er dit jaar nog veel gebeuren.

U heeft gevraagd om op de hoogte gehouden te worden omdat 2021 nog ver weg ligt. In de komende maand gaan wij met u een discussie voeren over het instrumentarium dat wij inzetten. Als vervolg daarop gaan wij gesprekken voeren met marktpartijen en coöperaties. Degene die willen kunnen daaraan een bijdrage leveren. In september zullen wij met een nieuw programma komen dat gevoed is met nieuw instrumentarium en een organisatievorm. De wijze van regionaal programmeren, hoe wij het gaan doen en welke eisen daaraan gesteld worden zal voor de zomer aan u worden voorgelegd. Er zijn

iedere keer momenten waarop wij het gesprek met elkaar voeren over wat wij willen hoe wij dat willen.

Mevrouw VEEN (D66): Mevrouw de voorzitter! In de commissie heb ik een aantal keren gevraagd hoe wij de versnelling van de woningbouw gaan organiseren. Daarbij werd ik continu gewezen naar de versnellingsagenda, dat er al veel zaken in gang zijn gezet en dat wij ons best doen om de getallen te halen. Door uw beantwoording bekruipt mij echter het gevoel dat wij de hele organisatie opnieuw moeten gaan inrichten en dat wij totaal niet voorbereid zijn op wat wij aan het doen zijn.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Dat zal ik tegenspreken, want dat is niet het geval. Wij zijn volop in gesprek met gemeenten over waar de vraagstukken liggen en wij ondersteunen al veel projecten in gemeenten. Wij zitten in een rijdende trein. Het gaat erom of wij voldoende doen. De Rekenkamer zegt dat wij aan een aantal zaken meer aandacht moeten besteden en sommige zaken moeten wij versterken. Dat gaat over de regievoering. Hoe zorgen wij dat er voldoende woningen gebouwd worden bij binnenstedelijke projecten en of de woningen gebouwd worden waaraan wij behoefte hebben? Dat 50% van de woningen betaalbaar moet zijn is voor ons een belangrijk gegeven. Wanneer gemeenten binnen de stedelijke kernen goed hun best hebben gedaan, dan is het de vraag of wij daarbuiten moeten gaan kijken. De regionale programmering is daarbij een belangrijk instrument. Wij willen er bovenop zitten om dat zo goed mogelijk in beeld te krijgen, anders kunnen wij de gemeenten geen ruimte geven.

De VOORZITTER: Mevrouw De Haan, heeft u een korte vraag? Daarna vraag ik de gedeputeerde om een kort antwoord te geven en tot een afronding te komen.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! Ik heb een korte aanvulling aan mevrouw Veen. Een aantal vragen die mevrouw Veen stelt vinden een plek in het uitbreidingskader dat bij het volgende agendapunt besproken wordt.

Ik kom terug op onze vraag was of hij in de zomernota kan terugkomen met een tussenstand. U zei dat u in september terugkomt naar de Staten, maar ik lees in het statenvoorstel dat u rond de jaarwisseling bij ons terugkomt met een provinciaal programma. Waarmee komt u dan in september naar de Staten?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Voor het regionaal programmeren en de eisen die de Staten daaraan stellen zal voor de zomer komen. Het regionaal programma moet geladen en gevuld worden en er moet een provinciaal programma komen dat in het najaar wordt vastgesteld voor de komende jaren. Het programma Binnenstedelijke ontwikkeling en wonen loopt daar aan parallel en zal in september in PS en de commissie aan bod komen.

Mevrouw DE HAAN (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter! In september zien wij dus een voorstel voor de kaders van de regionale programmering in de Staten?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! De regionale programmering komt voor de zomer in de Staten. Voor de zomer worden de kaders besproken die u meegeeft aan de regionale programmering.

Mevrouw Hoek vroeg om ruimhartig te zijn bij de vrijkomende agrarische bebouwing. Een onderdeel van de regionale programmering is dat wij in gesprek gaan met de gemeenten over waar zij woningen willen bouwen en waar de accenten gelegd worden. Liggen de accenten binnenstedelijk of bij de transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing? Dat is een onderdeel van de discussie met gemeenten over de regionale programmering. Daarbij zullen alle woningbouwlocaties in beeld komen.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mevrouw de voorzitter! Het is noodzakelijk dat er dan ruimhartiger wordt omgegaan met de rode contour. Als je een paar duizend woningen wilt bouwen, dan heb je ruimte nodig en moet de rode contour verlegd worden.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Bij het volgende agendapunt wordt het afwegingskader besproken. Daarmee geven wij de kleine kernen meer ruimte buiten de rode

contour. Dat is meer dan een agrarische bebouwing. Aan de andere kant is de regionale programmering een belangrijke basis om de discussie te voeren over wat binnenstedelijk opgelost kan worden en wanneer dat buiten de rode contour noodzakelijk is. Die discussie gaan wij voeren samen met gemeenten.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mevrouw de voorzitter! Ik vraag u om een actieve rol te spelen bij Rijnenburg.

De VOORZITTER: Mevrouw Hoek, wij gaan niet elk dorp of gebied benoemen waar gebouwd moet gaan worden.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mevrouw de voorzitter! Dit is het laatste gebied dat ik benoem. Wil de gedeputeerde bij Rijnenburg druk uitoefenen op de stad Utrecht om daar woningen te bouwen in plaats van zonneweides?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mevrouw de voorzitter! Ik heb uw vraag gehoord.

De VOORZITTER: Aangezien dit onderwerp is geagendeerd als een klein debat is er geen tweede termijn

De commissaris is inmiddels teruggekeerd. Ik geef de voorzittershamer weer terug aan hem.

De commissaris neemt het voorzitterschap over.

De VOORZITTER: Het is fijn om weer in uw midden te zijn. Mevrouw Keller, heel hartelijk bedankt voor uw voorzitterschap de afgelopen uren.

Statenvoorstel afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen.

De VOORZITTER: Aan de orde is het statenvoorstel afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen. Voorzien is een klein debat. Ik geef het woord aan mevrouw De Jong.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het is goed dat het afwegingskader er ligt. Daarmee is voldaan aan een wens van PS en wordt aan kleine kernen soelaas geboden ter behoud van de leefbaarheid en de vitaliteit. Zij kunnen uitbreiden als er binnen de kern geen ruimte is, de uitbreiding bijdraagt aan de vitaliteit en qua aard past bij de kern.

De rest van mijn betoog, mijn opmerkingen, vragen en voorstellen, gaan over het afwegingskader in de brede zin. Dat wordt uiteindelijk onderdeel van de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening. Daarom verzoek ik u mijn opmerkingen en voorstellen mee te nemen in het ontwerp dat in april ter inzage wordt gelegd.

GroenLinks vindt de stimulerende en faciliterende rol van de provincie gericht op samenwerking met gemeenten zeer belangrijk. Wat langs de weg van samenwerking en consensus bereikt kan worden heeft de voorkeur. Dat geldt zeker voor het versnellen van woningbouw. Het afwegingskader biedt meer ruimte dan de huidige PRS/PRV. Nog steeds is GroenLinks op zoek naar een evenwicht tussen ruimtelijke vrijheid voor gemeenten en de specifieke provinciale taken en verantwoordelijkheden. Die willen wij niet uit het oog verliezen. De druk op de beschikbare ruimte is groot. Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik is in onze provincie een must. Dat was de inbreng van meerdere fracties bij de behandeling in de commissie. De reacties van de PARK en de NMU zijn een pleidooi om zorgvuldig om te gaan met de schaarse ruimte, het groen te beschermen en de ruimtelijke kwaliteit in het oog te houden, ook bij uitbreidingslocaties.

In het afwegingskader wordt een aantal basisprincipes voor nieuwe verstedelijking genoemd. Ik doe dit niet al te uitgebreid. Het is de ladder binnenstedelijk bij knooppunten, gewoon binnenstedelijk of koppelen aan hoogwaardig openbaar vervoer en nieuwe of bestaande knooppunten. GroenLinks ziet

die principes graag terug in de verordening. Het is van belang om deze basisprincipes te verwerken. Dat kan door op te nemen dat gemeenten bij een plan tot uitbreiding onderbouwen dat er geen mogelijkheden voor woningbouw zijn binnen bestaand stedelijk gebied. Wij denken aan een formulering, zoals wij die bij de provincie Overijssel hebben gezien.

In diezelfde lijn, in het bijzonder in de brief aan het NMU genoemd, zou het goed zijn om in de verordening op te nemen dat bij de planinvulling en realisatie van woningbouwlocaties zuinig en zorgvuldig wordt omgegaan met de ruimte. Dat kan door verdichting en door meervoudig ruimtegebruik. U begrijpt dat mijn vraag is of de gedeputeerde zich kan vinden in deze gedachte.

De verordening zegt dat de regionale afstemming een regionaal programma moet zijn. Hierover spraken wij reeds bij het vorige agendapunt. Volgens het afwegingskader stelt PS aanvullende kaders op. Ik merk in de provincie dat er nog veel onduidelijk is wat de uitgangspunten zijn die in dat regionaal programma aan de orde moeten komen. Het zou goed zijn wat onduidelijkheid weg te nemen en richting te geven door een aantal ambities van dit college onder het artikel over regionale programmering te noemen. Ik doel op een aanvulling van artikel 3.46a met de volgende ambities: bevorder sociale samenhang, betaalbaar wonen voor iedereen, bouwen voor specifieke groepen en energieneutraal wonen.

GroenLinks mist in het afwegingskader, in de visie en verordening de aandacht voor circulair bouwen. Wij pleiten ervoor dat circulariteit een volwaardige plek krijgt in zowel de Omgevingsvisie als in de regionale programmering. De vraag is of de explicitering van ambities naar de mening van de gedeputeerde een plaats kan krijgen in de verordening.

De conceptomgevingsvisie en -verordening en alle verduidelijkingen die wij inmiddels gekregen hebben van GS smaken naar meer. Daarom ziet GroenLinks uit naar het ontwerp omgevingsvisie en verordening.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij zagen #woningramp voorbijkomen in een aflevering van Radar. Vanochtend was er een interessante ontwikkeling gaande in de Tweede Kamer die mogelijk in de provincie ter sprake zal komen. Ik ben benieuwd naar een reactie daarop van onze gedeputeerde.

Bedankt voor het afwegingskader. Wij hebben daar om gevraagd in een motie. Er is duidelijkheid gekomen. De focus ligt op binnenstedelijk bouwen, iets wat duidelijk naar voren komt in het coalitieakkoord. Het afwijkingskader gaat over buitenstedelijk bouwen buiten het stedelijk gebied. Heel goed dat dit erin staat. Het schetst echter mijn verbazing dat er uitspraken worden gedaan over binnenstedelijk bouwen. Mijn voorgangster heeft aangegeven dat er geen verzwaring is ten aanzien van de regels voor binnenstedelijk bouwen, maar dat is er wel degelijk. Het kan niet de bedoeling zijn dat wij de woningbouw die wij allemaal graag binnenstedelijk realiseren, beknot wordt door het voorliggende voorstel. Meer ruimte? Nee, minder ruimte. Dat willen wij niet. Op die manier gaan wij teveel op de stoel van de gemeenten zitten.

In de commissie RGW en na het versturen van mijn amendement merkte ik dat de reacties wat lauw waren. Ik hoop dat iedereen nog een keer goed naar de regels kijkt om te zien dat hier iets wordt voorgesteld waarvan de VVD denkt dat het een negatief effect heeft voor de mogelijkheden van binnenstedelijk bouwen. In een kleine gemeente in de buurt van Amersfoort worden 200 grondgebonden woningen gebouwd met een aantal blokken appartementen. Als je de regel uit het afwegingskader toepast op binnenstedelijk bouwen en diezelfde hoeveelheid grondoppervlak binnenstedelijk of buitenstedelijk aan natuur of recreatie moeten aanleggen, dan wordt dit een onhoudbare casus. Dit is een van de laatste uitbreidingsmogelijkheden van deze gemeente en het zou ontzettend zonde zijn als het niet op deze manier kan plaatsvinden. Ik hoor graag van de gedeputeerde wat hij bedoelt met het woord 'evenredig'. Als dat 'evenveel grond is als', dan hebben wij een groot probleem. Daarmee wordt het doel voorbij gestreefd. Het doel is dat wij voldoende speelruimte willen hebben voor onze kinderen, voldoende groen om je hond uit te laten, ook al brengt hij nogal wat stikstof met zich mee, voldoende leefruimte en ruimte voor klimaatadaptatie. In de praktijk zie ik dat al die zaken wettelijk op veel manieren al verankerd zijn. Gemeenten zijn er zelf mee bezig op welke manier zij groen in het plangebied waar-

borgen. De vraag is wat de noodzaak is van deze regel van de provincie om deze eis neer te leggen op binnenstedelijk gebied. Wellicht dat het woord 'evenredig' aangepast kan worden. Laten wij in ieder geval deze voorwaarde schrappen.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Waarin zit de verzwaring precies?

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De verzwaring zit erin dat er een zin staat in het afwegingskader over woningbouw. Het afwegingskader gaat over buitenstedelijk bouwen buiten de rode contour. In het afwegingskader staat een zinnetje, waardoor alle zinnen die volgen over buitenstedelijk bouwen ook gelden voor binnenstedelijk bouwen als er 'een klein beetje' achter staat. Dat 'beetje' staat achter de volgende zin: "Onderbouwen hoe gelijktijdig lokale en regionale groenontwikkeling, natuur en recreatie, wordt gerealiseerd in evenwichtige verhouding tussen rood en groen." Als 'evenwichtig' hierin 'evenveel' betekent, dan moet de grootte van een binnenstedelijke locatie voor 200 woningen met een dichtheid van 30 woningen per hectare aan groene natuur aangelegd worden. Onze mening is dat dit een onnodige verzwaring is die niet is opgenomen in de PRS/PRV; zie de beantwoording op de laatste vraag van de SGP. Het is een onnodige verzwaring en heeft een vertraging van de woningbouw tot gevolg. Wij staan allemaal achter de katheder te schreeuwen dat de woningbouw versneld moet worden. Dit is een verzwaring die wij niet willen.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Het gaat er dus om dat de verzwaring binnenstedelijk is.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het is inderdaad een binnenstedelijke verzwaring die wij niet willen.

Amendement A3 (VVD): binnenstedelijk bouwen vrij

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op woensdag 29 januari 2020, ter bespreking van agendapunt 15, Statenvoorstel Afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen (PS2020OGV01);

constaterende:

- dat het afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen op verzoek van PS door aanneming van motie 34a is opgesteld;
- dat de motie tot doel had om duidelijkheid te krijgen over randvoorwaarden voor bouwen buiten de rode contour;
- dat het voorliggende afwegingskader ook regels stelt over binnenstedelijke woningbouwlocaties;
- dat regels die gelden voor binnenstedelijke woningbouwlocaties worden aangeduid met een (B);

overwegende:

- dat een van de binnenstedelijke regels is: 'Onderbouwen hoe gelijktijdig lokale en regionale groenontwikkeling (natuur en recreatie) wordt gerealiseerd, in evenwichtige verhouding tussen 'rood' en 'groen' (B);
- dat deze regel voor binnenstedelijke woningbouwlocaties een onnodige belasting vormt op de uitvoerbaarheid van het plan;
- dat deze regel voor binnenstedelijke woningbouwlocaties een remmende werking heeft op de bouw van woningen in de provincie;

besluiten:

- het Afwegingskader uitbreidingslocaties voor woningbouw aan te passen;
- Onder de paragraaf 'Regels t.a.v. uitbreiding woningbouw in de Omgevingsverordening' op pagina 5 de zin als volgt te vervangen:
  - "Onderbouwen hoe gelijktijdig lokale en regionale groenontwikkeling (natuur en recreatie) wordt gerealiseerd, in evenwichtige verhouding tussen 'rood' en 'groen'."

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Wij spreken over het afwegingkader uitbreidingslocaties voor wonen. Het document doorlezend zijn mij een aantal dingen opgevallen. Er staat: "Kleine kernen kunnen onder voorwaarden en overleg met ons in de provincie een uitbreidingslocatie realiseren. De grootte van de uitbreiding moet passen bij de aard en de omvang van de kern." Er wordt gezegd dat het aan de gemeenten is om de noodzaak hiervoor te onderbouwen. Die noodzaak lijkt mij evident, namelijk om de vitaliteit in de kleine kern te waarborgen. Deze hele alinea zegt dus eigenlijk helemaal niks. Het is ambtenaren taal voor 'wij doen wat wij willen'.

Verder staat er dat er onder meer voldoende betaalbare woningen voor starters, ouderen en eenpersoonshuishoudens moeten komen. De toekomstige woningbouwopgave moet vooral op een duurzame wijze geaccommodeerd worden. Als onder duurzaam alleen energieneutraal en andere klimaatmaatregelen worden verstaan, dan vrezen wij dat wij deze personen gaan ophokken in kleine en veel te dure appartementen ergens achter het station waar niemand op bezoek komt vanwege de parkeergelegenheid in de overvolle binnenstad van Utrecht of Amersfoort. Families die bij opa en oma op bezoek willen gaan meestal niet met de fiets. Onder duurzaam verstaan wij iets anders.

Het FvD begrijpt goed waar de drang vandaan komt om veel te hoge en lelijke flats te bouwen. In de binnenstad is natuurlijk geen plek voor de plannen van deze coalitie om de afgrijselijke windmolens te plaatsen. Er moeten meer dan duizend windmolens gebouwd worden. Dat gaat ten koste van de grond om fatsoenlijke huizen te bouwen. Het college en veel andere partijen hoor ik de hele dag grienen dat de woningnood zo hoog is en de ruimte zo beperkt, maar ondertussen bouwen wij niet in Rijnenburg. Elk excuus wordt van de plank getrokken om dit gebied niet in de plannen voor woningbouw voor te laten komen. Veel liever zetten wij daar windmolens neer, terwijl projectontwikkelaars inmiddels ver willen gaan om daar zo snel mogelijk te bouwen. De coalitie kiest echter voor de moeilijke weg, omdat het een energielandschap moet zijn. Die keuze lijkt mij niet uit te leggen, maar wij zien graag de poging van de gedeputeerde tegemoet.

Verder zal ik niet al te diep ingaan op het afwegingskader. Het lijkt een afwegingskader zonder kader. Er worden vooral ambities uitgesproken, maar geen kaders gesteld.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Deels kan ik mij vinden in het betoog van de heer Berlijn. Heeft u een tegenvoorstel? Heeft u een amendement of een motie waarin u ons meeneemt in hoe het wel moet?

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Als u mijn verhaal afluistert, dan kom ik tot een antwoord op uw vraag. Het onderliggende probleem wordt niet opgelost of aangekaart. De bevolking is in 2019 door buitenlandse migratie met 114.000 mensen gegroeid. Dat is elke vijf jaar een stad ter grote van Utrecht erbij in Nederland. Behalve de groei van de bevolking is er een natuurlijke trek van de mensen naar de grote steden toe. Wij missen een visie in dit document. Wil de provincie ongebreidelde groei faciliteren of is er ergens een bovengrens aan het aantal inwoners of woningen die de gedeputeerde wil bouwen? Ik hoor graag een reactie daarop.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! De vraag die aan ons gesteld wordt is of wij kunnen instemmen met het afwegingskader als bouwsteen voor de visie en de verordening. Daarop is ons antwoord: jazer. Wij zullen beoordelen hoe het verwerkt is in de visie en de verordening zodra die aan de orde komen. Hier staat een tevreden man. Dit was voor ons een belangrijk onderdeel in de verkiezingen en later bij de onderhandelingen. Wij zijn zeer tevreden over de wijze waarop het afwegingskader gebruikt gaat worden om te komen tot een verordening.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Er staat hier een wat ontevreden vrouw die een vraag heeft aan u. Bent u echt zo tevreden op de beperking op het binnenstedelijk gebied? U zegt dat u

gaat afwachten hoe het landt in de verordening. Als u het artikel 4.1 lid 2b erop naslaat, dan staat daarin letterlijk wat in het afwegingskader staat. Dat is een beperking op binnenstedelijk bouwen.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben altijd blij dat er Statenleden zijn die teksten tot drie cijfers achter de komma kunnen citeren. Ik kan dat niet. Dat komt doordat ik mij bezig houd met de hoofdlijnen.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dan zult u er nog lelijk van opkijken bij uw achterban.

Mevrouw VEEN (D66): Mevrouw de voorzitter! Wonen in onze provincie wordt steeds moeilijker en dat is gek. Wij zijn al een tijdje bezig met het versnellen van de woningbouw in onze provincie, maar zelfs de Rekenkamer geeft aan dat het maar beperkt resultaat oplevert. Het water staat de woningzoekenden letterlijk aan de lippen en er bestaat tegenwoordig zoiets als 'economisch dakloos'. Je hebt een baan en je zaken goed voor elkaar, maar je kunt geen huis betalen. Dat doet mij denken of wij wel met de juiste zaken bezig zijn in de provincie.

Het afwegingskader voor uitbereidingslocaties voor wonen gaat hierin stappen zetten. In ieder geval voor onze kleine kernen. Het biedt de ruimte voor de kleine kernen om tot 50 woningen uit te bereiden zonder regionale afstemming, zonder gelijktijdige groenontwikkeling en zonder mobiliteitstoets. Dat is wat D66 betreft een ontwikkeling die wij toejuichen en bij gaat dragen aan de kwaliteit en de vitaliteit van onze kleine kernen.

Er is echter een aantal zaken die bij D66 vragen oproept. Zo wordt er gezegd dat nieuwe woningbouwlocaties niet langer worden vastgelegd in de verordening, maar de afweging hiervan plaatsvindt binnen het proces van de regionale programmering. Dit terwijl er toch in het coalitieakkoord is vastgelegd dat wij in de omgevingsverordening gaan vastleggen waar in de toekomst nieuwe woningen komen, waaronder grootschalige woningbouwlocaties. Het is geen geheim dat deze grootschalige woningbouwlocaties waarschijnlijk nodig zijn om onze doelstellingen te halen. Als wij dit niet langer vastleggen in de verordening is het de vraag of wij onze opgave nog gaan halen.

Daarnaast is het afwegingskader wat ons betreft enerzijds nog steeds vrij restrictief en mist het anderzijds zaken die wij echt van belang achten. Zo worden er nog steeds veel eisen gesteld aan uitbereidingen die groter zijn dan 50 woningen, maar gaat het amper over het bouwen van toekomstbestendige woningen. Wat ons betreft is het tijd voor een nieuwe kijk. Een kijk waarbij centraal staat welke kansen woningbouw biedt op het gebied van groenontwikkeling, op het gebied van innovatie en op het gebied van circulariteit. Laat gemeenten meedenken over hoe wij dit soort uitdagingen kunnen aanpakken en bied hen de ruimte om mee te helpen. De eerste stappen daarvoor zijn gezet in het afwegingskader. Wij gaan meer samenwerken. Laat die samenwerking van een nieuw karakter zijn. De provincie zegt niet alleen wat niet mag, maar is een partner met een visie en een partner met regie. Een partner die regie neemt en zorg draagt voor een eerlijke verdeling in onze provincie. Ik ben blij dat wij meer met elkaar gaan praten in onze regio.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! U juicht het toe dat er geen groenontwikkeling hoeft plaats te vinden bij kleine ontwikkelingen. Toch zegt u dat wij de manier moeten vinden waarop de groenontwikkeling gaat plaatsvinden. Wat is dan hetgeen waardoor het bij de kleine ontwikkelingen zo tegenzit?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik weet niet zeker of ik uw vraag goed begrijp, maar ik zal mijn best doen om een antwoord te geven. Ik juich toe dat wij 50 woningen gaan bouwen en dat wij de kleine kernen die overwegend groen zijn de ruimte geven om hun kleine kern vitaal te houden. Ik vraag dat de gemeenten in de regionale programmeren gaan samenwerken op het gebied van groenontwikkeling. Wij hebben een uitdaging op het gebied van groenontwikkeling en circulariteit. Laten wij woningbouw die groter is dan 50 woningen gebruiken om te kijken wat wij kunnen doen op het gebied van groenontwikkeling.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! U juicht het toe dat bij de kleine ontwikkelingen geen groenontwikkeling nodig is. Er hoeft toch geen bezwaar te zijn voor de kleine ontwikkelingen? Waarom is het nodig dat daarbij geen eis wordt gesteld?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Het scheelt de kleine kernen veel als zij niet na hoeven te denken over de groenontwikkeling.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp dat mevrouw Veen blij is dat er veel gepraat gaat worden over woningbouw, maar wanneer gaat de schop in de grond in Rijnenburg?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Het is geen geheim dat D66 voor het bouwen in Rijnenburg is. Wat ons betreft wordt daar liever gister dan vandaag de schop in de grond gezet.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Waarom zegt uw wethouder in de stad Utrecht dat woningbouw in Rijnenburg niet aan de orde is?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Dat heeft te maken met de ontwikkelingen in die regio. De ambitie is dat wij uiteindelijk willen wonen in Rijnenburg, maar wij hebben te maken met de gemaakte afspraken waardoor wij nog niet kunnen gaan bouwen.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik wil graag een vraag stellen over iets dat eerder door mevrouw Veen aan de orde is gesteld. Zij spreekt telkens over uitbreidingen van 50 woningen. Als ik het mij goed herinner is het getal 50 gebruikt als een indicatie en heeft de gedeputeerde aangegeven dat dit geen vast getal is, maar dat dit in relatie staat tot de grootte van de kern waar de aanvraag vandaan komt. Daarbij moeten wij niet denken aan grootschalige projecten. Het lijkt mij beter om dan niet meer het getal 50 te gebruiken, maar om het 'uitbreiding' te noemen.

De VOORZITTER: Ik geef eerst het woord aan mevrouw De Man, zodat u de vragen in een keer kunt beantwoorden.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Mijnheer Westerlaken, u moet uw stukken beter lezen en beter opletten tijdens de commissievergadering, want dit was wel degelijk een keiharde eis. Mevrouw Veen, wat fijn om te horen dat u wilt dat wij gaan bouwen. U zegt dat de politiek aan zet is, maar wij zijn de politiek. Ik zie uw voorstel graag tegemoet om de kaart aan te passen die deel uitmaakt van de verordening waar Rijnenburg niet als zoekgebied gedefinieerd is. Ik nodig u uit om samen met mij daarover een amendement in te dienen bij de ontwerpverordening voor deze mooie provincie.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ga graag in op het aanbod van mevrouw De Man. Wat betreft de vraag van de heer Westerlaken: als ik mij niet vergis is dit een van de technische vragen van de ChristenUnie geweest en was het antwoord van de gedeputeerde dat '50' een harde eis is.

De heer WESTERLAKEN (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik kan het mij als zodanig niet herinneren. Ik hoor graag wat de gedeputeerde daarover te zeggen heeft.

De VOORZITTER: U rondt uw betoog af mevrouw Veen?

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Laat de samenwerking van een nieuw karakter zijn. Anders dan dat de provincie alleen maar zegt wat er niet meer mag, maar meer als een partner met visie en een partner met regie. Een partner die regie neemt en zorg draagt voor een eerlijke verdeling in onze provincie. Ik ben blij dat wij in de regio meer met elkaar gaan praten. Ik ben blij dat de provincie de regierol meer op zich gaat nemen en ik ben vooral blij dat dit niet de laatste keer is dat wij met elkaar praten over de versnelling van woningbouw, want in een versnellingsagenda kan ik niet wonen.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het wordt tijd dat wij stoppen met praten en vergaderen in dit land en dat wij overgaan tot actie. Daarmee bedoel ik niet dat wij moeten gaan staken, maar dat de schop in de grond moet en dat wij gaan bouwen. Wij zeggen dat de noodzaak en de behoefte van wonen schrijnend is, maar tegelijkertijd legt de politiek allerlei belemmeringen op om woningbouw tegen te houden.

Vorig jaar heeft de PvdA samen met de VVD een motie ingediend om te komen tot een afwegingskader. Deze motie kreeg brede steun van de Staten en het resultaat daarvan zien wij vandaag. Wij gaan een besluit nemen over welke afwegingen wij hebben. Het is nog niet zo scherp en hier en daar hebben wij wat kanttekeningen en vraagtekens, maar het is goed dat wij vandaag een besluit nemen en dat gemeenten weten hoe zij zich kunnen voorbereiden op de komst van de Omgevingsvisie en de verordening.

Tijdens de commissie hebben wij uitgebreid gesproken over de harde eis van 50 woningen bij kleine kernen. De gedeputeerde zei daarbij dat er niet gekeken wordt naar de inwonersaantallen. Daarover heb ik een vraag. Kunnen kernen die 30.000 of 40.000 inwoners hebben aanspraak doen op een kleine ontwikkeling van 50 woningen bij hun kern of is dat gebonden aan een bepaald maximum inwoners? Die vraag kreeg ik uit de gemeenten.

Zoals tijdens het vorige onderwerp aan de orde werd gesteld, vindt de PvdA het van groot belang dat er bij de realisatie van woningen gekeken wordt naar de betaalbaarheid, duurzaamheid, energieneutraal bouwen en dat mensen met diverse achtergronden kunnen wonen in de wijken. Het moeten vitale wijken zijn die levensloopbestendig zijn en dat er sprake is van sociale samenhang waarin men omkijkt naar elkaar. Hopelijk is het geen utopie dat wij die kant op moeten en dat mensen anders gaan denken en wonen dan zich de laatste tijd aan het ontwikkelen is. Er moet een einde komen aan het individualisme. Vroeger woonde men in een huis met veel mensen tegelijk. Tegenwoordig merk je dat dit een groot probleem wordt. Wellicht dat het tij weer keert. Rond 1970 kon je niet met een gescheurde broek op straat lopen, terwijl dat inmiddels weer hip is.

Terug naar het onderwerp en onze vragen en bedenkingen. Hoe gaan wij de ruimtelijke kwaliteit binnenstedelijk meten en hoe weten wij of een gemeente binnenstedelijk voldoende heeft gedaan waardoor het noodzakelijk is om buiten de rode contour te gaan bouwen? Wanneer krijgt een gemeente goedkeuring om buiten de rode contour een woningbouwopgave in gang te zetten? Zorgt de noodzaak van groencompensatie niet voor nieuwe belemmeringen bij de realisatie van woningen? Op het moment dat het gecompenseerd moet worden, dan wordt het een stuk lastiger, zeker binnenstedelijk.

Wat is de priorisering? Willen wij woningen realiseren of willen wij rekening houden met de mobiliteitsvraag, duurzaamheid, natuurontwikkeling en de circulaire economie? De noodzaak ligt bij het realiseren van woningen waarvan 50% in de betaalbare en middenklasse valt. De middeldure huur is een groot probleem voor mensen die net buiten de sociale huur vallen en geen woning kunnen krijgen. Dan moeten zij een woning kopen, maar daarvoor hebben zij te weinig inkomen.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Begrijp ik het goed dat de heer Suna een groot voorstander is van woningbouw in Rijnenburg?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Persoonlijk ben ik een groot voorstander van woningbouw in Rijnenburg. Als het aan mij ligt dan moeten wij overgaan tot woningbouw. Er wordt echter afgewogen wat er op de korte en de lange termijn gedaan kan worden. Daarvoor zijn wij in gesprek met partners. In die zin wacht ik de voorstellen van het college af.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! De afweging is heel simpel: er worden woningen of windmolens gebouwd in Rijnenburg.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Dat is uw opvatting. Volgens mij moeten wij verder kijken. Zeker op het gebied van Rijnenburg, want dat kun je maar een keer toepassen.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Waar wilt u nog verder naar kijken? Wat is uw visie daarop?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is de taak van de bestuurder om een duidelijk antwoord te geven op die vraag. Het afwegingskader wordt onderdeel van de Omgevingsvisie. Dit zien wij graag terug in de verordening.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Is het u bekend dat in de regio Utrecht plannen liggen om 94.000 woningen binnenstedelijk te bouwen? In het afwegingskader staat dat het duurzaam geaccomodeerd moet worden. Is dat voor u belangrijk of vindt u dat niet voldoende?

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is een illusie om te denken dat deze aspecten niet worden meegenomen bij de realisatie van woningbouw. Bij nieuwbouw moet getracht worden om de woningen energieneutraal te houden. De klimaatvraagstelling is momenteel aan de orde en belangrijk voor de toekomst. Het gaat erom wat je op de eerste plaats zet.

Het is van essentieel belang dat de 50% van de woningen die gebouwd worden in de sociale sector of het middensegment in de verordening terugkomt. Dit punt willen wij terugzien in de regionale programmering. Vandaar dat wij een uitspraak en een toezegging van het college willen horen of dit een plek krijgt.

De PvdA kijkt uit naar het vervolg, want het laatste woord hierover is nog zeker niet gezegd. Ik hoop toch dat de daden niet de dupe worden van woorden en allerlei plannen als paddenstoelen van de grond komen.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn blij dat er een afwegingskader ligt waarbij de mogelijkheden worden verruimd om te bouwen. De ChristenUnie vindt het behoud van de leefbaarheid en voorzieningen in de kleine kernen erg belangrijk. Door woningbouw mogelijk te maken kunnen starters in kernen wonen en ouderen doorstromen naar seniorenwoningen. Wij zijn tevreden dat er een apart afwegingskader is voor kleine kernen. Wij zijn positief dat de provincie samenwerkt met gemeenten om tot een regionale programmering te komen, waarbij woningbouw in samenhang met andere thema's wordt bekeken. Het is goed om te horen dat hierbij een regionale programmering is voor verkeer. Hierdoor raken middelgrote kernen niet snel in het gedrang.

Wel is het nog vrij onduidelijk welke uitgangspunten aan bod moeten komen bij de regionale programmering. Vandaar dat de ChristenUnie zich aansluit bij het verzoek van GroenLinks om artikel 3.46a te expliciteren door de volgende uitgangspunten op te nemen: bevorder de sociale samenhang, betaalbaar wonen voor iedereen, bouwen voor specifieke groepen en energieneutraal bouwen.

Aangezien wij te maken hebben met schaarse ruimte, is meervoudig ruimtegebruik en slim combineren van functies erg belangrijk. Denk steeds aan de slimme combinaties van wonen, energie, mobiliteit et cetera. Het combineren van functies moet geborgd worden in de verordening.

Wij zijn tevreden over de mogelijkheden die het afwegingskader biedt voor woningbouw en vinden de directe leefomgeving erg belangrijk. In het afwegingskader is opgenomen dat onderbouwd moet worden hoe gelijktijdige, lokale en regionale groenontwikkeling gerealiseerd wordt in een evenwichtige verhouding tussen rood en groen. De vraag is wel hoe wij ervoor zorgen dat de ruimtelijke kwaliteit daadwerkelijk wordt gewaarborgd. De oproep van ons aan de gedeputeerde is om een kwaliteitskader op te nemen in de Omgevingsvisie. De PARK geeft hiervoor een zinvolle aanzet. Kan de gedeputeerde reflecteren op deze aanzet?

Bij de realisatie van regionale groenontwikkeling kan een groen- of landschapsfonds een goed middel zijn. Wij zien daarvan mooie voorbeelden in Woerden en Bunschoten. Is de gedeputeerde bereid om onderzoek te doen naar de mogelijkheden en dit actief te stimuleren?

Met dit afwegingskader kan gemarkeerd worden dat de woningbouwmogelijkheden worden verruimd, zeker bij kleine kernen, terwijl er aandacht is voor een evenwichtige verhouding tussen rood en groen.

Het is mooi dat dit evenwicht wordt gezocht. Wij hebben een aantal aandachtspunten, zoals het expliciteren van artikel 3.46a en het kwaliteitskader. Wij hopen dat deze punten nog meegenomen kunnen worden met het ontwerp dat in april ter inzage wordt voorgelegd.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV komt met een stemverklaring ten aanzien van dit agendapunt. De PVV-fractie sluit zich aan bij de woorden van de heer Berlijn.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Met dit voorstel krijgen kleine kernen ruimte voor kleinschalige uitbreiding ten behoeve van de lokale vitaliteit. Waarvan gaat dat ten koste? Het afwegingskader faciliteert bouwen buiten de rode contour. Met het gedeeltelijk opheffen van de rode contour bevindt GS zich volgens de PvdD op een glijdende schaal. De rodecontourbegrenzing is nodig voor de bescherming van onder andere natuur en landschap, een van de kerntaken van de provincie.

Het college geeft aan bewust de grens bij 50 woningen te leggen, omdat de impact op de omgeving anders te groot wordt en andere provinciale belangen teveel in het geding komen. Maar we moeten niet doen alsof bij projecten van 50 woningen of minder deze belangen niet conflicteren.

Bouwen in de Groene Contour doet af aan de opgave van 3.000 hectare waaraan de provincie zich geëngageerd heeft en waarop wij ondertussen dramatisch achterlopen. Die doelstelling wordt simpelweg onhaalbaar wanneer er steeds stukjes worden afgesnoept van de groene contour.

Eenmaal buiten de rode contour is voor altijd buiten de rode contour. Onze fractie vraagt zich af hoe hierbij de kwaliteit van de leefomgeving gewaarborgd kan worden. De PCL concludeerde in haar advies van vorig jaar al dat bouwen buiten de rode contour zorgt voor vermindering van de kwaliteit van de leefomgeving. GS beweert met dit voorstel juist ontwikkelruimte toe te willen staan om lokale vitaliteit en leefbaarheid te versterken. Vitaliteit en leefbaarheid staat volgens onze fractie niet gelijk aan bouwen buiten de rode contour. Het kan daar zelfs haaks op staan, zoals de PCL al concludeerde. Wij kunnen dus niet instemmen met dit voorstel.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Voor het afwegingskader beperk ik mij tot het drietal amendementen dat de SP gaat indienen. Het afwegingskader gaat over uitbreidingslocaties. Dat is per definitie buiten de rode contour. Als wij dat beleid gaan wijzigen, dan zijn wij aan zet om eisen te stellen. In de afgelopen jaren hebben wij gehoord wat de problemen zijn. Het probleem is dat mijn dochter niet meer in ons eigen dorp kan wonen, omdat er te weinig betaalbare woningen zijn. Het is logisch dat wij eisen gaan stellen aan het type woningen als wij deze regels gaan verruimen. Gemeenten moeten bijvoorbeeld de problemen in de kern aanpakken om vitaal te blijven door jonge gezinnen een plek te geven. Daarvoor moet er gebouwd worden. Het gaat niet alleen om het bouwen, maar om wat er wordt gebouwd. Dat is de reden waarom de SP een amendement gaat indienen. Als bij de kleine kernen de rode contour overschreden wordt, dan moet de uitbreidingslocatie een bijdrage leveren aan de woningbehoefte van de kern. Bij de afwijking van het doel van minstens 50% betaalbare woningen, moet de betreffende kern motiveren waarom van dit doel wordt afgeweken. In de betreffende kern kan bijvoorbeeld een overschot aan betaalbare woningen zijn. In de commissie heb ik destijds gevraagd om een kern waar dit speelt. Die kern kon niet opgenoemd worden, maar voor de zekerheid heb ik dit in het amendement opgenomen.

Amendement A6 (SP): bouw waar behoefte aan is

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het statenvoorstel "Afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen";

overwegende dat:

- *er in verschillende kleine kernen behoefte bestaat om te kunnen komen tot bescheiden woningbouwontwikkeling;*
- *deze behoefte niet in alle kernen volledig binnen de "rode contour" kan plaatsvinden;*
- *kwaliteitsverbetering uitgangspunt van het ruimtelijk beleid dient te zijn, niet de winsthonger van ontwikkelaars;*

- een uitbreidingslocatie in een kleine kern daadwerkelijk dient bij te dragen aan de woningbehoefte van die kern;
- er een groot tekort aan betaalbare woningen in de provincie Utrecht bestaat, juist ook in de meeste kleine kernen;
- alleen regionale afspraken het tekort aan betaalbare woningen in kleine kernen niet oplossen;

besluiten:

het afwegingskader als volgt aan te passen:

Bij Regels t.a.v. uitbreiding woningbouw in de Omgevingsverordening (pagina 4 afwegingskader) wordt de volgende regel toegevoegd:

"De uitbreidingslocatie moet een bijdrage leveren aan de woningbehoefte van de kern, waarbij bij afwijking van het doel van minstens 50% betaalbare woningen, gemotiveerd wordt waarom juist voor de betreffende kern van dit doel wordt afgeweken, bijvoorbeeld omdat in de betreffende kern de woningvoorraad een overschot aan betaalbare woningen kent."

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Kan de heer Eggermont vertellen of hij dit wil laten landen in de verordening, in de visie of in de regionale programmering?

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Dit wil ik laten landen bij de regels ten aanzien van de uitbreiding woningbouw in de omgevingsverordening, pagina 4 van het afwegingskader.

Het tweede amendement gaat over de groenontwikkeling. Als de rode contour wordt overschreden in een kleine kern, dan is het logisch dat daarvoor iets terug wordt gedaan. De SP ziet niet in waarom er een uitzondering is voor de kleine kernen, want wij zijn aan zet om aanvullende eisen te stellen.

Amendement A5 (SP): gelijktijdige groenontwikkeling ook bij kleine uitbreidingen

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het statenvoorstel "Afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen";

overwegende dat:

- er in verschillende kleine kernen behoefte bestaat om te kunnen komen tot bescheiden woningbouwontwikkeling;
- deze behoefte niet in alle kernen volledig binnen de "rode contour" kan plaatsvinden;
- kwaliteitsverbetering uitgangspunt van het ruimtelijk beleid dient te zijn, niet de winsthonger van ontwikkelaars;
- de gelijktijdige ontwikkeling van rood en groen kleine woningbouwontwikkeling buiten de rode contour niet in de weg hoeft te staan;

besluiten:

het afwegingskader als volgt aan te passen:

- *"Bij Regels t.a.v. uitbreiding woningbouw in de Omgevingsverordening (pagina 4 van het afwegingskader) wordt de zin "Echter, sommige regels, zoals de mobiliteitstoets en de gelijktijdige ontwikkeling van rood en groen, zullen geen belemmering zijn voor de ontwikkeling van een eenmalige kleine locatie (tot 50 woningen)."*

gewijzigd in:

"Echter, sommige regels, zoals de mobiliteitstoets, zullen geen belemmering zijn voor de ontwikkeling van een eenmalige kleine locatie (tot 50 woningen)."

- *In de toelichting bij groenontwikkeling (pagina 5 van het afwegingskader) wordt de zin "Voor een kleinschalige lokale uitbreiding ten behoeve van vitaliteit bij een kleine kern kan deze onderbouwing achterwege blijven." geschrapt.*

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Tot slot de maatschappelijke waarde. De SP wil niet dat een gebied op een dergelijke manier wordt ingericht, waarbij in de uitbreidingslocatie wordt gekozen om een aantal mooie huizen aan het water te plaatsen wat ten koste gaat van de landschappelijke waarde. De situatie in Kockengen, zoals geschetst door mevrouw Hoek, is hiervan een aardig voorbeeld.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Met mijn voorbeeld van Kockengen wilde ik duidelijk maken dat het uiteindelijke resultaat niet was als waarvoor het bedoeld was. Pas toen alles rond was, is onder druk van de ontwikkelaar ontstaan wat wij niet wilden. Men heeft vanuit Kockengen gesmeekt om de middelhuis en sociale woningbouw daar te realiseren.

De VOORZITTER: Dank voor uw duidelijkheid.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb u goed begrepen. Daarom is het volgens de SP nodig dat er een extra regel wordt toegevoegd om dat vast te leggen. De regel wordt als volgt: "kernkwaliteiten landschap, ontwikkeling mag niet leiden tot onevenredige aantasting." Deze regel wordt aangevuld met: "binnen het uitbreidingsplan wordt woningbouw zo gerealiseerd zodat doorlopende elementen niet worden doorbroken."

Amendement A4 (SP): behoud grip op landschappelijke waarden bij uitbreidingen

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het statenvoorstel "Afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen";

overwegende dat:

- *er in verschillende kleine kernen behoefte bestaat om te kunnen komen tot bescheiden woningbouwontwikkeling;*
- *deze behoefte niet in alle kernen volledig binnen de "rode contour" kan plaatsvinden;*
- *kwaliteitsverbetering uitgangspunt van het ruimtelijk beleid dient te zijn, niet de winsthonger van ontwikkelaars;*
- *doorlopende landschappelijke elementen, zoals riviertjes, niet door de uitbreiding moet worden doorbroken;*

besluiten:

het afwegingskader als volgt aan te passen:

"Bij Regels t.a.v. uitbreiding woningbouw in de Omgevingsverordening wordt de regel "kernkwaliteiten landschap, ontwikkeling mag niet leiden tot onevenredige aantasting." (pagina 5 Afwegingskader);

aangevuld met:

"binnen het uitbreidingsplan wordt woningbouw zo gerealiseerd zodat doorlopende elementen niet worden doorbroken."

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Realiseert de heer Eggermont zich dat met toevoeging van iedere nieuwe regel er minder huizen worden gebouwd?

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Ik realiseer mij dat met de toevoeging van elke regel wellicht niet voldaan kan worden aan de hoogst mogelijke winst van projectontwikkelaars. Tot slot wil ik het hebben over de vraag wat er gebouwd wordt. Het gaat niet alleen om het bouwen, maar om wat er wordt gebouwd, waar wordt er gebouwd en ten koste waarvan er wordt gebouwd. Dat

betekent dat de SP niet kiest voor villa's aan het water. Als dat doorbreekt kunnen wij met zijn allen daarvan genieten.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Mijn complimenten voor de manier waarop het college dit afwegingskader heeft opgesteld. De commissie Omgevingsvisie is steeds nauw betrokken geweest en wij hebben het idee dat er naar alle wensen, kanten en zijden geluisterd is. Alle visies zijn in dit stuk verwerkt en iedereen kan zich hierin grotendeels vinden.

De SGP is blij dat er een aparte plaats is voor de kleine kernen. Daar is vaak op aangedrongen, maar veel hangt af van hoe dit afwegingskader inde praktijk gaat werken. Dat gaan wij nauwkeurig monitoren.

Naar aanleiding van het amendement van de VVD hebben wij een vraag aan de gedeputeerde. Wij hebben de 'b' achter de voorwaarden van de gelijke ontwikkeling van groen en rood zo opgevat dat het college wil dat binnenstedelijk groen tegelijk opgaat met de ontwikkeling van de binnenstedelijke woningbouwopgave. Dat lijkt ons een gezonde voorwaarde. Voor gezond stedelijk leven, wat het college vaak proclameert als het gaat over onze doelstellingen, lijkt het ons gek dat de rode contour van Utrecht volledig geasfalteerd en volgebouwd wordt en bij Woerden ergens een stukje groen wordt aangelegd. Wij horen graag de bevestiging vanuit het college van deze manier van lezen.

De SGP heeft de vergelijking tussen de PRV en het afwegingskader bij de behandeling van de technische vragen goed tot zich genomen. Concluderend stellen wij dat de gemeenten voor binnenstedelijke woningbouw tegen twee nieuwe vragen aanlopen ten opzichte van de oude regelgeving: er moet expliciet gekeken worden naar de ontwikkeling van groen en naar klimaatadaptatie. Als deze conclusie juist is, dan lijkt ons dat voor klimaatadaptatie een geheel logische lijn waar wij ruimte moeten geven aan groen. Wij horen graag dat deze conclusie voor deze twee extra toevoegingen in het binnenstedelijk afwegingskader juist is.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Tijdens de commissievergadering heb ik laten blijken dat 50Plus heel blij is met het voorstel. Het is heel belangrijk dat de leefbaarheid en de vitaliteit van kleine kernen in stand gehouden wordt en bevorderd wordt door een voldoende aantal inwoners. Inwoners moeten niet vertrekken uit de kernen omdat er niks meer kan als de winkels en de scholen gesloten worden en zuigelingen niet meer voldoet aan het quotum van 24 baby's per jaar. Met dit voorstel kan de vitaliteit van een kleine kern behouden worden. Het gaat daarbij niet om grote aantallen woningen.

Het instandhouden van de vitaliteit en een adequaat woningbestand is noodzakelijk om doorstroom mogelijk te maken. Ter Aar is bijvoorbeeld een hele kleine kern met slechts 500 inwoners die al 10 jaar smeken om een klein plannetje van 25 woningen te realiseren om de doorstroming te bevorderen. De ouderen zitten in eengezinswoningen, omdat er geen andere woningen zijn. In het complex dat men wil bouwen zitten verscheidene soorten woningen, zoals levensloopbestendige woningen en sociale woningbouw. In de provincie Utrecht zijn talloze kleine kernen. In het kader van de mantelzorg is het goed dat ouderen verhuizen naar levensloopbestendige woningen, zodat de kinderen in de eengezinswoningen kunnen wonen. Je mag tegenwoordig pas naar een tehuis als je zwaar dement bent of helemaal niks meer kan. Anders moet je thuis blijven wonen. Aan de andere kant kunnen ouderen op de kleinkinderen passen, als je de vitaliteit kunt behouden door een klein aantal woningen te bouwen. Vaak is er geen kinderopvang in een kleine kern.

50Plus juicht dit voorstel van harte toe. Ik heb goed geluisterd naar wat u het afgelopen uur gezegd heeft. Natuurlijk moet het afwegingskader nog verder uitgewerkt worden. Dit kan goed meegenomen worden in de Omgevingsvisie en laten wij beginnen door dit voorstel aan te nemen. Daar waar de nood hoog is kan men dan vast beginnen met bouwen vooruitlopend op de Omgevingsvisie. Wij beginnen kleinschalig. Laten wij ruimhartig zijn en hiermee instemmen.

De VOORZITTER: Heeft mevrouw Bittich nog behoefte aan het woord? Dat is niet het geval. Dan is hiermee uw termijn beëindigd. Ik kijk naar gedeputeerde Van Essen voor de beantwoording.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de Statenleden voor hun inbreng en voor de complimenten voor het voorstel en de wijze waarop dit tot stand is gekomen. Dat is prettig om te horen. Het is een uitdagend en belangrijk onderwerp waarvoor dit college de urgentie voelt. Woningbouw is niet voor niks een van de grote speerpunten in het coalitieakkoord. Dat geldt voor de grootschalige opgave en voor woningbouw in relatie tot de vitaliteit van de kleine kernen. Wat vandaag voorligt is op hoofdlijnen het afwegingskader waarmee wij gaan werken binnen de regionale programmering. Dit gaat zowel over de kleine kernen als over hoe wij willen omgaan met uitbreidingen van de rode contour.

Mevrouw Veen zei dat het goed en belangrijk is dat de provincie veel meer met gemeenten om de tafel gaat zitten en veel intensiever de samenwerking opzoekt. Zij riep ons op om dat te doen met visie en regie en in samenwerking. Dat is de kern van de regionale programmering en tevens het eerste onderwerp waarbij ik stilsta. Velen van u vroegen zich af wat de regionale programmering precies is en hoe wij dat gaan doen. Het afwegingskader geeft daaraan richting, koers en duidelijkheid aan gemeenten hoe wij dat gaan doen. Het is een eerste richting en verdient nadere uitwerking. In het vorige debat is dat al kort aan de orde gekomen. Ik kan u toezeggen dat u uiteindelijk de kaders voor het regionale programmeren voor 2021 gaat vaststellen. Dat statenvoorstel is voorzien om nog voor het zomerreces aan u voor te leggen ter besluitvorming. Het lijkt mij verstandig om al eerder met elkaar nader in gesprek te gaan. Ik kan u toezeggen om u al eerder informatie te geven over de richting van de regionale programmering en hoe dit programma eruit ziet, zodat u zaken aan ons kunt meegeven voordat wij het statenvoorstel aan u voorleggen.

Er was een heel aantal partijen dat de link legde met de provinciale Omgevingsvisie en verordening die wij in concept aan u hebben voorgelegd. U vraagt om wat in dit afwegingskader voorligt helder te benoemen en te verankeren in de verordening. In de gesprekken en de commissie en de reactie van onze PARK merk ik dat er soms misverstanden zijn over wat de programmering precies behelst. Dat is vervelend en moeten wij zien te voorkomen.

GroenLinks, ChristenUnie, D66 en PvdA vroegen twee dingen. Ten eerste werd gevraagd om de verstedelijkingsprincipes die in dit afwegingskader genoemd worden in de verordening op te nemen. Ten tweede werd gevraagd om duidelijk te zijn in het belang van meervoudig ruimtegebruik en dit te benoemen in de verordening.

U heeft ambities op het gebied van betaalbaar wonen, energie, klimaatadaptief, circulair en het bevorderen van de sociale samenhang. U vraagt om in de verordening helder te maken dat u daarover afspraken wilt maken in de programmering. Niet alles hoeft tot de laatste letter in de verordening vastgelegd te worden, maar de onderwerpen moeten in de programmering benoemd worden, zodat de provincie met gemeenten afspraken maakt om deze belangen te borgen. Uiteindelijk gaat u over de verordening, maar ik zie deze oproep als een steun in de rug om deze elementen in de ontwerpverordening te verwerken.

In de eerste versie van de programmering zullen wij inzicht geven in de behoefte en de bestaande en de nieuwe plannen die gemeenten zien binnen het bestaand bebouwd gebied en daarbuiten. Daarnaast zullen wij inzicht geven in de belemmeringen die er voor bestaande projecten kunnen spelen. Dat past bij de regierol waarover wij eerder vandaag spraken. Het is belangrijk om daar zicht op te hebben. Deze zaken willen wij een plek geven in de programmering. Wij gaan ieder jaar intensief het gesprek met gemeenten voeren om de vinger aan de pols te houden en de voortgang te bewaken. Op die manier zien wij waar het klem loopt of hoe het versneld kan worden. Dat soort zaken moet scherp zijn. Het team binnenstedelijke ontwikkeling kan bijspringen als er knelpunten zijn of het Rijk kan hierbij betrokken worden als dat nodig blijkt te zijn.

Er zijn vragen gesteld over het kwaliteitskader. Het begrip 'kwaliteit' is breder dan de landschappelijke kwaliteit, zelfs breder dan de ruimtelijke kwaliteit. In de Omgevingswet gaat het over de omgevings-

kwaliteit. Daarover staat het een en ander in de afwegingskader en in het conceptontwerpvisie en verordening. Ik heb u goed beluisterd en u vraagt om 'kwaliteit' preciezer, nauwkeuriger en eenduidiger te definiëren. Daarmee gaat het college aan de slag.

Dan de discussie over de grens van 50 woningen. Zoals ik in de beantwoording op de technische vragen heb aangegeven en in de commissie heb benadrukt is die grens belangrijk. Niet dat daaronder alles mag en daarboven niet. Integendeel. Als het gaat om de lokale of regionale afweging en op welk item een plan getoetst wordt, dan zijn wij onder de 50 woningen coulanter dan daarboven. De impact van een groter plan is nu eenmaal groter. Vandaar dat de grens van 50 woningen is gesteld. Dat betekent niet dat een uitbreiding groter dan 50 woningen niet mogelijk is, maar wel dat er dan meer getoetst moet worden op de mobiliteitseffecten, omdat het meer impact heeft.

Een aantal van u heeft gevraagd naar een zeer specifieke uitbreiding in de polder Rijnenburg en wat daarover in de Tweede Kamer wordt gezegd. Het principe waarmee wij de Omgevingswet implementeren en zoals wij de Omgevingswet lezen, is dat wat lokaal kan lokaal wordt neergelegd. Wij zoeken de samenwerking om de grote urgente woningbouwopgaven met elkaar op te pakken. Dat is de manier waarop wij daar mee bezig zijn met de gemeenten. Daar hebben wij het Rijk af en toe bij nodig. Vanuit die filosofie zou het in onze optiek niet helemaal daarmee in lijn zijn als het Rijk over een gemeenten heen voor een hele specifieke ontwikkeling andere decentrale overheden zou overrulen. Dat zal in schril contrast zijn met de geest van de Omgevingswet. De keuze of Rijnenburg aan zet komt en wanneer wordt onderdeel van de regionale programmering en onderdeel van het debat over de Omgevingsvisie. In de conceptomgevingsvisie hebben wij aangegeven waar wij kansen zien voor grootschalige woningbouwontwikkeling in deze regio. Het is uiteraard denkbaar dat Rijnenburg ter sprake komt. U besluit in het najaar over de Omgevingsvisie en daarmee over dit element. Op basis van de gemeenten is dit de koers die het college daarvoor in gedachte heeft.

Mevrouw DE MAN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben steeds gesproken over instrumenten. Dit is een instrument van het Rijk. Het instrument van PS is het inpassingsplan. Dat heeft te maken met onwil en wellicht een bepaalde richting. U heeft aangegeven dat een windmolen mogelijk wel neergezet wordt met een inpassingsplan, ook als gemeenten dat niet willen. Ik zie dit als dezelfde actie. Hoe verklaart u dat?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De plancapaciteit moet voldoende zijn met voldoende overprogrammering voor de korte, middellange en uiteindelijk lange termijn. De plancapaciteit in deze regio voor de komende vijf of tien jaar is dat niet het probleem bij de woningbouw. Het gaat met name om de uitvoering van de plannen die er liggen. Als morgen wordt besloten om Rijnenburg te gaan ontwikkelen, dan duurt het een tijd voordat de eerste schop de grond in gaat. Dat heeft te maken met ontsluiting. Daarbij hebben wij het Rijk nodig. Het debat rond Rijnenburg hoort thuis in de bredere discussie over de plancapaciteit voor de langere termijn. Daarin is dat een belangrijk onderwerp. Laten wij het debat in dat verband voeren en laten wij niet doen alsof Rijnenburg het debat is over het oplossen van de woningbehoefte van nu en hoe wij dat de komende jaren kunnen oplossen. Daarmee houden wij elkaar voor de gek.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Begrijp ik het goed dat als er een aanwijzing van het Rijk komt dat u die naast u neer gaat leggen?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Daar ga ik niet op vooruitlopen, want dat is niet aan de orde. Ik lees de krant, maar anders dan dat heb ik geen enkele aanwijzing dat dit aan de orde is. Als dat wel zo is, dan lijkt het mij goed daarover met de minister van gedachten te wisselen.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Regeren is vooruitzien. Ik neem aan dat er plannen liggen.

De VOORZITTER: Dat lijkt mij een aanvulling. Ik geef eerst het woord aan mevrouw De Jong.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een opmerking over de verhouding tussen het aantal woningen dat in Rijnenburg gebouwd kan worden en de binnenstedelijke plancapaciteit. Klopt het dat er voor de regio Utrecht ongeveer 9.000 mogelijkheden zijn om binnenstedelijk huizen te bouwen?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Er zijn verschillende prognoses. De plancapaciteit voor de U16 is vanaf 2018 67.000 woningen in totaal. In het kader van het ruimtelijk economisch perspectief kijkt de regio naar nieuwe plannen. Als je dat optelt, dan gaat het over veel meer woningen dan het aantal dat u noemde. Rijnenburg is een van de onderdelen van deze lange lijst. Daarnaast gaat het over de A12-zone en woningbouw rond OV-knooppunten. Het gaat over grote aantallen en een breed scala aan projecten. Uiteraard kijken wij in het kader van het MIRT-onderzoek naar de verschillende mogelijkheden in relatie tot mobiliteit en andere opgaven. Dat is voor ons en voor de regio belangrijke input voor het maken van keuzes hierin.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Rijnenburg is dus een klein onderdeel van die lijst.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Van Rijnenburg wordt gedacht dat het 15.000 tot 25.000 woningen kan bevatten. Dan kunt u zien hoe dat in perspectief staat tot andere mogelijke ontwikkellocaties.

Dan kom ik bij een aantal amendementen, te beginnen bij het amendement A3, binnenstedelijk bouwen vrij. De titel suggereert dat binnenstedelijk bouwen helemaal vrij is, maar daarvoor gelden uiteraard allerlei regels. Uw voorstel is om de harde eis te schrappen dat gemeenten bij binnenstedelijke ontwikkeling moeten zorgen voor een evenwichtige verhouding met de groenontwikkeling, natuur en recreatie, zoals in het afwegingskader en de conceptverordening staat. Het college heeft dit voorstel tegen het licht gehouden en kan meegaan in uw gedachtegang. Deze eis betekent namelijk een verzwaring voor de binnenstedelijke woningbouw. Tegelijkertijd is het bij binnenstedelijke ontwikkeling heel belangrijk dat daar groen ontwikkeld wordt. Dat is wel wat anders dan natuurontwikkeling. In die zin kan ik het amendement positief adviseren. Daarbij heb ik wel een opmerking over de regionale groenontwikkeling; recreatief groen. Als wij in deze regio 150.000 woningen bouwen, dan is het cruciaal dat het recreatieve groen mee-ontwikkelt. Daarvoor hebben wij meer instrumenten dan de verordening. U zegt dat het niet alleen via de verordening geregeld moet worden. Daarin kunnen wij meegaan, maar het is cruciaal dat wij op andere lijnen, zoals het regionaal programma, het groen laten meegroeien. Die urgentie onderstreep ik. Ik kan het amendement positief adviseren, maar wel met deze toelichting en kanttekeningen daarbij.

Het amendement A6 over betaalbaarheid. Het is belangrijk om te sturen op de betaalbaarheid. Dat gaan wij niet per project doen, maar voor de programmering als geheel. Het percentage tussen regio's kan daarbij verschillen. Gemeenten hebben vaak percentages die reeds van elkaar verschillen. Soms zijn deze hoger dan 50%. Wij willen uiteraard geen rem zijn op het realiseren van betaalbare woningbouw. Tegelijkertijd lijkt het ons niet verstandig om een extra eis in te voeren voor kleine kernen over de grens van 50%. Wij vragen wel een motivatie van gemeenten waaruit blijkt dat een project bijdraagt aan de vitaliteit, passend bij de schaal van de kern. Een onderdeel van het gesprek over de regionale programmering zal wel zijn dat gemeenten iets willen realiseren ten behoeve van de vitaliteit van de kern, met name om betaalbare woningen te realiseren. Als daar enkel villa's komen, dan past dat niet bij de opgave. Wij zullen daarover het gesprek voeren met gemeenten binnen de regionale programmering om het op die manier in de verordening te verankeren. Dat is wat dit amendement vraagt en vindt het college minder verstandig. Daarom ontraden wij dit amendement.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Als ik het goed begrijp zegt u tegen de mensen die met de klacht komen dat hun dochter in de kern geen huis kan krijgen dat het niet erg is, want zij kan regionaal wel terecht en gezellig naar Utrecht verhuizen. Is dat de oplossing voor dit probleem?

Dan kunnen de villa's inderdaad gebouwd worden. Het is zonde dat wij daarvoor de rode contour opgeven.

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dat is niet het antwoord dat ik zou geven. Het antwoord is dat het maatwerk vereist. In de ene kern is het percentage 50%, in een andere kern 80% en in een derde kern wellicht 20%. Daarvoor willen wij ruimte houden en verankeren wij het niet in de verordening. Wel wordt hierover het gesprek aangegaan met gemeenten binnen het proces van regionale programmering. Daarom willen wij het sturen op betaalbaarheid verankeren in de regionale programmering.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Hopelijk heeft u gezien dat in het amendement staat 'minstens 50%' en dat er staat dat er bij een kern afgeweken kan worden als dit goed beargumenteerd wordt. Waarom ontraadt u dan het amendement?

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan de heer Suna. Als de gedeputeerde nog behoefte heeft, dan kan hij de vraag van de heer Eggermont daarna beantwoorden.

De heer SUNA (PvdA): Mijnheer de voorzitter! In het amendement is het percentage van 50% per project geen eis, maar het is de wens en het uitgangspunt van de provincie die daarin worden verwoord. Daardoor weten gemeenten wat de verwachting van de provincie is. Wanneer dat vanwege bepaalde redenen niet kan, dan geeft het amendement daarvoor ruimte.

De heer VAN ESSEN (SP): Mijnheer de voorzitter! Het lijkt het college risicovol om per project te sturen op de betaalbaarheid. Ik begrijp dat het amendement meer ruimte biedt dan ik zojuist suggereerde. Uiteindelijk is de afweging aan de Staten om hierin te kiezen. Het advies van het college is dat dit teveel op projectniveau zit.

Dan kom ik bij het amendement A5. In het afwegingskader, de huidige PRV en de conceptverordening worden twee dingen gevraagd, namelijk dat nieuwe bebouwing aansluitend moet zijn aan bestaande bebouwing. Dat gaat over de landschappelijke kwaliteiten. Voor de kleine kernen geldt dat daarnaar gekeken moet worden. Dit amendement is daardoor overbodig en daarom ontraad ik het amendement.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Als ik het goed begrijp kunnen er zonder dit amendement geen woningen aan de Kromme Rijn bij Bunnik gebouwd worden. Dat is namelijk het plan dat daar voor zoveel ophef zorgt.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! U noemt een specifiek project in Bunnik. Als dat gerealiseerd wordt, dan is dat een Rood voor Groenregeling. Dat is opgenomen in de PRV. Daarvoor is dit afwegingskader niet nodig. Dat gaat over een ander artikel.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Het gaat erom of je dit soort doorlopende elementen gaat doorbreken of dat je het wilt voorkomen.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De landschappelijke inpassing is altijd een belangrijk aspect. Als u zich zorgen maakt over hoe dat is geborgd in de verordening, dan is het goed om kritisch naar de Rood voor Groenregeling in de provinciale verordening te kijken. Vandaag hebben wij het primair over de uitbreiding ten behoeve van woningbouw terwijl de Rood voor Groenregeling primair gericht is op de groene contour. Dat moet uit elkaar gehouden worden.

Tot slot kom ik bij het amendement A4 over de groene ontwikkeling. Dit amendement sluit aan bij het amendement van de VVD. De VVD zegt dat het binnenstedelijk uitgesloten moet worden en de SP zegt dat bij de kleine kernen tevens recreatief groen en natuurontwikkeling gerealiseerd moet worden. Het idee voor het aparte artikel voor de kleine kernen is dat wij hen meer ruimte willen geven en het hen makkelijker willen maken. Onze inschatting is dat dit geen groot item is in de kleine kernen. Het college adviseert om dit amendement niet te ondersteunen, omdat dit het idee om het voor kleine kernen makkelijker te maken doorkruist.

De VOORZITTER: Mijnheer Eggermont, ik wijs u erop dat de commissie een uitstekend gremium is om dit soort dingen met elkaar te wisselen. U krijgt bijna een privébehandeling met deze amendementen. Gaat uw gang.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Bij het nemen van een besluit hoort een discussie over amendementen. Het grootste probleem bij de kleine kernen is de rode contour. Dat wordt opgeheven en daarmee wordt het probleem voor de kleine kernen minder. Het is niet vreemd dat wij graag een groene ontwikkeling zien als de grootste drempel opgeheven wordt. Dat is geen moeilijk vraagstuk.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het is geen moeilijke vraag, maar het is wel de vraag hoe relevant het is voor een kleine kern waar groenontwikkeling niet de grootste uitdaging is. Het is de vraag of wij dit moeten eisen op een dergelijke locatie. Dit gaat over hele kleinschalige uitbreidingen. Dat is de reden waarom het college adviseert om dit amendement niet te ondersteunen. Ik hoop dat ik daarmee uw vraag heb beantwoord.

De vraag over de aantallen woningen waarvoor het artikel over de kleine kernen toepasbaar is, heb ik nog niet beantwoord. De vraag was of dit betrekking heeft op een kern van 30.000 of 150.000 woningen. Zoals het in de verordening staat, is het antwoord op uw vraag: ja. Tegelijkertijd is het idee dat 50 woningen voor een grote kern minder relevant zijn en hier vaak sprake is van grotere uitbreidingen. In theorie is het daarop wel van toepassing.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! In mijn betoog heb ik gevraagd of de gedeputeerde kan bevestigen dat de enige twee beleidswijzigingen in het kader van binnenstedelijke ontwikkelingen zijn de aandacht voor klimaatadaptatie en het ontwikkelen van groen.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik zal het nog een keer checken, maar volgens mij klopt het wat u zegt. Echter, wanneer het amendement A3 wordt aangenomen, dan worden natuur en recreatie voor binnenstedelijke ontwikkelingen uitgesloten. Dan zal het beperkt blijven tot de klimaatadaptatie.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn vraag over uw visie op het aantal woningen dat wij uiteindelijk willen hebben en de trek naar de stad.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het aantal woningen is onderdeel van de regionale programmering waarvoor u de kaders stelt. Het college gaat daarvoor de behoeften in beeld brengen. Wij hebben de ambitie om die behoefte te accommoderen, maar het is aan u als u in die kaders iets anders besluit. Op dit moment is het beleid dat wij de woningbehoefte in deze provincie accommoderen, zoals in het coalitieakkoord, het koersdocument voor de Omgevingsvisie en de conceptomgevingsvisie staat.

De VOORZITTER: Daarmee zijn wij aan het einde gekomen van dit agendapunt. Het is 17.30 uur. Ik stel voor om agendapunt 13 te behandelen voordat ik de fractievoorzitters bij elkaar roep om te overleggen hoe de rest van de avond eruit gaat zien. Gaat u daarmee akkoord?

Statenvoorstel RES regio Amersfoort.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een punt van orde. Wij willen eerst graag overleggen over het vervolg van de avond, voordat wij agendapunt 13 behandelen.

De VOORZITTER: Wij gaan eerst dit agendapunt behandelen. Daarna roep ik u bij elkaar.

Mevrouw POUW-VERWEIJ (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het kan zo zijn dat de behandeling van agendapunt 13 een half uur tot een uur duurt.

De VOORZITTER: Prima, dan roep ik de fractievoorzitters bij elkaar. Ik schors de vergadering.

Schorsing van 17.27 uur tot 17.30 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het overleg met de fractievoorzitters heeft het volgende opgeleverd: voor de dinerpauze gaan wij het statenvoorstel RES regio Amersfoort behandelen met het indringende verzoek om vraagstukken die te maken hebben met de energietransitie te bewaren voor dat agendapunt. Kunt u het specifiek op de RES regio Amersfoort toespitsen en het algemene verhaal bewaren voor het algemene punt dat onder agendapunt 14 geagendeerd staat? Naar verwachting is om 18.00 uur de gelegenheid voor de dinerpauze tot 18.45 uur. De fractievoorzitters hebben de voorkeur om vanavond de vergadering af te maken onder de conditie dat wij rond 22.00 uur de vergadering kunnen beëindigen. Ik zie dat u instemt met dit voorstel.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Voor ons ligt de derde RES die onze provincie rijk is. Tijdens de behandeling van de eerdere twee RES-startnotities heeft GroenLinks haar steun uitgesproken voor de productieve bijdrage van de provincie aan de verschillende regionale energiestrategieën. Hetzelfde geldt logischerwijs voor de RES Amersfoort.

Afgelopen week was ik met meerdere collega's uit de Staten bij een bijeenkomst in Amersfoort, waarbij iedereen kon meedenken over de totstandkoming van deze RES. Dit was goed georganiseerd. Er waren bedrijven, netbeheerders, energieopwekkers, boeren, bezorgde inwoners en vertegenwoordigers van natuurbewegingen. Een teken van een goed georganiseerde bijeenkomst is dat al deze groepen hun weg wisten te vinden naar deze bijeenkomst. Bij de participatietrajecten dient het helder scheppen van de randvoorwaarden echter meer aandacht te krijgen. Zo was er bij de bijeenkomst geen helderheid over de kaders die de provincie stelt voor natuurgebieden of werelderfgoed. Wij hopen dat de gedeputeerde deze aandachtspunten meeneemt naar het volgende overleg en naar de volgende participatiebijeenkomst.

GroenLinks was blij om boeren te zien. Zij hebben actief meegedacht over oplossingen en waren enthousiast om deel uit te maken van de oplossing voor deze grote transitie. LTO Noord was hier tevens aanwezig. College, maak gebruik van deze energie en help onze boeren naar nieuwe verdienmodellen, zowel voor kringlooplandbouw als voor de energietransitie. Het college is hier al goed mee bezig, maar verdient aanmoediging.

GroenLinks is blij met de door de provincie uitgesproken wens om toe te werken naar 55% CO₂-reductie in 2030. Uiteindelijk wordt deze RES een gedeeld product. Er is begrip voor wanneer hier een andere ambitie uitkomt. De provincie dient haar rol als aanjager en motivator te blijven pakken. Het is goed dat de gedeputeerde dit doet.

Het laatste aandachtspunt is om in de communicatie te blijven benadrukken dat het conceptbod uit de RES elke twee jaar opnieuw wordt bekeken. Welke kansen zien wij? Hoe kunnen wij versnellen? Welke nieuwe technieken zijn beschikbaar? Dit zou volgens GroenLinks belangrijk zijn om te blijven benadrukken. Deze RESsen zijn het begin, niet het eindpunt. De hele maatschappij moet nieuwe oplossingen vinden. GroenLinks wenst dit college daarbij veel succes.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Voor ons ligt het besluit en de vaststelling van de RES Amersfoort. De VVD heeft ingestemd met de vorige twee startnotities en wij zijn blij dat dit proces in Amersfoort voortgang vindt.

De kern van de vraag voor ons is: wat is de rol van de provincie en kan deze rol goed vervuld worden bij deze RES? Het is een proces dat gedragen wordt door gemeenten en andere 'stakeholders', onder andere de provincie. GS heeft echter aangegeven deze rol actief op te pakken en die rol wordt gedefinieerd als een bijdrage in budget en personele capaciteit. Het budget bedraagt € 4.000.000 in de komende vier jaar. Dat is best een mooi bedrag.

De gedeputeerde is meer dan alleen 'stakeholder'. Hij zit tevens in de stuurgroep. Gedurende het proces komt er wel degelijk ruimte voor bestuurlijk afweging. Er wordt niet alleen gekeken naar wat de gemeenten doen, maar er worden tevens bestuurlijke afwegingen gemaakt door de stuurgroep. De vraag is: hoe gaat de gedeputeerde actief die rol inzetten? Met welke boodschap worden vervolgens de ambtenaren die meedoen aan het kernteam daar naartoe gestuurd?

De inzet van GS is nadrukkelijk gericht op het participatieproces. Een vraagteken hierbij voor de VVD is: hoe gaat dat plaatsvinden? Wat gebeurt er als de mensen die naast de windmolen wonen bezwaar hebben? Wij zijn bij alle bijeenkomsten geweest. Dit was heel leerzaam, maar het is allemaal nog erg 'boven over'. Wat houdt de participatie in als de windmolen gebouwd wordt? Hoe worden die mensen gehoord? Wie gaat er straks over of er windmolens in het park van de Utrechtse Heuvelrug komen of niet. Er staat een imposant plaatje in de RES Amersfoort van een nationaal park met veel hoge windmolens. Willen wij dat? Staat de gemeente of de stuurgroep daarvoor aan de lat? Hoe ziet dat proces eruit? Zo zijn er meerder belangenafwegingen waarbij participatie in een vroeg stadium belangrijk is en niet in fase 4 of 5; het proces is ingericht in fases.

Om inzicht te krijgen in hoe dit er in de praktijk uitziet en hoe dit plan concreet in de RES landt, zouden wij graag berekeningen en fysieke plaatjes zien. Misschien kan dat in de vorm van een stresstest. Wij lezen in de RES dat er tussen de 77 en 300 windmolens komen en een groot aandeel aan zonnenvelden. Hoe wordt dat geplaatst in de RES? Past dit fysiek en wordt daarmee de beoogde opwekking gehaald? Volgens de VVD is er meer dan voldoende informatie aanwezig bij de verschillende bureaus die zich hiermee bezig houden. Vol verwachting klopt ons hart.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! U stelt allerlei dingen vast. Heeft u daarover zelf een opinie? Dat is wel handig in een debat. Ik heb de getallen gezien en zal daar wat over zeggen in mijn bijdrage. U heeft het over degenen die straks naast de windmolen wonen, maar dat is iedereen met deze aantallen windmolens. Hoe ziet u de participatie van de bewoners voor u? Wat wil de VVD?

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD wil dat de participatie vorm krijgt in het proces. De participatie is al op gang geweest. Ik heb u bij deze bijeenkomst niet ontmoet. Participatie betekent dat je ergens over kunt meepraten. De VVD vraagt hoe het verder gaat en het landt in de RES.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! De startnotitie RES Amersfoort liet even op zich wachten, maar uiteindelijk ligt er een inzichtelijk document dat goed aangeeft hoe de regio naar de gestelde doelen toewerkt en hoe het resultaat eruit zou kunnen zien. De FvD-fractie is blij dat er nadrukkelijk ruimte geboden wordt voor innovatie, onder andere op het gebied van aquathermie en geothermie. Wij zijn echter geschrokken van het geschetste scenario van de energiemix voor de regio in 2050, waarin onder andere 300 3 MW windturbines en 1.274 hectare zonnenvelden zijn opgenomen.

De startnotitie beschrijft het proces waarbinnen de RES wordt vormgegeven. Door het inzichtelijk maken van deze enorme opgave die de energietransitie met zich meebrengt, kunnen wij daadwerkelijk zien wat dit betekent voor de regio. Hierdoor kan mijn fractie niet anders dan grote vraagtekens zetten bij de haalbaarheid van een dergelijk scenario.

De beoogde opwekking van duurzame energie heeft een gigantisch ruimtebeslag. Moet de provincie Utrecht dat beetje beschikbare grond dat er nog is, gebruiken voor woningbouw of voor het opwekken van energie? Het FvD kiest voor de eerste optie. Ik vraag de gedeputeerde: bent u het met ons eens dat het geschetste scenario volkomen onrealistisch is en moeten wij dit willen? Is esthetiek onbelangrijk geworden? De belangrijkste vraag is: hoe wordt draagvlak geborgd?

Het FvD, grootste ledenpartij van Nederland, denkt overigens dat de gestelde doelen wel haalbaar zijn op een manier die geen effect heeft op het landschap en een minimaal ruimtebeslag heeft, bijvoorbeeld met een aantal mini-kernreactoren zoals deze momenteel in Engeland worden gepland. Deze nemen een tiende van de ruimte in beslag van een normale reactor en leveren 440 MW aan elektriciteit. Tevens gaan deze door een mooi design op in het landschap.

Het RES-scenario Amersfoort is onrealistisch, waarbij het behalen van draagvlak nog een hele kluit zal worden. Ik ga deze zienswijze middels een motie kenbaar maken aan de regio Amersfoort, mede ingediend door de PVV.

Motie M7 (FvD, PVV): zienswijze scenario Energiemix Amersfoort 2050

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen in vergadering op woensdag 29 januari 2020, aan de orde hebbende het Statenvoorstel RES regio Amersfoort;

constaterende dat:

- *in de startnotitie een scenario is opgenomen dat de energiemix voor de regio in 2050 schetst waarin onder andere rekening gehouden wordt met 300 3MW windturbines op land en 1247 ha aan zonneveld;*
- *de startnotitie een proces beschrijft waarin naar een dergelijk scenario moet worden toegewerkt;*

overwegende dat:

- *een energiemix volgens het geschetste scenario een bijzonder groot ruimtebeslag heeft;*
- *een energiemix volgens het geschetste scenario een bijzonder grote impact heeft op de esthetiek van de regio Amersfoort;*

spreken als zijn zienswijze uit:

- *dat het geschetste scenario voor de Energiemix in 2050 van regio Amersfoort onwenselijk is.*
- *verzoekt de griffie deze uitspraak als reactie van Provinciale Staten door te geleiden naar Regio Amersfoort.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de be- raadslaging.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het CDA wil zoveel mogelijk van onderaf organi- sieren. Daarvan is de RES een goed voorbeeld. Uw motie zegt echter dat u het niet eens bent met de uitkomst. Wilt u van bovenaf dingen gaan bepalen? Dat is hoe ik uw motie lees.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Er wordt gevraagd naar de mening van de 'sta- keholders' in het RES-proces. Vandaar dat ik die mening geef.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De heer Boswijk wil een mening van onderaf. Ik kom in mijn termijn met een motie over een referendum. Het kan niet anders dan dat het CDA voor deze motie stemt.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik laat mij verrassen.

Mevrouw LEJEUNE (PvdA): Mijnheer de voorzitter! In november hebben wij van harte ingestemd met het nationale klimaatakkoord en de 49% CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van 1990. Dit is be- hoorlijk ambitieus. Alleen als het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken maken wij een kans om dat doel te halen. In onze provincie kregen drie regio's de opdracht om een regionale energiestrategie op te stellen. De RES van de regio Amersfoort is de derde en laatste in de provincie Utrecht. Wij hebben even op deze RES moeten wachten, maar het is mooi dat deze klaar is. Wij stellen deze graag vast, zodat GS snel verder kan richting RES 1.0.

Bij het vaststellen van de RES van FoodValley en de RES van de U16, hebben de PvdA en een aantal andere fracties het belang van de participatie en de communicatie benadrukt. Er moet geluisterd wor- den naar de inwoners en zij moeten op tijd geïnformeerd worden over wat er gaat gebeuren. Dat moet

niet verward worden met dat iedereen zijn of haar zin krijgt, want alleen als wij het lef hebben om knopen door te hakken, kunnen wij onze klimaatdoelstellingen halen. Wij verwachten daarbij een actieve en coördinerende rol van de provincie. Wij kijken uit naar 2030.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Volgens de ChristenUnie had dit statenvoorstel een hamerstuk mogen zijn. In de startnotitie heeft de RES regio Amersfoort inzichtelijk gemaakt op welke wijze zij tot een concept en definitieve RES wil komen. De ChristenUnie kan van harte instemmen met deze startnotitie en wensen de gedeputeerde en de drie RES-regio's veel wijsheid en succes om te komen tot biedingen die passen binnen het klimaatakkoord.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Bent u ook zo benieuwd hoe wij de klimaatdoelstelling van 0.00007 graad gaan behalen? Er komen 100.000 mensen bij per jaar en er wordt gedacht dat 41% energie bespaart kan worden. Er komen 300 subsidiemolens in de regio Amersfoort en 12.500.000 vierkante meter gifpanelen in een bomvol land. Het landschap en de leefomgeving van iedereen wordt verziekt. Het is totaal gestoord. Hoe knettergek moet je zijn om dit serieus te willen bespreken? Hoe durf je je eigen land, landschap, natuur en biodiversiteit om zeep te helpen?

Communiceer de RES. Niet in een zaaltje in Amersfoort, maar middels een paginagrote advertentie in de huis-aan-huisbladen. Vertel de mensen in en rond Amersfoort dat zij niet ontkomen aan een windmolen op elk balkon. Als je deze mensen graag wilt laten participeren, organiseer dan een referendum en laat de mensen beslissen over dit doldwaze plan. Ik ga twee moties indienen, beide medeondertekend door het FvD.

Motie: M8 (PVV, FvD): communiceer de RES met de burger

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van de regionale energiestrategie van Amersfoort e.o.;

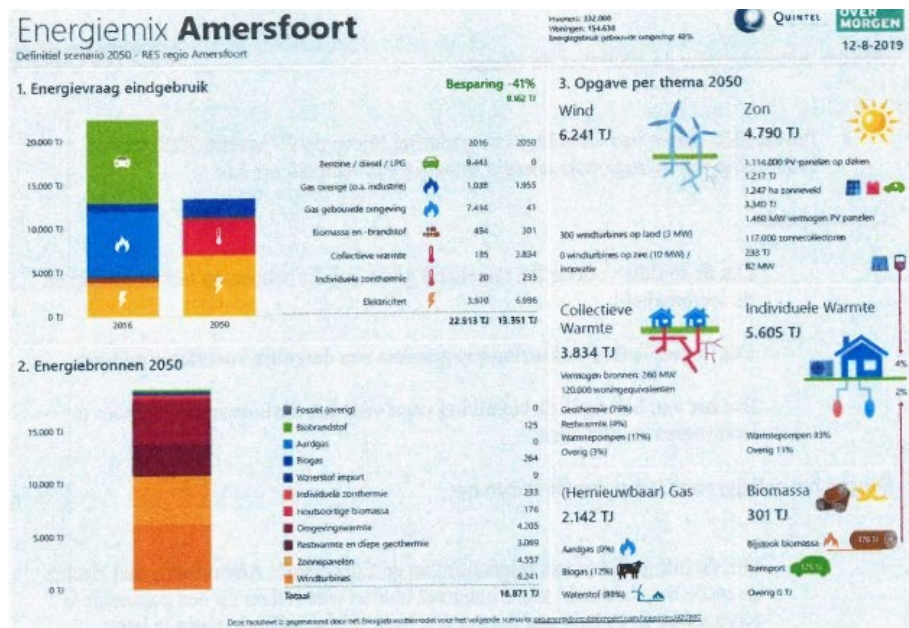
constaterende:

- *dat de initiële voorstellen ongekend grote impact hebben op het landschap en de leefbaarheid;*
- *dat in geen enkel verkiezingsprogramma een dergelijk voorstel is gedaan;*
- *dat het van belang is de bevolking ruim vóór het besluitvormingsproces te informeren en niet erna;*

dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

om de infografic (zoals bijgaand) van de Energiemix Amersfoort, met slechts neutrale begeleidende tekst, integraal binnen vier weken op een paginagrote advertentie in de huis aan huisbladen in de desbetreffende regio te laten plaatsen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Motie M9 (PVV, FvD): referendum over de RESsen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van de regionale energie strategie van Amersfoort e.o.;

constaterende:

- dat de voorstellen van de Regionale Energiestrategieën ongekend grote impact zullen hebben op het landschap en de leefomgeving;
- dat in geen enkel verkiezingsprogramma een dergelijk voorstel is gedaan;
- dat het van belang is de bevolking een stem te geven in het proces dat hun leven drastisch gaat beïnvloeden;

dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

om voorafgaand aan het indienen van de RESsen bij het Rijk de bevolking via een referendum te raadplegen en waarbij vooraf wordt aangegeven dat GS zich zal committeren aan het daaruit voortvloeiende advies van de bevolking.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De moties worden toegevoegd aan het statensysteem en maken deel uit van de beraadslaging. De heer De Harder heeft een vraag voor u.

De heer DE HARDER (ChristneUnie): Mijnheer de voorzitter! Afgelopen woensdag landde bij mij de huis-aan-huiskrant van Bunschoten op de mat. Daarin stond paginagroot op de voorpagina een uitnodiging van Eemland300 om mee te denken over de energieopgave van de regio Amersfoort. Ik neem aan dat u zich hiervoor van harte aanmeldt om te horen wat er gezegd wordt. In ieder geval alle inwoners van Bunschoten zijn van harte uitgenodigd voor dat gesprek.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb gezien hoe het in de stad Utrecht ging. Daar is hetzelfde rondje gemaakt toen het plan was om in Lage Weide windmolens te plaatsen. Dat was zowel fysiek als de mensen die daar wel en niet het woord mochten voeren zo gestuurd dat daar geen sprake was van objectieve informatieverstrekking. Het is goed als wij de plannen in de krant zetten en niet alleen de uitnodiging. Ik hoop dat men dan wakker wordt en dat het niet zo gaat als in Duitsland, waar men pas wakker wordt als het hele land volstaat.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De heer Dercksen sprak over objectieve informatievoorziening. Vorige week was er een plek voor informatievoorziening waarin de 300 windmolens in een heel ander perspectief worden geplaatst. Daar wordt er vanuit gegaan dat er 13 windmolens nodig zijn. Dat is een totaal ander getal. Bent u van plan om bij een volgende bijeenkomst te komen, zodat u kunt meedenken over de hoeveelheid windmolens die nodig is in deze provincie in plaats van iets te roepen waarover u meer informatie had kunnen hebben.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Die informatie over 300 windmolens van 3 MW heb ik niet verzonnen. Dat staat in het voorliggende voorstel. Net zoals 12.500.000 vierkante meter grond voor zonnepanelen. Het hele idee om energie op te wekken met windmolens en zonnepanelen is überhaupt krankzinnig, maar de aantallen die ik noem zijn niet mijn cijfers. Wat wij dit voorstel bespreken vraag ik om te communiceren met de mensen in en om Amersfoort.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Gelukkig gebruikt de heer Dercksen objectieve termen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik formuleer mijn mening. Daarvoor sta ik hier.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik versta uw vraag als volgt: hoe wordt er omgegaan met hetgeen dat is ingebracht bij de verschillende participatiebijeenkomsten? Bij die vraag kan ik mij aansluiten. Klopt het dat dit uw vraag is?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor graag een antwoord op die vraag, maar in de stad Utrecht zijn deze bijeenkomsten geen bron van inspraak geweest. De bureaus van Rijnenburg hebben grote bezwaren gemaakt tegen hoe dat georganiseerd is. Ik heb op voorhand weinig vertrouwen in de manier waarop dit gecommuniceerd wordt met de omgeving. Daarom vraag ik om een referendum te organiseren, zodat mensen zich kunnen uitspreken. Bij referenda komt de informatie op tafel en kunnen mensen een oordeel vellen.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Er worden hier allemaal aannames gedeeld over de participatiebijeenkomsten. Het FvD was aanwezig bij de bijeenkomst van vorige week. Daar werden onder andere vragen gesteld over kernenergie. Dat zou de heer Dercksen moeten aanspreken, maar hij doet alsof dat niet bestaat. Hoe kunt u daarover oordelen als u niet bij de bijeenkomst bent geweest? Kom een keer kijken om te beoordelen of de participatie beter moet. Dan kunt u geïnformeerd een suggestie doen aan de Staten hoe het beter kan.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hoeveel mensen waren er bij die bijeenkomst aanwezig?

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik weet het exacte aantal niet uit mijn hoofd, maar de zaal zat vol.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat is het antwoord dat u van mij wilt horen. Er zijn een bepaald aantal mensen, waaronder de mannen van het FvD, mensen die geld willen verdienen aan windmolens en boeren die een stukje grond kwijt willen. Wellicht zijn er ook mensen die kritisch zijn. De regio Amersfoort is groter dan een zaal vol. Ik wil deze mensen een stem geven.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Onze fractie heeft met tevredenheid in de startnotitie gelezen dat er binnen de RES regio Amersfoort wordt ingezet op een energiebesparing van 41%. Ook lezen wij dat er zal worden ingezet op andere bronnen van duurzame energieopwekking naast zon en wind, zoals geothermie. Daarnaast zullen kansrijke innovaties zoals waterstof worden meegenomen in een verkenning op de toepasbaarheid in deze RES-regio. Dat is bemoedigend. Echter, uit de 'opgave per thema 2050' blijkt dat er een rol is weggelegd voor biomassa. U kent onze kritiek inmiddels op biomassa.

De gedeputeerde heeft eerder de ambitie uitgesproken om meer broeikasemissies te reduceren dan 49% en zelfs 55%. Kan de gedeputeerde toezeggen dat hij zich hard gaat maken om bij de drie RESsen aan te sturen op 55% reductie in 2030?

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Net als voor de RESsen van de U16 en FoodValley, geldt dat het goed is dat de RES Amersfoort er is gekomen. Net als bij de andere RESsen is dit een vertrekpunt. Wel vraagt de SP zich af of er een realistisch beeld wordt geschapen van wat er mogelijk is. Dat zal de toekomst moeten uitwijzen.

Bij de vorige RESsen hebben wij erop gehamerd dat de participatie goed geborgd moet worden. Hetzelfde geldt uiteraard voor deze RES. Daarnaast hebben wij de oproep gedaan om steun te geven aan kleine collectieve energiecoöperaties die door de bewoners worden opgezet. Laten wij daar goed naar kijken en laten wij die mensen faciliteren.

Met alle zonnepanelen en windmolens moet er aandacht zijn voor de opslag van energie. Er moet opslag komen en het opwaarderen van het elektriciteitsnet is erg belangrijk. Wij verzoeken het college om goed te bewaken dat deze RESsen voor onze inwoners haalbaar en betaalbaar blijven. Er moet eerlijk gedeeld worden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Door de opslag van energie wordt het nog duurder. Wind op land levert op dit moment 1% van onze nationale energiebehoefte. Waarom zou je dat opslaan, wan als je het opslaat en weer ontslaat verlies je veel energie.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Als er op een bepaald moment teveel energie wordt opgewekt, dan kun je dat laten verlopen. Het is echter beter om dit op te slaan. Dit zal niet vaak voorkomen, maar er moet wel wat mee gedaan worden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wind op land levert 1% van onze nationale energiebehoefte op en dit percentage is nog minder voor de wind op zee. De kans dat wij iets moeten opslaan is niet zo groot. Waarom zouden wij het nog duurder en inefficiënter maken dan dat het al is?

De VOORZITTER: Wilt u hierop reageren?

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Nee, liever niet.

De VOORZITTER: Het delen van de kennis is prima.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! Ik moet er niet aan denken dat het prachtige Eemgebied volgepland wordt met windmolens. Ik heb jarenlang in Amersfoort gewoond en heb vaak door dit gebied gefietst. Er wordt van alles geprobeerd om de kieviet te beschermen, want het Eemgebied is een groot weidevogelgebied. Tegelijkertijd worden hier wel windmolens geplaatst. 50Plus is hier tegen.

De VOORZITTER: De DENK-fractie heeft geen behoefte het woord te voeren. Dan heeft u uw inbreng geleverd. Het woord is aan gedeputeerde Van Essen voor de beantwoording.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Bedankt voor de inbreng van de Staten. Het is fijn dat deze startnotitie eindelijk ter besluitvorming voorligt in de Staten.

Laat ik beginnen met de vraag van het FvD en de PVV. Zij wijzen nadrukkelijk op hoe het scenario van 2050 zoals het in de startnotitie staat gelezen moet worden. Moet er in huis-aan-huisbladen gezet worden wat wij in 2050 willen realiseren? In het staatje staat een inschatting van de energiebehoefte in 2050 en een optelling met welke bronnen uit de regio dat kan worden opgewekt. Als u het vergelijkt, dan zult u zien dat de opwekking 1,5 keer groter is dan het verbruik. Er valt dus nog wat te kiezen. Dit gaat puur over bestaande technologie. Het duurt nog dertig jaar voordat het 2050 is. De kans dat de energieopwekking dan alleen met bestaande technologieën gebeurt is niet zo groot. Zon op gevels wordt hierin bijvoorbeeld nog niet meegenomen. Andere partijen heb ik wat horen zeggen over kern-

energie of efficiëntere windmolens. Dit staatje staat er enkel in om een gevoel te krijgen bij de orde-grootte. Degenen die bij de participatiebijeenkoms in Amersfoort zijn geweest, merken dat het gesprek met gemeenten, de provincie, waterschappen, 'stakeholders' en andere betrokkenen gaat over het bod voor 2030 en wat een reële bijdrage is aan de 35 TWh opwekking op land die dan nodig is. Als dit alleen met windenergie opgewekt moet worden, dan gaat het in Nederland in totaal over 4.000 windmolens. Amersfoort is een bescheiden regio die landschappelijk ingewikkeld is. Het is helder dat dit beperkingen geeft. Ik zou het staatje niet in huis-aan-huisbladen zetten zonder toelichting. Dat werkt misleidend, want dit is niet het scenario dat wij willen realiseren. De motie daarover ontraad ik.

De VVD vraagt naar de rol van de provincie. Hierover hebben wij uitgebreid gesproken in de informatiesessie. Dit is een terechte vraag en waarvan ik bij andere provincies merk dat dit leeft. Hoe wij erbij betrokken zijn hebben wij bij de informatiesessies uitgebreid gesproken en het lijkt mij niet zinnig om dat te herhalen. Op dit moment is het vooral spannend met welk bod de verschillende regio's komen. Onze inzet is dat het een reëel bod is waaraan alle gemeenten op een redelijke manier bijdragen. Tegelijkertijd zijn er soms politieke belemmeringen in gemeenten. Het is goed om dat in het gesprek tussen bestuurders onderling te benadrukken. De inzet van de provincie is om het vooral uit de gemeenten te laten komen. Ik merk dat er een beweging gaande is dat gemeenten met een reëel bod willen komen. Zij beseffen goed dat zij via de route 35 of door anderen gedwongen worden tot een veel groter bod wanneer zij dat niet doen. Dat is niet hoe gemeenten in de wedstrijd zitten. Zij willen met een reëel bod komen. Dat is een goede dynamiek die ik in de RES-regio's ervaar.

Dan de participatieprocessen Wij zitten nog in de fase naar het conceptbod. Alle drie de regio's vinden het te vroeg om de inwoners er al bij te betrekken, omdat het nog te onduidelijk is. Als wij gaan naar RES 1.0, dan zie je dat de regio's de inwoners meer gaan betrekken. Participatie is zeker een belangrijk onderwerp bij de concrete projecten die hierna komen en op sommige locaties al spelen, zoals in Houten. De provincie zal hierbij ondersteuning bieden.

De VVD vraagt wie besluit of er wel of geen windmolens komen in Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Dat bent u onder andere. U gaat over de provinciale omgevingsverordening. Als u daarin aangeeft dat er geen molens in het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug mogen komen, dan zullen deze er niet komen zolang de verordening niet aangepast wordt. In het concept wordt gezegd dat het in NNN kan, maar dat de natuurwaarde daar niet onder mag lijden. Dat is nogal een beperking bij de casus die u noemt. Niet alleen de provincie gaat hierover. Tevens gaan gemeenten hierover via hun eigen kaders en via de RES 1.0 die aan alle gemeenteraden en aan u wordt voorgelegd. Dat is een belangrijk middel waarop u en uw collega's in de gemeenteraden hun invloed kunnen uitoefenen.

U vraagt om meer berekeningen van het aantal molens in 2030. Dat is onderdeel van het conceptbod van de verschillende regio's en van de monitoring en scenario-ontwikkeling die wij in het energieplan hebben benoemd en nader gaan uitwerken. Later vandaag zullen wij daarover spreken.

De PvdD heeft gevraagd om in alle drie de regio's te pleiten voor 55% reductie in 2030. Het gesprek gaat primair over de grootschalige elektriciteitsopwekking. Dat is de 35 TWh. De RES is een beperkt deel van de totale energietransitie. Het is niet zo dat de RES niet belangrijk is, maar dat is wel waarvoor gemeenten en de RES-regio's aan de lat staan en is een beperkte bijdrage aan het totale percentage van 55. Sterker nog, om van 49% naar 55% te gaan, zullen gemeenten steun nodig hebben van het Rijk op verschillende terreinen. Ik heb dit in de regio Amersfoort aan de orde gesteld en merk dat andere partners daarvan kennis nemen en de intentie begrijpen. Tegelijkertijd hebben zij de focus op een reële bijdrage aan het bod voor de 35 TWh. Het is goed dat daar de focus op ligt, want het is een concrete opgave.

De SP vraagt naar het ondersteunen van energiecoöperaties. In het programmaplan energietransitie heeft u kunnen lezen dat wij hen ondersteuning gaan bieden. Als u dat aanspreekt, dan kunt u hopelijk daarmee instemmen. Dit zullen wij later vandaag bespreken.

Hetzelfde geldt voor de opslag van energie en het verzwaren van het elektriciteitsnet. De netbeheerder Stedin zit aan tafel bij de RESsen. Dat is niet voor niks, want de opwekking komt op zijn net en dat moeten hij faciliteren. Stedin zal de plannen bekijken en beoordelen of hij dat kan leveren. Hoe eerder het helder is welke plannen dat zijn, hoe makkelijker het voor hem is om daarop te anticiperen.

Tot slot vraagt 50Plus aandacht voor de weidevogels. Drie weken geleden heb ik op de plek gestaan die mevrouw Hoek beschrijft: midden in de Eempolder. Dit is een prachtig gebied. Ik heb begrepen dat dit een van de vijf beste weidevogelgebieden in heel Nederland is. Daarop moeten wij zuinig zijn. U heeft in de conceptontwerpverordening kunnen lezen dat wij terughoudend zijn met de grootschalige opwekking in weidevogelgebieden. Dat kunnen wij niet volledig uitsluiten, maar vragen een verbetering van de situatie voor weidevogels. Als deze situatie al geweldig is, zoals in het hart van de Eempolder, dan zal daar geen windmolen geplaatst worden, tenzij je daarmee de weidevogelstand weet te verbeteren. Dat vraagt vermoedelijk om veel innovatie. Ik kan mij voorstellen dat er andere weidevogelgebieden zijn waar de situatie anders is. Ik hoop dat u dit enigszins geruststelt voor wat betreft dit pareltje in onze provincie.

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! De Eempolder is zelfs Europees beschermd gebied.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Daarvoor is een reden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Een windmolen mag dus niet geplaatst worden naast weidevogels, maar wel naast mensen.

Ik heb een simpele vraag: in wiens verkiezingsprogramma stond dit allemaal?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wat bedoelt u met 'dit allemaal'?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Wie heeft met de burger gecommuniceerd dat wij een regionaal energieplan wilden in de politiek?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dan zult u alle verkiezingsprogramma's van de partijen moeten lezen zoals zij hier vertegenwoordigd zijn. Ik herinner mij dat het in veel programma's staat.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het antwoord is dat het in geen van de verkiezingsprogramma's staat. Is het niet verstandig om mensen achteraf daarover te laten oordelen? Dat is wel zo eerlijk in de politiek.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ik voel mij aangesproken door de vraag van de heer Dercksen. In veel verkiezingsprogramma's, zeker in die van GroenLinks, hebben wij allerhande organisaties, inwoners en leden betrokken. Als u een ledenpartij heeft, dan werkt dat. Dat zou u eens moeten proberen.

De VOORZITTER: Mijnheer Dercksen, u hoeft zich niet te laten uitdagen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Als mevrouw Boelhouwer heeft opgelet, dan heb ik mij daarvoor ingespannen.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dat is waar.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! In uw verkiezingsprogramma heeft waarschijnlijk niet het plaatje gestaan met het aantal windmolens in Amersfoort. Dit heeft u niet gecommuniceerd met uw achterban. Hoe redelijk is het verzoek om de mensen achteraf te informeren?

De VOORZITTER: Dat is het springende punt in uw inbreng. U heeft daarover een motie ingediend. Misschien gaat de gedeputeerde daarop nog reageren.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik zal kort ingaan op de moties. Ik heb al een reactie gegeven op de motie M8 over de huis-aan-huisbladen. De motie M7 gaat over het uitspreken dat het geschetste scenario onwenselijk is. De reden van deze exercitie heb ik gedeut. Dit verzoek past niet in de dynamiek van de RES. Om die reden ontraad ik deze motie. Het is namelijk geen scenario, maar hiermee laten wij zien wat mogelijk is met de huidige technologie. De motie M9 gaat over het organiseren van een referendum over de RESsen. Dit laat ik aan de Staten. Als u een referendum wilt organiseren, dan staat u dat vrij. Dat betekent wel iets voor de planning en de samenwerking met gemeenten. Het is de vraag of wij dan aan de deadline van het Rijk kunnen voldoen. Het kan ingewikkeld worden, maar het besluit hierover is aan u.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde zegt over het scenario dat het niet waarschijnlijk is dat het gaat gebeuren zoals het daar staat. Echter, bij voortzetting van het huidige beleid tot 2050 zou dit zomaar wel het geval kunnen zijn. U kunt niet zeggen dat het zeker niet gaat gebeuren. Vindt u dit scenario zelf mooi of wenselijk?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben in de Omgevingsvisie en conceptomgevingsverordening duidelijk aangegeven welke randvoorwaarden vanuit provinciaal belang voor grootschalige opwekking mogelijk zijn. Of deze aantallen daarin passen op dit moment en met de huidige technologie weet ik niet. Dat is een eerste toets. Ik vraag mij af hoe zinnig het is om voor de situatie van 2050 enkel te rekenen met de huidige technologie. Dit geeft enig gevoel voor omvang. Tegelijkertijd heeft deze figuur veel beperkingen.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van het debat over dit agendapunt. Ik schors de vergadering tot 18.45 uur en wens u allen smakelijk eten.

Schorsing van 18.10 uur tot 18.51 uur.

Statenvoorstel programmaplan Energietransitie 2020-2025.

De VOORZITTER: Ik heropen de statenvergadering. Aan de orde is het statenvoorstel programmaplan energietransitie 2020-2025. Wij hebben daarover een normaal debat. Ik geef het woord aan de heer Bart van GroenLinks.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks heeft hoge verwachtingen bij het energieplan. Dat mag, want dit coalitieakkoord heet niet voor niks Nieuwe energie voor Utrecht. Een transitie naar duurzame energie is daarin een cruciaal speerpunt. GroenLinks is blij dat een grote meerderheid van deze Staten en een grote meerderheid van de inwoners van de provincie het belang van deze transitie zien. Een ambitieus programmaplan is dan een logische consequentie.

De programmalijnen die worden uitgezet zijn logisch, net als een adaptieve aanpak. Tijdens deze transitie zullen wij allemaal continu moeten kijken of wij nog op het juiste pad zitten, of wij onze klimaatdruk sneller kunnen verkleinen en of wij iedereen meekrijgen. GroenLinks is erg blij, met name met programmalijn 2. Duurzame opwekking zou zoveel mogelijk in handen moeten zijn van lokale inwoners.

Wij zijn blij met de ondersteuning van de energiecoöperaties en energiecollectieven. Een duidelijke link moet hier gelegd worden met de inwoners met een kleine beurs. Wij hopen dat de gedeputeerde kijkt naar de mogelijkheden om die groep actief te betrekken. Zorg dat die inwoners mee kunnen profiteren van de transitie en niet alleen de inwoners die al langer de weg naar energiecoöperaties hebben weten te vinden. GroenLinks blijft zich inspannen voor niet alleen een duurzame transitie, maar tevens een sociale transitie. Daarvoor is dit en het onderzoek naar een vorm om deze inwoners te ondersteu-

nen enorm van belang. Kan het college toezeggen in alle pijlers nog een keer te kijken naar groepen die wellicht extra ondersteuning nodig hebben?

Aansluitend op het vorige punt is zichtbaarheid daarvoor erg belangrijk. Zorg dat mensen, bedrijven en publieke organisaties de provincie makkelijk kunnen vinden met hun vragen over ondersteunen, zowel fysiek als digitaal. De provincie moet dienen als hulpdesk voor onze inwoners. Hoe mooi zou dat zijn.

Eerst moeten wij zelf aan de slag. Het voorliggende plan is helder, maar kan nog wel wat winnen aan concreetheid. Wij hopen deze stap zo snel mogelijk te zien en wij begrijpen dat dit in opbouw is. Wij hopen snel stappen te zien op het gebied van mobiliteit. Het doet wat gek aan om hier wel een laadinfrastructuur te zien, maar de overige uitwerking van een duurzame mobiliteit nog niet. Wij hopen dat het college hiermee voortvarend aan de slag is.

Dan nog een klein puntje van aandacht. Het financieren van nieuwe innovaties is een mooi streven. GroenLinks ziet daar een duidelijke link met de ROM. Dit wordt in het huidige plan echter nog niet genoemd. Wij gaan ervan uit dat dit na vandaag wel goed komt door de adaptieve aanpak die de provincie heeft voor dit energieplan.

Een goed voorbeeld doet goed volgen. De provincie kan en moet het goede voorbeeld zijn in het verduurzamen van vastgoed en het benutten van provinciale 'assets'. Wij hopen hierover snel meer te horen en dienen hierover straks een motie in met onze collega's van de ChristenUnie. Dit geldt tevens voor onze eigen aanbestedingen. Wij hebben hierover reeds een aantal debatten gevoerd, dus houden wij het kort. GroenLinks kan niet wachten tot het college hiermee aan de slag kan. Besparen, opwekken, innovatie en lokaal eigenaarschap; allemaal onderdelen van een sociale duurzame transitie.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Eindelijk wordt het programmaplan energietransitie besproken voor deze regeerperiode van GS. Het is een mooi en leesbaar plan geworden. Ik ga niet alles benoemen, want u heeft het zelf kunnen lezen. Het woord 'concreet' wordt vaak gebruikt. Dat vindt de VVD heel fijn. Wij zullen volgen of de praktijk veel concrete acties kent voor de provinciale inzet en het effect hiervan.

Eerder hebben wij gesproken over de noodzaak om de voortgang volgbaar te maken voor PS. Wij zijn blij met het memorandum dat de gedeputeerde hierover aan de Staten heeft verzonden. Niet om te drammen, maar met de overtuiging dat zonder een goede monitoring wij straks niet kunnen spreken van een geslaagde bijdrage door de provincie aan de energietransitie. Wij hopen dat de toezegging niet na de zomer, maar voor de zomer komt voor een monitoringsinstrument met onder andere KPI's in afstemming met de Staten opgesteld. De vorm hiervan laat ik graag over aan de gedeputeerde. Gezien het belang van de volgbaarheid van het onderwerp denk ik dat er statenbreed belangstelling is om daarover te praten.

Terug naar het plan. De VVD is zeer begaan met de haalbaarheid en de betaalbaarheid hiervan. De betaalbaarheid voor iedereen en niet enkel voor een groep. Dat volgen wij graag. Zoals het plan aangeeft, mogen de woonlasten niet stijgen ten opzichte van de huidige woonlasten. Het handhaven is daarbij lastig. Vandaar de vraag om dit volgbaar te maken in de monitoring. Daarvoor heeft de VVD een motie klaarliggen.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het is mooi dat u een motie indient over de betaalbaarheid. Vorige week spraken wij in de commissie over betaalbaarheid, specifiek over de betaalbaarheid voor die groep die nog achterblijft, namelijk de mensen met een lager inkomen. Toen zei u dat u het niet nodig vindt om daar specifiek naar te kijken. Dit is wellicht een groei van uw standpunt. Hoe komt het dat uw standpunt gewijzigd is?

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Volgens mij spreken wij over verschillende dingen. Ik heb het niet over de definitie van betaalbaarheid. Mijn motie gaat over het kunnen volgen of de betaalbaarheid voor alle groepen een feit is. Het gaat hierbij niet om een groep. De energietransitie kan alleen slagen als alle huiseigenaren meedoen en andere groepen mensen, zoals de mensen met een

kleine beurs die graag bijdragen. Iedereen moet meedoen en hoe kunnen wij dat volgen? Daarop is de motie geënt.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De VVD gaat over haar eigen geloofwaardigheid, maar het vorige kabinet heeft ervoor gezorgd dat de energienota vorig jaar met € 330 per jaar toenam. Dat is een groot bedrag voor mensen met een kleine beurs. Er zijn intussen 680.000 Nederlanders die moeite hebben met het betalen van de energierekening terwijl u vertelt dat het betaalbaar moet zijn. Wat moeten deze mensen denken?

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Mijn energierekening is gedaald dit jaar, omdat ik probeer mee te doen met de energietransitie door goed te isoleren. Andere mensen kunnen dat ook. Ik begrijp niet waar de cijfers vandaan komen die u noemt.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat is een eeuwig probleem. Ik heb altijd een debat met mensen die weinig weten.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! U noemt veel cijfers die ik niet kan herleiden.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het heeft groot in de krant gestaan dat de energierekening onbetaalbaar wordt. Het kabinet was zo in paniek dat ze het dit jaar met een paar tientjes hebben verlaagd, om vervolgens aan de gemeentelijke lasten te kunnen uitgeven.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb geen paniekerig kabinet gezien.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hoe kunnen de mensen die hun energierekening niet kunnen betalen meedoen aan een energietransitie?

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dat gaan wij meten en monitoren en daarvoor worden plannen gemaakt. Dat is waarover het energieprogramma gaat.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik vraag niet hoe u dit gaat meten, maar hoe de mensen mee kunnen doen die geen geld hebben om hun energierekening te betalen.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Dat is waarover het plan gaat.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Mensen met een eigen huis kunnen deze isoleren. Woon je echter in een huurwoning, dan kan en mag dat niet. Dat zijn de mensen die de hoogste rekeningen betalen, omdat zij in een slecht geïsoleerd huis wonen. De goedkoopste sociale huurwoningen zijn vaak het slechtst geïsoleerd. Woningbouwverenigingen doen hele onhandige dingen.

De VOORZITTER: Wat is uw vraag?

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Van Ulzen zegt dat mensen hun huis kunnen isoleren, maar dat kan niet altijd. Dat is wat ik uitleg. Als je een goed geïsoleerd huis hebt, maar de woningbouwvereniging een houten deur in een kunststofkozijn zet, dan krijg je enorme kieren. Als die kier in je woonkamer zit, dan heb je een hoge energierekening.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb het plan zo gelezen dat er aandacht is voor die groep. Ik vraag tevens aandacht voor alle andere groepen.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Dat doet de SP ook. Daarin kunnen wij samen optrekken.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij moeten niet verzanden in mooie ambities. In de ambities die over elkaar buitelen moet de haalbaarheid goed gedefinieerd worden. De opslag en het transport van zon en wind hoort hierbij en het ruimtebeslag dat voor opslag en transport nodig is. Leveringszekerheid is belangrijk voor onze bedrijven en burgers. Dit wordt best spannend, zeker op de langere termijn als alle aanwezige infra is opgebruikt. Weliswaar wordt er hier en daar in het plan verwezen naar opslag en transport en gelukkig wordt daarover het gesprek met de netbeheerder gevoerd. Dit is echter nog niet heel concreet. Wij volgen graag de input en energie van GS bij deze ruimtevrage en ingewikkelde oplossing om de energietransitie succesvol te laten zijn.

Tot slot pleit de VVD al langere tijd voor een zo reëel mogelijke energiemix. Wanneer zal blijken dat zeker op de langere termijn tot 2050 de RESsen niet voldoende te bieden hebben aan duurzame energieopwek voor de BV Nederland, omdat onze provincie te weinig ruimte heeft om alle molens en zonnepanelen met ruimte voor opslag en transport te plaatsen en wij daarnaast woningbouw en mobiliteit belangrijk vinden, dan is het heel fijn als wij de provincie al een zoektocht hebben laten doen naar alternatieven.

Het was een goede actie om samen met provincies laadpalen in te kopen, zoals wij hebben gelezen in de krant. Zou het ook een optie zijn om met andere partijen of provincies duurzame energie in te kopen? Hierbij spreek ik over duurzame energie, niet over kolencentrales in andere landen. Natuurlijk willen wij graag kijken naar wat wij zelf kunnen opwekken, maar er moet tevens aandacht zijn voor inkoop. Daarom vraagt de VVD het college om dit mee te nemen in de onderzoeken. Sluit vooral bij voorbaat niks uit en begin daar op tijd mee. De toekomst begint immers nu, zoals wij geconstateerd hebben.

Met deze aanvullingen heeft de VVD er alle vertrouwen in dat het college werk gaat maken van het energieplan op een volgbare en zo reëel mogelijke wijze. Daarom stemt de VVD voor dit voorstel. Ik ga drie moties indienen. Een motie over de betaalbaarheid voor iedereen en het monitoren daarvan, samen met het FvD en CDA. Een motie over ruimte voor opslag, samen met D66 en CDA. Tot slot een amendement over duurzaam energie inkopen, samen met het FvD.

Amendement A8 (VVD, FvD): duurzaam energie inkopen onderzoeken

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025;

constaterende dat:

de provincie Utrecht in 2040 energieneutraal wil zijn;

overwegende dat:

- *deze opgave voor een groot deel bij de RESsen ligt, maar de provincie hier een belangrijke bijdrage aan wil leveren met het Energieprogramma 2020-2025;*
- *duurzame energieopwekking door wind en zon op land van meer dan 100 PetaJoule voor onze provincie een enorme uitdaging is, gezien de vele ruimtevragers en de beperkte ruimte;*
- *een deel van de opgave wellicht alleen haalbaar is met een stukje inkoop van duurzame energie van buiten de provincie;*
- *de provincie op andere dossiers door slim inkoopbeleid en strategische samenwerking goede resultaten boekt voor onze inwoners (laadpalen);*
- *de provincie sinds 1 januari zelf al 100% groene stroom inkoop voor haar eigen gebouwen, wegen en trams en zo het goede voorbeeld geeft;*
- *inkoop van duurzaam opgewekte energie volgens het Klimaatakkoord mogelijk is;*

besluiten:

als beslispunten aan het Statenvoorstel toe te voegen:

"Binnen programma 4.4.2. Onderzoek en innovatie de mogelijkheden te onderzoeken naar grootschalige inkoop van CO2-neutrale energie van buiten de provincie en daarbij op voorhand geen opties uit te sluiten."

Motie M10 (VVD, D66, CDA): ruimte voor opslag

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025;

constaterende dat:

de provincie Utrecht in 2040 energieneutraal wil zijn;

overwegende dat:

- *grootschalig wordt ingezet op zon en wind op land voor de duurzame elektriciteitsvraag in onze provincie;*
- *vraag en aanbod met deze energiebronnen niet altijd goed te matchen is;*
- *haalbaarheid van de Energietransitie valt of staat met de opslag en het transport van duurzaam opgewekte zonne- en windenergie en warmte;*
- *dit ook ruimtevragers zijn;*
- *hier bijna geen aandacht voor is in het Programma Energietransitie 2020-2025;*
- *er berekend kan en moet worden hoeveel opslagruimte inclusief transport van energie er nodig zal zijn om de duurzame grootschalige energieopwekking in onze provincie efficiënt in te zetten;*
- *dit vooral voor de langere termijn een issue is dat al onderwerp is van gesprek met de netbeheerders;*
- *leveringszekerheid heel belangrijk is voor onze inwoners en bedrijven, zodat vraag en aanbod van energie ook in de toekomst op elkaar afgestemd moeten blijven, zoals nu in het huidige systeem het geval is;*

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- *binnen programma 4.4.2. Onderzoek en Innovatie de mogelijkheden te onderzoeken naar de opslag en transport van de duurzaam opgewekte energie in onze provincie, alsmede naar de leveringszekerheid als gevolg van de veranderde energiemix en hierbij de benodigde ruimtevraag mee te nemen in beleid in samenspraak met de netbeheerders.*
- *tevens de voortgang op dit thema op te nemen in de monitor van het programma.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Motie M11 (VVD, FvD, CDA): de energietransitie moet betaalbaar zijn voor iedereen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, ter bespreking van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025;

overwegende dat:

- *in het programmaplan veel verschillende ambities en streeftermijnen van verschillende bestuurslagen door elkaar lopen;*
- *het uiteindelijk inwoners en bedrijven zijn die de grootste resultaten moeten boeken in de energietransitie;*
- *een monitoringsinstrument voor het programmaplan nog nader wordt uitgewerkt;*

spreken als hun mening uit dat:

- *de energietransitie haalbaar en betaalbaar moet zijn voor inwoners en bedrijven in onze provincie;*

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

de betaalbaarheid van het Energie Programma voor inwoners en bedrijven op te nemen in het op te stellen monitoringsinstrument.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: Het amendement en de moties worden toegevoegd aan het statensysteem en maken deel uit van de beraadslaging.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Middels dit programmaplan energietransitie 2020-2025 laten wij zien hoe wij uitvoering geven aan het klimaatakkoord. Dit klimaatakkoord is een pakket van kortetermijnmaatregelen die een verwoestende uitwerking zullen hebben op ons landschap en onze natuur en een pakket waarin de langetermijnvisie ontbreekt. Ik vraag de gedeputeerde wat de concrete opgave voor 2025 is. Op welke energiemix richten wij ons? Kunt u dit inzichtelijk maken op een manier zoals de regio Amersfoort dat gedaan heeft.

Welke kosten voor burgers en bedrijven gaan hiermee gepaard? De betaalbaarheid van dit programma voor inwoners en bedrijven zien wij graag terug in de monitoring. Vandaar dat wij samen met de VVD een motie hierover hebben ingediend. Wij maken ons tevens zorgen over biomassa als energiebron. De antwoorden op onze schriftelijke vragen die wij samen met de PvdD hebben gesteld, zijn niet bepaald geruststellend. Een voorbeeld hiervan is uw eigen opmerking: "Het stoken van biomassa is niet CO₂-neutraal. De emissie van transport, de bewerking van de grond en de operatie van de centrale over 2019 worden voor zover wij weten niet gecompenseerd." Nogmaals, wij dringen erop aan om te stoppen met het verbranden van biomassa.

De projecten om energie duurzaam op te wekken worden op alle mogelijke manieren door de provincie ondersteund. Het FvD maakt daarbij een kanttekening. Grootschalige duurzame energieopwekkingsprojecten zijn een groeimarkt en toekomstige kasstromen door subsidies zijn redelijk voorspelbaar. Dat heeft een aantrekkende werking op investeerders, eveneens uit het buitenland. Zelfs Chinees geld gaat naar deze projecten. Met name zonneparken zijn handelswaar. Wij zijn van mening dat geldstromen van initiatiefnemers van duurzame energieprojecten altijd inzichtelijk moeten zijn en aan de juiste eisen moeten voldoen. Daarom vragen wij middels een amendement om bij het ondersteunen van deze grootschalige energie-initiatieven als eis te stellen dat deze door de subsidieverlener gescreend moeten worden op basis van de Wet Bibob. Dit amendement wordt mede-ingediend door de VVD, PVV, SGP en 50Plus.

Amendement A7 (FvD, VVD, SGP, PVV, 50Plus): programmaplan Energietransitie 2020-2025

Provinciale Staten van Utrecht, bijeen in vergadering op woensdag 29 januari 2020, aan de orde hebbende het Statenvoorstel programmaplan Energietransitie 2020-2025;

Besluiten:

de laatste twee zinnen van punt 2.3 (blz 10) van het programmaplan energietransitie 2020-2025 te wijzigen in:

"De provincie ondersteunt gemeenten en partners met kennis en capaciteit, terwijl ze duurzame energie-initiatieven ook helpt met financiering, onder meer via bestaande of nieuwe fondsen voor leningen, subsidies of garantstellingen. Bij grootschalige duurzame energie-initiatieven stelt de provincie als eis dat deze door subsidieverlener gescreend moeten worden op basis van de wet Bibob.

Tot slot geeft de provincie zelf het goede voorbeeld door het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering en vastgoed en kan ze provinciale gronden aanwenden voor het opwekken van duurzame energie."

Toelichting

In een artikel uit het FD d.d. 16 augustus j.l. wordt gemeld dat diverse gemeenten zorgen hebben over de integriteit van ontwikkelaars van parken met zonnepanelen.

Zie: <https://fd.nl/ondernemen/1312591/gemeenten-hebben-zorgen-over-geldstromen-in-zonneindustrie>

In verschillende gevallen wordt de wet Bibob toegepast op de zonne-industrie. Dit heeft te maken met het feit dat het een groeiemarkt is en dat de toekomstige kasstromen door de subsidies redelijk voorspelbaar zijn. Dat trekt investeerders aan, ook uit het buitenland: Duitsland, Noorwegen, zelfs Chinees geld gaat naar panelen in de polder. Parken zijn handelswaar. FVD Utrecht is van mening dat geldstromen van initiatiefnemers van duurzame energieprojecten altijd inzichtelijk moeten zijn en aan de juiste eisen moeten voldoen.

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Tot slot missen wij in het programmaplan de enige oplossing die volgens het FvD, de grootste ledenpartij van Nederland, wel gaat helpen bij het terugdringen van CO₂, namelijk kernenergie. Wil de gedeputeerde deze optie onderzoeken of is de gedeputeerde een oplossingsontkenner.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Allereerst dank ik mijn collega's voor hun flexibiliteit vandaag, zodat ik de mogelijkheid had om een afscheid bij te wonen van een goede vriend. Bedankt voor de berichten die u gestuurd heeft. Het was een hele heftige en dubbele week, juist omdat afgelopen week zo druk werd gepromoot over dat drugs gezond en veilig kunnen zijn. Vorige week kostte dat het leven van mijn vriend; de vader van een vierjarig dochttertje. Daar hebben wij mee te leven.

Dan het programmaplan energietransitie. Er zijn meerdere argumenten om niet deel te nemen aan deze energietransitie en argumenten om vandaag tegen het energieplan te stemmen. Argumenten zijn bijvoorbeeld dat klimaatverandering niet bestaat, ondanks dat 97% van de klimaatwetenschappers er anders over denkt. Zelfs over dit percentage wordt gediscussieerd.

Daarnaast wordt er vaak gezegd dat er nog voor honderden jaren fossiele grondstoffen zijn. Hier kan ik kort over zijn. Het stenen tijdperk hield ook niet op omdat de stenen op waren. Deze hield op, omdat er betere materialen waren en mensen deze gingen gebruiken. Zo is het ook met energie. De energietransitie biedt ons kansen om schonere, hernieuwbare energie op te wekken en tegelijk ons minder of niet meer afhankelijk te laten zijn van regimes uit het Midden-Oosten of Rusland. Geopolitiek gezien kan dit ons een stuk sterker maken.

Naast geopolitiek is het ook economisch verstandig. Henry Ford bewees met massaproductie dat je de prijs van een product kunt drukken als je er veel van produceert. Zo kostte de T-Ford in 1913 nog 550 dollar, in 1924 was deze prijs gezakt naar 290 dollar. We zien dit bij veel producten. Kijk wat een computer in 1995 kostte en nu nog maar kost. We zien dit vreemd genoeg niet bij olie. In 1970 kostte een vat olie 3,18 dollar, in 2014 was dit 110 dollar terwijl de productie enorm is toegenomen. Zonne-energie kostte in 1970 100 dollar per watt, in 2014 was dit 0,65 dollar per watt. Als olie dezelfde curve had gevolgd als zonne-energie, dan zou een vat olie nog maar 2 cent kosten.

Wij maken als Nederland geen verschil in deze energietransitie. Het is een druppel op de gloeiende plaat. Dat is een ander argument dat wij vaak horen. Dan kan ik mij ook afvragen wat voor zin het heeft om zondags een euro in de collectezak te gooien of in de collectebus aan de deur. Met mijn euro versla ik toch geen kanker en eindig ik geen hongersnood of oorlogen. Dat argument ontslaat mij niet van de morele plicht om mijn steentje bij te dragen. Mijn morele plicht waar ik vanavond aan word herinnerd als ik mijn dochters welterusten kus als ik naar bed ga. Dat herinnert mij aan de plicht om de aarde schoner door te geven aan de volgende generatie. Natuurlijk moeten wij wel naar onze burens kijken, zodat wij onze economie niet op korte termijn buitenspel zetten. Daarom is het belangrijk dat wij op Europees niveau opereren. Daar wordt aan gewerkt.

Een laatste argument dat vaak wordt gehoord, is dat de energietransitie een fiasco is, vervuilend of zelfs misdadig. Aangezien de klimaatprofeten nog vrolijk blijven rondvliegen, heb ik besloten om afgelopen januari het goede voorbeeld te geven door met een elektrische auto op vakantie te gaan. Dat beviel me prima. Het duurde wat langer. Ik bespaarde CO₂, maar ben behoorlijk wat kilo's aangekomen omdat ik vier keer bij een McDonalds moest stoppen. Ik kreeg veel positieve reacties, maar na-

tuurlijk ook genoeg zure cynische reacties. Ik zou op kolenenergie rijden. Dat klopt, in Duitsland en Nederland komt een groot deel van de energie uit kolencentrales, maar wij zitten in een overgangsfase. Er werd tevens gezegd dat ik kinderarbeid in de hand zou werken. Gedoeld wordt op de grondstof kobalt, waarvan 20% van de winning uit mijnen komt waar kinderarbeid wordt gebruikt. Dat is vreselijk. Geluk wordt hier al veel tegen gedaan en in mijn type auto is een stuk minder kobalt verwerkt. Ik zal zeker niet ontkennen dat mijn auto negatieve milieueffecten heeft. Maar wat de cynische personen even gemakkelijk vergeten is de uitbuiting van de olie-industrie in Nigeria of de milieurampen in de Mexicaanse Golf. Laat staan de financiering van terrorisme. De enige mensen die recht van spreken hebben, zijn de mensen die zich alleen te voet verplaatsen. Op blote voeten wel te verstaan, want de kans is groot dat uw schoenen in de fabriek in Bangladesh zijn gemaakt.

Elke transitie verloopt chaotisch. Er zijn altijd mensen die dit aangrijpen om alles bij het oude te laten. 'De dood gevonden in de kabels' schreeuwde de kop van de New York Evening Post in juni 1888. Het artikel beschreef de verschrikkelijke dood van een elektromonteur die voor het oog van vele omstanders in Manhattan geëlectrocuteerd werd. Hierna volgden meerdere artikelen met koppen zoals 'the dangers of electric light', met teksten als: 'welke ouder laat deze criminele technologie installeren in kamers waar hun kinderen slapen'. Fabrikanten van olie-en gaslampen paktten deze angst aan om elektrische verlichting in kwaad daglicht te zetten. Als wij in die tijd hadden geleefd, was er vandaag waarschijnlijk een motie vreemd aan de orde van de dag gekomen om elektrische verlichting uit het openbaar vervoer te verbannen. Hoewel deze incidenten verschrikkelijke waren, heeft de innovatie gelukkig niet stilgestaan. Gelukkig zijn wij na het zinken van de Titanic niet gestopt met het bevaren van de oceaan en gelukkig is Edison niet gestopt na 10.000 mislukte experimenten en heeft hij uiteindelijk de gloeilamp uitgevonden. De lijn tussen verderf en vooruitgang is dun. Laten wij daarom deze energietransitie de kans geven. Kortom, het CDA wil deze energietransitie tot een succes maken. Wij kunnen ons vinden in de vier programmalijnen: besparen, opwekken, innovatie en de provincie als voorbeeld.

Het is goed dat er nadrukkelijk aandacht is voor lokale initiatieven en de financiering voor mensen met een kleine beurs. Dat wil niet zeggen dat wij geen kanttekeningen hebben. Een randvoorwaarde voor het CDA is dat deze transitie haalbaar en betaalbaar is. Dit staat duidelijk in het coalitieakkoord en hiervoor hebben wij zojuist met de VVD en het FvD een motie ingediend om dit te monitoren. Wij zien dat het college hier serieuze pogingen toe doet en dat er naar ons geluisterd wordt. Een aantal maanden geleden hebben wij samen met de SGP een motie ingediend om meer focus te hebben op zon op daken. Wij zien dat dit een prominente plek heeft in dit programmaplan. Dank daarvoor.

Laten wij bij het realiseren van zonne-energie zoveel als mogelijk de kwetsbare gronden ontzien. Deze grond hebben wij namelijk nog hard nodig voor natuurontwikkeling, woningbouw en vooral voor de kringlooplandbouw. Ik werd een aantal weken geleden benaderd door een boer uit Woerden die lucratieve aanbiedingen kreeg om zijn grond vol te leggen met panelen. Hij kon stoppen met boeren en hoefde niet meer te werken. Moreel kon hij niet overstag. Samen hebben wij gekeken hoe wij kansen kunnen koppelen. Hoe kunnen wij de boer laten boeren, maar wel duurzame energie opwekken en het landschap open houden. Aangezien innovatie een van de pijlers is van dit programma, hebben wij samen met een aantal boeren in deze polder een idee. Waarom kijken wij niet naar de boerensloten? Dat geldt niet voor elke polder, maar wel voor deze specifieke polder. In deze polder liggen hele brede kanalen van bijna 500 hectare. Ik heb hierover een plaatje rondgestuurd. Is de gedeputeerde bereid om binnenkort met ons bij deze boer te gaan kijken om te bespreken welke rol de provincie kan spelen, omdat dit een vrij nieuwe vorm van energieopwekking is?

Een verdere randvoorwaarde van het CDA die tevens is afgesproken in het coalitieakkoord, is dat grote opwekking, door bijvoorbeeld windmolens, bij grote infrastructuur en bedrijventerreinen te plaatsen, zoals Lage Weide, zodat wij zoveel mogelijk het open landschap behouden.

Laten wij niet dogmatisch zijn met deadlines of procedures. Niet koste wat het kost bepaalde datums of doelen willen halen. Verstand moet voorop. Zo begon het elektriciteitsnetwerk ooit op basis van ge-

lijkstroom, maar halverwege de transitie bleek wisselstroom een betere optie. Laten wij die flexibiliteit toepassen.

Wel heeft het CDA twijfels of de provincie Utrecht energieneutraal kan worden door alle energie in deze provincie op te wekken met wind en zon. Eigenlijk zou energie op Europees niveau moeten worden gewonnen en andere vormen van energie, zoals bijvoorbeeld kernenergie, zou niet moeten worden uitgesloten. Hierover hebben wij al eerder gesproken. Laten wij met deze kanttekeningen een vliegende start maken en net als elektrische verlichting, 140 jaar geleden, deze energietransitie een kans geven.

Ik sluit af met een quote van de Romeinse historicus Tacitus over de Romeinse keizers: "Ze vernietigden alles en noemden het vrede." Laat over ons niet gezegd worden: ze vernietigden het landschap en noemden het duurzaam.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Uw verhaal aanhorende heb ik een vraag. Bent u het met ons eens dat het argument dat kernenergie te duur zou zijn van tafel kan en dat de optie om kernenergie te integreren in de energiemix in dit programmaplan had gemoeten?

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dat is een vraag naar de bekende weg. Zoals u weet hebben wij een aantal vergaderingen terug gezamenlijk een motie ingediend. Helaas moeten wij zo reëel zijn dat daarvoor geen meerderheid in deze Staten is. Dat moeten wij volgend jaar via Den Haag gaan regelen. U kent het standpunt van het CDA. Tegelijkertijd ligt er een coalitieakkoord en hebben wij niet de luxe om te wachten tot alles geregeld is. Wij zien graag dat wij stappen zetten. Er wordt gefocust op 300 windmolens. Ik snap dat dit afschrikwekkend kan zijn, maar je moet dit vertalen zodat het niet te abstract wordt. Tegelijkertijd staat de innovatie niet stil. Gaandeweg zullen er nieuwe uitvindingen komen, zoals bij het elektriciteitsnetwerk. Ik teken voor kleine kerncentrales. Nogmaals, u kent onze argumenten.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! U zegt dat er in de komende tijd andere innovaties kunnen plaatsvinden, maar de gemeenten moeten binnenkort een bod doen. Zij kunnen geen bod doen op systemen die er niet zijn. Zij gaan een bod doen op zonnepanelen en wind, want zij moeten met iets komen dat bestaat.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Dat klopt. Rond 1899 was er een conferentie over mobiliteitsproblemen in grote steden door de paardenstront. Na een aantal dagen ging men weg zonder een oplossing. Tien jaar later reden er alleen nog maar auto's in de steden. Hier proberen wij een oplossing te vinden voor de toekomst, maar wij moeten zo reëel zijn dat de innovatie niet stilstaat. Dat is hoopvol, want het kan alleen maar beter worden waardoor de 300 windmolens op een andere manier worden ingevuld.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik had willen beginnen met plaatjes, maar dat kan helaas niet vandaag. Ik had willen beginnen met een mooie vormgeving van de 'warming stripes' waarin de gemiddelde jaartemperaturen uiteengezet worden van De Bilt van 1901 tot 2019, waarbij de warmtejaren in het rood verschijnen. Dit schetst de urgentie van ons probleem. De aarde warmt op.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Mag ik een gokje wagen? Ik gok dat de grafiek begint bij 1850.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! De grafiek begint bij 1901.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat is nog erger.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik ken alle connotaties die daarbij zijn. U kunt alle connotaties maken en ik kan deze allemaal langslopen. Ik kan alle argumenten met u doornemen, want u heeft mij vaker dingen aangereikt. Ik loop deze iedere keer keurig langs en kom iedere keer tot

de conclusie: wat een mooi argument, maar als ik het nazoek dan klopt het niet. Ik ga toch weer vertrouwen op de wetenschap.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! U had een grafiekje moeten zoeken die begint in 1700 of 1600. In die jaren ziet u veel rode strepen staan. Dat komt echter niet uit, dus worden die niet geproduceerd.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Wij kunnen tot miljoenen jaren terug kijken en zien nog steeds voldoende urgentie. Ik vind de 'warming stripes' een leuke weergave om de urgentie te schetsen. De aarde warmt op door een toename aan broeikasgassen. Die toename is toe te schrijven aan de mens en de gevolgen van de opwarming zijn op termijn groot. Wij moeten om. Daarom hebben wij internationaal en nationaal afspraken gemaakt. D66 wil deze afspraken nakomen. Voor onszelf, voor onze kinderen en voor de generaties daarna.

Als het gaat over de transitie van fossiel naar hernieuwbaar wordt soms de indruk gewekt dat wij te hard van stapel willen lopen. Ik had u mee willen nemen in een fantastisch plaatje van waar Nederland staat in de EU en dan had u gezien dat wij helemaal onderaan het lijstje prijken. Wij hebben tevens de grootste afstand tot onze eigen beloften. Als wij verder inzoomen en kijken naar Nederland, dan zien wij dat wij naar 8% hernieuwbaar gaan en dat Utrecht op 3,5% staat, zoals ik mag vernemen uit ons energieprogramma. Dat is ongeveer het niveau van waar Nederland was in 2008. Wij hebben hierin niet echt een koplopperspositie. Hier ben ik niet trots op. Wij hebben genoeg getreuzeld en het is tijd om aan te pakken.

Met dit energieprogramma geven wij vorm en richting aan onze rol in de transitie. De provincie heeft geen enorm budget te besteden aan de transitie, maar gelukkig wel meer dan de afgelopen jaren. Dat wij ons daarom inzetten voor versnelling vindt D66 een logische keuze, gericht op besparing, opwekking van duurzame energie, lobby, onderzoek, innovatie en het goede voorbeeld geven. De afdeling die zich hier mee bezig houdt bij de provincie groeit en de ambitie druipet van de gedeputeerde af. Dat vinden wij mooi om te zien.

Een goed geslaagd energieprogramma is niet alleen van belang voor het klimaat, maar tevens in het belang van boeren, ondernemers en inwoners. Schonere energie betekent minder stikstofuitstoot en daarmee ontwikkelruimte voor boeren en ondernemers. Bovendien draagt dit bij aan de gezondheid van onze inwoners.

Voor D66 is er geen tijd te verliezen. Het gaat om aanpakken en om de juiste zaken aanpakken. Wij missen een cijfermatige analyse van onze activiteiten, waardoor de scherpte op de prioriteiten en de monitoring nog lastig zijn.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! In het vlammeende en prachtige betoog van de heer De Droog roept hij zojuist dat schone energieopwekking zorgt voor ontwikkelruimte en minder stikstof. Schaart u de omschakeling naar biomassa daaronder?

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Biomassa kan duurzaam zijn, maar dan moet er rekening gehouden worden met veel zaken. Dat betekent dat wij hele goede administratie moeten voeren om te weten waar het vandaan komt en waar het naartoe gaat, zodat je kunt zien dat het daadwerkelijk een circulair systeem is. Dat is de belangrijkste voorwaarde. Op dit moment is dat nog vrij lastig.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dat argument heeft betrekking op CO₂. Ik vraag het echter gerelateerd aan stikstof. Bent u ermee bekend dat een biomassacentrale ongeveer twee keer zoveel stikstof en CO₂ uitstoot dan een kolencentrale?

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Die feiten heb ik niet paraat.

De ambities zien wij graag vertaald naar concrete opgaven, zodat wij met elkaar kunnen praten over de doelrealisatie. Wij hebben meerdere doelen voorbij zien komen en wij weten graag wat dit concreet betekent. Wij begrijpen uit de nagezonden memo dat GS nader onderzoek zal laten doen naar die informatie. Na onze vraag in oktober over monitoring had D66 deze informatie liever nu al gehad en blijft hierop aandringen. Kan GS ons toezeggen dat wij in aanloop naar de bespreking van het concept bod van de RESsen in PS al een concretiseringsslag hebben gemaakt van onze opgaven in relatie tot de ambities, bijvoorbeeld in een tussentijdse informatiesessie van het onderzoek? Kan GS tevens toezeggen dat wij werken aan een gezamenlijke informatiebehoefte en uiterlijk de laatste vergadering voor het zomerreces een concrete basis hebben voor die monitoring?

Dat brengt mij bij een andere kant van de zaak. De energietransitie is niet alleen een technische transitie, maar ook een sociale transitie. Wij moeten loslaten wat wij hadden. Wij moeten vooruit durven kijken. Voor de een is dat een ander toekomstperspectief voor het werk en voor de ander verandert het vertrouwde uitzicht van het landschap. Belangrijk is dat wij onszelf in de toekomst kunnen voorstellen. Dat wij perspectief zien, voelen en ervaren. Wij moeten gevoel krijgen met de toekomst, zien dat het past in onze eigen ambities en daarin een nieuw leven kunnen voorstellen.

Draagvlak ontstaat niet alleen door technische monitoring, participatie of financiële tegemoetkoming. Draagvlak ontstaat in een gezamenlijk verhaal; een voortgaand verslag van de missie van wat wij doen en laten zien hoe ontzettend gaaf dat is. D66 wil daarom dat de provincie aandacht besteed aan de sociale transitie. Wij denken aan een designer die vanuit de provincie permanent inspireert, visualiseert en onderzoekt en de mooie kant van de transitie laat zien. Iemand die de droom, kennis en kunde bij elkaar brengt en onze transitie een gezicht geeft. Zoals ik bij de begrotingsbehandeling al zei: onze helden zijn buiten allang bezig. Laten wij hen volop betrekken en uitlichten terwijl wij de transitie samen doormaken. Wij willen daarover graag doordenken met andere partijen en vragen GS om de sociale transitie en vormgeving te agenderen voorafgaand aan de kadernota. Voor dit moment moeten wij aan de slag. De handrem moet eraf en wij moeten naar de hoogste versnelling.

Mevrouw LEJEUNE (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De handen moeten uit de mouwen voor de energietransitie. Wij hebben goede hoop dat dit gaat gebeuren met dit programmaplan. In ons land schiet dat nog niet zo op in de praktijk. De heer De Droog noemde het al en vorige week kon u in de krant lezen dat Nederland het allerslechtste jongetje is van de Europese klas. Jarenlang wisten wij Malta en Luxemburg marginaal achter ons te laten, maar inmiddels zijn wij officieel het EU-land met het laagste percentage hernieuwbare energie (7,4%). De Europese doelstelling van 14% voor 2020 is zo goed als onhaalbaar voor ons. Wij zijn te laat begonnen met investeren in duurzaamheid, wij doen te weinig en het gaat te langzaam. De laatste jaren hebben wij wel veel gepraat over klimaatverandering en de noodzaak van de energietransitie. Inmiddels zijn wij het daarover eens met elkaar, maar wij hebben er tot nu toe weinig mee gedaan.

De effecten van de klimaatverandering worden steeds zichtbaarder. De bosbranden in Australië zijn wellicht het meest concrete, aansprekende en confronterende voorbeeld. Januari 2020 is officieel een van de warmste januarimaanden ooit met een gemiddelde temperatuur van 6 graden. Afgelopen zomer kregen wij te maken met extreme droogte en hete dagen en Nederland zou zich steeds meer moeten beschermen tegen de stijging van de zeespiegel. Dijkverhoging en dijkverzwaring gaat miljarden euro's kosten. Vandaag las ik in de krant dat een op de vijf Nederlanders ervan overtuigd is dat over honderd jaar ons land voor het grootste deel onder water zal staan. Tot overmaat van ramp hoorde ik vanmorgen op de radio dat heel veel druivensoorten ernstig bedreigd worden, waardoor de wijnproductie met meer dan 50% kan afnemen bij een temperatuurstijging van 2%. Dit is een zeer onwenselijk neveneffect.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een grafiek van bosbranden in Australië. In 1975 is 15% van Australië afgebrand. Toen was klimaatverandering echter geen thema en hebben wij er niks over gehoord. Dat is vijftig keer van wat er nu gebeurt. Er zit geen trend in de bosbranden. Dat gebeurt nou eenmaal in Australië. Als er ergens wat gebeurt, dan wordt dat toebedeeld aan klimaatverandering. Dat wordt echter met geen enkele statistiek onderbouwd. Het aantal afgebrande hec-

tares neemt af in de afgelopen decennia. Dat zijn de data. Als u zich hierin had verdiept, dan had u dat geweten.

Mevrouw LEJEUNE (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor geen vraag van de heer Dercksen. Laten wij het zo ver komen dat over honderd jaar wellicht heel Nederland onder water staat? Bediscussieren wij die dreiging door naar de volgende generatie of gaan wij volle bak aan de slag? Wat ons betreft dat laatste.

De PvdA vindt het mooi dat het concept-programma breed is gedeeld en dat het breed besproken is met 'stakeholders'. Wij staan voor een grote en moeilijke klus: een systeemverandering die wij niet alleen kunnen uitvoeren. Hiervoor moeten wij samenwerken. Helaas heeft de provincie Utrecht haar doelstellingen op het gebied van de energietransitie tot op heden nog nooit gehaald. Wij moeten de doelstellingen uit het coalitieakkoord wel halen. In 2023 moet het percentage hernieuwbare energie 16% zijn, de energiebesparing 9% en in 2040 moeten wij volledig energieneutraal zijn. Voor de uitvoering is het nodig om concrete doelen te hebben. Die mist dit programma nog. Welke stappen gaan wij maken? In welk tempo? Op welke locaties gaan wij wat doen? Om te voorkomen dat dit plan een oplossing op papier blijft, moeten hieruit snel concrete acties voortvloeien.

De PvdA is blij met de memo van de gedeputeerde en de toezegging om de doelstellingen die de basis zijn van de uitvoering van de activiteiten van het programmaplan nader uit te werken en uit te lijnen. Tevens zijn wij blij met de realisatie van de monitorfunctie.

Naast de haalbaarheid maakt de PvdA zich nog altijd zorgen over de betaalbaarheid. Daarvoor blijf ik aandacht vragen. Veel mensen voelen de energietransitie als een bedreiging voor hun portemonnee en het brengt veel onzekerheid met zich mee. De PvdA wil dat in de provincie Utrecht de energietransitie voor iedereen betaalbaar is. Lang niet alle inwoners beschikken over de financiële middelen om hun woning te verduurzamen. Mevrouw Poppe merkte dit al op. Veel mensen wonen in een huis van een pandjesprins of een huisjesmelker die niet van plan is om te investeren in energiebesparende maatregelen of duurzaamheid. Deze huurders worden in de toekomst wellicht geconfronteerd met een torenhoge energierekening. Er zijn woningcorporaties die al ver zijn met het verduurzamen van woningen, maar zijn alle woningcorporaties in staat om woningen tijdig aan te passen aan de nieuwe eisen? De provincie moet het voor die groepen opnemen en waar nodig financieel ondersteunen. De gedeputeerde heeft al aangegeven met een fonds te komen, maar wij zien nergens terug dat wordt bijgehouden of de woningen daadwerkelijk worden aangepakt. Is de gedeputeerde bereid dit mee te nemen in de te monitoren doelstellingen?

Een goede leider neemt het voortouw en geeft het goede voorbeeld. Dat betekent in ons geval dat ons eigen provinciale vastgoed duurzaam moet zijn, bijvoorbeeld ons provinciehuis. Dat voldoet bij lange na niet aan de eisen van deze tijd. De ChristenUnie zal hierover een amendement indienen, onder andere namens de PvdA.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Voor de vierde keer in mijn korte tijd in de Staten bespreken wij een voorstel dat samenhangt met het klimaatakkoord. Na de rol en inzet van onze provincie in de RESsen, inclusief twee startnotities, het statenvoorstel over de ondertekening van het klimaatakkoord en zojuist de RES regio Amersfoort, bespreken wij het programmaplan energietransitie. Het zal u niet verbazen dat de ChristenUnie bij al deze besprekingen vanuit dezelfde overtuiging naar de stukken kijkt. Dit is de overtuiging dat wij de opdracht hebben om goed voor onze aarde te zorgen. Wij hebben de aarde immers in bruikleen gekregen. Dit is een opdracht die zowel duidelijk als complex is in onze huidige samenleving. Onze samenleving met alle technologische vooruitgang en drang naar groei vraagt steeds meer van onze planeet.

Om aan de energievraag te voldoen, verbranden wij in hoog tempo olie, gas en kolen. Dit zijn voorraden die eindig zijn en de effecten van de verbranding hebben hun weerslag op het klimaat. De gemiddelde temperatuur stijgt en de risico's zijn hoog voor grote en dichtbevolkte gebieden. Dat in een tijd dat er alternatieve en schone manieren beschikbaar zijn om energie op te wekken. De tijd van spreken

over stukken is voorbij. Het wordt tijd om als goede rentmeesters actie te ondernemen. Dat is precies wat dit programmaplan beoogt met de provincie als aanjager en facilitator van de energietransitie. Onze fractie is blij dat er naast de opwekking van duurzame energie aandacht is voor energiebesparing. Voor de ChristenUnie is het programmaplan in grote lijnen een plan dat een rol voor de provincie beschrijft op alle vlakken waar versnelling en aandacht nodig is. Daarbij is er expliciet aandacht besteed aan de ondersteuning op het gebied van de warmtestrategieën. Dit is geheel in lijn met de door ons ingediende motie.

Het programmaplan is het product van een brede consultatie en een zorgvuldig proces. Onze dank daarvoor aan de ambtelijke organisatie en de gedeputeerde. Echter, het is een plan waarvan de te behalen doelen en de daaraan gekoppelde middelen en acties nog onduidelijk zijn. Onze fractie is blij dat de gedeputeerde meer beeld en geluid heeft gegeven bij de monitor die dit jaar ontwikkeld en opgeleverd wordt. Dit inzicht is absoluut noodzakelijk om de juiste keuzes te maken voor de besteding van het provinciale budget. Wij sluiten van harte aan bij de woorden van de PvdA, de VVD en D66. Wij gaan graag op korte termijn in gesprek over het inrichten van de monitor.

Tijdens de behandeling van het statenvoorstel over de ondertekening van het klimaatakkoord is uitgebreid gesproken over de rol van biomassa in de duurzame energiemix. De aangenomen motie duidelijk over duurzaamheid leidt tot een onderzoek en wij zien uit naar de resultaten daarvan. In dat debat heeft onze fractie aandacht gevraagd voor de gezondheidsaspecten van onder andere de energietransitie. Dit op basis van de inspraakreactie van GGD GHOR Nederland en een gesprek van onze fractie met de GGD regio Utrecht. De GGD GHOR en de GGD regio Utrecht wijzen niet alleen op mogelijke gezondheidsrisico's van bijvoorbeeld biomassa. Zij wijzen tevens op de kansen die deze transitie biedt om gezond leven te bevorderen. Ziet de gedeputeerde mogelijkheden om de GGD regio Utrecht een adviserende rol te geven in deze energietransitie, bijvoorbeeld bij de totstandkoming van de RESsen?

De ChristenUnie is van mening dat een provincie met flinke ambities rond de opwekking van duurzame energie zelf het goede voorbeeld moet geven. Dit is onderdeel van het programmaplan, maar de beoogde doelen zijn te vaag en teveel op hoofdlijnen. Zeker op dit onderdeel van het programmaplan waar wij ambitie, budget en uitvoer volledig in eigen hand hebben, is een ambitieus en heldere doelstelling van groot belang. Daarom dienen wij een amendement in met als doel om een beoogd resultaat toe te voegen aan het programmaplan, namelijk in het eerste kwartaal van 2021 inzicht te hebben in wat nodig is om het provinciale vastgoed en de provinciale organisatie energieneutraal te maken, met als uitgangspunten dat al het provinciale vastgoed in 2035 energieneutraal is en de provinciale organisatie is in 2040 energieneutraal.

Amendement A9 (ChristenUnie, PvdA, GroenLinks): de provincie als goed energievoorbeeld

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020, sprekend over het Statenvoorstel programmaplan Energietransitie 2020-2025;

besluiten:

het ontwerpbesluit programmaplan Energietransitie 2020 – 2025 als volgt te wijzigen:

beslispunt 1 wijzigen naar:

"Aan de beoogde resultaten in de tabel op pagina 35 bij ' Verduurzaming vastgoed, faciliteiten en processen' toe te voegen:

- In het eerste kwartaal van 2021 inzicht hebben in wat nodig is om het provinciale vastgoed en de provinciale organisatie energieneutraal te maken, met als uitgangspunten:*
- Al het provinciale vastgoed is in 2035 energieneutraal.*
- De provinciale organisatie is in 2040 energieneutraal.*
- het huidige beslispunt 2 te hernoemen naar beslispunt 3."*

als nieuw beslispunt 2 in te voegen:

"Het gewijzigde Programmaplan Energietransitie 2020-2025 vast te stellen."

Toelichting

In het coalitieakkoord 2019-2023 'Nieuwe energie voor Utrecht' is de ambitie opgenomen om de provincie in 2040 energie-neutraal te maken. Het programmaplan energietransitie 2020-2025 geeft aan onder andere deze ambitie invulling. Daarbij heeft de provincie op veel vlakken vooral een faciliterende en aanjagende rol. Op het gebied van de eigen gebouwen en de eigen organisatie heeft de provincie de energietransitie echter volledig in eigen hand. De provincie beslist daar zelf over ambitie, budget en uitvoering. Het toegevoegde beoogd resultaat geeft daar nadere invulling aan.

De VOORZITTER: Het amendement wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Kunt u aangeven tot hoe ver de energieneutraliteit moet gaan? Ik ben geen technicus, maar als ik naar dit gebouw kijk is het vrij snel duidelijk dat dit het minst duurzame gebouw in de wijde omgeving is. Waar zit het omslagpunt dat wij het in 2030 neutraal moeten maken of verhuizen wij dan?

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik weet niet wat de beste oplossing is. Dat kan ik niet overzien. Vandaar mijn verzoek om eerst onderzoek te doen hoe wij daar komen. Het is belangrijk om dit doel op te nemen. Als dit gebouw veel energie verbruikt, dan kun je het energie-neutraal maken door meer energie op te wekken.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Kan de gedeputeerde hierop terugkomen?

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Tot slot doet de fractie van de ChristenUnie de oproep aan de gedeputeerde en alle andere betrokken bestuurders om eerlijk te communiceren over de gevolgen van de energietransitie. In veel stukken lezen wij veel over de landschappelijke waarden en de kansen die de opbrengsten van windmolens en zonneweides bieden om het landschap en de lokale gemeenschap te versterken. Die kansen ziet onze fractie en die moeten wij zeker benutten. Er zullen echter meer windmolens en zonneweides in ons landschap verschijnen. Dit is een verandering die door veel mensen niet mooi gevonden wordt. Om een betrouwbare overheid te zijn, hoort dat onderdeel van het verhaal te zijn.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Het klimaat verandert. Dat doet het al 4.500.000.000 jaar. Wellicht dat de mens hier een beetje invloed op heeft, maar wij weten niet hoeveel. Het is warmer geweest met minder CO₂ niveaus dan op dit moment en het is kouder geweest met hogere CO₂ niveaus dan het huidige niveau.

Wij maken vandaag een stapje in een nieuwe planeconomie. Geen Darwin, maar een planeconomie; klimaatcommunisme. In het plan staat: als je een baan in een branche waar efficiency en rentabiliteit van belang zijn, dan wordt u geacht zich te laten omscholen naar een Melkert-baan. Een baan die gesubsidieerd wordt en zich schikt naar de klimaatagenda. Let wel, stopt de subsidie zoals in Duitsland waar de windmolenhandel is stilgevallen, dan sta je net zo snel weer op straat.

Ons land is intussen zo ingericht dat het alleen nog zin heeft om je geld en energie te steken in het klimaatbeleid. Dat zal ons uiteindelijk aan de bedelstaf brengen. 680.000 Nederlanders hebben problemen met het betalen van hun energierekening. Waarvoor? Voor 0,00007 graad. Wij hebben het over een klimaatdoel van 0,00007 graad. Laten wij wat thema's langslopen.

Haalbaar en betaalbaar. Is het haalbaar om 0,00007 graad minder opwarming te bewerkstelligen. De vraag is vooral hoe wij dat gaan meten en wat het voor zin heeft. Heeft iemand die hier windmolens en zonnepanelen staat te bepleiten zich dat wel eens afgevraagd? Wij moeten doelen halen, maar de uitstoot van Nederland is marginaal: 0,035%. Dit daalt elk jaar fors, want China, India en de rest van de wereld groeien vrolijk verder. Zij laten zich niks gelegen liggen aan de klimaatclowns van Europa.

Het moet betaalbaar. Ik had u een plaatje willen laten zien van woningen in Rotterdam-Zuid die verduurzaamd zijn door de woningbouwvereniging; van het geld van de samenleving. Deze woningen zijn verduurzaamd voor € 80.000 per stuk. Hoezo betaalbaar? Voor het dubbele heb je een nieuwe woning. In het rijtje waren een aantal woningen niet verduurzaamd. Deze mensen hebben een tijdje geleden de woning gekocht voor € 120.000 en kunnen geen € 80.000 betalen om hun woning te ver-

duurzamen. Wat doen wij met deze mensen? Wij laten deze mensen wel een torenhoge energierekening betalen.

Toen ik tweette dat er € 50.000.000.000 zat in subsidie-energie kreeg ik de klimaatcommunisten over mij heen met de opmerking 'Waar is jouw bron?' Het lijkt mij dat je ongeveer weet hoe het zit als je mee wilt praten. De bron is natuurlijk het RVO; zij houdt dat netjes bij. Op een plaatje had u kunnen zien dat wij inderdaad al aan € 50.000.000.000 subsidie zitten voor energie: windmolens, biomassa en zonnepanelen. Dat is vijf keer de defensiebegroting. Er zijn problemen in de zorg, defensie is ontmanteld, ons juridisch systeem kraakt in al zijn voegen en de politie is weggefaseerd. Er zit echter wel € 50.000.000.000 in subsidiestroom.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het is gezellig als wij gaan discussiëren over cijfers, maar u gooit met zoveel cijfers dat ik er nog wel een aantal bij kan doen. Wereldwijd hebben wij € 25.000.000.000.000 gestopt in fossiele brandstoffen. Dat is ongeveer 230 keer ons zorgbudget. De G20 stopt nog steeds € 90.000.000.000 per jaar in fossiele brandstoffen. Zullen wij daarmee stoppen, want dan houden wij geld over om de mensen waarmee u begaan bent te helpen om hun huis te isoleren.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Toen wij nog in het oude provinciehuis zaten zei mevrouw Bikker van de ChristenUnie tegen mij dat er subsidie zit op fossiele brandstoffen. Daarvan merk ik niet veel bij de pomp. Ik heb haar gevraagd waar zij dat vandaan haalde en toen kwamen er rapporten op tafel waarin staat: wij vinden dat het vervuult en dat geven wij een waarde van zoveel miljard. Dat is subsidie aan fossiele energie. Het is totaal onzin.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! U haalt een aantal dingen door de elkaar. U heeft het over de 'social cost of carbon'. Dat is vervuiling die op andere plekken terecht komt en enorme kosten oplevert. Daar heb ik het niet over. Ik heb het over directe investeringen in het aanleggen van gasleidingen en proefboringen. Dat zijn investeringen die wij nog steeds doen waarbij wij vragen kunnen stellen, aangezien wij willen naar duurzame energie. U heeft het over subsidie, maar dat gaat voor het overgrote gedeelte via de EBN naar fossiele brandstoffen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hoe komt u daarbij? Als Shell aan het boren is naar gas of olie, dan zal niemand daarin geld steken behalve de aandeelhouders. Uiteindelijk is de prijs, de prijs die je betaalt als je tankt. Van diesel en benzine is de echte prijs 20% van wat je betaalt. De gasprijs is een fractie van alle duurzame energie.

De VOORZITTER: Het is een interessant debat. De heer Bart krijgt nog een gelegenheid om een vraag te stellen en dan vervolgt de heer Dercksen zijn betoog.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De EBN is aandeelhouder in veel van onze boringen. Los daarvan hebben Shell en Exxon meer geld gekregen om te stoppen met de boringen in Groningen dan dat de inwoners hebben gekregen. Het geld gaat naar Shell voor boringen naar fossiele brandstoffen. Dat is onzin. U kunt het met mij eens zijn dat wij met dat soort zaken moeten ophouden en in plaats daarvan moeten investeren in duurzame energiebronnen waarbij de kans op een aardbeving een stuk kleiner is.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Dat lijkt mij niet nodig, want het leidt tot inefficiëntie als de overheid zich in private bedrijven mengt. Een kabinet met onder andere het CDA heeft voor € 8.200.000.000 een gasrotone aangelegd. Een jaar later wordt gezegd dat de gaskraan dicht moet. Met dit jojo-beleid raken wij aan de bedelstaf.

Ik was gebleven bij de € 50.000.000.000 en wat dit intussen oplevert. Wind op land levert 1,5% op van onze energiebehoefte. Wind op zee levert minder dan 1% op en zonnepanelen leveren 1,5% van onze energiebehoefte. Dit voor € 50.000.000.000. Als je het in dagen uitrekent, dan zouden wij vanaf 14 januari de rest van het jaar in het donker en in de kou zitten.

GS schrijft: "Wij investeren in bewezen technologie." In 2015 stond ik hier te pleiten tegen biomassa en zei dat het troep was. Iedereen zat mij schaapachtig aan te kijken, maar ik verzond dit niet zelf. Er waren rapporten in de Verenigde Staten die dat aantoonde. In 2015 kwam de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschap met dezelfde conclusie. Inmiddels is het 2020 en GS gaat onderzoeken. Ik heb het gedeeld in de app van de fractievoorzitters: het Rijk heeft al uitgebreid onderzoek gedaan. Vervolgens gaat de provincie Utrecht onderzoek doen. Waar slaat dat op? U kent de uitkomst. Biomassa is een beetje smeriger dan kolen en veel smeriger dan gas. Dat is de centrale die daar stond op Lage Weide. Er is geen hond in de wereld die midden in de stad een kolencentrale zet en wij doen dat wel in de vorm van biomassa. Zo in de war zijn wij.

GS schrijft in antwoorden op vragen van collega's dat de CO₂-uitstoot van een biomassacentrale vergelijkbaar is met centrales die stoken met kolen en gas. Wat doen wij hier dan nog? De hele wereld weet het en het Rijk heeft onderzoek gedaan. Het is veel smeriger en wij krijgen een memo waarin staat dat biomassa vergelijkbaar is met kolen en gas. Niet alleen de financiële afdeling disfunctioneert.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een procesvraag aan de heer Dercksen. Ik dacht dat wij over het programmaplan energietransitie spraken. In de commissie hebben wij hier uitgebreid over gesproken. Waar gaat u naartoe met uw verhaal?

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik begrijp dat u mijn bijdrage wilt bepalen. Ik wil graag over biomassa spreken.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik dacht dat het onderwerp het programmaplan energietransitie aan de orde is.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Hoort biomassa daar niet bij? Biomassa wordt met 40 vrachtwagens per dag naar de biomassacentrale in Lage Weide gebracht. Ik heb uitgerekend hoeveel CO₂ het verbruik van de diesel met zich meebrengt. Dat is voor 2.000 huishoudens aan warmte. Er worden 45.000 mensen aangesloten op de centrale en alleen het verbruik van de diesel van de vrachtwagens geven al extra uitstoot van CO₂. Dan heb ik het nog niet over het ophalen, verzamelen, drogen en kappen van hout. Wij doen alsof het niet bestaat, want het staat niet in onze modellen.

Door de science-afdeling van Elsevier zijn in 2017 bij herhaling rapporten geproduceerd waarin staat dat hoger dan ten noorden van de 45 graden noordenbreedte, de energie die in een zonnepaneel gaat meer is dan er ooit uit zal komen door de beperkte instraling. Niemand slaat daar acht op en wij doen alsof het niet bestaat.

Al jaren hebben wij moties ingediend om onderzoek te doen naar de gevolgen voor de bodemkwaliteit van zonneakkers. De mensen die eerst willen onderzoeken en dan pas doen staan hier altijd met een kleine minderheid.

De eerste Nederlandse resultaten druppelen binnen. De Wageningen Universiteit heeft een artikel gepubliceerd op naturetoday.com waarvan een van de conclusies luidt: alleen een onafgedekte bodem kan ecologisch goed functioneren. Wat iedereen met een klein beetje gezond verstand kan bedenken is opgeschreven. Wij doen echter alsof dit niet bestaat. Het bodemleven van alle zonneakkers gaat naar de Filistijnen, met daarbij de kanttekening dat vrij jonge parken zijn onderzocht. Het wordt allemaal nog veel treuriger, maar laten wij doen alsof het niet bestaat.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Wij lezen duidelijk verschillende bronnen. Het is wel interessant om te weten dat u Elsevier leest. Ik lees Trouw. Daarin heeft een onderzoek gestaan naar de zonnepanelen. Daarin stond dat je de bodem kunt openlaten bij een zuidopstelling, waarbij nog steeds een hoog rendement wordt gehaald en de biodiversiteit verbeterd wordt. Als u biodiversiteit belangrijk vindt, dan kunnen wij dat voorkeur geven boven een overdekte bodem.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Elsevier is gesplitst in een weekblad en een science-afdeling en het onderzoek dat ik aanhaalde kwam van de science-afdeling. U kunt dat niet vergelijken met de actiekrant Trouw. Laat het onderzoeken. Ik heb dit al vier of vijf keer voorgesteld, maar niemand wil dat. De Wageningen Universiteit heeft onderzoek gedaan en komt met desastreuze uitkomsten. Dan zegt u dat het anders kan.

De VOORZITTER: Ik stel vast dat u de vergadering beide helpt met interessante studies en artikelen die u leest. Als u deze met ons deelt dan kunnen wij daar allemaal kennis van nemen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Waarom houden wij nooit rekening met de 'carbon footprint' van een windmolen en zeggen wij dat het helemaal duurzaam is? Een windmolen groeit niet uit de grond. Daaronder zit een bak beton en de windmolen wordt van niet-recyclebare composieten gemaakt. De enige bewezen schone energie is kernenergie. De linkse partijen willen dit echter niet horen, dus dan kun je je afvragen of zij het klimaat echt boeiend vinden of willen zij geen oplossing? De wal gaat het schip keren, maar ik ben bang dat dit op een te laat moment is zoals in Duitsland. Daar is de handel in subsidiemolens intussen volledig stilgevallen, omdat de bewoners het niet langer pikken. Het landschap is totaal vernield en de stroom in Duitsland is intussen onbetaalbaar geworden. 'Energiearmut' heet dat daar.

Ik vind het kwalijk dat bestuurders zich niet op de hoogte laten stellen van deze feiten en doordrammen in de richting waarin wij bezig zijn. Ik hoop dat er een moment komt waarop zij tot bezinning komen. Ik ben bang dat er dan hard geoordeeld wordt over het ontkennen van al deze al jarenlang bekende gegevens.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Ten eerste dankt onze fractie de gedeputeerde voor zijn toezegging tijdens de commissie om in q2 of q3 met een terugkoppeling te komen waarin hij aangeeft welke maatregelen uit het 50puntenplan van Urgenda provinciaal beleid raakt en dat hij verdienmaatregelen aangeeft hoe de provincie daarmee aan de slag kan. Wij vertrouwen het college erop dat zij hier zorgvuldig naar kijkt.

De meest duurzame energie, is de energie die je niet gebruikt. Het voordeel van besparen is dat je er veel eerder mee kunt beginnen als je het vergelijkt met logge RES-procedures. Kan de 9% besparing in 2023 ambitieuzer? Is het college bereid om met aanvullende besparingsmaatregelen en eventueel budget te komen.

In het programmaplan wordt biomassa enerzijds als duurzame warmtebron aangehaald, terwijl verderop in hetzelfde document melding wordt gedaan van het provinciale onderzoek naar de effectiviteit van biomassa als grootschalige duurzame energiebron. Ik ga een motie indienen die vraagt om een moratorium ten aanzien van biomassacentrales lopende het onderzoek. Deze motie is ondertekend door het FvD, PVV, 50Plus, SGP, SP, VVD en de PvdD. Dat geeft aan dat er bij veel fracties op zijn minst twijfel is ten aanzien van biomassa. Ik ga deze motie echter niet indienen. In de wandelgangen heb ik met de heer Berlijn namelijk juridisch advies ingewonnen en er zitten nogal wat haken en ogen aan in juridisch opzicht. Daarom zijn wij bereid tot een moratorium op onze moratoriummotie.

Deze verzameling handtekeningen is wel een signaal dat afgegeven wordt. Daarom dien ik geen motie in, maar vraag ik wel om een toezegging. Kan PS zo snel mogelijk de resultaten van het lopende onderzoek toegestuurd krijgen en zo mogelijk voor de zomer, zodat wij die resultaten gedegen mee kunnen nemen in het proces van de nieuwe omgevingsverordening. Gezien de woorden van de heer Dercksen ten aanzien van het rijksonderzoek zou dat geen moeite moeten zijn.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Er zijn al duizend onderzoeken gedaan. Waarom gaan wij daarop wachten? Het Rijk heeft nota bene onderzoek gedaan.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Wij hoeven niet te wachten. Ik vind het prima om vandaag te stoppen met biomassa. Wij hebben echter te maken met de politieke realiteit dat er een onderzoek loopt op aanvraag van PS. Het juridische advies is om daarop te wachten en dan met

nadere initiatieven te komen. Vandaar dat ik vraag aan de gedeputeerde om zo snel mogelijk met het onderzoek te komen, zodat wij dit mee kunnen nemen lopende de Omgevingsvisie en verordening.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Voorgesteld wordt het programmaplan energietransitie 2020-2025 vast te stellen en het college te verzoeken het programma uit te voeren. Daar is de SP blij mee. Wat zou het anders voor zin hebben om een programma vast te stellen en het vervolgens niet te laten uitvoeren.

Net als bij de RESsen is dit een beginpunt. Hier vragen wij ons opnieuw af of het realistisch is. Er is een aantal punten dat wij prangend naar voren brengen. Zoals wij het plan lezen, gaat de provincie vooral veel dingen doen die gemeenten al doen. Wij adviseren om dat niet te doen. Ga niet doen wat een ander al doet. Dat is nergens voor nodig.

Wat zou de provincie wel moeten doen? Wij zouden graag zien dat de provincie het algehele beeld in de gaten houdt, het overzicht houdt en signaleert welke groepen buiten de boot vallen en gemeenten, corporaties, energiecollectieven, kleine energiecorporaties en andere overheden daarop wijzen. Wij hebben eerder als voorbeeld genoemd dat slechte woningen geïsoleerd moeten worden. De corporaties en vrije sectorverhuurders moeten daarop aangesproken worden. Zorg dat het particuliere woningbezitters met minder goed geïsoleerde woningen en een smalle beurs makkelijk aan financiële hulp kunnen komen. Dit moeten geen dikke stapels papieren zijn in onbegrijpelijke taal.

Ik hoorde mevrouw Van Ulzen zojuist zeggen dat de VVD er een voorstander van is dat wij met een aantal provincies duurzame energie inkopen. De SP is blij om dat te horen. Samen met de VVD kunnen wij de marktwerking uit de energie slopen.

Aangaande de biomassa sluit ik mij aan bij de PvdD. De biomassacentrale is een drama, maar wij hebben er wel mee te maken. Wij vragen de gedeputeerde om goed te meten wat de kwaliteit van de lucht in de omgeving van de biomassacentrale is, zodat wij er wat mee kunnen doen als die lucht niet goed is voor mensen.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! In de commissie heeft mijn college de heer Donker al het nodige gezegd over dit programmaplan. De SGP plaatst grote vraagtekens bij de totstandkoming van de doelen van dit programmaplan. Wij zien een college dat in precies dezelfde valkuil stapt als het vorige college met de energieagenda, want in het plan zit geen enkele borging of garantie dat deze doelen gehaald worden. Met het programmaplan gaan wij het verschil niet maken. Wij zijn met dit plan een blaffende hond die veilig in de kennel zit en veel geld nodig heeft om vooral te blijven blaffen. Wij gaan dingen ondersteunen die ook zonder de provincie zouden gebeuren en wij gaan bij allerlei dingen aanhaken die zonder de provincie doorgaan. Wij gaan gemeenten ondersteunen om bestaande wijken van het gas af te halen als transitie naar schone energie. In een debat met de heer De Droog heb ik gezegd dat het omschakelen naar biomassa geen verschoning van de energiemix is.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Het klinkt wat cynisch. In onze bijdrage hebben wij aangegeven dat wij het graag concreter zien. Kunt erin meegaan als wij zeggen dat wij bij elkaar willen zitten om het concreet te maken? De middelen bereiken wellicht niet de doelen, maar is versnellen voor u een optie? Dus ik heb twee vragen voor u: vindt u versnellen goed en kunt u ermee instemmen dat wij met elkaar concreet maken op basis van onderzoek hoe wij dit gaan volgen?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Versnellen is heel onverstandig. Wij doen graag mee aan het concreter maken. Ik ga dadelijk een motie indienen om stappen te zetten op de waterstofstructuren, waarover wij altijd zeggen dat het heel kansrijk is. In deze motie vraag ik om te experimenteren of dit daadwerkelijk kansen biedt.

Hebben wij al wel genoeg groene stroom voor de reguliere elektriciteitsvraag? De heer Dercksen heeft aangegeven dat dit slechts een paar procent is. Dat is zeker geen verschoning als wij op biomassa overschakelen. Blijkbaar heeft de provincie liever grijze stroom dan groen gras.

Als een blaffende hond bijt, dan maakt hij dingen kapot. Als wij geforceerd windparken gaan aanwijzen, dan maken wij dingen kapot. Laten wij vooral meters maken met dingen die wel draagvlak hebben, waarbij de transitie verbinding houdt met onderop.

Wij kunnen het verschil gaan maken. Wie het energiedebat overziet en het programmaplan daarnaast legt, ziet naast de goede lijnen van besparen en andere energie drie verwaarloosde dingen.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De heer Van den Dikkenberg gebruikt honden als beeldspraak. Honden zijn helpende dieren. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de RES-bijeenkomst waar wij vorige week waren in Amersfoort. Sterker nog, daar hoorde ik niet alleen dat de provincie behulpzaam is, tevens hoorde ik dat wij vanuit ons omgevingsbeleid een ontzettende bijdragen leveren. Wij doen iets wat gemeenten niet zelf kunnen doen.

Daarna zei u dat de provincie bijt en dingen kapot maakt. Echter, als u vorige week bij de RES-bijeenkomst was geweest, dan had u gehoord dat de gemeenten overtuigd zijn van het belang van een duurzame energietransitie. De RESsen worden gedragen door de verschillende gemeenten en de provincie faciliteert daarbij. Dan kan het niet zo zijn dat de provincie daar als een bijtende hond rondloopt, terwijl wij eerder een lieve geleidehond zijn die bijdraagt aan een lopend proces.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! In de RESsen zie je dat de provincie op dit moment nog een lieve geleidehond is, maar dat wij alvast een achterdeurtje openzetten waardoor daadwerkelijk stappen gezet kunnen worden en het aanwijzen van windmolens mogelijk wordt met dit plan. Dit geldt met name voor de communicatie rond de lancering van dit programma-plan. Richting samenwerking is dit funest voor het draagvlak onderaf.

Ik was aanwezig bij de RES-bijeenkomst in FoodValley, daar heb ik u gemist. Daar zag je dat gemeenten zelf actief aan de slag gingen.

De VOORZITTER: Ik ben blij dat u elkaar zo goed in de gaten houdt.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! U zegt: "Blaffende honden bijten niet." Als de provincie eventueel moet bijten als dat extra vaart geeft, dan zegt u dat wij dat niet willen. Welke van de twee voorbeelden wilt u dan om in uw eigen beeldspraak te blijven?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik wil voorkomen dat wij gaan bijten, want dat doet pijn en richt schade aan. Daarmee verliezen wij draagvlak. Ik ben voorstander van de transitie, maar heb een hekel aan de haast en blinde spoed waarmee ondoordachte maatregelen getroffen worden. Dit blijkt uit steeds meer onderzoeken. Om dat te voorkomen moeten wij rustige en concrete stappen zetten richting een veranderd energiesysteem.

Wij zien drie totaal verwaarloosde dingen als wij het energiedebat overzien. Een daarvan hebben wij al meerdere keren benoemd, namelijk kernenergie en thorium. Dat laten wij voor wat het is. Op andere twee punten zien wij wel een rol voor de provincie. Het eerste punt is waterstof. Wij hebben eerder een motie ingediend om een visie te ontwikkelen op waterstof, maar deze motie werd destijds helaas weggestemd. Het is buitengewoon treurig dat het college geen visie wil ontwikkelen op een ontwikkeling die internationaal een hoge vlucht neemt. Utrecht hobbelt achter de troepen aan. Om toch een stap vooruit te zetten dien ik een motie in om bijvoorbeeld een kern los te knippen van het gasnet en met behulp van zon, wind en waterstof zelfvoorzienend te worden. Dan kunnen wij kijken of het werkt en wat het kost om een kern daadwerkelijk hoge temperatuurverwarming in huis te geven.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik hoorde uw constatering dat wij weinig elektriciteit opwekken met zon en wind. Weet u dat het ontzettend veel elektriciteit kost om überhaupt waterstof te maken? Daarmee gaat veel rendement verloren.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dat is mij bekend. Het is mij echter ook bekend dat grote boerendaken om 11.00 uur worden afgeschakeld en om 17.00 uur weer aan, omdat het net het simpelweg niet aankan. Als wij een grote kabel trekken waaraan alle grote daken aangesloten kunnen worden, dan is er een gegarandeerde afname en voor de opwekker gegarandeerde

opbrengsten. Deze stroom kan dan omgezet worden in waterstof. Dan is er geen afname- of netspanningsverplichting.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! U zei zojuist dat wij geen haastige spoed moeten hebben en dat wij moeten kijken wat zinnig is. Daarin kan ik mij vinden. Een echt zinnige maatregel is een maatregel waarop wij het meeste CO₂ besparen. Voor waterstof geldt dat wij dat kunnen inzetten bij de productie van staal, want er komt veel CO₂ vrij door staal te maken met gas of olie. Dat is veel effectiever dan wanneer wij wind en zon omzetten in waterstof en een inefficiënte waterstofketel in huizen neerzetten. Bent u het met mij eens dat dit eerder een oplossingsrichting is waarnaar wij moeten kijken?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dat ben ik totaal niet met u eens. De Gasunie heeft aangegeven dat zij in 2030 de volledige infrastructuur omgebouwd kan hebben naar waterstof als wij daar om vragen. Dan moet zij wel proeven starten. In 2035 kan Nederland dan van het gas af zonder dat daarvoor € 80.000 per woning nodig is, omdat je op een hoge temperatuur blijft verwarmen. Hierin zit behoorlijk veel potentie, omdat er alle infrastructuur daarvoor is. Willen wij naar warmtepompen et cetera, dan moeten woningen verbouwd worden voor een lage temperatuurverwarming. Woningen moeten dan volledig geïsoleerd worden en elektra moet aangepast worden, omdat iedereen hier tegelijkertijd aan trekt. De investering duurt dan veel langer. Als waterstof succesvol wordt uitgetest, dan kunnen er veel snellere stappen gezet worden.

De VOORZITTER: Ik ben onder de indruk van uw kennis, maar wij moeten het tot de hoofdlijnen beperken. Mijnheer Bart, u heeft al veel tijd geconsumeerd tijdens dit debat.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Mijn excuses daarvoor. Dat is de reden waarom ik mijn inbreng extra kort heb gehouden. Ik heb een laatste opmerking over waterstof. Het is uiteraard logisch dat wij een flinke transitie moeten doormaken wat betreft elektriciteit. Als wij echter kijken naar waterstof, dan is er niet genoeg groene waterstof beschikbaar om daar op een duurzame manier mee om te gaan. Als wij dat allemaal inzetten voor verwarming, dan blijft er geen waterstof over voor de dingen waarvoor wij geen alternatief hebben, zoals veeervoer, de staalindustrie en kunstmest. Dit zou u moeten aanspreken als partij voor de boeren. Waarom zouden wij specifiek op dit punt moeten inzetten?

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik pleit ervoor om energie lokaal op te wekken. Wij moeten uitrekenen hoeveel wij nodig hebben en het lokaal opwekken en inzetten. Wij moeten geen energie opzetten dat u zogenaamd groen inkoopt uit Frankrijk, wat kernenergie is waar u hier tegen stemt. Wij gaan geen bestaande energie gebruiken, maar nieuwe energie opwekken bij een kern met draagvlak. Daar wordt dan getest of het wel of niet werkt. De rest kunnen wij blijven gebruiken in de industrie.

Ik kom met een motie om daadwerkelijk stappen te zetten. Dan wordt het concreet en kunnen wij aan de slag met echte stappen. Dan wordt er gewerkt en stimuleren wij de ontwikkeling. Dat gebeurt niet met dertig bakjes koffie of een uurtje googlen hoe het met de ontwikkelingen gaat.

Het tweede punt is het elektriciteitsnet. Voor de regio Amersfoort hebben wij vandaag de aantallen al horen passeren die er mogelijk komen. Wij hopen van niet, maar gaan het wel mogelijk maken. Deze gigantische aantallen krijgen de steun van de SGP niet. De grote onbeantwoorde vraag is of wij de enorme hoeveelheid elektriciteit kunnen afhandelen via het net. Windmolens staan stil als het waait en boeren moeten de zonnepanelen uitzetten als de zon schijnt, omdat het net het niet aankan. Daarvoor zijn er netpartijen die bij de overleggen aan tafel zitten. De provincie kan wel kaders scheppen waardoor de netpartijen er middels een lobby wettelijke opdrachten bij krijgen, want zij mogen alleen handelen als zij wettelijke opdrachten krijgen. Alle barrières moeten opgeruimd zijn voor netpartijen om daadwerkelijk snel meters te maken. Dit kan wellicht doordat de provincie kaders kan creëren waardoor netpartijen sneller kunnen schakelen of door opdrachten lokaal te geven waardoor zij meters kunnen maken.

Wegkijken voor het probleem heeft geen zin, want dat maakt de energietransitie volstrekt kansloos. Laten wij geen genoeg nemen met de blaffende hond, maar laten wij dit een mooie geleidehond worden. Dat kunt u vanavond mogelijk maken door deze twee moties te steunen. Daar rekenen ik op.

Motie M12 (SGP): Utrecht pakt kansen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020;

constaterende dat

- *in het programmaplan geen visie is opgenomen over waterstof;*
- *in het programmaplan geen eigen concrete acties zijn opgenomen met betrekking tot waterstof;*

overwegende dat:

- *de ontwikkeling van waterstof als brandstof en energiedrager op dit moment een enorme vlucht neemt;*
- *waterstofkansen biedt om de energietransitie haalbaar te maken;*
- *het programmaplan nu weinig onderscheidend is;*
- *Utrecht voorop kan lopen in de ontwikkeling van waterstof en hierin een belangrijke bijdrage kan leveren;*

roepen het college op:

- *een kleine kern op te zoeken waar draagvlak is om mee te werken aan een pilot om een kern energieneutraal te maken met behulp van waterstof;*
- *in deze kern een pilot te starten waarbij de energie wordt opgewekt door wind- en zonne-energie en wordt opgeslagen door middel van waterstof.*

En gaan over tot de orde van de dag.

Motie M13 (SGP): het elektriciteitsnet barst

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020;

constaterende dat:

in het programmaplan geen acties worden ondernomen om het elektriciteitsnet te verzwaren;

overwegende dat

- *de beoogde energietransitie zonder verzwaring van het elektriciteitsnet kansloos is;*
- *zowel windmolens als zonnepanelen nu al stilgezet moeten worden om het net te ontlasten;*

roepen het college op:

in de uitwerking van het programmaplan met meer urgentie te werken aan de verzwaring van het elektriciteitsnet.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De moties worden toegevoegd aan het statensysteem en maken deel uit van de raads­laging.

Daarmee komen wij aan het einde van uw inbreng in de eerste termijn. Het woord is aan gedeputeerde Van Essen voor de beantwoording.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de inbreng van de Staten. Ik begin met de heer Boswijk welgemeend te condoleren. U bracht ons even buiten deze zaal en buiten de hectiek van dit debat. Veel sterkte bij het verweken van dit grote verlies.

Dan kom ik bij het onderwerp van dit debat: het programmaplan energietransitie. Allereerst dank voor de vele complimenten, aansporingen en ondersteuning voor het plan waarmee wij aan de slag gaan. Er zijn vele metaforen gebruikt, zoals de handrem eraf, handen uit de mouwen, actie ondernemen, doen en iets met geblaf. De actiegerichtheid is de ambitie van dit college op dit onderwerp. Het is fijn dat u dat herkent in dit plan. Het college pakt de handschoenen van de energietransitie hiermee op. Ik heb gehoord dat er fracties zijn die de urgentie van de energietransitie niet delen en fundamenteel anders aankijken tegen de klimaatverandering en de oorzaken daarvan. Ik denk niet dat wij elkaar vandaag overtuigen, maar het is wel van belang dat wij elkaars verschil van mening hierin respecteren. Er zijn veel feiten over tafel gegaan. Ik heb 17 jaar in de consultancy gewerkt op het gebied van energie en de verleiding is zeer groot om nog meer feiten op tafel te gooien. Dat ga ik echter niet doen, want dat lijkt mij meer voor bij de borrel op een ander moment.

Ik begin met een paar hoofdlijnen en daarna loop ik de vragen langs. Ten eerste de concreetheid van het plan in relatie tot de doelen, scenario's en monitoring. Velen van u vragen daarvoor aandacht en zeggen dat het goed is dat het zo concreet en actiegericht is, maar relateer het aan de doelen die wij nastreven. Er staan doelen in het programmaplan uit het coalitieakkoord, het klimaatakkoord en het koersdocument voor de Omgevingsvisie. Ik heb u toegezegd dat wij scenario's gaan ontwikkelen om de doelen uit te lijnen en monitoring op gaan zetten om daarvoor de vinger aan de pols te houden. Zowel als het gaat over doelen op het gebied van hernieuwbare opwekking, besparing en onze eigen organisatie als wanneer het over doelen gaat met betrekking tot de KPI's: de wijzertjes van hoe onze eigen acties vorderen en of we bereiken wat wij beogen met de middelen die wij inzetten.

Het onderzoek daarnaar wordt extern uitgezet. D66 vroeg wanneer de resultaten hiervan verwacht kunnen worden. Het conceptbod van de RESSen bespreekt u op 27 mei van dit jaar. Dat gaat met name over elektriciteit. De verwachting is dat begin maart een bureau hiermee aan de slag kan. Als dat lukt, dan kan ik u toezeggen dat wij dat bureau vragen om haast te maken, zodat de eerste resultaten gedeeld kunnen worden voor het debat van eind mei. De bredere analyse wat betreft de scenario's en wat het betekent om de doelen te halen wil ik voor het zomerreces met u delen, het liefst in een informatiesessie. Mocht dat aanleiding geven tot verdere besluitvorming, dan zal dat over het zomerreces heen getild worden. Hiermee komen wij redelijk vlot een aantal stappen verder. Ik zie de heer De Droog knikken. Zo te zien komt het aan uw wensen tegemoet.

Een aantal van u had vragen over de inhoud van de monitoring en de betaalbaarheid daarvan. De SP vroeg of woningen aangepakt worden door woningcorporaties. Het lijkt mij verstandig om dit in de monitoring op te nemen. Uiteraard is dat afhankelijk van beschikbare informatie. Bij een monitoring kun je van alles vinden wat je graag wilt meten, maar de informatie moet wel beschikbaar zijn. Dat kan soms een beperking zijn.

Voordat ik de moties ga bespreken, ga ik een aantal zaken langslopen die in het debat aan de orde zijn geweest en concrete toezeggingen die u gevraagd heeft.

GroenLinks vroeg om in alle pijlers te kijken naar de sociale transitie en de betaalbaarheid. Dat gaan wij doen. U vraagt tevens naar mobiliteit. Het klopt dat de laadinfrastructuur wordt meegenomen. In de monitoring kan mobiliteit een plek krijgen. Andere zaken op het gebied van de verduurzaming van mobiliteit, zoals elektrische bussen en het stimuleren van de fiets en openbaar vervoer, maken deel uit van het mobiliteitsprogramma. Daarom is dit niet nogmaals opgenomen in het programmaplan, dat is niet efficiënt. In de ROM is tevens aandacht voor de energietransitie. In die zin is het een opgave die in meerdere programma's landt en niet alleen in dit programma. Vandaar dat mobiliteit niet nogmaals in dit programmaplan terugkomt.

Het FvD vroeg of kernenergie onderzocht kan worden. Daarover is eerder een motie ingediend die het niet gehaald heeft. Onze opmerking daarbij was destijds dat dit een afweging is die bij het Rijk hoort. Dit geldt nog steeds.

Het CDA nodigde mij uit om een keer bij de boer te gaan kijken naar de sloten. Ik ga graag in op uw uitnodiging en kom een keer kijken. Ik zag op de app dat er ambtenaren zijn die graag een keer mee-gaan. Ik ben benieuwd waar dit is.

D66 vroeg naar de planning van de monitoring. Dit heb ik al genoemd. D66 vroeg tevens aandacht voor de verbeelding, visualisatie en inspiratie. Dit was een uitnodiging aan uw collega's om dat op te pakken en de sociale transitie een plek te geven bij de kadernota. Visualisatie en verbeelding zijn belangrijke thema's. In het programmaplan is het informeren en de communicatie naar inwoners toe een belangrijke pijler. Dit past daar goed bij. Als de Staten daarover onderling gesproken hebben, dan zal ik kijken hoe wij deze suggesties een plek kunnen geven.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik heb drie vragen gesteld. Daarvan heb ik op twee vragen een antwoord gekregen. Dank u wel daarvoor. Het tweede deel van mijn vraag over de timing van nieuwe informatieverstrekking rondom het onderzoek en de monitoring was of wij daarin een concretiseringslag kunnen maken en dat wij vorm gaan geven aan de monitoring. Het gaat niet alleen over wat wij monitoren, maar ook over hoe wij monitoren. Kunnen wij het instrument wat meer vorm geven voor de zomer, zodat wij dat na de zomer kunnen gaan sturen?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wij geven een opdracht aan het bureau om de scenario's uit te werken en een voorstel te doen over hoe de doelen uitgelijnd kunnen worden en hoe wij de monitoring kunnen optuigen. Uw vraag is onderdeel van de opdracht. Als wij die resultaten bespreken, dan doen wij hetgeen dat u voorstelt.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wordt de monitoring opgetuigd in afstemming met de Staten?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! In de memo heb ik opgeschreven hoe het onderzoek wordt uitgezet. Als ik daarover met u in discussie ga, dan leidt dat tot vertraging. In de informatiesessie die ik zojuist heb toegezegd voor eind mei als het onderzoek tijdig start, kunnen wij breder spreker over waar het bureau mee bezig is. Tijdens deze sessie kunt u uw inbreng geven en uw ideeën delen.

De PvdA vraagt naar de stappen en wat wij gaan doen om de doelen te behalen. U vraagt concreet wanneer dingen een plek krijgen en waar wij dingen kunnen verwachten. U vraagt bijna of ik dit op de kaart kan aanwijzen. Grootschalige elektriciteitsopwekking gebeurt in de RES. Dit gaat over de warmtetransitie. Welke wijk wanneer wordt aangepakt en op welke manier is onderdeel van de warmtetransitieplannen waarvoor gemeenten aan de lat staan.

De ChristenUnie vroeg naar de gezondheidseffecten. U suggereerde om de GGD regio Utrecht een adviserende rol te geven in de energietransitie, bijvoorbeeld in de RESsen. Ik kan u toezeggen dat het college contact opneemt met de GGD regio Utrecht. Uiteraard in samenspraak met de gemeenten en waterschappen die een rol spelen in de RESsen. Ik kan mij voorstellen dat wij de GGD uitnodigen om te kijken of zij hierbij kunnen en willen aanhaken.

U vraagt aandacht voor het eerlijk communiceren van de kansen en de risico's. ICO Aardwarmte is typisch een voorbeeld daarvan. Ik heb u goed gehoord en het is heel belangrijk om eerlijk te zijn en een evenwichtig beeld te geven. Naar mijn idee gebeurt dit in de RESsen door de visualisaties die laten zien wat de impact kan zijn. Uw suggestie past bij de inbreng van de heer De Droog die een visualisatie voorstelt. Daar is wellicht een verbinding te maken.

De PVV stelde onder andere de biodiversiteit van zonne-akkers aan de orde. Deze week hebben wij met u een onderzoek gedeeld van een akker die gebouwd is in opdracht van Shell. Er zijn andere onderzoeken, onder andere van de Wageningen Universiteit. Er zijn metastudies waarin een overzicht is gemaakt van allerlei andere studies. De belangrijkste inzichten daarvan en die studies zijn wij aan het verzamelen. Wij hopen u later dit jaar daarvan een overzicht te doen toekomen.

De PvdD vraagt om de energiebesparingsambitie op te schroeven. U vraagt of de 9% in 2023 meer kan zijn. Mijn voorstel is om die suggestie mee te nemen in de uitwerking van de scenario's. Wij kunnen heel stoer roepen dat het moet oplopen naar 15% en u kunt hier 20% van maken. Dat heeft echter niet veel zin. Wij moeten kijken wat wij kunnen waarmaken. Dit is sterk afhankelijk van wat het Rijk en gemeenten leveren en wat inwoners, bedrijven en de techniek aankunnen. Daar moet serieus naar gekeken worden voordat wij een percentage te noemen. Mijn voorstel is om dit mee te nemen in de uitwerking van de monitoring.

De SP vraagt of de provincie niet gaat doen wat gemeenten al doen. In de commissie heb ik vrij uitgebreid uitgelegd hoe dit programma tot stand is gekomen. Wat wij gaan doen wordt door gemeenten enorm toegejuicht. Niet doordat zij dan achterover kunnen leunen, maar omdat zij wachten op de steun in de rug en de regionale afstemming en samenwerking die wij hiermee aanbieden. Ik bespeur bij u enige aarzeling of dit goede stappen zijn. Wij hebben dit goed voorbereid. Er is een inventarisatie geweest naar aanleiding van de motie vorig jaar. U heeft de reactie van de NMU kunnen lezen op dit plan die aangeeft dat dit is wat nodig is. Ik hoop dat u dat voldoende comfort biedt. Ik voel het als een steun in de rug dat wij de goede dingen gaan doen.

U vraagt terecht aandacht om overzicht te houden. Dit gaan wij doen met de monitoring en onze rol in de RESsen. Wij moeten iedereen erbij houden en zorgen dat de onderlinge solidariteit gehandhaafd blijft.

Dan vraagt u aandacht voor de betaalbaarheid. Wij zijn de mogelijkheid van een fonds aan het onderzoeken. Hierop zullen wij later terugkomen. Ook vraagt u of de luchtkwaliteit bij biomassacentrales gemeten kan worden. Dat valt onder de portefeuille van de heer Schaddelee. Ik heb dit met hem besproken en dat kan. Die toezegging kan ik doen namens het hele college.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Gaat de heer Schaddelee vanavond nog achter de kathedraal staan? Kan ik dan een vraag stellen over de biomassa? U heeft zojuist toegezegd dat de luchtkwaliteit gemeten wordt bij biomassacentrales, maar ik vroeg aan mevrouw Bruins Slot of wij deze centrale gaan sluiten omdat dit een enorme impact heeft op het Natura 2000-gebied. Ik wil graag antwoord op die vraag. Dat mag ook schriftelijk.

De VOORZITTER: De vraag is door het college verstaan. Ik kijk of deze vanavond beantwoord kan worden en anders krijgt u een schriftelijk antwoord.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De SGP vraagt aandacht voor de verbinding met onderop. U zegt dat er veel ideeën zijn in de samenleving en spoort ons aan om daarvan gebruik te maken. Dat is iets wat wij willen benutten, hopelijk heeft u dat herkend in dit plan. Daarin staat niet voor niets dat wij met energiecorporaties aan de slag gaan en hen gaan ondersteunen met financiën, kennis en expertise.

Dan kom ik bij de moties en amendementen. Allereerst de motie M10 over de ruimte voor opslag. In deze motie wordt gevraagd om onderzoek te doen naar opslag en transport en dat op te nemen in de monitoring. Dat is een heel belangrijk onderwerp. Op termijn is te verwachten dat het vraagstuk over opslag gaat spelen. Daarom is het belangrijk dat de netbeheerders aan tafel zitten bij de RESsen. U vraagt om opslag en transport mee te nemen bij de pijler innovatie. Op pagina 34 van het plan beschrijven wij een actie om met de topsector energie-innovatie aan te jagen. Dit zou daarvan deel kunnen uitmaken. U vraagt om monitoring. Daarbij denk ik vooral aan: vinger aan de pols houden en de voortgang volgen. Het is gewikkeld om op dit vlak te monitoren. Ik kan deze motie positief adviseren als ik dit mag uitleggen als: in de gaten houden wat een innovatie doet in kwalitatieve zin en het effect van het onderzoek. Daarbij maak ik een kanttekening, want het deel van het budget voor deze programmapijler moet bij de kadernota nog toegevoegd worden. Dit is een van de nader uit te werken voorstellen. Qua timing weet ik niet of het dit jaar al opgepakt kan worden. Het kan zijn dat het programmateam volgend jaar pas tijd heeft om dit op te pakken.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Uw uitleg van de motie komt grotendeels overeen met mijn bedoeling van de motie, al zien wij dit liever gisteren dan vandaag. Het monitoren gaat inderdaad een abstractieniveau hoger. Daarom sprak ik over de inbreng van de Staten. Het gaat erom dat het volgbaar wordt.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dan verstaan wij elkaar goed en kan ik deze motie positief adviseren.

Het amendement A8 over het duurzaam inkopen van energie vraagt om binnen het spoor van innovatie te kijken of wij grootschalig CO₂-neutrale energie kunnen inkopen. In het Parijsakkoord is afgesproken dat ieder land zichzelf verplicht om de nodige reducties te behalen en energie duurzaam op te wekken. In Nederland hebben wij afgesproken hoe wij dat gaan doen. Op het gebied van Route 35 en de grootschalige opwekking moeten regio's met een bod komen dat samen moet optellen tot 35. U vraagt of wij dat kunnen afkopen in Nederland. Dat wordt een schimmige route. Wij moeten zorgen dat de Route 35 tot een eerlijke verdeling leidt, waarbij rekening wordt gehouden met mogelijkheden en beperkingen in onze provincie. De route die u voor ogen heeft ontraad ik, omdat dit niet strookt met hoe dit bedacht is in het kader van het klimaatakkoord en het risico bestaat dat daarmee een papieren werkelijkheid gecreëerd wordt.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het nationaal programma RES geeft geen antwoord op de vraag of het mag. U zegt dat het volgens het klimaatakkoord niet mag, maar ik probeer constructief informatie te verzamelen op basis van feiten. Volgens mij is het een mistig gebied, maar geen grijs gebied.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Een deel van de systematiek voor de Route 35 moet nog bepaald worden. U vraagt om de inkoop van CO₂-neutrale energie te onderzoeken. Dat is een route die wij niet moeten inslaan. De vraag is wie dat gaat kopen. Wij gebruiken wel wat energie, maar het overgrote deel wordt verbruikt door anderen. Het advies van het college is helder.

Dan kom ik bij de motie M12 over de betaalbaarheid van de energietransitie. U vraagt om dit op te nemen in de monitoring. Dat kan het college positief adviseren, want wij vinden de betaalbaarheid heel belangrijk. Daarom zijn wij gestart met het onderzoek naar een fonds of iets dergelijks om de energietransitie voor iedereen betaalbaar te maken. Het is niet makkelijk om een goede indicator voor de betaalbaarheid te vinden. In het kader van de ontwikkeling van het fonds kan dit verder vormgegeven worden. Wij gaan ons best doen en moeten nog afwachten hoe dit in de monitoring terecht komt. Als ik de motie op deze manier mag interpreteren, dan kan ik deze positief adviseren.

Dan kom ik bij het amendement A7 over de Wet Bibob. Met dit amendement vraagt u om verplicht te stellen dat er een Bibob-toets wordt gedaan. Dit amendement ontraad ik. De huidige werkwijze bij Bibob is dat het signaalgestuurd is. Bibob wordt toegepast als hiervoor aanwijzingen zijn of er moet sprake zijn van een trend. Dat is op dit moment nog niet aan de orde. Daarnaast ligt de vergunningverlening voor duurzame energieprojecten niet bij de provincie, maar bij gemeenten. Met dit amendement bepalen wij de afwegingsruimte van de gemeente wanneer zij wel of geen Bibob-toets willen doen.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het klopt wat u zegt. Echter, bij de zonnepanelenindustrie en bij grootschalige zonneparken is er wel degelijk sprake van een trend. Dat staat in een artikel van het FD dat ik heb bijgevoegd bij het amendement. Vandaar dat wij deze vraag stellen.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dit artikel heb ik gezien, maar er is nog onvoldoende sprake van een trend op basis van dit artikel. Daarin verschillen wij van mening. Het is goed om dit kritisch te blijven volgen, maar uw amendement om een Bibob-toets verplicht te stellen gaat een stap te ver. Dat is de reden dat het college het amendement A7 ontraadt. Uiteraard is het belangrijk om dat kritisch te blijven volgen.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een opmerking over de subsidieverstrekker. Dat is in de meeste gevallen de gemeente. Daarom meld ik in het amendement dat de scree-

ning moet plaatsvinden door de subsidieverstrekker. Ik zeg niet dat de provincie de gemeenten moet screenen.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Als wij de verplichting aan anderen opleggen die daarin een eigen afweging te maken hebben, is voor ons de reden om dit amendement negatief te adviseren.

Dan kom ik bij het amendement A9 over de provincie als een goed energievoorbeeld. Hierin wordt een aantal doelen gesteld voor de huidige organisatie. Dat is niet voor niks een programmalijn in het programmaplan. Het geven van het goede voorbeeld is belangrijk. Tegelijkertijd moeten wij van een aantal doelen die u stelt onderzoeken wat de consequenties daarvan zijn, zowel financieel als voor de haalbaarheid. Mij is ooit gesuggereerd dat een kwartslag draaien van het provinciehuis de beste oplossing zou zijn. Het schijnt ingewikkeld te zijn. Wij zijn bezig met label C voor 2021. Dat zal leiden tot een statenvoorstel daarover. U geeft een extra stimulans om onze voorbeeldrol serieus te nemen. Met de mogelijke onzekerheden die daarbij horen, kunnen wij dit amendement positief adviseren.

De heer DE HARDER (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een toevoeging. Het amendement vraagt om een onderzoek naar wat nodig is om die doelen te behalen.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik moet mijzelf corrigeren. Mijn advies is om het oordeel aan de Staten te laten, want dit geeft een extra ambitie waarvan wij de haalbaarheid nog moeten onderzoeken. Wij zullen dit als een extra aansporing beschouwen als u het amendement in meerderheid ondersteunt.

Dan kom ik bij de motie M12 over de waterstofwijk. Wij hebben eerder gesproken over waterstof en over een voorbeeldwijk. In het programmaplan staat een wijk van de toekomst. Daarvoor worden de concepten uitgewerkt. Daar zou dit wellicht bij passen. Dat is zeker een interessant idee. Deze motie gaat wel een stap verder en vraagt dit al concreet bij een gemeente te realiseren. De motie vraagt om een pilot waarin een kern energieneutraal wordt gemaakt met waterstof. Dat is op dit moment opportuun. In de concreetheid waarin de motie gesteld is, kunnen wij de consequenties niet overzien en de implicaties lijken ons bijzonder groot. Wij waarderen de ambitie die hiervan uitstraalt, maar kunnen deze motie niet positief adviseren.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Het mag ambitieuzer. Wij kunnen veel plannen maken, maar als wij niet de ambitie uitspreken dat wij dat met elkaar gaan doen, dan gebeurt het de komende vier jaar niet onder uw groene bewind. Wie weet wat er daarna komt en of het dan gebeurt. Ik zou heel graag stappen zetten, want voordat het geregeld en gedaan is zit u wellicht in de Tweede Kamer of het kabinet. Het is goed om een uitspraak te doen, want dan kunnen wij stappen zetten en daadwerkelijke proeven doen. 2030 is al bijna en dan kan Gasunie de infrastructuur van waterstof net klaar hebben.

De VOORZITTER: Heeft de heer De Droog een opmerking op ditzelfde punt?

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 is gecharmeerd van deze motie. Wat is er voor nodig om deze motie wel haalbaar te maken?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Wij zijn bezig met de wijk van de toekomst. Daarvoor kijken wij breder naar concepten voor verduurzaming van wijken en hoe deze wijk eruit kan zien op andere aspecten rond klimaatadaptatie, woningbouw, mobiliteit et cetera. Dit zou daarvan onderdeel kunnen zijn. Het is een sympathiek idee. Echter, uw voorstel om in een kern een pilot te starten om wind- en zonne-energie op te slaan in waterstof en daarmee een hele wijk van energie te voorzien, is erg omvangrijk. Als de provincie zegt dat zij dit gaat regelen, dan worden er valse verwachtingen gewekt. Het is realistischer als in de motie wordt gevraagd om te peilen bij gemeenten of er interesse is om zoiets op te zetten en te verkennen wat ervoor nodig is om dit te doen. Daarvoor

moeten wij uiteraard middelen vrijmaken, want het vraagt om verkenning. Daar kan ik mij iets bij voorstellen. Ik waardeer uw ambitie, maar het moet wel stap voor stap gebeuren.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik proef de worsteling. U zegt dat de provincie dit niet alleen kan, maar de provincie heeft hiervoor 19 fte. Dit is juist wat de provincie goed kan. De provincie kan marktpartijen, bewoners en medeoverheden bij elkaar brengen in het landelijk gebied. Ik noem een kern, omdat daar enorme uitdagingen zitten om mensen daadwerkelijk van het gas af te laten gaan. Dat gaat niet zo makkelijk als in een grote wijk. Een dergelijke kern moet aangewezen worden als proefgebied. Hiermee kunt u bij het coalitieakkoord aansluiten en het vormgeven. Ik merk bij u een optimisme om het te gaan doen en het kan ook.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik probeer het antwoord van de gedeputeerde te parafaseren. Klopt mijn indruk dat de motie haalbaar is als deze uitspreekt: vraag of er kernen zijn die dit zelf willen, geef ons de opdracht om te peilen of er partners zijn die hierin willen investeren en kom over een tijdje terug met een concreet plan voor een kern en partners die dit zouden willen?

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Met deze invulling is de motie een stuk haalbaarder. Dan is het nog steeds aan u of u daaraan prioriteit geeft, gezien de hele breedte van het programma. Nogmaals, ik waardeer de concreetheid van het idee. Tegelijkertijd voeren wij drie keer een debat over de aanleg van een nieuw fietspad voordat wij bepalen waar het komt en hoe het wordt uitgevoerd. Met deze motie vraagt u om in een keer te besluiten om een hele wijk van het gas te halen. Dat is erg verstrekkend. Als het meer als een verkennende fase neergezet wordt, dan lijkt mij dat haalbaarder. Het is aan de Staten of u daaraan prioriteit geeft, gegeven de discussie over de effectiviteit van waterstof op dit moment.

Dan kom ik bij de laatste motie van de SGP. Ik hoop dat ik de teleurstelling van de heer Van den Dikkenberg enigszins kan verzachten. U vraagt namelijk om in de uitwerking van het programmaplan met meer urgentie te werken aan de verzwaring van het elektriciteitsnetwerk. Het is de vraag wat 'meer' is, maar ik begrijp uw oproep om aan de slag te gaan met de verzwaring van het elektriciteitsnet. Uiteindelijk is dit wel de verantwoordelijkheid van de netbeheerders. Als ik deze motie mag interpreteren dat wij in het kader van de RESsen en het spoor innovatie nadrukkelijk kijken welke kansen er zijn en de netbeheerder aansporen om knelpunten tijdig te signaleren, met name voor 2030 en doorkijkje naar de langere termijn, dan kan ik deze motie positief adviseren. Ik zie de heer Van den Dikkenberg knikken. Daarmee heb ik alle vragen, moties en amendementen behandeld.

De VOORZITTER: Vindt u het goed om de tweede termijn vanaf uw plek te doen? Ik kijk de fracties langs of er behoefte is aan een tweede termijn.

De heer VAN DER STEEG (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de toezegging van de gedeputeerde om de besparingsambitie mee te nemen in de verdere uitwerking. In de eerste termijn heb ik gevraagd om de onderzoeksresultaten van biomassa zo snel mogelijk naar PS te sturen, het liefst voor de zomer. Op die vraag heb ik nog geen antwoord gehad.

De VOORZITTER: Als ik niemand heb overgeslagen voor de tweede termijn, dan geef ik het woord aan de heer Van Essen voor de beantwoording van de vraag van de heer Van der Steeg.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De heer Van der Steeg vraagt om de onderzoeksresultaten voor de zomer te delen. Het is fijn dat u dit onderzoek aanstipt. Het is voor ons heel prettig dat het onderzoek van PBL er ligt. Dat helpt ons en maakt dat wij onderwerp waartoe u ons opdracht heeft gegeven aanmerkelijk kleiner kunnen houden en beperken tot de doorvertaling naar de provincie Utrecht. Ik stel voor dat wij het onderzoek van PBL zo snel mogelijk met u delen. Voor ons eigen onderzoek streven wij ernaar om de resultaten hiervan voor de zomer met u te delen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik weet niet welk onderzoek van PBL u bedoelt. Het onderzoek van het Rijk is uitgevoerd door DVN.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Zo ver ik weet is dat een constructie van verschillende partijen waaronder DHV en PBL die in opdracht van CERN onderzoek heeft gedaan naar biomassa en de toepassing daarvan.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik heb het onderzoek zojuist in de app van de fractievoorzitters gedeeld. Kan mevrouw Boelhouwer dit onderzoek naar u doorsturen? Dat is een vrij recent onderzoek in opdracht van het Rijk.

De heer VAN ESSEN (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Het onderzoek waarop ik doel is het onderzoek waar iedereen naar kijkt waarin meerdere aspecten zijn opgenomen. Wellicht dat het onderzoek dat u aanhaalt daar een deel van is. Laten wij dat buiten deze vergadering uitzoeken en zorgen dat u de informatie krijgt.

De VOORZITTER: Ik stel voor dat het schriftelijk gewisseld wordt of u over dezelfde onderzoeken spreekt.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een aanvulling. Ik hoor zojuist dat het onderzoek voor 1 april 2020 verwacht wordt. Op een later moment kunnen wij de Staten daarover schriftelijk informeren.

De VOORZITTER: Wij maken een korte schriftelijke mededeling van hoe het precies zit. Ik stel vast dat u in twee termijnen met elkaar hebt beraadslaagd over dit voorstel. Later deze vergadering zullen wij stemmen over dit voorstel en de amendementen en moties die daarbij zijn ingediend.

[Statenvoorstel bekrachtiging geheimhouding – controle Jaarrekening 2018 en 2019.](#)

Provinciale Staten besluiten overeenkomstig het statenvoorstel bekrachtiging geheimhouding – controle Jaarrekening 2018 en 2019, PS2020PS02.

[Statenvoorstel Controle Jaarrekeningen 2018 en 2019.](#)

De VOORZITTER: De behandeling van het statenvoorstel controle Jaarrekening 2018 en 2019 is een klein debat. Een enkele fractie wil hierover kort het woord voeren. Ik geef het woord aan mevrouw Groen van GroenLinks.

Mevrouw GROEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Volledig technisch correct hebben wij in de commissie besproken of dit statenvoorstel kan worden aangenomen als een hamerstuk. Alle partijen kunnen zich vinden in de route van het college en de vragen zijn beantwoord. Wat wil een Statenlid nog meer? Tegelijkertijd hebben de voorbereiding en beraadslaging van dit voorstel tot nu toe op goede gronden achter gesloten deuren plaatsgevonden. GroenLinks vindt het belangrijk en noodzakelijk om dit voorstel in PS ter vergadering volmondig aan te nemen. Dit voorstel moeten wij niet ongezien langs laten gaan, maar met zijn allen 'ja' op zeggen.

Het gaat om extra uitgaven om jaarrekening op orde te krijgen en om de zekerheid van niet opnieuw een torenhoge rekening voor het uiteindelijke werk. Wij zijn het erover eens dat er geen andere optie is, maar 'het zij zo' is wel het andere uiterste.

De teneur van wat ik om mij heen hoor is: laten wij er niet over praten, laten wij doorgaan en de schouders eronder zetten. Mijn complimenten aan de gedeputeerde, omdat hij dapper alle dossiers opentrekt, het stof eraf blaast en de boel op orde aan het maken is. Tevens mij complimenten, omdat de gedeputeerde bereid is om de harde realiteit van wat hij aantreft steeds met de statenleden te delen, onze verontwaardiging over zich heen krijgt en toch de pittige financiële offers die dit vraagt blijft toelichten en verdedigen.

Schouder eronder en stappen zetten is een ding, maar het is nodig om te blijven benoemen waarom wij dit doen. Dit toont aan hoe makkelijk het is om iets af te breken en wat het kost om het weer op te bouwen en dat er aandacht nodig is om de basis op orde te houden.

Ten slotte een compliment aan mijn collega-statenleden. Wij hebben unaniem besloten om deze route in te zetten, waarbij PwC reeds intensief om de hoek kijkt. Het kan ons helpen bij het zoeken naar een vorm voor ons opdrachtgeverschap. Ik hoop dat wij daarvan de vruchten kunnen plukken.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! Er ligt sinds gisteren een aangepast voorstel en daar ben ik schuldig aan. Het is goed om naar de geheimhouding te kijken. Voor ons was er geen reden dat wanneer de provincie € 200.000 aan extra inhuur uitgeeft om daarop geheimhouding te leggen. Ik dank de gedeputeerde dat hij dit productief heeft opgepakt en vervolgens met een aangepast statenvoorstel is gekomen waarin dit stuk van de geheimhouding is afgehaald.

Ik wil helder maken dat € 1.500.000 veel geld is. Ik kan mij voorstellen dat mensen denken dat daarvoor een extra bus had kunnen rijden. Het is eenmaal zo dat wij dit moeten doen. Voor ons is het wel van belang dat wij niet vergeten hoe wij hier gekomen zijn en wie daarvoor verantwoordelijk zijn. Laten wij dit oppakken en deze pijnlijke pil doorslikken.

Tot slot heb ik nog een vraag. Ik heb geen zin om er langzamerhand ingerold te worden. Bij de begroting hebben wij al extra geld op de begroting gezet om de boel op orde te krijgen bij de financiën. Met dit voorstel gaan wij € 200.000 uitgeven aan extra inhuur. Waarom is dit niet € 100.000? Is dit daadwerkelijk hetgeen dat wij nodig hebben? Dan hoor ik liever gelijk dat het € 300.000 wordt, dan dat wij daar achteraf mee geconfronteerd worden.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Er bestaat geen sociaal-democratische manier om de jaarrekening goed te keuren. Net zoals dat er geen liberale of staatkundig gereformeerde bestaat bij mijn weten. Het is de bedoeling dat de controle netjes wordt uitgevoerd en dat de bonnetjes kloppen. Dat is een technische aangelegenheid waar weinig politieke eer te behalen valt. Vandaar dat de portefeuille financiën door onze fractie als corvee wordt ervaren, zonder daarbij onze taken als volksvertegenwoordigers en controlerend orgaan te willen veronachtzamen.

Helaas is de controle en de goedkeuring van de jaarrekening in onze provincie al een paar jaar ontzettend politiek. Wij zijn blij dat EY en PwC willen meewerken aan een soepele overdracht van de controle over 2018. Wij zijn geschrokken van de enorme kosten die dit met zich meebrengt. Het kost ongeveer evenveel als de pilot voor gratis OV voor ouderen. Daaraan besteden wij dit geld liever, maar wij realiseren ons dat wij geen andere keuze hebben.

De problemen met de financiële organisatie van de provincie zijn niet opeens vanaf 2017 uit de lucht komen vallen, maar het gevolg van een jarenlang proces van bezuinigingen, reorganisaties en een bestuur dat er niet genoeg bovenop zat. Ik herinner mij bijvoorbeeld een nogal zenuwachtige PS-vergadering in 2016 waarbij wij ongeveer een live-verbinding hadden met het EY-kantoor, omdat wij maar geen goedkeurende handtekening kregen voor de jaarrekening 2015. Dit was een teken aan de wand dat er dingen mis waren. Dit is onvoldoende opgepakt, ook door de Statenleden. Dat EY de controle overdraagt aan PwC, doet zij vanuit het maatschappelijk belang dat zij ziet in het tijdig goedkeuren van een jaarrekening.

Vanaf deze plek wijs ik op de mensen in het provinciehuis die heel veel overuren hebben gemaakt om de zaken op orde te krijgen ondanks alle reorganisaties, onderbezetting, slechte aansturing, gezeur in de media en een regulier ambtenarensalaris dat iets lager ligt dan het gemiddelde uurtarief van een gemiddelde accountant. Over maatschappelijk belang gesproken: dank jullie wel. Wij gaan dit fixen samen met het college, het management en de accountant, zodat de jaarrekening weer zo saai wordt dat je er geen sociaal-democraat meer over hoort.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie waardeert het enorm dat de gedeputeerde deze zaak zo voorspoedig heeft opgepakt en goed gedeeld heeft met de Staten.

Het is natuurlijk onze accountant die gaat wijzigen. Wij vinden het ontzettend belangrijk dat de jaarrekening goed vastgesteld en gecontroleerd kan worden. Wij zijn ontzettend bang dat wij anders de hele periode achter financiële wanorde aangelopen hadden. Veel dank voor de wijze waarop het loopt. De ChristenUnie kan van harte instemmen met deze wijziging.

De VOORZITTER: Is dat voldoende vanuit de Staten? Dan is het woord aan gedeputeerde Strijk.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Voordat ik namens het college waardering uitspreek voor het voorliggende voorstel, sta ik er eerst bij stil dat het college het buitengewoon vervelend vindt dat wij hier staan en dit besluit moeten nemen. Tijdige, juiste en volledige informatie is voor de Staten van groot belang om u in staat te stellen uw controlerende en kaderstellende taak goed uit te voeren. U heeft actuele informatie nodig om uw politieke afwegingen te kunnen maken en een gezamenlijk debat te kunnen voeren over de maatschappelijke doelen waaraan u het geld wilt besteden. Dat dreigde na de vertraagde jaarrekening over 2017 en 2018 ook in 2019 weer niet te lukken en te vertragen. Dat was voor het college niet acceptabel. Het college vindt dat wij er alles aan moeten doen om zo snel mogelijk weer binnen de reguliere planning onze jaarrekeningen op te leveren en naar u toe te sturen. Zoals u heeft kunnen vernemen is het ministerie van Binnenlandse Zaken vanuit zijn toezichthoudende rol hetzelfde standpunt toegedaan.

Op de eerste plaats is dit belangrijk richting de inwoners van Utrecht. De provincie met een jaarbegroting van ongeveer € 1.500.000.000 per jaar is het aan haar stand verplicht tijdig verantwoording af te leggen over wat zij doet en heeft gedaan. De provincie houdt financieel toezicht op gemeenten in onze provincie. Voor onze gezagspositie richting gemeenten vindt het college het belangrijk dat wij zelf de boel op orde hebben. Dat is de reden waarom wij dit met u zo belangrijk vinden.

Dat gezegd hebbende, spreek ik onze waardering uit voor EY en PwC. Beide kantoren hebben vanuit het maatschappelijk belang willen meedenken en willen kijken naar hun planning. Zij hebben hun uiterste best gedaan om het voorliggende voorstel mogelijk te maken. Zij hebben gekeken naar hun planning van mensen, in de wetenschap dat zij nog andere klanten hebben dan de provincie Utrecht. Ik dank met name PwC, omdat zij de spannende uitdaging is aangegaan om in een periode van vier maanden twee jaarrekeningen te controleren. Zij heeft de inspanningsverplichting op zich genomen en de beste inschatting voor de uren die zij kon maken gegeven. Zij garandeert dat echter niet.

Onze waardering gaat tevens richting de Staten. Het college realiseert zich dat er een inefficiënte controle is over de jaren 2018 en 2019 en dat dit tot maatschappelijke meerkosten leidt. Het is terecht dat u in de gesprekken heeft aangedrongen op de verbeterprocessen die wij in gang zetten. Mijn waardering is voor de toon waarmee wij samen dit debat hebben gevoerd. Het was een duidelijk constructief debat, gericht op wat wij gezamenlijk wilden bereiken. Het was mooi dat mevrouw d'Hondt zojuist zei: "Wij gaan dit samen fixen." Daar wil ik u voor danken.

Er is een concrete vraag gesteld door de heer Eggermont over de inschatting van de uren voor het op orde brengen van de balansdossiers voor de aanvang van de controle. Dit is geraamd op € 200.000. Dit is het maximum dat wij nodig hebben. Het zal eerder iets minder worden dan meer. Mijn inschatting is dat dit voldoende moet zijn.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan zijn wij aan het einde gekomen aan dit agendapunt.

Vragenhalfuurtje.

De VOORZITTER: Wij gaan over naar het vragenhalfuurtje. Er is een tweetal sets vragen aangekondigd. De eerste is de set vragen van de VVD betreffende de maximum snelheid op de provinciale wegen. Ik geef het woord aan de heer De Jager.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD heeft vorige week met verbazing kennis genomen van de berichtgeving in de media over ideeën van gedeputeerde Schaddelee om de maximum

snelheid op provinciale wegen te verlagen naar 60 km/h. Naar aanleiding van deze berichtgeving hebben wij de volgende vragen:

1. In de commissie van vorige week woensdag hebben wij gesproken over verkeersveiligheid. Wij hebben vragen gesteld en antwoorden gekregen. Waarom heeft de gedeputeerde de commissieleden vorige week in de commissievergadering niet geïnformeerd over zijn ideeën om de maximumsnelheid op provinciale wegen te verlagen? Ondanks het tijdgebrek was daarvoor alle gelegenheid.
2. Waren de uitspraken van de gedeputeerde in de media 'persoonlijke beleidsopvattingen' of een standpunt van het gehele college? Als het persoonlijke opvattingen zijn, waarom staan deze dan op website van de provincie?
3. Hoe kan een objectieve uitvoering van het in de media aangekondigde onderzoek, de 'studiefase' naar een verdere mobiliteitstransitie, gewaarborgd worden en hoe kunnen wij vertrouwen houden in de uitkomsten ervan nu de gedeputeerde op voorhand zo'n sterke persoonlijke voorkeursrichting heeft aangegeven?
4. In het vierde kwartaal van 2019 hebben wij een informatieve bijeenkomst gehad over mobiliteit. Daar zijn allemaal uitkomsten en scenario's besproken op basis van verkeersmodellen. Hieruit bleek dat bij een verlaging naar 60 km/h de kans zeer groot is dat automobilisten eerder alternatieven gaan zoeken en vaker van gemeentelijke wegen gebruik zullen maken. Dit zijn juist de wegen die intensief gebruikt worden door kwetsbare verkeersdeelnemers, zoals fietsers en voetgangers. Wij zijn bang voor een averechts en wellicht levensgevaarlijk effect. De wegen in de gemeenten zijn hiervoor niet uitgerust. Waarom gaat de gedeputeerde in zijn ideeën over een snelheidsverlaging voorbij aan de reeds beschikbare uitkomsten van de verkeersmodellen van zijn eigen provinciale organisatie? Waarom is hier een aanvullende studiefase voor nodig?
5. Tijdens deze bijeenkomst is tevens gesproken over een mogelijk nadelig effect van het verlagen van de snelheid, want het blijkt dat de uitstoot van verontreinigende stoffen toeneemt bij een daling van de snelheid naar 60 kilometer per uur. Dat is niet wat wij willen. Dat zal een dubbele belasting voor de leefomgeving betekenen. Als voertuigen vaker door gemeenten rijden neemt de uitstoot toe en als dat een toename is van kwalijke stoffen, dan wensen wij dat niet voor een gezonde leefomgeving. Hoe kijkt de gedeputeerde aan tegen de negatieve effecten van een snelheidsverlaging op de gezondheid van de leefomgeving?
6. In januari 2017 is een statenbrief behandeld met een notitie 'Snelheidsregimes op provinciale wegen'. Waarom gaat de gedeputeerde voorbij aan de conclusie uit de notitie van GS uit januari 2017, namelijk dat 'de provincie terughoudend omgaat met het verlagen van de maximumsnelheid op haar wegen (nee, tenzij beleid) omwille van de doorstroming, de begrijpelijkheid en geloofwaardigheid voor de weggebruiker'?

De VOORZITTER: Het woord is aan de gedeputeerde om deze vragen te beantwoorden.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Dank aan de heer De Jager voor het stellen van deze vragen. Het was een steen die vorige week in de vijver gegooid werd en was bedoeld om denkstof te geven aan een proces waarin de provincie zit. Ik ben ervan overtuigd dat wij in een mobiliteitstransitie zitten. Deze mobiliteitstransitie vraagt van ons op heel veel fronten stappen. Die stappen heeft u de afgelopen maanden op allerlei manieren kunnen zien. Deze vragen ons om een extra inzet met betrekking tot de fiets, OV, het gebruik van allerlei schone vormen van mobiliteit en vraagt iets van onze infrastructuur en de manier waarop wij met automobilititeit omgaan.

Vorige week was ik gevraagd om het slotwoord te verzorgen bij het symposium van Heuvelrug in Goede Banen. Dit is een organisatie die zich al langer druk maakt over de veiligheid van mens en dier, specifiek in het gebied van de Utrechtse Heuvelrug. Dit is echter een thema dat wij breed in de provincie zien. U vraagt waarom u daarover niet geïnformeerd bent in de commissievergadering. Dat leek

mij niet nodig. In het coalitieakkoord staat dat wij ons bezig houden met dit thema. Op drie plekken in het coalitieakkoord staat vrij uitvoerig hoe wij aankijken tegen snelheden. Ik heb dat tevens in mijn blog gezet. In een blog staan wat persoonlijke opvattingen, maar is volledig in lijn met wat daarover is opgeschreven in het coalitieakkoord. Drie punten staan hierin centraal: veiligheid voor mens en dier, gezondheid en leefbaarheid. Er komen allerlei aspecten kijken bij gezondheid en leefbaarheid.

Uw vraag is of dit een persoonlijke beleidsopvatting is. Dat denk ik wel, maar het is tevens in lijn met wat er in het coalitieakkoord staat. Deze opmerking was bedoeld om een steen in de vijver te gooien, omdat wij de hele visie op mobiliteit moeten kantelen. Daarin helpt dit. De komende maanden gaan wij een visie ontwikkelen op snelheden op onze provinciale wegen. Wat mij betreft was het symposium van vorige week een uitstekende start van dat gesprek.

Het Utrechts college staat daarin niet alleen. Er zijn tal van maatschappelijke organisaties die zich uitspraken op het symposium over snelheden op provinciale wegen. Ik ben de afgelopen dagen door allerlei mensen uit de provincie benaderd hierover die voor het merendeel zeggen dat het goed is dat de provincie hierover nadenkt en wat minder vasthoudt aan de snelheid van 80 kilometer per uur. Er is tevens een mobiliteitsalliantie in ons land die een aantal maanden gelden een deltaplan heeft gepresenteerd. In dat deltaplan wordt gepleit voor het ontvlechten van allerlei verkeersstromen en voor het langzamer rijden.

De heer MOURIK GELUK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik hoor een mooi betoog en een helder verhaal. Het is echter niet de juiste route dat nieuwe beleidsvoornemens op deze manier aan ons bekend gemaakt worden, al staat het in het coalitieakkoord. Daarop hoor ik graag een nadere reflectie.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De gebruikelijk gang van zaken is dat wij eerst ambtelijk ergens diep en lang over nadenken en dan met een notitie komen die wij met u bespreken. Dat is precies wat er in de komende maanden gaat gebeuren. Soms is het goed om dat gesprek met elkaar te hebben voordat je het opschrijft in een notitie en het daarmee in beton giet. Daarbij betrek ik graag de maatschappelijke organisaties. Dat is de reden dat ik vorige week in mijn slotwoord heb gezegd dat wij een maatschappelijk expertpanel willen betrekken bij deze discussie en de reden dat ik vorige week scherp heb neergezet hoe wij daarnaar kijken vanuit ons coalitieakkoord. Het doel daarvan was om reacties op te roepen, zodat duidelijk wordt wat het speelveld is en wat de discussiepunten voor de komende maanden zijn. Deze opmerking is bedoeld als uitnodiging om het gesprek en de discussie te starten, in plaats van dat wij deze starten met een notitie.

De VOORZITTER: De heer Mourik, dit vragenhalfuurtje is aangevraagd door de VVD. Als de gedeputeerde klaar is met zijn beantwoording van de vragen, dan geef ik het woord aan de heer De Jager.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog niet alle vragen beantwoord.

De VOORZITTER: Wij gaan niet debatteren over deze vragen. De gedeputeerde beantwoordt alleen deze vragen.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik waardeer de interruptie.

De heer VOORZITTER: De heer Schaddelee maakt eerst zijn antwoord af en dan kijk ik of u nog een aanvullende vraag heeft.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De VVD sprak haar zorg uit over de objectieve uitvoering van het onderzoek dat wij de komende periode doen, omdat er persoonlijke voorkeursrichtingen worden uitgesproken. Het is goed om te markeren dat het de politieke realiteit is dat wij daarover opvattingen hebben. Tegelijkertijd is er een extern adviesbureau dat keurig allerlei relevante aspecten rond dit onderwerp in beeld gaat brengen en gaat beschrijven wat er allemaal bij komt kijken als de snelheden op provinciale wegen worden aangepast. Waar moet je rekening mee

houden en wat zijn de voordelen en de nadelen hiervan? Het is helder in de discussie als de gedeputeerde markeert waar het college staat en je tegelijkertijd een onderzoeksbureau in beeld laat brengen wat er allemaal bij komt kijken. Zorgt u er zelf ook voor dat wij een objectief gesprek met elkaar voeren door daarin uw eigen kleur mee te geven.

U wees terecht op de verkeersmodellen die wij onder andere in een informatieve sessie hebben gedeeld met de Staten. Dat is een onderzoek dat in een vrij beperkt gebied is uitgevoerd, namelijk in het gebied van de Utrechtse Heuvelrug. Dit was een vingeroefening van wat onze modellen doen als je de snelheid op provinciale wegen van 80 naar 60 kilometer per uur brengt. Dat was zonder dat er integraal werd gekeken naar allerlei aspecten. In de vervolgstudie gaan wij dieper en integraal kijken naar alle effecten. Gemeenten passen hun snelheden aan en op rijkswegen worden de snelheden aangepast. Dat heeft effect in het hele netwerk. Het is goed dat wij dat op een goede manier in beeld brengen in de komende periode. Dat zie ik als ondersteuning van het belang van een onderzoek.

Uw laatste vraag ging over de uitstoot. Dat is een belangrijk aandachtspunt in het onderzoek. Belangrijker dan de maximum snelheid is de constantheid waarmee een bepaalde snelheid gereden kan worden. Op de wegen waar een snelheid van 60 kilometer per uur wordt gehanteerd is de constantheid vaak beter dan op een weg waar 80 kilometer per uur gereden mag worden. Dat is een punt dat wij meenemen. Daarnaast zijn er steeds schonere voertuigen. Ik wil niet alleen focussen op de uitstoot. Vorige week heb ik gepoogd om het te plaatsen in het kader van veiligheid met wildaanrijdingen en in het kader van leefbaarheid door het geluid. In de discussie moet tevens gekeken worden naar reistijdwinst. Dat wordt altijd als een vrij heilige en harde economische term ingebracht in al onze mobiliteitsstudies, terwijl de reistijdwinst niet gematerialiseerd wordt doordat wij meer zijn gaan werken, maar doordat wij verder van ons werk zijn gaan wonen. Dat soort effecten zijn onderwerp van de studie.

Tot slot verwees u naar de statenbrief uit 2017 waarin werd ingezet op het 'nee, tenzij beleid' in de afgelopen jaren. Dat is wat wij graag onderzoeken, want wij willen naar een 'ja, tenzij beleid'. Het is heel goed om daarover na te denken. Maximumsnelheid is voor dit college geen taboe.

De VOORZITTER: De heer De Jager mag een korte nadere vraag stellen en dan gaan wij deze set vragen afronden.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde spreekt over het aanbrengen van scherpte in het verhaal. Laat ik van mijn kant eveneens proberen om heel scherp te zijn. Het feit dat dit niet ter sprake is gebracht in de commissievergadering vinden wij een manier van werken die wij niet toejuichen. Integendeel, wij keuren dat af. Wij zien nog steeds geen aanleiding om het daar niet ter sprake te brengen en vinden dat jammer.

Een vraag hebben wij onvoldoende beantwoord gekregen, namelijk: is het een persoonlijk uitgedragen standpunt dat in de media heeft gestaan of is het een standpunt dat gedeeld wordt door het hele college?

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! In mijn beantwoording, het slotwoord en de blog op de website heb ik duidelijk uiteengezet dat deze opvatting verankerd is in wat wij in het coalitieakkoord hebben afgesproken. Waar het in het coalitieakkoord gaat over veiligheid, leefbaarheid en gezondheid wordt gesproken over snelheden op provinciale wegen en dat wij daarnaar onderzoek gaan doen in deze collegeperiode. Dat onderzoek heb ik vorige week aangekondigd en heb daarbij een inkleuring gegeven.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een opmerking over het reglement van orde. In de eerste termijn krijgt de vraagsteller de gelegenheid om een vraag te stellen en dan komt de beantwoording. In de tweede termijn kan de vraagsteller reageren en na die tijd kunnen andere partijen vragen stellen. Ik wil nog graag een vraag stellen.

De VOORZITTER: Gaat uw gang.

De heer KAMP (D66): Mijnheer de voorzitter! Zoals u weet heeft D66 schriftelijke vragen gesteld over de uitspraak van de gedeputeerde. Deze vragen ga ik niet herhalen. Wij zullen de beantwoording hiervan rustig afwachten. Een vraag die ik wel wil stellen heeft te maken met de actualiteit. Zojuist werd het college van b&w van de gemeente Utrechtse Heuvelrug genoemd. Het heeft gevraagd of de snelheid op de N225 tussen Doorn en Driebergen naar 60 kilometer per uur kan. Ik hoor graag van de gedeputeerde of wij eerst een afwegingskader gaan maken voordat wij hierover een uitspraak doen of kan het college van b&w van Utrechtse Heuvelrug eerder een antwoord verwachten?

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De schriftelijke vragen van D66 heb ik gezien en deze zullen beantwoord worden. Het antwoord op deze specifieke vraag heb ik opgevraagd. Er is ambtelijk een gesprek met de gemeente Utrechtse Heuvelrug over het verzoek om de snelheid te verlagen op deze specifieke weg. Daarvoor hoeven wij niet te wachten op de afronding van de studie van de provincie. Wij verwachten dat wij voor de komende zomer daarover een besluit kunnen nemen. Als u het op prijs stelt, dan kan ik hierbij toezeggen dat wij u daarover te zijner tijd informeren.

De VOORZITTER: Dank u wel. Wij gaan over naar de set vragen die zijn aangekondigd door het CDA over cybersecurity. Het woord is aan mevrouw Maasdam.

Mevrouw MAASDAM (CDA): Mijnheer de voorzitter! Bij het debat vandaag over de ROM en de REA heeft de gedeputeerde aangegeven dat de maakindustrie een cruciale sector is in onze provincie. De vragen van het CDA gaan daarover. De maakindustrie is in toenemende mate kwetsbaar voor hacks, digitale gijzeling en spionage. Dit heeft de Twentsche Courant Tubantia onlangs aangegeven. Een gijzeling kan alleen ongedaan worden gemaakt door losgeld te betalen of door een gespecialiseerd bedrijf de schade te laten herstellen, als dit al volledig lukt. Wat voor een effect een dergelijke gijzeling kan hebben, zagen wij bijvoorbeeld bij de Universiteit van Maastricht. Veel vaker zien of horen wij er niets over, omdat bedrijven er niet over communiceren.

De maakindustrie blijkt hiervoor in toenemende mate kwetsbaar. Het gaat hier veelal om MKB- en familiebedrijven. In de regio Twente waren er al minstens tien bedrijven waarvan dit bekend is. Aangezien het niet iets is waarmee bedrijven makkelijk naar buiten treden, zijn het er waarschijnlijk nog veel meer. In Twente is er een regionaal Cybersecurity Centrum voor de maakindustrie dat hulp biedt door middel van een scan. Met simpele aanpassingen blijkt er vaak grote winst te behalen. Dit initiatief wordt gesteund door de provincie Overijssel. Dit brengt ons tot de volgende vragen aan het college:

1. Bent u bekend met het gegeven dat de maakindustrie, de MKB- en familiebedrijven in toenemende mate kwetsbaar zijn voor hacks, digitale gijzeling en spionage?
2. Heeft u zicht op de situatie in deze in onze provincie? Kunt u ons hiervan een schets geven?
3. Ziet u mogelijkheden om hier, al dan niet in lijn met de aanpak in de provincie Overijssel, de MKB- en familiebedrijven een helpende en stimulerende hand te bieden?

Ik heb nog een aanvullende vraag. Als je naar anderen kijkt, dan moet je ook naar jezelf kijken. Vandaag wees een collega-statenlid van het FvD mij erop dat ons eigen wifinewerk niet veilig is. Ik vraag de gedeputeerde of daarvoor aandacht is.

De VOORZITTER: Ik geef het woord aan gedeputeerde Strijk voor de beantwoording.

De heer STRIJK (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Cybersecurity is in toenemende mate een probleem in onze maatschappij. Zoals u terecht opmerkt vindt dat niet alleen plaats bij universiteiten, banken of andere grote organisaties, maar ook bij het MKB en familiebedrijven. Dat in reactie op uw eerste vraag, want dat weten wij.

Ik heb helaas geen zicht op de situatie in onze provincie. Dit is geen speerpunt van ons beleid. Daardoor heb ik geen beeld van de mate waarin dit voorkomt in de provincie Utrecht.

In de voorgestelde REA is digitalisering een van de speerpunten. Dit zal ertoe leiden dat wij in de herijking van ons eigen economisch beleid zullen kijken wat wij daaraan kunnen doen. Er komt waarschijnlijk een actieplan rondom digitalisering. Ik kan mij goed voorstellen dat wij dit punt daarin meenemen.

Het is goed dat onze ambtenaren eens gaan kijken bij het Cybersecurity Centrum voor de maakindustrie op het kennispark Twente om te horen hoe het daar werkt en wat zij doet, zodat wij dat kunnen betrekken bij onze planning die wij aan u voorleggen als wij met de herijking van het beleid komen. Ik dank u voor deze tip.

Met uw opmerking over de wifi in het provinciehuis overvalt u mij. Op die vraag ben ik niet voorbereid. Ik zal hierop terugkomen in een schriftelijke beantwoording.

Mevrouw MAASDAM (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik ben tevreden met de toezeggingen die gedaan zijn om dit in het vervolgtraject op te pakken. Ik begrijp dat u geen technisch antwoord heeft op mijn vraag over de wifi. Ik zal de schriftelijke beantwoording afwachten.

De VOORZITTER: Zijn er andere partijen die een aanvullende vraag hebben op dit punt? Nee? Dan kunnen wij het vragenhalftje afsluiten.

Motie(s) vreemd aan de orde van de dag.

De VOORZITTER: Aan de orde is een tweetal moties vreemd aan de orde van de dag. De eerste motie is ingediend door de PvdD en gaat over de jaarwisseling.

Motie M1 vreemd aan de orde van de dag (PvdD, SGP): jaarwisseling een feest voor iedereen

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! Oud en nieuw vieren is een mooie traditie. Vuurwerk afsteken is dat niet. 364 dagen per jaar werken wij aan een veilige samenleving en op 31 december staan wij toe dat onze inwoners, hulpverleners en dieren worden geconfronteerd met een heel concrete dreiging. De Onderzoeksraad voor Veiligheid concludeerde eind 2017 dat de viering van oud en nieuw op veel plaatsen in Nederland het meest onveilige moment van het jaar is. Stoppen met vuurwerk is voor de PvdD de voor de hand liggende oplossing. Afschuiven op de gemeenten onder het mom van maatwerk werkt niet. Een vuurwerkverbod moet landelijk geregeld worden. Het kabinet heeft tot nu toe echter weinig gedaan met de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Inmiddels hebben alle Utrechtse burgemeesters zich uitgesproken voor een vuurwerkverbod. Ook landelijk neemt de maatschappelijke druk voor een verbod toe. De politie, het genootschap van burgemeesters, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, de Dierenbescherming, de Nederlandse Vereniging voor Plastische Chirurgie, het Nederlands Oogheelkundig gezelschap, het Oogfonds, politievakbonden, jeugdartsen, longartsen, patiëntenverenigingen, het Longfonds, de brandweer, verzekeraars, de Vogelbescherming en openbaar vervoerbedrijven hebben zich uitgesproken voor een vuurwerkverbod.

Wij vinden dat Provinciale Staten hieraan een bijdrage moeten leveren door ons uit te spreken voor een vuurwerkverbod. Daarom komen wij vandaag samen met de SGP met een motie die luidt dat de Staten, gehoord de beraadslaging, zich uitspreken voor een verbod op consumentenvuurwerk. Daarnaast hebben wij een punt toegevoegd: "en vragen GS onderzoek te doen naar de mogelijkheid om een verbod op consumentenvuurwerk op te nemen in de provinciale verordening".

Motie M1 vreemd aan de orde van de dag (PvdD, SGP): jaarwisseling een feest voor iedereen

Provinciale staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020;

overwegende dat:

- *de jaarwisseling door de Onderzoeksraad voor de Veiligheid het gevaarlijkste moment van het jaar genoemd wordt, waarbij ieder jaar weer sprake is van ernstig menselijk leed, veel dierenleed, schade aan het milieu, verstoring van de openbare orde en veiligheid en daarmee gepaard gaande miljoenschade, zowel aan publieke als private eigendommen;*
- *het afsteken van vuurwerk door particulieren hiervoor de belangrijkste oorzaak is;*
- *de afgelopen jaarwisseling hiervoor wederom schrijnend bewijs heeft geleverd,*

constaterende dat:

de bevoegdheid tot het instellen van een vuurwerkverbod bij de landelijke overheid berust en de bevoegdheid tot het nemen van vuurwerkbeperkende maatregelen in het kader van openbare orde en veiligheid vooral bij de gemeenten berust,

van mening dat:

- *de provincie, met het oog op de veiligheid en het welbevinden van mensen, dieren en milieu zich wel in dient te spannen voor een veiliger jaarwisseling in Utrecht (met inachtneming van haar positie en bevoegdheden);*
- *het belangrijk is hiervoor een helder signaal af te geven richting de landelijke politiek;*

spreken zich uit:

voor een verbod op consumentenvuurwerk,

vragen GS:

onderzoek te doen naar de mogelijkheid om een verbod op consumentenvuurwerk op te nemen in de provinciale verordening.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie vreemd aan de orde van de dag wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Namens het college zal de heer Van Muilekom reageren op de motie.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik ben de portefeuillehouder vuurwerk. Ik merkte vandaag dat in meerdere fracties de discussie ontstond wie de woordvoerder is op dit terrein. Dat maakt verder niet uit.

Het college heeft met belangstelling kennis genomen van deze motie vreemd aan de orde van de dag en herkent wat mevrouw Keller heeft ingebracht. Tegelijkertijd stellen wij vast dat de provincie hier niet over gaat. Hiervoor hebben wij geen verantwoordelijkheid en bevoegdheid. Wij vinden dat wij hierover geen expliciete mening moeten hebben.

Wel vinden wij dat het aan de Staten is om hierover een uitspraak te doen. Wij kunnen ons goed voorstellen dat wij een moreel appel doen op bestuursorganen die wel hierover gaan, zoals burgemeesters, om hier iets mee te doen.

Mevrouw KELLER (PvdD): Mijnheer de voorzitter! De gedeputeerde noemt dat het een idee is op een appel te doen op de burgemeesters. Hoe staat u tegenover een appel richting het kabinet?

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Als de Staten dit uitspreken, dan kan ik een appel doen op de bestuursorganen. Ik heb de burgemeesters als voorbeeld genoemd.

De VOORZITTER: Ik kijk of andere partijen de behoefte hebben om hierover iets te zeggen.

De heer JANSSEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij vroegen ons af wie woordvoerder moest zijn op dit punt namens de VVD. Bij ons is de woordvoerder recreatie aangewezen. Ik had mevrouw

Bruins Slot verwacht voor de beantwoording, maar ik merk dat het college een andere afweging heeft gemaakt. Dat geldt niet alleen voor dit punt.

Deze motie is heel begrijpelijk en roept herkenning op. Met name het geweld tegen hulpverleners vindt de VVD-fractie niet acceptabel. Daar ligt een relatie met vuurwerk. Desalniettemin is vuurwerk geen provinciale taak. Daarin volgen wij het college. PS kan over allerlei zaken een mening hebben, zoals de medicijnprijzen die te hoog liggen of het lerarensalaris dat te laag ligt. Zo kunnen wij elke week een motie vreemd aan de orde van de dag aannemen.

Hoewel de VVD dit een sympathieke motie vreemd aan de orde van de dag vindt, moet dit debat in de Tweede Kamer gevoerd worden. Op dit moment verloopt dat uitstekend. Daarom zullen wij deze motie niet steunen.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De SGP is mede-indiener van deze motie. Daarom voel ik mij verantwoordelijk om ons standpunt toe te lichten. Het is een aparte situatie dat op die ene avond in het jaar hulpverleners een soort lokaas zijn als iedereen met vuurwerk en een borrel op de straat op mag. Ik snap daarom de oproep van de burgemeesters voor de openbare orde om het vuurwerkverbod in te stellen. Wij spraken erover hoe dit technisch geregeld kan worden. Een mogelijke oplossing is een straal van voldoende omvang rondom stiltegebieden, zodat de hele provincie Utrecht gedekt is om daar een verbod in te stellen.

Mevrouw POUW (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het FvD kan zich aansluiten bij de woorden van de VVD. Wij vinden het een sympathieke motie en een deel van onze fractie is voor een vuurwerkverbod. Dit is echter een taak die bij het Rijk of bij de gemeenten ligt. Aangezien u aangeeft dat er vanuit de burgemeesters een oproep voor een verbod gedaan wordt, gaan wij ervan uit dat dit op gemeentelijk niveau wel goed komt.

De heer EGGERMONT (SP): Mijnheer de voorzitter! In het informatiesysteem staan oude moties. Ik hoor graag van de gedeputeerde hoe hij aankijkt tegen het tweede punt uit de motie waarin wordt voorgesteld dat wij onze eigen verordening aanpassen, voornamelijk ten aanzien van de stiltegebieden. De SP voelt daar wel wat voor. Ik hoor graag hoe u daar tegenaan kijkt en in hoeverre u denkt dat u daarover gaat.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Ik sluit mij aan bij de inbreng van de VVD en het FvD.

De heer VAN MUILEKOM (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik zal ingaan op de vraag van de heer Eggermont. GS heeft hier geen taak en bevoegdheid. Dan lijkt het mij niet logisch om hierover iets op te nemen in de verordening.

De VOORZITTER: Deze motie is voldoende behandeld. U kunt tijdens de stemming aangeven hoe u hierover denkt.

[Motie M2 vreemd aan de orde van de dag \(VVD\): de Weg naar Wonen](#)

De VOORZITTER: De tweede motie vreemd aan de orde van de dag is ingediend door de VVD en gaat over de weg naar wonen. Ik geef het woord aan de heer De Jager.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! Wij hebben deze motie vreemd aan de orde van de dag ingediend, omdat naar ons idee er onvoldoende tijd over was in de commissie om hierover te praten. De motie heeft de titel 'De Weg naar Wonen', want om ergens te wonen moet je er kunnen komen. Een goede bereikbaarheid voor de fiets, openbaar vervoer en de auto maken van de provincie Utrecht een aantrekkelijker vestigingsplaats, versterkt de economie en bevordert bovendien een duurzame leefomgeving. Toch stelt het college in zijn mobiliteitsvisie en het uitvoeringsprogramma mobiliteit dat er in beginsel geen nieuwe provinciale wegen worden aangelegd in de provincie Utrecht. De VVD vindt dat de provincie Utrecht haar positie als economische topregio en aantrekkelijke leefomgeving moet zien te behouden. Door de groeiende mobiliteitsvraag is het nodig dat de laatste stap

wordt gezet op de ladder van Verdaas, namelijk: de aanleg van nieuwe infrastructuur. Daarnaast moeten nieuwe ontwikkelgebieden voor woningbouw tijdig met nieuwe wegen ontsloten worden. Daarom verzoekt de VVD het college van GS om noodzakelijke investeringen te plegen in nieuwe (wegen) infrastructuur om toekomstige ontwikkelgebieden voor woningbouw adequaat te kunnen ontsluiten.

Motie M2 vreemd aan de orde van de dag (VVD): de Weg naar Wonen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020;

constaterende dat:

- *in de Mobiliteitsvisie en de Uitvoeringsprogramma's Mobiliteit staat dat er in beginsel geen nieuwe provinciale wegen worden aangelegd in de provincie Utrecht, met uitzondering van een enkele omlegging of noodzakelijke verbinding;*
- *een goede bereikbaarheid per fiets, openbaar vervoer én auto van de provincie Utrecht een aantrekkelijkere vestigingsplaats maakt, de economie versterkt en een duurzame leefomgeving bevordert;*

overwegende dat:

- *de provincie Utrecht haar positie als economische topregio en aantrekkelijke leefomgeving wil behouden;*
- *het door de groeiende mobiliteitsvraag nodig is dat ook de laatste stap wordt gezet op de Ladder van Verdaas: aanleg nieuwe infrastructuur;*
- *nieuwe ontwikkelgebieden voor woningbouw tijdig met nieuwe wegen ontsloten moeten worden;*

verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

noodzakelijke investeringen te plegen in nieuwe (wegen) infrastructuur om toekomstige ontwikkelgebieden voor woningbouw adequaat te kunnen ontsluiten.

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie vreemd aan de orde van de dag wordt toegevoegd aan het statensysteem en maakt deel uit van de beraadslaging. Gedeputeerde Schaddelee gaat een reactie geven.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De weg naar wonen, je moet er ook wel kunnen komen.' Dat is een uitspraak die wel blijft hangen en is een open deur waar het college instapt, omdat wij het daarmee eens zijn. Je moet natuurlijk kunnen komen waar je mensen wilt laten wonen. Dat lijkt mij volstrekt logisch. Vandaar dat ik met verbazing naar deze motie keek.

Deze motie heeft bij mij de vraag opgeroepen waarom u deze heeft ingediend. Waar zit uw zorg? Dit principe hanteert de provincie al heel lang en staat in de PRS bij de mobiliteitstoets. Deze staat ook in de mobiliteitsvisie. De mobiliteitstoets hanteert het principe dat het primair de verantwoordelijkheid is van de ontwikkelaar van een nieuwe woonlocatie om te zorgen voor een goede ontsluiting. Dat gebeurt in overleg met de provincie en andere betrokkenen.

De manier waarop deze motie is opgesteld is veel te breed, want deze vraagt om wat er al in de PRS staat. Wij hanteren het principe dat de veroorzaker verantwoordelijk is voor de bereikbaarheid. Het is belangrijk dat wij ieders verantwoordelijkheid respecteren. Om die reden ontraadt het college deze motie.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het college heeft zelf de aanleiding gegeven om deze motie in te dienen, omdat het college stelt dat zij in beginsel niet gaat investeren in nieuwe infrastructuur. Zij maakt een duidelijk onderscheid in het onderhouden van de kwaliteit van de bestaande infrastructuur en nieuwe infrastructuur expliciet uitsluit. Dat heeft ons getriggerd om deze motie in te dienen.

De VOORZITTER: Ik ga dadelijk een rondje maken om iedereen de gelegenheid te geven het woord te voeren. Voor de helderheid van het debat is het goed dat dit punt door de gedeputeerde van commentaar wordt voorzien voordat rondkijk wie hieraan iets wil toevoegen.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! De uitspraak waarnaar de heer De Jager verwijst gaat erover dat wij in het huidige infranetwerk geen noodzaak zien om ergens nieuwe infrastructuur aan te leggen. Wij zetten vooral in op de mobiliteitstransitie en de optimalisering van ons huidige netwerk. In de Omgevingsvisie gaan wij de nadruk leggen op het ontwikkelen van woonlocaties op knooppunten. Daarmee willen wij ons huidige systeem uitputten. Op het moment dat zich een woonlocatie voordoet op een plek in een niet ontsloten poldergebied, dan moeten wij daar een goede infrastructuur ontwikkelen. Dat heeft een enorme aanlooptijd. Voordat ik gedeputeerde werd ben ik acht jaar Statenlid geweest en er zijn wegen waarover wij acht jaar gepraat hebben en nog steeds niet zijn aangelegd. Ik zie hiervoor in de komende vier jaar geen grote noodzakelijkheid ontstaan.

De heer OUDE WESSELINK (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Dit punt staat te boek als een klein debat. Dit is opnieuw een kwestie over bereikbaarheid. Namens GroenLinks wil ik graag onze visie toelichten. In mijn maidenspeech heb ik aandacht besteed aan de goede bereikbaarheid voor de auto als u dat vergelijkt met het openbaar vervoer en de fiets. Met de investeringen die het huidige college uitstraalt richting OV en de fiets, kun je dit opvatten als een poging om deze vervoerswijze op een vergelijkbaar niveau te krijgen als de auto.

Nieuwe ontwikkelgebieden moeten altijd goed ontsloten worden voor alle vervoerswijzen. Zelden betekent dit dat een nieuwe auto-infrastructuur nodig is. Hier is wederom de fiets en OV veel belangrijker, zodat er direct vanaf de start van het gebruik van ontwikkelingsgebieden een goede keuze is voor de inwoners. Bovendien gaat het hierbij zelden over nieuwe provinciale wegen, maar wel over openbaar vervoer waarvoor de provincie verantwoordelijk is. Of fietssnelwegen, wat wij samen met diverse Utrechtse gemeenten op dit moment oppakken. Als er echt nieuwe provinciale auto-infrastructuur nodig blijkt voor de ontsluiting van een nieuwe wijk, dan kunnen wij alsnog beslissen over de aanleg daarvan als de complete Ladder van Verdaas is doorlopen. Daarvoor hebben wij deze motie niet nodig.

Mevrouw d'HONDT (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA is tegen deze motie, omdat dit niks toevoegt aan het bestaand beleid. Ik sluit mij aan bij de woorden van GroenLinks.

Mevrouw VEEN (D66): Mijnheer de voorzitter! Ik lees de motie als volgt. 'Wegen' staat in de laatste versie tussen haakjes, waardoor de motie over alle infrastructuur gaat. De motie doet de oproep tot niet alleen het aanleggen van wegeninfrastructuur, maar tevens infrastructuur voor OV en fiets. Dat spreekt D66 aan.

De heer VAN OORT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie sluit zich aan bij de bijdrage van GroenLinks.

De heer MOURIK GELUK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik wil graag een nuancering inbrengen, zowel richting de heer De Jager als richting de heer Schaddelee. In het coalitieakkoord staat duidelijk dat op het moment dat er knelpunten zijn voor doorgaande wegen door kernen en dit een probleem is voor de veiligheid of de doorstroming, dan overwegen wij rondwegen. Afgelopen maandag was er een bijeenkomst in Woudenberg met een enorm goede opkomst, omdat dit probleem daar speelt. In Vijfheerenlanden geldt dit ook. Wat het CDA betreft is nieuwe auto-infrastructuur geen verboden woord. Dat gezegd hebbende vinden wij deze motie niet nodig op deze manier.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Als wij het zo mogen lezen dat de motie niet alleen betrekking heeft op auto's, maar op alle infrastructuur, dan kan het FvD daarmee akkoord gaan.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! Eerder vandaag hebben wij gehoord dat er geen nieuwe kernen bijgebouwd mogen worden en dat alleen de bestaande kernen uitgebreid mogen worden. Daarvoor is een gemeentelijk wegennet nodig, maar geen provinciaal wegennet. De rondwegen die moeten komen op plekken waar de verkeersveiligheid in het geding is. Zoals het CDA zegt, is dat een aanpassing van de huidige infrastructuur in plaats van nieuwe infrastructuur.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV heeft geen commentaar.

De VOORZITTER: Ik kijk of de heer Schaddelee aanleiding ziet om nog iets toe te voegen.

De heer SCHADDELEE (gedeputeerde): Mijnheer de voorzitter! Ik heb uw opmerkingen gehoord. Het is aardig om in te gaan op de inbreng van D66. 'Wegen' staat tussen haakjes, daardoor lees ik dat het tevens over de fiets en andere infrastructuur kan gaan. In het verzoek aan het college wordt dit veel te breed neergelegd en gaat voorbij aan wat er in de Omgevingsvisie en de PRS staat. In die zin zie ik de noodzaak hiervan niet.

De heer DE JAGER (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een nabrander voor GroenLinks. Ook bussen rijden over wegen. Wat ons betreft moet dat meegenomen worden. Ik hoorde de heer Schaddelee zeggen dat hij de komende vier jaar geen zodanige uitbreiding van ontwikkelgebieden voor woningbouw ziet dat dit een aanpassing betekent van de provinciale infrastructuur. Ik hoop dat dit anders blijkt te zijn en dat wij het mogelijk maken om daar te kunnen komen als wij daar willen wonen.

De VOORZITTER: Daarmee zijn wij gekomen aan het einde van de behandeling van de moties vreemd aan de orde van de dag.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! Ik heb de motie M12 aangepast. Die zou ik graag voor de stemverklaring en de schorsing opnieuw indienen.

Motie M12a (SGP, VVD, D66, CDA): Utrecht pakt kansen

Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 29 januari 2020;

constaterende dat:

- *in het programmaplan geen visie is opgenomen over waterstof;*
- *in het programmaplan geen eigen concrete acties zijn opgenomen met betrekking tot waterstof;*

overwegende dat:

- *de ontwikkeling van waterstof als brandstof en energiedrager op dit moment een enorme vlucht neemt;*
- *waterstofkansen biedt om de energietransitie haalbaar te maken;*
- *Utrecht hiermee meters kan maken in innovatief onderzoek;*

roepen het college op:

- *een kleine kern op te zoeken waar draagvlak is om mee te werken aan een pilot om een kern energieneutraal te maken met behulp van waterstof;*
- *te inventariseren met alle relevante partijen of en onder welke voorwaarden een pilot gestart kan worden, waarbij de lokaal opgewekte (wind- en zonne) energie wordt opgeslagen door middel van waterstof en de kern op onder meer deze wijze energieneutraal gemaakt kan worden;*
- *de resultaten van deze inventarisatie voor te leggen aan de Staten.*

En gaan over tot de orde van de dag.

De VOORZITTER: De motie M12 wordt uit het statensysteem verwijderd. De motie M12a wordt aan het statensysteem toegevoegd en maakt deel uit van de beraadslaging.

Ik constateer dat u zich aan de afspraak heeft gehouden om voor 22.00 uur klaar te zijn met de beraadslagingen. Wij gaan over tot de stemverklaringen en de stemmingen. Ik kijk of er behoefte is om kort te schorsen. Ik schors de vergadering tot 22.05 uur.

Schorsing van 21.51 uur tot 22.05 uur.

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Stemverklaringen.

De VOORZITTER: Aan de orde zijn de stemverklaringen. Dat doe ik naar fractiegrootte. Ik begin bij GroenLinks.

Mevrouw BOELHOUWER (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! GroenLinks heeft drie stemverklaringen. De eerste stemverklaring is bij de motie M12a. Deze zal gegeven worden door de heer Bart. De stemverklaring bij het amendement A3 geeft mevrouw De Jong en ik zal een korte stemverklaring geven bij de motie M5. De gedeputeerde heeft heel duidelijk gemaakt dat Utrecht geen eiland is. Dat weten wij al heel lang. Utrecht werkt op veel punten samen met allerlei regio's, partners enzovoorts. Daardoor is deze motie overbodig. Om die reden zullen wij tegen deze motie stemmen.

De heer BART (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Ondanks de waardering voor de SGP voor haar actieve bijdrage over het meedenken met de transitie waarin waterstof een rol speelt, vragen wij ons af of dit de juiste toepassing is. Daarom zullen wij tegen de motie M12a stemmen.

Mevrouw DE JONG (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Wij zien de redelijkheid in van het amendement A3. Echter, als er een hele grote stedelijke ontwikkeling komt, dan zal er meer groen en meer recreatie op grote schaal ontwikkeld moeten worden. Als wij voor dit amendement stemmen, zal er in plaats daarvan een voorstel moeten komen van hoe er toch bijgedragen wordt aan grootschalig groen vanuit de verstedelijking. Ik wacht op een voorstel. Als dat niet komt, dan komen wij om daar iets aan te doen.

De heer VAN SCHIE (VVD): Mijnheer de voorzitter! De heer Kocken zal een stemverklaring geven over de REA en de ROM. Mevrouw Van Ulzen zal een stemverklaring geven over het programmaplan energietransitie.

De heer KOCKEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! De VVD heeft vanmiddag in de discussie geprobeerd om de spanning tussen aan de ene kant slagkracht in de markt en aan de andere kant verantwoording en sturing op publieke middelen te overbruggen met twee amendementen. Dat zijn voor ons noodzakelijke amendementen. Het is afhankelijk van de steun voor deze amendementen of wij voor of tegen het voorstel zullen stemmen. Daarbij maak ik de opmerking dat als wij tegen stemmen, wij dat met een zwaar helaas doen. Wij zouden het liefst voor de ROM hebben willen stemmen. Echter, in deze constellatie zonder de amendementen zien wij dat niet als een goede lijn. Door de agendering houdt het in dat wij in dat geval tegen het kennismaken van de REA zijn, terwijl wij dat eigenlijk met plezier doen, zoals ingebracht in het debat.

Mevrouw VAN ULZEN (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb een stemverklaring bij het programmaplan energietransitie. De VVD heeft een positieve grondhouding over dit plan. Alleen zal alles afhangen van de uitvoering die wij heel goed zullen en willen volgen. Wij geven helder aan dat wij het niet per definitie eens zijn met alle besluiten die volgen uit dit plan.

De heer DE BREY (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik heb nog een kleine toevoeging. Bij de motie M13 van de SGP kom ik in de knoop met mijn 'work-life balance'. Ik werk bij de netbeheerder Stedin. Daarom zal ik bij deze stemming plaatsnemen op de publieke tribune.

De VOORZITTER: Voor de goede orde: dan verlaat u de zaal. Dank voor uw aankondiging.

De heer BERLIJN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Het FvD heeft een stemverklaring bij de motie M12a van de heer Bauduin.

De heer BAUDUIN (FvD): Mijnheer de voorzitter! Hoewel het FvD positief is over de innovatie op het gebied van waterstof, is de realiteit in deze motie dat het alleen mogelijk is bij een overschot van zon- en windenergie. Daarom zullen wij tegen de motie M12a stemmen. Was er sprake van een overschot bij kernenergie, dan had het heel anders gelegen.

De heer BOSWIJK (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het CDA heeft een stemverklaring bij de motie M1 over vuurwerk. Hierbij gaat het CDA verdeeld stemmen. De CDA-fractie stemt met een stem voor en vier dissidente stemmen tegen. Ik zal tegen dit voorstel stemmen. Ik vind het wel een sympathiek voorstel, maar bij consumenten vuurwerk gaat het over de knallers en de pijlen. Daarnaast gaat het over de potten en dat vind ik zonde als die verboden worden.

De heer DE DROOG (D66): Mijnheer de voorzitter! D66 heeft vier stemverklaringen. De motie M5 is wellicht overbodig, maar wij willen het signaal wel steunen. Daarom stemmen wij voor deze motie. Bij de motie M13 volgen wij de uitleg van de gedeputeerde en zullen voor deze motie stemmen. D66 zal tegen de motie M1 over vuurwerk stemmen. Wij zijn voor een verbod op knalvuurwerk en vuurpijlen. Het moet wel mogelijk blijven om siervuurwerk af te steken. Wij geven wel steun aan een fijne en prettige jaarwisseling voor een ieder, niet in de laatste plaats voor de hulpverleners, politie en brandweer. Het moreel appel richting burgemeesters en het kabinet zullen wij wel steunen. Bij de motie M2 vindt D66 het belangrijk dat wij een langetermijnvisie hebben voor grote bouwprojecten. Mobiliteit mag daarin geen belemmering zijn. Deze motie is echter onvoldoende concreet. Daarom zullen wij tegen deze motie stemmen.

Mevrouw LEJEUNE (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De PvdA heeft geen stemverklaringen.

Mevrouw RIKKOERT (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! De ChristenUnie heeft vier stemverklaringen. Allereerst bij de motie M3. Wij zullen tegen deze motie stemmen. De ChristenUnie-fractie is van mening dat goed inzicht noodzakelijk is, maar ondersteunt het dictum niet dat de aanpak en beleidsontwikkeling stil moeten staan tot het gevraagde gedetailleerd inzichtelijk is. Dan hebben wij een toelichting op het amendement A3. Wij stemmen voor dit amendement, aangezien wij willen dat gemeenten eerst binnenstedelijk bouwen. Het is niet de bedoeling dat de eisen onevenredig zwaar zijn. Wel stellen wij voor om een landschap- of groenfonds in het leven te roepen. Bij het amendement A6 vinden wij het belangrijk dat woningen gebouwd worden die betaalbaar zijn. Daarom vinden wij het passend om het uitgangspunt '50% betaalbare woningen' op te nemen in de verordening. Het is daarbij essentieel dat hiervan gemotiveerd kan worden afgeweken. Daarom stemmen wij voor het amendement A6. Tot slot de motie M1 over vuurwerk. Een totaalverbod opnemen in de verordening vinden wij niet passen bij de taak van de provincie. Daarom stemmen wij hier tegen.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! Mevrouw Broere heeft een stemverklaring bij het afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! In het statenvoorstel afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen staat dat bij de herijking in 2016 uitbreiding niet urgent was. Ik viel bijna van mijn stoel toen ik dit las. Toen was er ook al woningnood. Verder moet er zoveel mogelijk binnenstedelijk gebouwd worden, oftewel ophokken. Die uitdrukking kennen wij wel. Ook worden er mobiliteitspunten genoemd. Wat een onzin. Er liggen mensen te rammelen in bed als de treinen langsrijden. Kleine kernen worden nog steeds als kleine kinderen behandeld. Rode contouren blijven heilig. Misschien mag hier een keer buiten worden gebouwd, maar dan moet er een waslijst aan argumenten worden aangeleverd. Kortom, er is weinig verbeterd in de laatste vier jaar.

Mevrouw POPPE (SP): Mijnheer de voorzitter! De SP heeft drie stemverklaringen. De SP is voor de motie M3, omdat goed meten de rekenmodellen significant zal verbeteren. De SP stemt tegen het amendement A7, omdat wij alleen een Bibob-onderzoek willen als daarvoor aanleiding is. Wij willen geen onnodige Bibob-aanvragen. Tot slot vinden wij de motie M12a een sympathieke motie. Wij willen alleen ook andere manieren van opslag daarin opnemen en niet alleen waterstof. De SP zal wel voor deze motie stemmen.

De heer VAN DEN DIKKENBERG (SGP): Mijnheer de voorzitter! De SGP heeft een stemverklaring bij de motie M4. Wij zullen deze motie steunen. Economische groei gaat niet voorop ten koste van alles.

De SGP zal tegen het statenvoorstel voor de RES regio Amersfoort stemmen. De argumentatie daarvan is gelijk aan het vorige debat. Daarom heb ik hiervoor geen woordvoering gevraagd.

Het statenvoorstel programmaplan energietransitie steunt de SGP. Hier kun je niet tegen zijn, omdat dit vooral in de ondersteunende sfeer is geschreven. Wij zijn wel tegen de grootschalige opwekking. De SGP stemt tegen de motie M11, want deze motie roept op tot het monitoren van de betaalbaarheid van de energietransitie. Hoe monitor je betaalbaarheid zonder ieders bankafschriften te controleren? De SGP zal tegen de motie M2 stemmen. Wij vinden deze motie overbodig. Wij ondersteunen het signaal wel, want wij moeten de auto niet vergeten. Hoe deze motie geformuleerd is en toegelicht in het debat, is dit een wettelijke taak. Daarom is deze motie overbodig.

De VOORZITTER: Als alle partijen hun stemverklaringen hebben gegeven, dan kunnen wij overgaan tot de besluitvorming.

Stemming.

De VOORZITTER: Mevrouw Hoek van de 50Plus-fractie is afwezig. Als eerste is aan de orde het debat over de statenbrief stikstof. Daarbij is de motie M3 ingediend door de PVV en SGP.

Provinciale Staten verwerpen de motie M3. Voor de motie hebben gestemd de fracties van het FvD, PVV, SP en SGP.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A01. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de VVD, FvD, PVV, PvdD en SGP.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A02. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de VVD, FvD, PVV, PvdD en SGP.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel regionaal economische agenda (REA) 2020-2027 en regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM, PS2020BEM01, met de aantekening dat de fracties van de VVD, PVV en PvdD geacht worden te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M04. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van de VVD en PVV.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M05. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, PVV, PvdD, SGP en DENK.

De VOORZITTER: De motie M6 is ingetrokken.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel RR wonen- eindrapport 'Bouwen aan regie', PS2020RGW01.

Provinciale Staten aanvaarden het amendement A03. Tegen het amendement hebben gestemd de fracties van het CDA, PVV, PvdD en DENK.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A04. Voor het amendement heeft gestemd de fractie van de SP.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A05. Voor het amendement heeft gestemd de fractie van de SP.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A06. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van GroenLinks, PvdA, ChristenUnie, PVV, PvdD, SP en DENK.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het gewijzigde statenvoorstel afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen, PS2020OGV01, met de aantekening dat de fracties van het FvD, PVV, PvdD en SP geacht worden te hebben tegengestemd.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel RES regio Amersfoort, PS2020MM02, met de aantekening dat de fracties van het FvD, PVV en SGP geacht worden te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten verwerpen de motie M07. Voor de motie hebben gestemd de fracties van het FvD, PVV, SP en SGP.

Provinciale Staten verwerpen de motie M08. Voor de motie hebben gestemd de fracties van het FvD, PVV en SGP.

Provinciale Staten verwerpen de motie M09. Voor de motie hebben gestemd de fracties van het FvD, PVV, PvdD en DENK.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A07. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de VVD, FvD, PVV en SGP.

Provinciale Staten verwerpen het amendement A08. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de VVD, FvD en SP.

Provinciale Staten aanvaarden het amendement A09. Tegen het amendement hebben gestemd de fracties de VVD, FvD, PVV, SP en SGP.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het gewijzigde statenvoorstel programmaplan energietransitie 2020-2025, PS2020MM03, met de aantekening dat de fracties van het FvD, PVV en PvdD geacht worden te hebben tegengestemd.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M10. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van het FvD, PvdA en PVV.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M11. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van de PVV en SGP.

De VOORZITTER: De motie M12 is ingetrokken en vervangen door de motie M12a.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M12a. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, FvD, PvdA, PVV en DENK.

Provinciale Staten aanvaarden de motie M13. Tegen de motie hebben gestemd de fracties van de PvdA en PVV.

Zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel controle jaarrekening 2018 en 2019, PS2020FAC01.

Provinciale Staten verwerpen de motie vreemd aan de orde van de dag M01. Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, PvdA, PvdD, SP, SGP, DENK en een lid van het CDA.

Provinciale Staten verwerpen de motie vreemd aan de orde van de dag M02. Voor de motie hebben gestemd de fracties van de VVD en het FvD.

Sluiting.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het einde gekomen van de vergadering. Ik dank u voor uw inbreng en nodig u uit om hiernaast nog iets te drinken. Voor straks wens ik u wel thuis. Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om alle mensen die ons vandaag ondersteund hebben daarvoor hartelijk te danken

Einde van de vergadering om 23.33 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Utrecht van 4 maart 2020.

De voorzitter,

De griffier,